Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Одеська політехніка»
Національна спілка документознавців України
Одеська національна наукова бібліотека
Одеська обласна універсальна наукова бібліотека
імені М. С. Грушевського
Маріупольський державний університет
Національний університет «Острозька академія»
Західноукраїнський національний університет
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Національний університет «Львівська політехніка»
Херсонський державний університет

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

МАТЕРІАЛИ
X Міжнародної науково-практичної
студентської конференції

Одеса, 20 березня 2025 р.

2025

УДК [002+02+070+008+659.3+37+327.88]:[004.77+004.8](062.552)

Друкується за рішенням Вченої ради
Національного університету «Одеська політехніка»
(протокол № 9 від 25 березня 2025 року)

Актуальні питання інформаційної діяльності: теорії та інновації: зб. матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції, Одеса, 20 березня 2025 р. / під заг. ред. В. Г. Спрінсяна. Одеса : Одеська політехніка, 2025. 467 с.

Збірник містить матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених, присвяченої проблемам інформаційної діяльності, масових комунікацій, інформаційного забезпечення освітніх процесів, інформаційного менеджменту в організаціях і прикладних аспектів застосування інформаційних технологій, а також соціальним, гуманітарним, економічним й технологічним вимірам сучасного медіапростору нашої держави в умовах збройного протистояння країні-агресору. Статті та тези доповідей охоплюють також проблеми сучасної міжкультурної та міжособистісної комунікації.

Конференція була проведена Національним університетом «Одеська політехніка» 20 березня 2025 року.

Збірник розраховано на наукових працівників, фахівців інформаційної та медіа сфер, викладачів, аспірантів і здобувачів ЗВО, а також усіх, хто цікавиться такою проблематикою.

Матеріали конференції публікуються в авторській редакції.

Відповідальність за зміст статей покладається на авторів.

Редакційна колегія:

Спрінсян В. Г. – заслужений працівник освіти України, канд. мистецтвознавства, завідувач кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій (ІДМК) Національного університету «Одеська політехніка» (Одеська політехніка), голова Національної спілки документознавців України (голова редколегії)

Шевченко О. В. – доктор наук з соціальних комунікацій, професор кафедри ІДМК Одеської політехніки

Баландіна Н. Ф. – доктор філол. наук, професор кафедри ІДМК Одеської політехніки

Амельченко Ю. С. – заслужений працівник культури України, директор Одеської обласної універсальної наукової бібліотеки імені М. С. Грушевського

Бірюкова І. О. – Генеральний директор Одеської національної наукової бібліотеки

Зінов'єва Т. А. – кандидат мистецтвозн., доцент кафедри ІДМК Одеської політехніки

Лаврик О. В. – кандидат філол. наук, доцент кафедри ІДМК Одеської політехніки

Якубовська М. Г. – кандидат філол. наук, доцент кафедри ІДМК Одеської політехніки

Бурлука О. В. – кандидат філос. наук, доцент кафедри ІДМК Одеської політехніки

Зірчак Г. П. – старший викладач кафедри ІДМК Одеської політехніки

The Ministry of Education and Science of Ukraine
National University «Odesa Polytechnic»
National Union of Documentary Experts of Ukraine
Odesa National Scientific Library
Odesa M. Hrushevsky Regional Universal Scientific Library
Mariupol State University
National University «Ostroh Academy»
Western Ukrainian National University
National University
«Poltava Polytechnic named after Yury Kondratyuk»
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
National University «Lviv Polytechnic»
Kherson State University

TOPICAL ISSUES OF INFORMATION ACTIVITIES: THEORIES AND INNOVATIONS

Collection of Papers of the 10th International Scientific and Practical Conference of students
Odesa, March, 20, 2025

Under the general editorship
V. G. Sprinsyan

2025

UDC [002+02+070+008+659.3+37+327.88]:[004.77+004.8](062.552)

Published by the decision of the National University "Odesa Polytechnic" Academic Council (protocol № 9, 25.03.2025)

Topical issues of information activities: theories and innovations: coll. Materials of the 10th International Scientific and Practical Conference, Odesa, March 20, 2025 / edited by V. G. Sprinsyan. Odesa: Odesa Polytechnic, 2025. 467 pp.

The collection contains the materials of the 10th International scientific and practical conference of students, postgraduates and young scientists, dedicated to the problems of information activities, mass communications, information support of educational processes, information management in organizations and applied aspects of the use of information technologies, as well as the social, humanitarian, economic and technological dimensions of the modern media space of our country in the conditions of armed confrontation with the aggressor country. The articles and theses of the reports also cover the problems of modern intercultural and interpersonal communication.

The conference was held by the National University "Odesa Polytechnic" on March 20, 2025.

The collection is designed for researchers, specialists in the information and media spheres, teachers, post-graduate students and students of higher education, as well as everyone who is interested in such issues.

The materials of the conference are published in the author's editorial office.

The authors are responsible for the content of the articles.

ЗМІСТ

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ І ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Балянда Володимир, Національний університет «Львівська політехніка»
ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО РЕЄСТРУ ЧЛЕНІВ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ……18

Безклуба Анастасія, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ПРОГРАМНОГО КОМПЛЕКСУ ISPRO ВІДПОВІДНО ДО ПОТРЕБ ВІДДІЛУ КАДРІВ ……..20

Берестецький Віталій, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)
ЕЛЕКТРОННІ ПУТІВНИКИ В СТРУКТУРІ ЕЛЕКТРОННОЇ БІБЛІОГРАФІЇ ……..24

Вус-Столярчук Тетяна, Національний університет «Острозька академія»
ВПЛИВ ІНФЛЮЕНС-МАРКЕТИНГУ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ…….27

Габибзаде Фатіме, Маріупольський державний університет (м. Київ)
ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТ У КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСУ СТАНДАРТИЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ……...32

Гнатенко Софія, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
СУЧАСНЕ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО ТА ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ …….37

Горяінова Олександра, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
РОДИННЕ ДЕРЕВО ЯК ЗАСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ …….41

Длужневський Кирило, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ……..45

Зленко Марія, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
ВИКОРИСТАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ ДОКУМЕНТІВ ПІД ГРИФОМ СЕКРЕТНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ……49

Карпова Олександра, Інститут дистанційної та заочної освіти Національного університету «Одеська політехніка»
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ……54

Кедь Вероніка, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
СУЧАСНИЙ СТАН ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ …….58

Левченко Світлана, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
КОМУНІКАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ ……..65

Луць Михайло, Національний університет «Острозька академія»
ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД ВНУТРІШНІХ КОРПОРАТИВНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЯК СКЛАДОВОЇ РЕПУТАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ……68

Маліновська Олена, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ЕВОЛЮЦІЯ ДОКУМЕНТНИХ РЕСУРСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ: ВІД ПАПЕРОВИХ ДО ЕЛЕКТРОННИХ СИСТЕМ (на прикладі ВП «Вагонне депо Подільськ» АТ «Укрзалізниця») …… 73

Недоступ Анастасія, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
СУЧАСНЕ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО В УМОВАХ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ …… 81

Огуй Іван, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
АВТОМАТИЗАЦІЯ АРХІВНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ……87

Ромась Карина, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
РОЛЬ CRM-СИСТЕМ В УПРАВЛІННІ КЛІЄНТСЬКОЮ БАЗОЮ СУЧАСНОЇ КОМПАНІЇ ……..92

Савчук Марія, Національний університет «Острозька академія»
ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ В АВТОМАТИЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРОЦЕСІВ ……..98

Свістак Катерина, Національний університет «Острозька академія»
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ВИСВІТЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БРЕНДУ ……103

Чех Катерина, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ АРХІВНОГО ВІДДІЛУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ….. 107

Шимко Олег, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СУЧАСНОМУ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВІ …….111

Щербай Арсен, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)
ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ……113

Щербак Вікторія, Волинський національний університет імені Лесі Українки
ДОКУМЕНТ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ …….116

Щудро Тарас, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
ЗНАЧЕННЯ АРХІВІВ У ЗБЕРЕЖЕННІ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ……..121

БІБЛІОТЕКА ЯК КУЛЬТУРНИЙ ХАБ ТА ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР СУЧАСНОСТІ

Андрєєва Дар'я, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ ПРОСУВАННЯ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ 126

Боєва Єлизавета, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ WEB 2.0 ……130

Каліновська Єлизавета, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
РОЛЬ АРХІВІВ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ ……135

Козаченко Сніжана, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
БІБЛІОТЕКА ЯК ЦЕНТР ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОГО НАДБАННЯ: ІННОВАЦІЇ, СПІВПРАЦЯ, ПЕРСПЕКТИВИ (на досвіді Одеської національної наукової бібліотеки) ……..... 140

Колотій Анна, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЧИТАННЯ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ 145

Левінчук Поліна, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
РОЛЬ ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕК У РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА МЕДІАГРАМОТНОСТІ ……..... 149

Медвідь Роман, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)
БІБЛІОТЕКИ ЯК ЦЕНТРИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЦИФРОВУ ЕПОХУ ……153

Озіран Інна, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
РОЛЬ БІБЛІОТЕК В ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ООН …….....156

Пікалова Валерія, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
БІБЛІОТЕКА У ТІКТОК: ЯК ПОПУЛЯРНА ПЛАТФОРМА СПРИЯЄ РОЗВИТКУ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ БІБЛІОТЕК …….....162

Рудько Олександр, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)
ХАРАКТЕРИСТИКА І СУТНІСТЬ КОМУНІКАТИВНО-ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ БІБЛІОТЕЧНОГО ФАХІВЦЯ …….168

Савік Кирило, Маріупольський державний університет (м. Київ)
АВТОМАТИЗАЦІЯ РОБОТИ БІБЛІОТЕК У НАПРЯМІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ …….....171

Темченко Ірина, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА У РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК ЯК КУЛЬТУРНИХ ТА КОМУНІКАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ …….....177

Тищенко Станіслав, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
ВИЗНАЧЕННЯ РЕЛЕВАНТНИХ КЛЮЧОВИХ СЛІВ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО КНИЖКОВОГО ВЕБКОНТЕНТУ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ …….....182

ЖУРНАЛІСТИКА ТА МАСОВІ КОМУНІКАЦІЇ У СВІТІ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Барладян Артем, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ДОСЛІДЖЕННЯ УНІКАЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО ТЕЛЕБАЧЕННЯ НА ПРИКЛАДІ ТЕЛЕКАНАЛУ «СУСПІЛЬНЕ ОДЕСА» …….189

Білобжевська Вікторія, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЖУРНАЛІСТИКИ В ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ ТА ВИКЛИКАХ РЕГІОНАЛЬНИХ МЕДІА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ ……..……. 191

Бондар Ірина, Військова академія, *Коваленко Алла*, Одеський національний морський університет
ЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ МОВИ ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛІВ У ВИСВІТЛЕННІ ВІЙСЬКОВОГО РЕКРУТИНГУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПОРУШЕННЯ ПРАВ МОБІЛІЗОВАНИХ ……..…196

Вакула Вікторія, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
КОМУНІКАЦІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ: СКЛАДНИКИ ТА СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ……207

Волощук Каміла, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА ПІД ЧАС ВІЙНИ (на прикладі інтернет-видань «УКРАЇНСЬКА ПРАВДА», «ТЕКСТИ» та «БАБЕЛЬ» за 2022-2025 роки) ……..212

Домбровський Володимир, Херсонський державний університет
РОЛЬ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ РОЗСЛІДУВАНЬ У ВИКРИТТІ РОСІЙСЬКИХ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ …….. 217

Дуженкова Христина, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ПОДКАСТИ ЯК НОВИЙ ФОРМАТ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО КОНТЕНТУ …… 222

Ібрагімова Сабіна, Херсонський державний університет
ВПЛИВ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА НА ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ ….....225

Іващенко Єлизавета, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
РОЛЬ МЕДІА В ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ 229

Карєва Софія, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
МЕДІА ТА КОРУПЦІЯ: ЖУРНАЛІСТСЬКІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ БОРОТЬБИ З НЕЧЕСНІСТЮ …….....234

Лазеба Олександр, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ TELEGRAM В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ …… 237

Литвиненко Олександр, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОРПОРАТИВНИХ МЕДІА У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ …...…244

Морозова Юлія, Херсонський державний університет
ВПЛИВ ПОДКАСТІВ НА ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ……250

Москалик Діана, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
АДАПТАЦІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ ДО ВИМОГ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ: TIKTOK, INSTAGRAM, FACEBOOK ……..254

Савчук Тетяна, Національний університет «Острозька академія»
РОЛЬ МЕДІАМОНІТОРИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В АНАЛІТИЦІ МЕДІАПРОСТОРУ УКРАЇНИ …….260

Толпазан Катерина, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ ……...263

Туренко Єлизавета, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
НАСИЛЬСТВО ТА ЖОРСТОКІСТЬ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО МЕДІАПРОСТОРУ ……267

Шевченко Тетяна, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ОСОБЛИВОСТІ ІДІОСТИЛЮ СТЕПАНА ПРОЦЮКА У FACEBOOK ……273

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ТА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

Бєлий Тимур, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ФІЛОСОФІЯ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН …….278

Галентюк Віталій, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)
УЧАСТЬ УКРАЇНЦІВ У ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ В США ……...283

Гонтаренко Катерина, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
РОЛЬ МЕДІА У КОНСТРУЮВАННІ ЕМОЦІЙНОГО КЛІМАТУ СУСПІЛЬСТВА ТА РЕГУЛЮВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ……...286

Горський Володимир, Національний університет «Острозька академія»
ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ …….291

Горун Кристина, Національний університет «Одеська юридична академія»
ОГЛЯД ПРИКЛАДІВ ЗАСТОСУВАННЯ ОСНОВНИХ ТЕХНІК ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ ……...294

Клименко Михайло, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ЕТИКА ЦИФРОВОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЯК ФАКТОР ІНФОРМАЦІЙНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ СУСПІЛЬНОЮ СВІДОМІСТЮ 297

Кремльов Костянтин, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ДОВІРА ДО ТРАДИЦІЙНИХ МЕДІА В ЦИФРОВУ ЕПОХУ ……..303

Куліш Марія, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВІЙНИ: ЯК ЖУРНАЛІСТИКА ДАНИХ ФОРМУЄ СУСПІЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ …… 310

Лебідь Орина, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ЖУРНАЛІСТИКА КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МЕДІА ПЕРЕД СУСПІЛЬСТВОМ ……...315

Михайлюк Дар'я, Державний університет «Київський авіаційний інститут»
ТЕХНОЛОГІЇ ПРОПАГАНДИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ МАНІПУЛЯЦІЙ …….318

Моісєєва Валерія, Національний університет «Острозька академія»
СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ДЕЗІНФОРМАЦІЯ» ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СУСПІЛЬНУ ДУМКУ ……...321

Плотникова Руслана, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ЯК ВЦІЛІТИ НА ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПОЛІ БИТВИ ……327

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТІ, НАУЦІ ТА КОМУНІКАЦІЯХ

Андрущенко Анна, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ ……331

Альбертович Ярослава, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ ПІД ВПЛИВОМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КОНТЕКСТІ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТА ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ …….....336

Воскресенський Герман, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: МІФИ ТА РЕАЛЬНІСТЬ ……340

Гончарук Інга, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
МАЙБУТНЄ ЖУРНАЛІСТИКИ: ЯК ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЗМІНЮЄ МЕДІА-ІНДУСТРІЮ …….345

Горюнова Каріна, Державний університет «Київський авіаційний інститут»
ВИКОРИСТАННЯ ШІ В МОЛОДЖІНОМУ ОНЛАЙН-ЖУРНАЛІ ……348

Гринников Олександр, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
МОЖЛИВІ РИЗИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ ……353

Грицаєнко Юрій, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК РУШІЙНА СИЛА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА, ВПЛИВ НА НАУКУ ТА ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ ……358

Іваніченко Лілія, Одеський національний медичний університет
ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ……..363

Павлюк Крістіна, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ЕПОХУ НОВИХ МЕДІА …….370

Петренко Юлія, Державний університет «Київський авіаційний інститут»
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШІ В ЖУРНАЛІСТИЦІ ……..376

Полякова Єлизавета, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ ……381

Рибенчук Адріана, Національний університет «Острозька академія»
ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У КОНЦЕПЦІЮ SMART CITY ……386

ОСВІТА І ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФАХІВЦІВ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Гетьманенко Людмила, Кривонос Дмитро, Інститут комп'ютерних систем Національного університету «Одеська політехніка»
КУЛЬТУРА ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ……..…… 392

Кривчук Софія, Національний університет «Острозька академія»
РОЛЬ ІВЕНТ-ЗАХОДІВ У ФОРМУВАННІ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ …… 398

Себов Дмитро, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
РОК-КУЛЬТУРА ЯК ПРОВІДНИЙ ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ЕПОХУ ПОСТМОДЕРНУ ……402

Серпінський Антон, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
КУЛЬТУРНИЙ АРХЕТИП ЯК ЗАСІБ ІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ …… 407

Січкарьова Ангеліна, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ФІЛОСОФІЯ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА МЕДІА …… 413

Янчік Анастасія, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ДЛЯ ЖУРНАЛІСТА В УКРАЇНІ …… 417

КУЛЬТУРА, ФІЛОСОФІЯ ТА ІНФОРМАЦІЯ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Албур Віталій, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕДІА ПІД ЧАС ВІЙНИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ …… 423

Васалатій Максим, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ДИСКУРСИВНЕ ПОЛЕ ФІЛОСОФІЇ АРХІТЕКТУРИ В УКРАЇНІ ……..427

Врублевський Владислав, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
МІСТО ЯК ДЗЕРКАЛО КУЛЬТУРИ: ЕВОЛЮЦІЯ КУЛЬТУРНОГО КОДУ ЛЮДИНИ НОВОГО ЧАСУ …… 431

Гладун Олег, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ІНФОКОМУНІКАЦІЙНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ВІРТУАЛІЗАЦІЯ БУТТЯ ЯК ФЕНОМЕН ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ ……436

Гришин Богдан, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕАТРАЛЬНОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ У ВИМІРІ СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ ……..442

Ільченко Вікторія, Херсонський державний університет
ДОКУМЕНТАЛЬНІ ФІЛЬМИ ПРО ВІЙНУ: ВПЛИВ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ГЛЯДАЧІВ ….....445

Мартинець Олег, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)
СУЧАСНИЙ АРТ-РИНОК: СТРУКТУРА І ФУНКЦІЇ ……..450

Ткаченко Дмитро, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ …… 452

Цюпко Дар'я, Інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
ВІЗУАЛЬНИЙ КОНТЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ МЕДІАКУЛЬТУРИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ ……458

Шліхар Валерія, Національний університет «Одеська юридична академія»
ТЕХНІКИ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ У ХОДІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ..……463

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ І ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

УДК 651:7

Володимир Балянда,
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник – к. тех. н., доцент кафедри
соціальних комунікацій та інформаційної діяльності
Кравець Б. Р.

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО РЕЄСТРУ ЧЛЕНІВ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА

У дослідженні розглянуто особливості формування електронного реєстру, окреслено умови його впровадження, визначено основні переваги та виклики, а також запропоновано шляхи їх подолання.

Ключові слова: *MySQL – Structured Query Language, НТШ – Наукове товариство імені Шевченка, цифровізація, безпека даних, веб-інтерфейс, управління інформацією, електронний реєстр, база даних.*

In the study of the features of creating an electronic register of NTS participants, the conditions for its implementation are determined, the main advantages and challenges are identified, and ways to overcome them are proposed.

Keywords*: MySQL – Structured Query Language, NTS – Shevchenko Scientific Society, digitalization, data security, web interface, information management, electronic register, database.*

У сучасному цифровізованому суспільстві електронні реєстри стали невід'ємною частиною управління даними в наукових установах. Формування електронного реєстру членів Наукового товариства імені Шевченка (НТШ) є важливим кроком до оптимізації процесів взаємодії між науковцями, рецензентами та опонентами наукових досліджень.

Створення такого реєстру сприятиме не лише покращенню організації діяльності товариства, а й забезпеченню відкритості та доступності наукових матеріалів.

Актуальність цієї теми зумовлена необхідністю цифровізації процесів управління науковими спільнотами, що буде відповідати світовим тенденціям та підвищить ефективність наукової комунікації.

Ключовим завданням створення електронного реєстру є централізація інформації про членів НТШ за допомогою включенням загальних даних, перелік наукових публікацій, сфери досліджень, а також одним із завдань є покращення комунікації у середині товариства.

Такий реєстр полегшить пошук рецензентів і опонентів для наукових робіт, а також сприятиме швидкому обміну інформацією між дослідниками.

Реалізація проєкту передбачає розробку бази даних на основі MySQL та створення веб-інтерфейсу, що забезпечить реєстрацію нових членів, пошук рецензентів, а також зручний механізм управлінням даними.

Важливим аспектом є забезпечення безпеки та стійкості системи. Захист персональних даних членів товариства є пріоритетом. Доступ до реєстру буде поділено на рівні: звичайний користувач матиме змогу переглядати загальну інформацію, а адміністратори – редагувати дані, додавати нових членів та підтверджувати зміни.

Веб-інтерфейс реєстру має бути інтуїтивно зрозумілим, що забезпечить зручне користування платформою.

Реєстр спростить комунікацію між науковцями, а також сприятиме підвищенню рівня організації наукових досліджень і покращенню комунікації у середині товариства. Використання сучасних веб-технологій та засобів безпеки гарантує ефективне та безпечне управління даними. У

перспективі проєкт може бути розширений шляхом інтеграції додаткових сервісів, таких як аналітика наукової діяльності членів товариства.

Список використаних джерел

1. Про функціонування Реєстру публічних електронних реєстрів. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/969-2023-п#Text (дата звернення: 16.03.2025).

2. Електронні реєстри: європейський досвід створення та використання: кол. моногр. / за ред. О.М. Гладуна; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи. Київ, 2021. 271 с.

УДК 005.95:331.108]:004.45

Анастасія Безклуба,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник – к .філол. н., доцент кафедри
українознавства, культури та документознавства
Дерев'янко Л. І.

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ПРОГРАМНОГО КОМПЛЕКСУ ISPRO ВІДПОВІДНО ДО ПОТРЕБ ВІДДІЛУ КАДРІВ

У дослідженні схарактеризовано специфіку програми ISPRO як системи автоматизації робочих процесів, а також можливостей для підвищення ефективності кадрової роботи та її вплив на якість прийняття кадрових рішень.

***Ключові слова**: ISPRO, функції, система, кадрове діловодство, інформація.*

The study characterizes the specifics of the ISPRO program as a system for automating work processes, as well as opportunities for improving the efficiency of HR work and its impact on the quality of HR decision-making.

***Keywords:** ISPRO, functions, system, personnel records management, information.*

У сучасному світі завдання щодо управління персоналом стають більш складними та багатогранними. Невпинне збільшення обсягу кадрової документації, постійне вдосконалення та внесення змін до законодавства, необхідність оптимізації кадрових процесів роблять автоматизацію кадрової роботи не тільки бажаною, але й необхідною. Розробники створили програмне забезпечення ISPRO з гнучкими можливостями, його можна цілком адаптувати до різноманітних потреб підприємства. Система ISPRO складається з таких модулів: управління персоналом, облік праці та заробітної плати, облік закупок та збуту, облік запасів, облік основних засобів, управління виробництвом, облік комунальних послуг, облік автотранспорту, бухгалтерський та податковий модуль, ведення договорів, облік грошових коштів, розрахунки з контрагентами, відносини з клієнтами, фінансове управління та аналіз.

Спектр кадрових процесів, які програма дозволяє автоматизувати, доволі різноманітний. До цього переліку входить:ведення особових карток працівників, облік кадрів і розрахунок заробітної плати, кадрове діловодство та звітність тощо [2].

Для швидкого опрацювання головних кадрових процесів ISPRO має широкий діапазон функціональних можливостей, а саме:

- централізоване зберігання даних: до електронних особових карток працівників можливе занесення різної інформації:від особистих даних до трудової діяльності, досягнень тощо;
- кадровий облік: створення та редагування штатного розпису, а також фіксація змін щодо прийняття чи звільнення з роботи, переведення на іншу посаду, відпусток, лікарняних;
- розрахунок заробітної плати з урахуванням усіх необхідних факторів;

- електронне кадрове діловодство: автоматичне формування наказів на основі готових шаблонів, ведення електронного документообігу, створення та друк кадрової документації;
- звітність: миттєве формування звітів відповідно до запитів[3].

Перед початком роботи фахівець повинен налаштувати базові вкладення, за допомогою яких буде автоматично вносити дані про працівників. До них відносять налаштування, керування доступом, штатний розпис, особові картки працівників, структурні підрозділи та довідники різної тематики. Завдяки цьому процесу в подальшому працівник відділу кадрів зможе отримати потрібну інформацію про робітників у межах установи, підприємства тощо [4].

Необхідно наголосити, що початкове наповнення програми даними є найбільш тривалим етапом у роботі через необхідність верифікації, корегування та налаштування даних під конкретну організацію.

Здебільшого інтеграція з іншими системами неабияк полегшує роботу у сфері обміну інформацією та в співпраці з іншими користувачами. У таких інтегрованих програмах, як M.E.Doc, SAP, СДО Казначейства, Фіндокументи, Е-дата, Є-Звітність, ЦСК «Україна», Клієнт-банк, Megapolis, DocNetдані автоматично оновлюються, що економить час та зусилля під час уведення.

Організації у своїй роботі використовують різні дані. У програмі ISPRO наявні такі формати експорту: Microsoft Excel, XML-файл, HTML-файл, OLAP-куб, FastCube, DBF / SDF / DLM-файл. Завдяки підтримці різних форматів експорту кадрові фахівці мають можливість отримувати інформацію в тому вигляді, який найкраще відповідає їхнім завданням та вимогам [1].

З-поміж факторів, які можуть ускладнити використання програми, слід назвати:

- вартість придбання та впровадження ISPRO. Вона може бути значною, що особливо відчутно для підприємств малого та середнього бізнесу;
- налаштування та експлуатація ISPRO може виявитися складною задачею, особливо для користувачів, які не мають досвіду роботи зі схожими програмами;
- інтеграція ISPRO з іншими системами, що використовують в організації, може вимагати додаткових зусиль та ресурсів через можливу несумісність;
- необхідно приділяти особливу увагу захисту даних в ISPRO з метою запобігання втрати або витоку конфіденційної інформації;
- регулярні оновлення ISPRO можуть вимагати додаткових витрат та призводити до тимчасових перерв у роботі системи;
- на початку роботи стандартний функціонал не в повному обсязі відповідатиме специфічним вимогам організації;
- користувачі можуть відчувати труднощі у використанні навігації та функцій ISPRO через перевантаженість інтерфейсу;
- для ефективної роботи з ISPRO необхідно провести навчання персоналу, що здебільшого, передбачає витрати часу та ресурсів.

Аналізуючи ISPRO як потенційне рішення для автоматизації кадрового обліку, слід пам’ятати, що її переваги зазвичай компенсують наявні недоліки. Однак для забезпечення оптимального вибору необхідно детально розглянути переваги та недоліки програми.

Отже, ISPRO пропонує рішення для оптимізації всіх ключових аспектів діяльності підприємства: від управління матеріально-технічними ресурсами до фінансового обліку. Гнучкість системи уможливлює її адаптацію до специфіки кожного підприємства. Результати проведених досліджень засвідчують, що ISPRO є надійним помічником у веденні

документообігу, зокрема в управлінні персоналом, а це дозволяє значно оптимізувати роботу відділу кадрів та підвищити її ефективність.

Список використаних джерел

1. Гнучка ERP для мінливого світу. URL: https://ISPRO.ua/page/arhitektura-ISPRO (дата звернення: 14.01.2025).
2. Система автоматизації обліку та управління. URL: https://ISPRO.com.ua/ (дата звернення: 14.01.2025).
3. ISPRO документація. URL: https://doc.ISPRO.ua/ua/index.html (дата звернення: 15.01.2025).
4. ISPRO. Інструкція користувача. URL: https://ISPRO.ua/uploads/usermanuals/October2020/Pym9IoYv51R6pSdpn5RS.pdf (дата звернення: 16.01.2025).

УДК 01(072)

Віталій Берестецький,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник – д. іст. н., професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Біловус Л. І.

ЕЛЕКТРОННІ ПУТІВНИКИ В СТРУКТУРІ ЕЛЕКТРОННОЇ БІБЛІОГРАФІЇ

У дослідженні розглядається роль електронних путівників як складової електронної бібліографії. Аналізується їх значення для організації доступу до інформаційних ресурсів, особливості структуризації та функціональні можливості в цифровому середовищі.

***Ключові слова**: електронні путівники, електронна бібліографія, інформаційні ресурси, цифрові каталоги, бібліотечні технології.*

The study examines the role of electronic guides as a component of electronic bibliography. Their significance for organizing access to information resources, structuring features, and functional capabilities in the digital environment are analyzed.

***Keywords**: electronic guides, electronic bibliography, information resources, digital catalogs, library technologies.*

Електронні путівники є важливою складовою електронної бібліографії, оскільки вони сприяють навігації у великому масиві інформаційних ресурсів. У цифровому середовищі вони забезпечують систематизований доступ до бібліотечних фондів, електронних баз даних та цифрових архівів. Особливої актуальності це питання набуває в умовах глобальної діджиталізації бібліотек і поширення відкритого доступу до інформації. Відтак розвиток електронних путівників є одним із ключових напрямів удосконалення бібліотечно-інформаційної діяльності.

Електронні путівники розробляються з метою підвищення зручності пошуку і використання інформаційних ресурсів. Вони можуть містити анотовані списки джерел, посилання на цифрові колекції, тематичні добірки літератури та рекомендації щодо користування бібліотечними сервісами. Наприклад, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського активно використовує електронні путівники для структурування доступу до своїх фондів, надаючи користувачам можливість швидкого переходу до необхідних матеріалів [2]. Подібні ресурси суттєво спрощують процес роботи з бібліотечними фондами та забезпечують ефективний пошук інформації.

Важливим аспектом розвитку електронних путівників є їх інтеграція в бібліотечні каталоги та платформи відкритого доступу. Одним із таких прикладів є проект Europeana, що надає доступ до великої кількості цифрових об’єктів, організованих за тематичними путівниками [3]. Такі ресурси дозволяють користувачам не лише знаходити інформацію, але й отримувати її в контексті певної тематики чи дисципліни. Крім того, електронні путівники можуть виконувати функцію адаптації інформаційних потоків відповідно до запитів користувачів, що підвищує їхню ефективність.

Інтерактивні можливості електронних путівників, такі як персоналізовані рекомендації, аналітичні інструменти та адаптивні пошукові механізми, дозволяють значно покращити досвід користувачів. Завдяки штучному інтелекту та алгоритмам аналізу поведінки користувачів, сучасні електронні путівники можуть автоматично пропонувати релевантні матеріали та оптимізувати навігацію. Особливо перспективним є застосування машинного навчання для вдосконалення алгоритмів пошуку та рекомендацій, що може суттєво підвищити ефективність інформаційного обслуговування користувачів.

Крім того, розвиток мобільних технологій сприяє розширенню можливостей електронних путівників. Завдяки мобільним додаткам користувачі можуть отримувати доступ до бібліотечних ресурсів у будь-який час та з будь-якої точки світу. Наприклад, багато сучасних бібліотек впроваджують QR-коди та технології доповненої реальності для полегшення доступу до електронних путівників, що робить процес взаємодії з бібліотечними ресурсами ще більш зручним і ефективним.

Електронні путівники відіграють важливу роль у розвитку електронної бібліографії, забезпечуючи ефективний доступ до інформаційних ресурсів. Вони сприяють організації цифрового простору бібліотек, підвищують зручність використання інформації та відкривають нові можливості для інтеграції бібліотечних фондів у глобальну інформаційну екосистему.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на удосконалення технологій персоналізації та автоматизації електронних путівників, зокрема розвиток систем штучного інтелекту для їхньої оптимізації, впровадження інноваційних технологій інтерактивної взаємодії та розширення функціональності мобільних додатків для більшої зручності користувачів.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80#Text (дата звернення: 16.02.2025)
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Офіційний сайт. URL: http://www.nbuv.gov.ua (дата звернення: 16.02.2025).
3. Europeana – Europe's digital library. Official website. URL: https://www.europeana.eu/en (дата звернення: 16.02.2025).
4. Ковальчук О. Інформаційні технології в бібліографічній діяльності. Львів: Світ, 2020. 280 с.

УДК 658.8:004.738.5:316.772

Тетяна Вус-Столярчук,
Національний університет «Острозька академія»
Науковий керівник – старший викладач
кафедри інформаційно-документних комунікацій
Федорук О. М.

ВПЛИВ ІНФЛЮЕНС-МАРКЕТИНГУ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

У дослідженні розглянуто інфлюенс-маркетинг як ключовий інструмент впливу на поведінку споживачів у соціальних мережах. Проаналізовано теоретичні аспекти інфлюенс-маркетингу, основні механізми формування довіри до брендів через лідерів думок, а також вплив різних категорій інфлюенсерів на прийняття рішень користувачами соціальних платформ.

Ключові слова: *інфлюенс-маркетинг, поведінка споживачів, соціальні мережі, лідери думок, брендовий контент, залученість аудиторії.*

The study examines influencer marketing as a key tool for influencing consumer behavior in social networks. The author analyzes the theoretical aspects of influencer marketing, the main mechanisms of building trust in brands through opinion leaders, as well as the impact of different categories of influencers on decision-making among social media users.

***Keywords**: influencer marketing, consumer behavior, social media, opinion leaders, branded content, audience engagement.*

У сучасному цифровому середовищі маркетингові стратегії зазнають значних трансформацій, адаптуючись до змін у поведінці споживачів. Одним із найефективніших методів залучення аудиторії та стимулювання купівельних рішень став інфлюенс-маркетинг – форма комунікації, що базується на рекомендаціях лідерів думок у соціальних мережах. Його ефективність пояснюється високим рівнем довіри аудиторії до блогерів, експертів та публічних осіб, які формують думку щодо товарів та послуг.

В умовах насиченого інформаційного простору традиційні методи реклами стають менш ефективними, оскільки споживачі все частіше уникають прямих рекламних повідомлень. Натомість інфлюенс-маркетинг дозволяє брендам органічно інтегрувати свої продукти у контент, який викликає довіру та емоційний зв'язок з аудиторією, що сприяє збільшенню впізнаваності бренду, формуванню лояльності та безпосередньому впливу на купівельні наміри.

Як зазначають дослідники, «співпраця з інфлюенсерами може внести зміни у звичні методи реклами, відкриваючи нові шляхи для марок у створенні стійких зв'язків зі своєю аудиторією». Це твердження підкреслює важливість адаптації маркетингових стратегій до сучасних реалій, де автентичність та довіра стають ключовими факторами успіху. На відміну від традиційної реклами, яка часто сприймається як нав'язлива, рекомендації лідерів думок виглядають органічно, що сприяє вищому рівню довіри з боку споживачів [2].

Інфлюенс-маркетинг створює ефект «сарафанного радіо», суттєво впливаючи на рішення споживачів щодо покупок. Дослідження показують, що 71% опитаних споживачів здійснюють покупки на основі рекомендацій у соціальних мережах [4]. Це свідчить про те, що рекомендація від лідера

думок може переконати споживача зробити покупку, навіть без попереднього наміру придбати певний товар.

Поведінкова економіка пояснює цей феномен через концепцію когнітивної упередженості: люди схильні довіряти особам, які здаються їм подібними або з якими вони мають емоційний зв'язок. Лідери думок виконують роль таких довірених осіб, що дозволяє брендам використовувати ефект соціального доказу, коли рекомендації популярних персон сприймаються як верифікація якості продукту. Цей механізм особливо ефективний у категоріях товарів, що мають високу емоційну складову, наприклад, косметика, мода, харчові продукти або технології.

Сьогодні інфлюенс-маркетинг продовжує змінюватися, адаптуючись до нових викликів цифрового середовища та змін у поведінці споживачів. У сучасних реаліях бренди шукають не лише способи просування своїх товарів через лідерів думок, але й оптимальні методи взаємодії з цільовою аудиторією. Важливим фактором успішності маркетингових кампаній стає не просто велика кількість підписників, а рівень їхньої довіри та залученості. Серед сучасних трендів інфлюенс-маркетингу виділяються такі аспекти:

1) мікро-інфлюенсери та нано-інфлюенсери – замість знаменитостей, які представляють бренди широкого вжитку, популярності набули інфлюенсери з меншим охопленням, але високим рівнем довіри серед своєї цільової аудиторії;

2) відеоконтент – короткі відеоролики на платформах TikTok та Instagram Reels, що дозволяють інфлюенсерам створювати більш особистий та динамічний контент, таким чином сприяючи підвищенню залученості користувачів;

3) використання штучного інтелекту – аналітичні інструменти на основі штучного інтелекту допомагають брендам оптимізувати співпрацю

з інфлюенсерами, підвищуючи ефективність маркетингових кампаній через кращу цільову адаптацію контенту;

4) персоналізація контенту – співпраця брендів з інфлюенсерами, що дозволяє створювати контент, який враховує унікальні потреби і очікування цільової аудиторії та підвищує її лояльність [1].

Розвиток цифрових платформ та алгоритмів соціальних мереж вимагає від брендів більш продуманої роботи з інфлюенсерами, оскільки аудиторія стає вибагливішою. Споживачі більше орієнтуються на автентичний контент і хочуть бачити щиру взаємодію між блогерами та брендами. Тому популярними стають не лише традиційні рекламні кампанії, а й інтеграції, що виглядають як органічні рекомендації. Існують різні визначення типів впливових осіб, але зазвичай вони поділяються за розміром аудиторії:

- нано-інфлюенсери – 10 000 підписників або менше;
- мікро-інфлюенсери – від 10 000 до 50 000 підписників;
- впливові особи середнього рівня – від 50 000 до 500 000 підписників;
- макро-інфлюенсери – від 500 000 до 1 мільйону підписників;
- мега-інфлюенсери – понад 1 мільйон підписників [5].

Ще одним важливим аспектом є вимірюваність результатів кампаній інфлюенс-маркетингу. Традиційні маркетингові підходи базуються на чітких аналітичних показниках – конверсії, ROI, частоті показів, у той час як ефективність співпраці з інфлюенсерами може бути складно оцінити через багатофакторний вплив. Для вирішення цієї проблеми бренди все частіше використовують UTM-мітки, унікальні промокоди, інтеграцію з CRM-системами та спеціалізовані платформи для аналізу охоплення, залученості та конверсій.

Таким чином, інфлюенс-маркетинг є потужним інструментом впливу

на поведінку споживачів у соціальних мережах, дозволяючи брендам формувати довіру, підвищувати впізнаваність та стимулювати продажі. Завдяки автентичності та особистісному підходу інфлюенсери здатні ефективніше, ніж традиційна реклама, залучати аудиторію та впливати на її рішення.

Список використаних джерел

1. Бора Н. Ю., Ільїна В. Інфлюенс-маркетинг як інструмент персоналізації та залучення аудиторії. *Актуальні проблеми обліково - аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю*, м. Мукачево, 24 жовт. 2024 р. Мукачево, 2024. С. 352.

2. Бурдяк О. М., Помазан Л. М., Гаврилюк І. І. Роль інфлюенсерів соціальних мереж в забезпеченні ефективності реклами. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. С. 3–6. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-125 (дата звернення: 25.01.2025).

3. Варна М. Що таке SMM і як працює маркетинг у соціальних мережах. Гайд для початківців. Netpeak Journal – Медіа про інтернет-маркетинг та онлайн-бізнес у деталях. URL: https://netpeak.net/uk/blog/shcho-take-smm-i-yak-pratsyue-marketing-u-sotsial-nikh-merezhakh-gayd-dlya-pochatkivtsiv/ (дата звернення: 25.01.2025).

4. Данилюк Д., Дзюба І. Інфлюенс-маркетинг: як підібрати блогерів для ефективних колаборацій. URL: https://www.promodo.ua/blog/inflyuens-marketing-yak-pidibrati-blogeriv-dlya-efektivnih-kolaboraciy?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 25.01.2025).

5. Що таке інфлюенс-маркетинг і як він працює. Хорошоп. URL: https://horoshop.ua/ua/blog/what-is-influence-marketing-and-how-does-it-work/ (дата звернення: 25.01.2025).

УДК 004:35.078

Фатіме Габибзаде,
Маріупольський державний університет, м. Київ
Науковий керівник – д. іст. н., старший науковий співробітник,
професор кафедри інформаційної діяльності
Федотова О. О.

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТ У КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСУ СТАНДАРТИЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ

Дослідження присвячене питанню стандартизації електронних документів. Авторкою висвітлено ризики, пов'язані з процесами стандартизації та уніфікації електронних документів в умовах швидкого зростання обсягів інформації. Особливу увагу приділено проблемам зберігання, забезпечення автентичності та захисту електронних документів. Підсумовано, що успішна стандартизація електронних документів сприятиме не тільки збереженню важливої інформації, але й підвищенню ефективності роботи установ.

Ключові слова: *електронний документ, носій інформації, стандартизація, зберігання, забезпечення автентичності, захист.*

The study is devoted to the issue of standardisation of electronic documents. The author highlights the risks associated with the processes of standardisation and unification of electronic documents in the context of rapid growth of information. Particular attention is paid to the problems of storage, authentication and protection of electronic documents. It is concluded that successful standardisation of electronic documents contributes not only to the preservation of important information, but also to the efficiency of institutions

Keywords: *electronic document, storage medium, standardization, storage, authentication, protection.*

На етапі цифровізації суспільства електронні документи стають основним носієм інформації в багатьох сферах людської діяльності. Вони забезпечують зручність, швидкість обробки та зберігання даних. Означене питання в умовах повномасштабної російсько-української війни набуває

особливої важливості, оскільки оцифрування документів дозволяє зберегти документаційні фонди установ, а також убезпечити їх від можливих втрат, спотворення, несанкціонованого вивезення [3; 4].

Проте разом із перевагами електронного документообігу постають і нові виклики, пов'язані з процесом їх стандартизації документів. Аналізуючи проблеми, що виникають в ційсфері, можна виділити кілька ключових аспектів. Насамперед вони стосуються зберігання, автентичності та захисту електронних документів.

Одним із основних питань є їх зберігання. В умовах постійного зростання обсягу інформації необхідно приймати ефективні рішення щодо архівування документів. Сьогодні в Україні відсутня єдина система зберігання електронних документів, що суттєво ускладнює процес управління ними. Діючі стандарти (такі, як ДСТУ 2732:2019) надають рекомендації щодо організації зберігання електронних документів, однак їхня реалізація не завжди має місце на практиці. Відсутність уніфікованих вимог до формату та структури електронних документів призводить до складнощів із їхньою інтеграцією в існуючі інформаційні системи. Потрібно також враховувати різноманітність електронних носіїв та платформ, що використовуються для зберігання документів, адже це може надалі ускладнити доступ до інформації [5].

Актуальним викликом залишається забезпечення автентичності електронних документів. Оскільки вони можуть бути легко змінені або підроблені, важливо гарантувати їхню цілісність. Для цього використовуються різноманітні методи підтвердження автентичності, такі як цифрові підписи, електронні штампи із позначкою часу, криптографічні засоби тощо. Міжнародні стандарти (наприклад, ISO 32000), що регулюють документи у форматі PDF, містять рекомендації з приводу використання цифрових підписів для підтвердження автентичності. Однак

в Україні аспект автентичності електронних документів недостатньо врегульований на законодавчому рівні. Тому існує необхідність розробки та впровадження чітких стандартів для електронних підписів та їхньої інтеграції в існуючі системи електронного документообігу [2].

Захист електронних документів є ще одним аспектом, який потребує особливої уваги. В умовах постійних загроз кібербезпеці, таких як несанкціонований доступ, шкідливе програмне забезпечення та кібератаки, необхідно забезпечити захищеність документації. Міжнародні стандарти, зокрема ISO/IEC 27001, закладають основи для управління інформаційною безпекою, включаючи захист електронних документів. В Україні існують національні нормативи, які регулюють захист інформації, але їхня імплементація на практиці часто є недостатньою. Відсутність чітких стандартів і методик захисту загрожує втратами важливої інформації. Це створює значні ризики для організацій, які обробляють чутливі дані, адже кібератаки можуть призвести не лише до втрати інформації, а й до фінансових втрат, і, як наслідок,зашкодити репутації [1].

Проблема довгострокового зберігання електронних документів залишається на порядку денному, зважаючи настрімкий розвиток інформаційних технологій. Сучасні формати файлів та програмне забезпечення швидко змінюються, що може створити труднощі з доступом до документів вже за кілька десятиліть. Так, давні версії форматів файлів (скажімо, з текстовими редакторами) вже не підтримуються сучасними програмами, що робить їх недоступними без спеціалізованих конверторів чи відповідного програмного забезпечення.

Старіння носіїв інформації є окремим аспектом розгляду. Скажімо, раніше використовувані носії, як-от дискети, сьогодні вже майже не застосовуються, і стають непрактичними для зберігання. Це ставить під загрозу можливість відновлення даних із таких носіїв у подальшій

перспективі. Переходячи до хмарних технологій або спеціалізованих архівів даних, організації здатні передбачити ці ризики. Втімпотреба у стандартизації таких процесів існує [6].

Важливим питаннямсьогодні єнеобхідність міграції великих обсягів даних на нові технологічні платформи без втрати цілісності та автентичності документів. Вказаний процес передбачає постійне оновлення відомостей і перенесення їх на нові носії або переведення в інші формати, що вимагає наявності спеціалізованих інструментів і чітких стандартів. Крім того, при перенесенні документів на нові платформи слід враховувати їх юридичну силу, особливо в контексті автентичності та цифрових підписів [7].

Використання відкритих стандартів, таких як PDF/A (спеціальний формат PDF для архівування), є доволі ефективним рішенням для довгострокового зберігання електронних документів. Цей формат створений таким чином, щоб сприяти доступності документів незалежно від змін у програмному забезпеченні чи технологіях. Він гарантує, що всі елементи документа, включаючи шрифти, зображення та інші компоненти, будуть збережені всередині файлу, надаючи можливість відтворення джерелабез втрати даних.

Підвищеної уваги вимагає створення національних або міжнародних архівних програм, які б могли допомогти у централізованому та стандартизованому зберіганні електронних документів. У таких архівах варто використовувати надійні методи резервного копіювання та захисту від кіберзагроз, а також передбачати регулярні перевірки цілісності даних. Це дозволило би зменшити ризики втрати цінної інформації через технічні або організаційні моменти.

Таким чином, успішна стандартизація електронних документів сприяє не тільки збереженню важливої інформації, але й підвищенню

ефективності роботи установ.Загалом вирішення питань, пов'язаних зі зберіганням електронних документів, потребує узгоджених зусиль на державному, міжнародному та технологічному рівнях. Інвестування в стандартизацію, розробка відкритих форматів та систем захисту електронної інформації сприятимуть надійності та довговічності електронних документів.

Список використаних джерел

1. Антоненко І. Є. Стандартизація процесів управління документацією: досвід Австралії. *Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики:* зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25-26 трав. 2004 р.). Київ, 2004. С. 60–62.

2. Бакалинський О. О. Модель та методи визначення проектних характеристик систем управління інформаційною безпекою: монографія. Київ: ТОВ «Три К», 2020. 162 с.

3. Дубов М. С., Федотова О. О. Електронні технології зберігання документів органів місцевого самоврядування України в умовах збройних конфліктів. Multidisciplinární mezinárodní vědecký magazín «Věda a perspektivy» jeregistrován v České republice. Státníregistračníčíslo u Ministerstva kultury ČR: E 24142. № 11(30). 2023. С. 537–552.

4. Дубов М. С., Федотова О. О. Стан збереженості документального фонду органів місцевого самоврядування України в ході повномасштабної російсько-української війни. *Вісник освіти та науки*. 2023. №8(14). С. 856–869.

5. ДСТУ ISO 2732:2023 URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=80384 (дата звернення: 12.01.2025).

6. Калужинська Ю. В., Троценко Р. В. Історія становлення документа та його еволюція в електронний документ. *Молодий вчений*. 2015. № 11(1). С. 71-74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_11%281%29__18 (дата звернення: 12.01.2025).

7. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України № 3814-XII від 24.12.1993. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_natsionalnij_arhivnij_fond_ta_arhivni_ustanovi/1.h (дата звернення: 12.01.2025).

УДК 029

Софія Гнатенко,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – д. н. із соц. комун., професор кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Шевченко О. В.

СУЧАСНЕ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО ТА ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

У статті розглядається сучасне документознавство та інформаційна діяльність у контексті цифровізації суспільства. Аналізуються основні підходи до класифікації документів, їх обробки та управління інформаційними потоками. Значну увагу приділено впливу інформаційних технологій, питанню інформаційної безпеки та ролі інформаційної політики. Обґрунтовується необхідність підвищення цифрової грамотності та використання сучасних технологій для оптимізації документних процесів.

Ключові слова: *документознавство, інформаційна діяльність, цифровізація, інформаційні технології, інформаційна політика, інформаційна безпека, управління документами.*

The article examines modern documentation science and information activities in the context of digitalization. The main approaches to document classification, processing, and information flow management are analyzed. Particular attention is paid to the impact of information technologies, information security issues, and the role of information policy. The necessity of improving digital literacy and utilizing modern technologies for optimizing document processes is substantiated.

Keywords: *documentation science, information activities, digitalization, information technologies, information policy, information security, document management.*

Сучасне документознавство та інформаційна діяльність є важливими складовими управління інформацією в умовах цифровізації суспільства. Актуальність дослідження цього питання зумовлена стрімким розвитком інформаційних технологій, що суттєво впливають на структуру та функціонування документних систем. У цьому контексті варто розглянути основні підходи до документознавства та його вплив на інформаційну діяльність.

Документознавство як наукова дисципліна має комплексний характер, охоплюючи питання класифікації, організації та обробки документів. Наприклад, важливо розуміти, які дисципліни формують основу документознавства та як воно змінюється під впливом цифрових технологій. Кулешов С. Г. у своїй праці «Чи входить книгознавство у документознавство?» [5] аналізує місце книгознавства у загальному масиві документознавства та пропонує методи його структуризації. Я погоджуюсь із тим, що документознавство є міждисциплінарною сферою, яка постійно розширює свої межі завдяки інтеграції нових знань та технологій. Подібні питання розглядають також інші дослідники, зокрема Бондар О. В. та Редько А. М., які досліджують вплив інформаційних технологій на документознавство [1]. Вони зазначають, що автоматизація процесів документування значно полегшує роботу з інформацією, але водночас створює нові виклики щодо її збереження та автентичності.

Значну роль у розвитку інформаційної діяльності відіграють інформаційно-комунікаційні технології. Вони змінюють підходи до збереження, пошуку та розповсюдження інформації. Наприклад, цифрові архіви сьогодні забезпечують швидкий доступ до даних, що є особливо важливим у науковій діяльності та державному управлінні. Горовий В. у своїй праці «Сучасна інформаційна діяльність: бібліотечний аспект» [3] розглядає специфіку інформаційної роботи в бібліотечній сфері, що є

ключовим для розуміння процесів управління документами. Я вважаю, що розвиток цифрових бібліотек є необхідним кроком для модернізації інформаційного простору, проте він вимагає вдосконалення системи захисту даних. Подібні аспекти розглядає й Довгань О. Д., який аналізує сучасну інформаційну інфраструктуру України та основні завдання щодо її захисту [4]. Це свідчить про важливість питання безпеки інформації в умовах її цифрового зберігання та обробки. Зокрема, варто звернути увагу на досвід західних країн, де впроваджуються новітні методи шифрування та хмарні технології для захисту державних документів.

Сучасна інформаційна політика також є важливою складовою документознавства. Вона визначає напрями розвитку інформаційного простору, забезпечуючи нормативно-правову базу для ефективної роботи з документами. Наприклад, впровадження електронного документообігу дозволяє оптимізувати управлінські процеси, що активно реалізується в державних установах. Брижко В. у своєму дослідженні «До питання сучасної інформаційної політики» [2] аналізує основні принципи інформаційної безпеки та управління інформаційними потоками, що є актуальним для державних і комерційних установ. Я погоджуюсь із тим, що важливим аспектом сучасної політики є не лише захист інформації, але й створення доступних та зручних сервісів для роботи з документами. У цьому контексті важливо враховувати рекомендації щодо цифрової грамотності, які можуть сприяти підвищенню ефективності роботи з інформацією.

Отже, дослідження сучасного документознавства та інформаційної діяльності вказує на необхідність удосконалення методів управління документами в умовах цифровізації. Важливими напрямками подальших досліджень є розробка нових підходів до інформаційної безпеки, оптимізація процесів обробки документів та впровадження новітніх

інформаційних технологій. На мою думку, особливу увагу слід приділяти підвищенню цифрової грамотності працівників інформаційної сфери та використання штучного інтелекту для автоматизації документних процесів. Також варто розглянути питання правового регулювання електронного документообігу, щоб забезпечити його ефективне функціонування та захист даних. Це сприятиме підвищенню ефективності інформаційної діяльності та забезпеченню надійного збереження цифрових даних.

Список використаних джерел

1. Бондар О. В., Редько А. М. Вплив інформаційних технологій на сучасне документознавство. The 12th International scientific and practical conference «Perspectives of contemporary science: theory and practice» (January 13-15, 2025). SPC «Sci-conf. com. Ua», Lviv, Ukraine, 2025.

2. Брижко В. До питання сучасної інформаційної політики. *Вісник Академії управління МВС.* 2009. № 2. С. 27-47.

3. Горовий В. Сучасна інформаційна діяльність: бібліотечний аспект. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.* 2010. № 26. С. 12-20.

4. Довгань О. Д. Сучасна інформаційна інфраструктура України і основні завдання щодо її захисту. *Юридична наука*. 2015. № 7. С. 64-73.

5. Кулешов С. Чи входить книгознавство у документознавство? (до проблеми структуризації сучасного документознавства). *Бібліотечний вісник*. 1999. № 5. С. 10-16.

6. Кулешов С. Г., Барабаш В. А., Глєбова Л. В. Документознавство. 2020. 400 с.

7. Швачич Г. Г. та ін. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології. 2017. 126 с.

УДК929.522:025.171-027.553]94:008(043.2)

Олександра Горяінова,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Науковий керівник – д. н. із соц. ком., професор кафедри інформаційних комунікацій факультету української філології, культури і мистецтва, старший науковий співробітник Григоревська О. В.

РОДИННЕ ДЕРЕВО ЯК ЗАСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Дослідження присвячено вивченню родинного дерева як засобу популяризації української історико-культурної спадщини у сучасному світі. Уроботі розглянуто один з новітніх проєктів популяризації української культури – «Видатні українські родини». Проєкт представляє собою серію постерів родинних дерев відомих українських письменників, істориків, акторів, які стали знаковими для нації, культури та науки України.

Ключові слова: *родина, проєкт, українське суспільство, історико-культурна спадщина, письменник, культура, дизайн.*

The study is devoted to the study of the family tree as a means of popularizing the Ukrainian historical and cultural heritage in the modern world. The paper examines one of the newest projects for the popularization of Ukrainian culture - "Prominent Ukrainian Families". The project is a series of posters of family trees of famous Ukrainian writers, historians, and actors who have become iconic for the nation, culture and science of Ukraine.

Keywords: *family, project, Ukrainian society, historical and cultural heritage, writer, culture, design.*

У сучасному світі родинне дерево постає перед нами як елемент мистецтва та науковий метод збереження історико-культурної спадщини. Крім того, сімейне дерево – це проста графічна схема, яка відображає тісний зв’язок між поколіннями і членами родини.

Українське суспільство частково знає своїх предків, і особливо це стосується членів родини видатних українських діячів культури. На сьогоднішній день проблематика генеалогічних досліджень, побудови генеалогічного дерева є досить актуальною, особливо у перспективі реалізації проєктів бібліотек, музеїв та архівів. Як зазначає А.Кудін: «Наші пострадянські країни мають складне минуле. Біографії багатьох сімей покалічені, долі поламані, потенціал не розкритий» [1].

За допомогою генеалогічного методу і вивчення родоводів видатних українських родин було проаналізовано кілька генеалогічних дерев відомих письменників. У дослідженні було застосовано описовий метод для дослідження родинних дерев Косачів та Франків. Дизайн генеалогічних дерев має вигляд вишиванки, оскільки це символ українського народу. Рід Івана Франка походить від прізвища Якова-коваля. Для Івана Франка українська вишиванка стала символом його національної особистості та ідентичності в суспільстві. Водночас чоловіча вишиванка містить у собі елемент українського національного устрою, який письменник носив з європейським костюмом у повсякденному житті.

Леся Українка також відома не тільки своїми творчими здібностями, а й елегантним стилем. Вона полюбляла носити українське вбрання, особливо Леся захоплювалася вишивкою. З 9 років маленька письменниця створила власну вишивку на татовій сорочці. Вона вишивала різноманітні рушники, сорочки й продовжувала традицію своєї матері – Олени Пчілки-Косач, яка популяризувала національні орнаменти по всьому світу, запроваджуючи традиційну українську моду.

Проєкт, який досліджується, був започаткований у 2020 р. Проєкт є результатом співпраці ГО «Всесвітній день вишиванки» та бібліотеки імені В. А.Симоненка для дітей Централізованої бібліотечної системи Голосіївського району, до якої було залучено історико-меморіальні музеї.

«Проєкт «Видатні українські родини» – це серія постерів про родини, які стали фундаментом української нації, культури та науки» [2].

Наразі постери є у вільному доступі, з їхньою допомогою можна робити дослідження або вивчення біографії наших улюблених діячів. У період карантину організатори до Дня Вишиванки ініціювали День Родоводу, оскільки під час карантину були заборонені усілякі масові заходи.

Основна ідея проєкту – присвята видатним українським родинам, які кілька поколінь поспіль робили значний внесок у розвиток держави. Мета проєкту полягає у тому, щоб привернути увагу українців в інформаційному просторі до того, що будь-який український рід є маленькою частинкою коріння, з якого бере початок зростання України.

Варто додати, що також до реалізації проєкту було залучено науковців, істориків, дослідників та краєзнавців з метою допомогти професіонально розповісти про велику кількість видатних український сімей. Крім того, вже досліджено та викладено у мережу Інтернет постери українських родоводів Лесі Українки, Івана Франка, Миколи Лисенка, Михайла Грушевського, Соломії Крушельницької та Богдана Лепкого.

Слід розглянути два постера організаторів Дня Вишиванки головних зразків родинних дерев Косачів та Франків. Розглянемо родовід Лесі Українки, який складається з батька, матері, трьох сестер, брата, трьох дядьків, одного прадіда тощо. Проаналізувавши родовід Івана Франка, можна сказати, що він складається з батьків, чотирьох дітей, дружини, двох онуків і правнуків (рис. 1).

Отже, родинні дерева письменників у порівнянні з іншими діячами культури та науки, мають багату генеалогічну історію свого родоводу. У майбутньому планується створення нового проєкту про родину Грінченків.

Рис. 1 – Родинні дерева Косачів та Франків

Список використаних джерел

1. Кудін А. Родинне дерево в інтер'єрі. URL: https://fix.kiev.ua/rodinne-derevo-v-interieri/?srsltid=AfmBOorjHq9o5NKH9jDp4UzIrWsnzw9shpCNgdUEhKOADErRtx59cn3r (дата звернення: 17.02.2025).

2. Запустили проєкт про видатні українські родини. URL: https://osvitoria.media/news/zapustyly-proyekt-pro-vydatni-ukrayinski-rodyny/(дата звернення: 17.02.2025).

3. Видатні українські родини. URL: https://drive.google.com/drive/folders/12MyUwEDbmN41G4fhUqM-mmtWFhzNfhy4(дата звернення: 17.02.2025).

4. Родинне древо – Як історія роду допомагає знайти мотивацію. URL: https://www.history-family.com/ (дата звернення: 17.02.2025).

УДК 005.92-028:334.72(477)

Кирило Длужневський,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – д. н. із соц. комун., професор кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Шевченко О. В.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Дослідження присвячене з'ясуванню сучасного стану документознавства в Україні, виявленню основних проблем його розвитку як наукової та навчальної дисципліни шляхам подолання організаційної кризи науки про документ. Розкрито зміст кризи документознавства, виявлено причинно-наслідкові зв'язки та спрогнозовано можливі шляхи виходу з неї відповідно до потреб суспільства й внутрішнього потенціалу розвитку самої науки. Наукова новизна роботи полягає в наукознавчому осмисленні сучасного стану документознавства в Україні. Зауважено на перспективності, крім управлінського, й інших видів спеціального документознавства, зокрема електронного та аудіовізуального.

***Ключові слова**: наука, дисципліна, документознавство, цифрова трансформація, документ, архівування.*

The study is dedicated to clarifying the current state of document studies in Ukraine, identifying the main problems of its development as a scientific and educational discipline, by overcoming the organizational crisis of document science. Revealing the content of the crisis of document studies, identifying cause-and-effect relationships and predicting possible ways out of it in accordance with the needs of society and the internal development potential of the science itself. The scientific novelty of the work lies in the scientific understanding of the current state of document studies in Ukraine. In addition to management, other types of special document studies, in particular electronic and audiovisual, are promising.

***Keywords**: science, discipline, document studies, digital transformation, document, archiving.*

Сучасна практика вимагає впровадження електронних систем зберігання, обробки та архівування документів. Це створює питання щодо збереження автентичності, цілісності та доступності цифрових документів. Невід'ємною складовою є розробка єдиних стандартів, які забезпечують сумісність систем, збереження історичних документів і їх легке пошукове відтворення [1].

Перехід України до інформаційного суспільства, що розпочався, а також глибокі соціально-політичні та економічні перетворення, що відбуваються в нашій країні в останні десять років, супроводжуються переглядом багатьох традиційних уявлень у галузі суспільних, гуманітарних наук, актуалізацією низки проблем, що були раніше на периферії вітчизняної наукової думки. Все це повною мірою стосується і такої порівняно молодої наукової дисципліни, як документознавство. Тісний зв'язок документознавства з практикою роботи з документами дає додатковий стимул для досліджень у цій сфері. До того ж слід зважити те, що професія документознавця виявилася однією з найбільш затребуваних в Україні. Однією з основних дисциплін цієї спеціальності є курс документознавства [1; 2].

Цифрова трансформація нині є найважливішим і через те найскладнішим етапом роботи з документами. Перехід від паперових до електронних документів вимагає розробки нових стандартів, форматів та методів зберігання, що забезпечують довговічність та доступність інформації [4].

Документознавство потребує комплексного підходу за участю фахівців з різних галузей, щоб забезпечити ефективне та безпечне управління інформацією у сучасному світі.

Перерахуємо актуальні проблеми та разом з тим можливі шляхи вирішення кожної з зазначених проблем [2; 3; 4]:

1. Перехід від паперових носіїв до цифрових вимагає розробки методів для забезпечення автентичності, цілісності та довготривалого збереження електронних документів. Слід зайнятися розробкою стандартів, тобто створити та впровадити єдині методології для формування, зберігання та передачі цифрових документів. Звичайно, разом з тим необхідно створити надійні системи зберігання – інвестувати в сучасні системи резервного копіювання, реплікації даних і технології для запобігання втраті інформації. Також варто використовувати технології блокчейн для забезпечення незмінності та верифікації як підтвердження справжності документів.

2. Захист документів від несанкціонованого доступу, кібератак та витоків інформації стає все більш важливим завданням, особливо в умовах масової цифровізації. Ось що потрібно зробити: впроваджувати комплексні заходи безпек, тобто шифрування, багатофакторну автентифікацію та регулярні аудити; створити системи постійного моніторингу та оперативного реагування на інциденти кібербезпеки та регулярно проводити тренінги для співробітників з питань захисту інформації та кібербезпеки.

3. Відсутність єдиних стандартів для форматів та систем управління документами ускладнює обмін інформацією між організаціями та країнами. Існує потреба розроблення та узгодження єдиних стандартів метаданих, форматів та протоколів обміну інформацією між організаціями, а також організація робочої групи та комітетів, які об'єднують експертів із різних сфер для обміну досвідом та розробки рекомендацій.

4. Впровадження технологій штучного інтелекту для розпізнавання, класифікації та отримання інформації з документів стикається з проблемами точності та адаптивності до різних форматів. Потрібно впроваджувати системи оптичного розпізнавання тексту з використанням

штучного інтелекту для автоматичного отримання інформації. Розробляти алгоритми машинного навчання для класифікації, індексування та автоматичної обробки документів. Створювати комплексні платформи, що дозволяють поєднати різні етапи обробки документації в єдине рішення.

5. Сучасне законодавство часто не встигає за розвитком технологій, що породжує питання регулювання цифрової документації, захисту персональних даних та авторських прав. Рекомендуємо переглядати та оновлювати нормативно-правову базу з урахуванням цифровізації та нових технологічних реалій. Можна залучати юристів, IT-фахівців та представників бізнесу для розробки збалансованих правових актів. І слід брати участь у міжнародних форумах та обміні досвідом для гармонізації стандартів та практик.

6. Забезпечення систематизації, каталогізації та доступу до величезного обсягу інформації у цифровому форматі потребує створення нових підходів до архівування. Необхідно розробити інноваційні підходи до організації та систематизації величезних обсягів цифрових даних. Впровадити автоматизовані системи каталогізації та пошуку, що дозволяють швидко і точно знаходити потрібну інформацію, і створювати розподілені та резервовані системи архівного зберігання, що забезпечують довготривале збереження інформації.

7. Сучасні виклики документообігу вимагають підвищення кваліфікації кадрів, а також розробки нових освітніх програм, які враховують цифрові технології та сучасні стандарти. Необхідно розробити навчальні курси, що враховують цифрові технології, стандарти та правові аспекти документообігу, організовувати семінари, тренінги та конференції для обміну досвідом та підвищення кваліфікації фахівців та встановлювати партнерські зв'язки між освітніми установами, державними та приватними організаціями для практичної підготовки кадрів.

8. Питання прозорості, справжності та довіри до документів, а також облік культурної спадщини та історичної цінності документів залишаються предметом активних досліджень та обговорень. Рекомендовано розробити та впровадити етичні кодекси, що регулюють питання прозорості, справжності та достовірності документів, підтримувати міждисциплінарні дослідження та обговорення, спрямовані на вироблення єдиних підходів у питаннях етики роботи з інформацією. Також забезпечити баланс між правами на приватність та необхідністю громадського доступу до інформації через відповідні законодавчі норми.

Список використаних джерел

1. Кобзаренко А. Бібліотеки: нові часи, нові можливості. *Бібліотечна планета*. 2012. № 2. С. 30-32.

2. Красовицький О. До питання реформ у бібліотечній галузі. *Бібліотечна планета.* 2015. № 4. С. 25–27.

3. Онищенко О. Проблеми адаптації бібліотек до умов цифрової культури. *Бібліотечний вісник*. 2015. № 6. С. 3–7.

4. Павлиш В. А., Гліненко Л. К. Основи інформаційних технологій і систем : навч. посіб. Львів: Львівська політехніка, 2013. 500 с.

УДК 002.6:323.2:651.9

Марія Зленко,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Науковий керівник – к. іст. н.,
завідувач кафедри інформаційних комунікацій
Політова О. А.

ВИКОРИСТАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ ДОКУМЕНТІВ ПІД ГРИФОМ СЕКРЕТНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Розглянуто сучасні методи збереження та захисту секретних документів. Окреслено правові, технологічні та організаційні аспекти

інформаційної безпеки. Наведено приклади міжнародного досвіду щодо мінімізації ризиків витоків інформації.

Ключові слова: *секретні документи, інформаційна безпека, державна таємниця, кіберзагрози, криптографія, контроль доступу.*

The article examines modern methods of storing and protecting classified documents. Legal, technological, and organizational aspects of information security are analyzed. Examples of international experience in minimizing the risks of information leaks are provided.

Keywords: *classified documents, information security, state secrecy, cyber threats, cryptography, access control.*

Сучасне документознавство стикається з низкою викликів у сфері управління секретною інформацією. Основними проблемами є правове регулювання, забезпечення безпеки, цифровізація та відповідність міжнародним стандартам. Розвиток технологій вимагає адаптації до нових загроз, включаючи кібератаки та інформаційні витоки. В умовах сучасноїгібридної інформаційної війни питання захисту документів набуває особливої актуальності. Наприклад, у 2010 році витік секретних документів через платформу WikiLeaks став глобальним інформаційним скандалом, що змінив підхід до збереження конфіденційної інформації в багатьох країнах світу.

Метою статті є огляд ефективних методів зберігання та використання документів з грифом секретності в умовах сучасних інформаційних загроз. Зберігання секретних документів у бібліотеках та архівах потребує спеціальних методів організації та захисту. Використання електронних архівів та цифрових бібліотек з підвищеним рівнем безпеки сприяє оптимізації доступу до інформації, водночас мінімізуючи ризики її витоку. Наприклад, у Національному архіві США використовується багаторівневий доступ, де інформація класифікується відповідно до рівня

секретності, а доступ до неї надається лише після ретельної перевірки персоналу [2; 4].

Документи з грифом секретності класифікуються за рівнем доступу та ступенем конфіденційності: «Цілком таємно», «Таємно», «Конфіденційно» та «Для службового використання». У сучасному документознавстві ключовими напрямами досліджень є впровадження стандартів безпеки, розвиток електронного документообігу та вдосконалення методів ідентифікації. Наприклад, в Україні діє Закон «Про державну таємницю», який чітко регулює порядок доступу до секретної інформації та встановлює відповідальність за її несанкціоноване розголошення [6; 7; 8].

Захист секретної інформації стає важливою складовою інформаційної діяльності державних та комерційних установ. Використання криптографічних методів, багатофакторної аутентифікації та систем управління доступом дозволяє мінімізувати ризики несанкціонованого розповсюдження даних. Наприклад, у Європейському Союзі діють суворі регламенти щодо захисту персональних і секретних даних, зокрема стандарт ISO/IEC 27001, який визначає вимоги до управління інформаційною безпекою.

Військові конфлікти загострюють питання інформаційної безпеки. Досвід країн НАТО свідчить, що для збереження державної таємниці використовуються посилені протоколи безпеки, зокрема шифрування військових комунікацій та контроль над розповсюдженням даних у ЗМІ. Наприклад, під час війни в Іраку та Афганістані американські спецслужби використовували захищені сервери для обміну секретною інформацією, що мінімізувало ризики витоків.

Цифрові ЗМІ часто стають каналами розповсюдження секретної інформації. Використання блокчейн-технологій для захисту джерел, а

також розробка алгоритмів виявлення витоків даних сприяють посиленню інформаційної безпеки. Наприклад, великі корпорації, такі як Google та Microsoft, активно впроваджують штучний інтелект для аналізу ризиків витоку конфіденційних даних у корпоративних мережах [3;5].

Документи з грифом секретності можуть бути об’єктами інформаційних маніпуляцій. Використання підроблених або витягнутих з контексту даних є поширеним методом дезінформації, що підкреслює необхідність належного захисту секретних документів. Наприклад, у 2016 році були зафіксовані масштабні кампанії з дезінформації, що включали використання витоків секретних документів для впливу на політичні процеси в США [1].

Штучний інтелект відіграє важливу роль у виявленні несанкціонованого доступу до секретних документів. Використання алгоритмів машинного навчання дозволяє аналізувати аномальні дії користувачів та прогнозувати потенційні загрози безпеці інформації. Наприклад, сучасні аналітичні системи в державних установах Китаю та США використовують ШІ для моніторингу доступу до конфіденційних даних і запобігання несанкціонованим змінам інформації.

Філософські аспекти збереження інформації включають етичні дилеми щодо обмеження доступу до даних. Баланс між відкритістю інформації та необхідністю її захисту є ключовим питанням розвитку інформаційного суспільства. Наприклад, суперечки щодо законодавчих ініціатив у ЄС щодо «права на забуття» демонструють складність визначення меж між правом на інформацію та необхідністю захисту персональних даних.

У підсумку, використання та зберігання документів під грифом секретності є багатогранною проблемою, що охоплює правові, технологічні, етичні та інформаційні аспекти. Сучасні методи управління

секретною інформацією поєднують традиційні підходи з новітніми технологіями для забезпечення надійного захисту державних та комерційних таємниць. Враховуючи динамічний розвиток технологій і методів кібератак, необхідне постійне вдосконалення систем безпеки, щоб відповідати викликам сучасного інформаційного простору.

Список використаних джерел

1. Андрощук Г. Секретна інформація і секретні винаходи: аналіз правозастосовної практики США. Юридична Газета online. 2023. С. 1-3. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/sekretna-informaciya-i-sekretni-vinahodi-analiz-pravozastosovnoyi-praktiki-ssha.html (дата звернення: 16.01.2025).

2. Артемов В. Правові проблеми захисту інформації з обмеженим доступом на шляху до НАТО: монографія. Київ: Підприємство, господарство і право. 2019. 267 с.

3. Бездрабко В. В. Документознавство в Україні: інституціоналізація та сучасний розвиток. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Четверта хвиля, 2019. 720 с.

4. Бездрабко В. В. Актуальні проблеми документознавства в Україні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 1. С. 26-41.

5. Бекусарова Ю. А. Методи оцінки ефективності інформаційного захисту від витоку таємниць. *Вісник Національного університету внутрішніх справ Харкова*. 2019. № 2. С. 19-27.

6. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.94 р. № 3856-XII від 21.01.94. Верховна Рада України, 1994. Оновлено 28.02.2023 № 16, ст.94

7. Про інформацію: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992. Оновлено 26. 11. 2022 № 48. с. 650. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12 (дата звернення: 16.01.2025).

8. Про перегляд грифа секретності постанови Кабінету Міністрів України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.07.2020 р. №984-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984-2020-p#Text (дата звернення: 16.01.2025).

УДК 004.9

Олександра Карпова,
Інститут дистанційної та заочної освіти
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Лаврик О. В.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті аналізуються актуальні питання інформаційної діяльності, зокрема вплив цифрових технологій, інноваційні підходи та загрози дезінформації. Розглянуто сучасні теоретичні концепції, такі як мережеве суспільство, фреймування та медіатизація. Окрема увага приділена штучному інтелекту, великим даним, мобільній журналістиці та інформаційній безпеці. Визначено перспективи розвитку галузі та важливість медіаграмотності.

Ключові слова: *інформація, цифровізація, медіа, штучний інтелект, безпека.*

The article analyzes current issues in information activity, including the impact of digital technologies, innovative approaches, and disinformation threats. Modern theoretical concepts such as the network society, framing, and mediatization are examined. Special attention is given to artificial intelligence, big data, mobile journalism, and information security. The study outlines the industry's development prospects and emphasizes the importance of media literacy.

Keywords: *information, digitalization, media, artificial intelligence, security.*

Інформаційна діяльність є ключовою складовою сучасного суспільства, що перебуває у постійному розвитку під впливом технологічних інновацій та цифрової трансформації. У XXI столітті медіа стали не лише засобом поширення інформації, а й активним інструментом

формування суспільної свідомості, політичної поведінки та економічних рішень. Важливим аспектом інформаційної діяльності є поєднання традиційних теоретичних підходів із новітніми технологіями, які змінюють характер подачі, поширення та споживання контенту. Важливу роль у цьому відіграє концепція інформаційного суспільства, що базується на використанні мережевих технологій, штучного інтелекту, аналізу великих даних і мультимедійних форматів. Зростання обсягу інформації, доступної в цифровому просторі, з одного боку, сприяє прозорості суспільства, а з іншого – породжує виклики, пов'язані з дезінформацією, фейковими новинами та інформаційною безпекою [3].

Однією з основних теоретичних концепцій інформаційної діяльності є теорія мережевого суспільства, запропонована Мануелем Кастельсом. Вона пояснює, як цифрові комунікації змінюють структуру суспільства та посилюють роль інформації як стратегічного ресурсу. Сучасні технології дозволяють обмінюватися інформацією миттєво, але водночас створюють загрозу концентрації влади у руках великих цифрових платформ. Інформаційні корпорації, такі як Google, Meta та X (Twitter), відіграють значну роль у формуванні інформаційного порядку денного, що викликає питання щодо їхнього впливу на суспільні процеси. Крім того, концепція фреймування Ервінга Гоффмана показує, як медіа можуть структурувати інформацію таким чином, щоб впливати на сприйняття подій. Водночас медіатизація суспільства призводить до зміни механізмів політичної, економічної та соціальної взаємодії, роблячи інформаційні технології головним інструментом комунікації.

Цифрова трансформація інформаційної діяльності безпосередньо пов'язана з розвитком штучного інтелекту, великих даних і блокчейн-технологій. Штучний інтелект використовується в журналістиці для автоматизації новинного контенту, персоналізації стрічок новин і

розпізнавання фейкових новин. Алгоритми можуть аналізувати великі масиви даних, виявляти тренди та навіть створювати аналітичні матеріали. Наприклад, технологія Natural Language Processing (NLP) дозволяє автоматично генерувати тексти на основі заданих параметрів, що змінює традиційні підходи до журналістики. Великі дані, своєю чергою, дозволяють аналізувати поведінкові моделі користувачів та адаптувати контент до їхніх інтересів, що може бути як корисним, так і маніпулятивним інструментом. Блокчейн-технології мають потенціал щодо перевірки достовірності новин, запобігання поширенню фейків і забезпечення прозорості інформаційних потоків [1].

Однією з найбільших загроз інформаційній діяльності є поширення дезінформації та фейкових новин. Феномен постправди, коли емоційні фактори та суб'єктивні судження переважають над фактами, став викликом для традиційних медіа. Дезінформаційні кампанії, що використовуються у політиці, бізнесі та соціальних мережах, сприяють формуванню викривленої картини реальності та можуть призводити до серйозних наслідків для демократичних процесів [4]. Важливу роль у боротьбі з фейками відіграє фактчекінг – технологія перевірки інформації на достовірність, що використовується незалежними журналістськими організаціями. Алгоритми штучного інтелекту також допомагають розпізнавати маніпуляції у медіатекстах, але ефективність таких технологій залишається обмеженою через можливість обхідних шляхів створення контенту.

Ще одним важливим аспектом інформаційної діяльності є питання інформаційної безпеки. Кіберзагрози, витік персональних даних, атаки на інформаційні системи та злом акаунтів у соціальних мережах є реальними проблемами сучасного інформаційного простору. Використання шифрування, двофакторної аутентифікації та національних регуляторних

механізмів є основними методами боротьби з кіберзагрозами [4]. Проте зростає й ризик державного контролю за інформаційним простором, що може обмежувати свободу слова. Регуляторні механізми, які впроваджуються урядами різних країн для боротьби з дезінформацією, часто стають інструментом цензури. Відтак баланс між інформаційною безпекою та свободою слова є критично важливим завданням для сучасних медіа.

Перспективи розвитку інформаційної діяльності безпосередньо пов'язані з адаптацією до цифрової епохи та зміною моделей медіаспоживання. Традиційні друковані видання поступаються місцем цифровим платформам, що змінює роль журналіста. Він перестає бути лише передавачем інформації і стає куратором, аналітиком та творцем інтерактивного контенту. Нові формати, такі як подкасти, стрімінгові платформи, інтерактивні статті, доповнена та віртуальна реальність, стають невід'ємною частиною сучасної журналістики. У майбутньому очікується подальший розвиток персоналізованих алгоритмів споживання контенту, що змінюватиме механізми комунікації та адаптуватиме інформацію до індивідуальних потреб користувачів.

Таким чином, сучасна інформаційна діяльність перебуває на перетині технологічних змін та соціальних викликів. Поєднання інноваційних підходів, захист інформаційної безпеки, боротьба з дезінформацією та забезпечення свободи слова є основними напрямками розвитку медіа у XXI столітті. Важливу роль у цьому процесі відіграє медіаграмотність, що дозволяє аудиторії критично оцінювати інформацію та уникати маніпуляцій. Перехід до цифрової журналістики створює нові можливості для медіа, але водночас вимагає адаптації до нових умов інформаційного середовища.

Список використаних джерел

1. Аналіз фреймів. *ВУЕ*. URL: https://vue.gov.ua/Аналіз_фреймів#:~:text=Ана́ліз%20фреймів%20(від%20англ.,рівні%20та%20її%20сприймання%20реципієнтами) (дата звернення: 01.03.2025).
2. Жежера В. А. Інформаційна діяльність в умовах глобалізації. *Вісник Національної академії наук України*, 1, 10. *LIBNAS | LIBRARY PORTAL OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE*. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vnanu_2008_1_10 (дата звернення: 01.03.2025).
3. Міський Г. О., Соколенко В. Н. Журналістика і ШІ: як використовувати і маркувати, чи замінить машина людину, які ризики несуть технології, – Аліна Елєвтєрова в подкасті «Медіуми». *detector.media*. URL: https://detector.media/mediumy/article/231967/2024-09-10-zhurnalistyka-i-shi-yak-vykorystovuvaty-i-markuvaty-chy-zaminyt-mashyna-lyudynu-yaki-ryzyky-nesut-tekhnologii-alina-elievtierova-v-podkasti-mediumy/ (дата звернення: 01.03.2025).
4. Учасники проектів Вікімедіа. Глобальне село – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Глобальне_село (дата звернення: 01.03.2025).

УДК 655.4

Вероніка Кедь,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – д. н. із соц. комун., професор кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Шевченко О. В.

СУЧАСНИЙ СТАН ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Розглянуто сучасний стан видавничої діяльності в Україні. Проаналізовано вплив воєнних та економічних викликів на розвиток галузі, основні проблеми українського книговидання.

Ключові слова: *видавнича діяльність, книговидання, друкарня, рівень читання, Український інститут книги.*

The article examines the current state of publishing in Ukraine. The impact of military and economic challenges on the development of the industry is considered. The key issues of Ukrainian book publishing are analyzed.

Keywords: *publishing activities, book publishing, printing house, reading level, Ukrainian Book Institute.*

У сучасному світі видавнича справа є важливою складовою інформаційної діяльності, оскільки вона забезпечує створення, розповсюдження та збереження наукових, культурних досягнень людства та накопичених знань. В інформаційному суспільстві, де інформація є стратегічним ресурсом, видавництва виконують важливу роль у формуванні суспільної думки, підтримці освіти та науки, а також у формуванні національної свідомості.

В останнє десятиліття книжковий ринок України почав свою поступову, складну трансформацію. Війна та економічна нестабільність докорінно змінили та продовжують змінювати галузь. Видавці стикаються з низкою викликів: від руйнування друкарень до зростання вартості паперу та логістики, що кількісно та якісно впливає на українську книжкову продукцію.

Як видно на діаграмі (рис. 1), за даними Книжкової палати України, упродовж 2015-2019 рр. кількість видань збільшувалась,хоча й не істотно. Помітне зменшення у 2020 році, ймовірно, пов’язане з пандемією COVID-19, ще більш різке падіння показників у 2022 році – з повномасштабним вторгненням росії в Україну [3].

Дещо більш нерівномірною є динаміка кількості тиражів: їхня кількість постійно змінювалась упродовж 2014-2024 рр., тим не менш, не критично до 2022 року [3].

Рис. 1 – Кількість видань 2014-2024

Відповідно доданих Книжкової палати, тираж книжок, виданих у 2023 році, складає лише 55% від випуску 2021 року, тобто до повномасштабного вторгнення, тоді як у 2024 році цей показник становить майже 70% від довоєнного рівня. Це свідчить, що попри все, видавнича діяльність поступово, але впевнено відновлюється після потрясінь, а також цілеспрямованих атак зі знищення українських друкарень.

Ілюстративною є історія друкарні «Фактор-друк»: внаслідок масованої ракетної атаки 23 травня 2024 року в Харкові її було майже повністю зруйновано. «Фактор-друк» – найбільша друкарня України, а також один із найбільших типографських комплексів повного циклу у Європі. Друкарня виробляла книжки для одних із найпопулярніших видавництв вітчизняного ринку, зокрема «КСД», «Vivat»,«Ранок», «Фоліо» та інших. Внаслідок атаки загинули 7 працівників, було знищено 50 тис. книг [6]. Подія мобілізувала активну суспільну та державу підтримку, залучивши на відновлення кошти небайдужих громадян і благодійних фондів, в тому числі іноземних. Відбудова почалась одразу по завершенні слідчих дій і вже станом на лютий 2025 року друкарня працює, ба більше, має змогу виконувати,як раніше,деякі замовлення самостійно [8].

Варто зазначити, саме на Харківщині до вторгнення друкувалося понад 80% тиражів українських книжок. Другим за чисельністю друкарень

є місто Київ та Київська область. Проте більшість видавництв та друкарень попри труднощі не змінюють місце розташування [2]. Як коментує директор харківської книжкової фабрики «Юнісофт» Олександр Попович, рішення залишитися в місті аргументовано, по-перше, високою вартістю переїзду: не менше 1 млн. євро, по-друге, неминучим гальмуванням видавничих процесів в Україні на час переїзду («Юнісофт» є однією з найбільших книжкових фабрик у країні) [4].

Отже, наразі проблеми з логістикою, фізичне пошкодження або знищення виробничих потужностей, офісних та складських приміщень є основною проблемою видавничої справи в Україні. За даними видання «Радіо Свобода», отриманими від Українського інституту книги (УІК), таких руйнувань налічується близько трьох десятків [2].

Ще однією з основних проблем видавничої галузі є нестача професійних кадрів: найбільшу нестачу зазначають серед редакторів, коректорів, перекладачів, верстальників тощо [1].

Брак кваліфікованих спеціалістів видавничої справи викликаний низкою причин:

1) Проблеми в профільній освіті.

Чимало університетів, які готують спеціалістів у сфері видавничої справи, не встигають оновлювати програми відповідно до сучасних тенденцій. Також студенти мають обмежені можливості в отриманні практичних навичок. «Ще не було такого, щоб ми взяли когось готового після завершення ним якогось конкретного навчального закладу» – сказано одним із опитаних працівників українського видавництва в матеріалах «Дослідження кадрової ситуації на ринку, бар’єрів і драйверів у роботі для представників книжкового сектору»,проведеного у 2024 році виданням «Читомо» за підтримки Британської Ради в Україні[1].

2) Незадовільна заробітна плата.

За даними цього ж дослідження, більшість серед експрацівників книговидавничої галузі – 46% – полишила роботу через незадоволення рівнем оплати праці [1].

3) Вигоряння, психологічні негаразди.

Другою за популярністю причиною виходу з видавничої галузі є «вигоряння» – 37% опитаних експрацівників. Також на запитання «Що є найбільшим викликом у роботі?» 30% відсотків діючих працівників галузі обрали пункт «Стрес, депресія, психологічні кризи» [1].

Окрім цього, 63% опитаних працівників галузі зазначили, що після 24 лютого 2022 року їхнє робоче навантаження зросло, що може бути пов’язано з тим, що через нестачу кадрів діючі працівники часто поєднують декілька посад або видів робіт [1].

Зростання навантаження та невідповідність заробітної плати цьому навантаженню є третім і четвертим за популярністю викликом у роботі опитаних працівників (16% та 14% відповідно) [1]. Тобто можна зробити висновок, що відчутне психологічне виснаження викликано здебільшого не через роботу безпосередньо, навіть в умовах значного зростання навантаження, а є частиною загального фону зростаючої втоми та погіршення психологічного стану українців.

Окремо хочеться наголосити, що рівень читання нації напряму впливає на розвиток книговидавничого бізнесу, адже чим більше людей регулярно читають, тим більший попит на книги, відповідно – вищі прибутки видавництв.

За даними дослідження «Фінансові результати підприємств книжкової галузі 2021-2024», проведеного Українським інститутом книги, у 2023 році українські видавництва вдвічі покращили свій виторг у порівнянні з 2022 роком, а також «перевищили більш як на третину показники довоєнного 2021 року». Окрім цього, у І кварталі 2024

спостерігалося фінансове зростання більшості видавництв у порівнянні з І кварталом 2023 року [5].

Однак, як було зазначено вище, тиражі книжкової продукції після повномасштабного вторгнення впали і наразі не відновили свої показники.

Таким чином, аналізуючи результати дослідження, директорка УІК Олександра Коваль і співзасновниця видання «Читомо» Оксана Хмельовська припускають, що хоча прибутки українських видавництв збільшились, це пов'язано радше з подорожанням самої книжкової продукції, внаслідок інфляції та подорожання сировини й електроенергії, а не з істотним збільшенням кількості читачів [5].

Тут варто звернути увагу на дослідження рівня читання українців, які регулярно проводить УІК, згідно з якими, у порівнянні з 2020 роком, у 2023 році вдвічі збільшився відсоток українців, які читають щодня (з 8% до 16% відповідно), ще 17% читають кілька разів на тиждень, тобто можна сказати, що станом на 2023 рік регулярно читають не менше ніж 33% населення. Також упродовж останніх років суттєво зросла частка людей, які надають перевагу читанню книг українською (54% у 2023 році проти 32% у 2020 році). За даними нового дослідження, оприлюдненого у грудні 2024 року, 38% людей більш-менш регулярно проводять дозвілля з книжкою. Водночас кількість тих, хто читає щодня, лишається незмінною (16%) [7; 9]. Отже, можна припустити, що рівень читання українців збільшується, але відносно повільно, а тому істотно не впливає на книговидавничій ринок.

З цього приводу книжкова блогерка Тетяна Гончаренко наголошує, що «Попри постійні розмови про «книжковий бум», дані свідчать про роботу радше з постійною авдиторією читачів, яких не потрібно залучати до практик читання. І, відповідно, невдачу в залученні нових людей» [7].

Підсумовуючи все вищесказане, можна стверджувати що українська видавнича діяльність виявилась доволі стійкою до викликів війни. Видавництва поступово відновлюються, крокуючи до довоєнних показників вироблення продукції і отримання прибутку. Водночас залишаються невирішеними такі актуальні проблеми, як брак кваліфікованих професіоналів книговидавничої галузі, які змогли б вивести український книжковий ринок на якісно новий рівень, в тому числі залучивши нову аудиторію читачів. Втім підвищення рівня читання українців є спільним завданням для представників книжкового бізнесу та державних інституцій, які займаються дослідженням і розвитком книжкової справи в Україні.

Список використаних джерел

1. Зростання, що нам не до снаги: результати дослідження кадрів на книжковому ринку. *Читомо*. URL: https://chytomo.com/zrostannia-shcho-nam-ne-do-snahy-rezultaty-doslidzhennia-kadriv-na-knyzhkovomu-rynku/ (дата звернення: 21.01.2025).

2. Із 300-т видавництв України 40 – у Харкові. Відлуння атак Росії на Книжковому Арсеналі. *Радіо Свобода*. 2024. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/vydavnytstva-kharkiv-knyzhkovyi-arsenal/32977692.html (дата звернення: 21.01.2025).

3. Книжкова палата України. Книги та брошури. URL: https://www.ukrbook.net/. (дата звернення: 21.01.2025).

4. Кузубов Д. Книжкова столиця. Як у Харкові під час обстрілів видавали і друкували книжки та продовжують це робити. *TEXTY.ORG.UA*. 2023. URL: https://texty.org.ua/articles/109418/knyzhkova-stolytsja-jak-u-kharkovi-vydajut-i-drukujut-knyzhky-pid-chas-vijny/ (дата звернення: 21.01.2025).

5. Прибутки зростають, наклади зменшуються. Інститут книги дослідив, що відбувається у книговидавництві. Українська правда. 2024. URL: https://life.pravda.com.ua/culture/skilki-zaroblyayut-ukrajinski-vidavnictva-statistika-302483/ (дата звернення: 21.01.2025).

6. Російський удар по друкарні у Харкові знищив 50 тисяч книг. *Українська правда.* URL: https://life.pravda.com.ua/culture/rosiyskiy-udar-po-drukarni-u-harkovi-znishchiv-50-tisyach-knig-foto-301710/(дата звернення: 21.01.2025).

7. Українці читають, але є нюанси. Аналіз результатів нового книжкового дослідження. *Українська правда*. 2024. URL: https://life.pravda.com.ua/culture/skilki-i-chogo-chitayut-ukrajinci-analiz-doslidzhennya-uik-305345/(дата звернення: 21.01.2025).

8. Фактор-Друк уже може виконувати повний цикл виробництва деяких замовлень. *Читомо*. URL: https://chytomo.com/faktor-druk/ (дата звернення: 21.01.2025).

9. Юзва Л., Шуренкова А. Аналітичний звіт за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження в межах проєкту «Підтримка промоції читання в Україні». Київ, 2024. 53 с. URL: https://www.sapiens.com.ua/publications/socpol-research/288/Читання%20книг_звіт%2011-10-2023.pdf (дата звернення: 21.01.2025).

УДК 378.062:316.772.5

Світлана Левченко,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри
українознавства, культури та документознавства
Чередник Л. А.

КОМУНІКАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Розглянуто комунікаційні стратегії ЗВО в умовах цифрової трансформації. Підкреслено роль цифрових технологій у підвищенні конкурентоспроможності та створенні ефективного освітнього середовища.

Ключові слова: *ЗВО – заклад вищої освіти, інформація, комунікація, технології, університет.*

The communication strategies of higher education institutions in the context of digital transformation are considered. The role of digital technologies in increasing competitiveness and creating an effective educational environment is emphasized.

Keywords*: HEI – higher education institution, information, communication, technology, university.*

Сучасна цифрова трансформація суттєво змінює підходи до комунікації у сфері вищої освіти.Поява цифрових технологій змінила способи комунікації у сфері вищої освіти. ЗВО змушені адаптувати свої

стратегії взаємодії зі студентами, викладачами та громадськістю, щоб зберігати конкурентоспроможність та забезпечувати якісний освітній процес. Цифрові технології розширюють можливості комунікації, але створюють виклики певні виклики, такі як безпека, довіра до джерел і управління контентом [1, с. 19].

Комунікаційна стратегія університетів формує їхній імідж, залученість студентів і партнерів. Вона підтримує репутацію, забезпечує доступність інформації, приваблює абітурієнтів і зміцнює зв’язок з академічною спільнотою.

Цілі комунікаційних стратегій ЗВО в цифрову епоху:

1) підвищення впізнаваності бренду ЗВО;
2) створення довіри до освітніх послуг;
3) підтримка постійного діалогу зі студентами, викладачами, випускниками та суспільством;
4) поширення інформації про освітні програми та досягнення.

Із-поміж основних каналів цифрової комунікації для ЗВО варто назвати такі:

1) ***офіційний вебсайт*** – основне джерело інформації для абітурієнтів та студентів;

2) ***соціальні мережі*** (Facebook, Instagram, TikTok, LinkedIn) – забезпечують швидкий зворотний зв'язок та створюють інтерактивне середовище;

3) ***електронна пошта*** – персоналізована комунікація для студентів та партнерів;

4) ***месенджери та чат-боти*** – оперативна підтримка студентів та абітурієнтів у режимі реального часу;

5) ***відеоплатформи*** (YouTube, TikTok) – поширення інформації через відеоконтент, зокрема віртуальні тури, лекції та інтерв'ю.

«Разом з можливостями цифровізації постають певні труднощі, такі як інформаційне перевантаження, оскільки великий обсяг контенту ускладнює донесення важливих повідомлень. Крім того, стрімке поширення фейкових новин та дезінформації вимагає ретельного контролю інформаційних потоків. Зниження уваги аудиторії спонукає ЗВО впроваджувати інтерактивні формати, а цифрова нерівність обмежує доступ до онлайн-освіти для окремих груп населення» [2].

Крім того, слід постійно працювати над вдосконаленням комунікаційних стратегій. До прикладу, зараз широко використовується штучний інтелект для персоналізації контенту; розширюється спектр мобільних додатків для покращення доступу до інформації тощо. Можливо, навіть, до створення контенту для соціальних мереж залучати креативних студентів, проводити вебінари та онлайн-конференції для розширення аудиторії.

Важливо також забезпечити інформаційну безпеку та створювати онлайн-спільноти для зміцнення зв’язку між студентами й викладачами, забезпечити захист даних.

Отже, успішна комунікаційна стратегія підвищує конкурентоспроможність ЗВО. Цифрові технології, персоналізація контенту та активна взаємодія створюють ефективний інформаційний простір, сприяючи залученню студентів, співпраці з партнерами та розвитку інноваційного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Головня Ю. І. Цифрова трансформація вищої освіти в україні: від академічного центру до освітньо-науково-інноваційного комплексу. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. С. 19-24.

2. Якісне дистанційне навчання в умовах війни: поради директору школи - Державна служба якості освіти України. *Державна служба якості освіти України*. URL: https://sqe.gov.ua/yakisne-distanciyne-navchannya-v-umovakh/ (дата звернення: 29.02.2025).

УДК 007:659

Михайло Луць,
Національний університет «Острозька академія»
Науковий керівник – к. іст. н., доцент,
завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Охріменко Г. В.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД ВНУТРІШНІХ КОРПОРАТИВНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЯК СКЛАДОВОЇ РЕПУТАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Обґрунтовується доцільність чіткового планування інформаційного супроводу внутрішніх корпоративних комунікацій для забезпечення репутаційного менеджменту. Використання інформаційних сервісів, візуалізація бізнес-процесів, моделювання варіантів зворотнього зв'язку – базові елементи високого репутаційного потенціалу внутрішніх корпоративних комунікацій.

Ключові слова: *корпоративні комунікації, інформаційний менеджмент, моделі комунікації.*

The researcher justifies the expediency of planning for information support to internal corporate communications, as the component of reputation management. Using information services, visualization of business processes, modeling of feedback options are the basic elements to the high reputational potential in internal corporate communications.

Keywords: *corporate (empire) communications, information management, communication models.*

Репутаційний потенціал організації є результатом систематично та цілеспрямованої діяльності у формуванні злагодженої моделі корпоративних комунікацій. Так, наприклад, згідно з опитуванням The State of PR 2022, проведеного серед майже двох тисяч фахівців зі зв'язків з громадськістю, 47%, у першу чергу, приділяють увагу налагодженню ефективних корпоративних комунікацій [4].

Відповідно, для розуміння принципів конструювання моделі корпоративних комунікацій важливим є встановлення чітких цілей, якими є [3]:

1) Перша ціль – впізнаваність. Це відправна точка для формування корпоративних комунікацій, особливо якщо компанія перебуває на таких етапах життєвого циклу, як вихід на ринок, запуск нового продукту/послуги, завоювання нових ніш. Налагодження комунікацій знизить ризик кризового стану та продемонструє переваги, вигоди, відомість серед стейкхолдерів.

2) Друга ціль – формування установок для створення чи поліпшення іміджу. Імідж забезпечує нематеріальний актив організації, та дозволяє внутрішній та зовнішній аудиторії сприймати компанію, правильно зчитувати напрямок діяльності, сприяє збільшення довіри. Корпоративні комунікації дозволяють вибирати «правильні» слова для характеристики бренду організації, що дозволяє сформувати цілісне враження.

3) Третя ціль – стимулювання бажаної поведінки чи лояльності. Моделювання корпоративних комунікацій передбачає поглиблену взаємодію зі стейкхолдерами, мотивацію внутрішньої аудиторії до дії.

В цілому, внутрішні комунікації – це безпосередньо зв'язки між структурними відділами на підприємстві в аспекті виробничих рівнів та управління, спілкування між співробітниками, а також приватне контактування, що є важливою складовою бізнес-процесу. Загальними елементами внутрішніх комунікацій є інструктаж, інформування, професійна підготовка.

Внутрішні комунікації характеризуються бірегуляційними рівнями вертикальних взаємозв'язків, горизонтальністю відносин – між адміністрацією та працівниками, організаційними та неформальними

групами. Насамперед вони забезпечують можливість прийняття рішень на різних рівнях [1].

Основними кроками налагодження внутрішніх комунікацій для підтримки репутаційного менеджменту є [2, с. 61]:

Крок 1. Сформувати візію та стратегію. Внутрішні комунікації спрямовані на реалізацію стратегії організації за чітко встановлений час та канали передачі інформації.

Крок 2. Використовувати програмні інструменти. Внутрішня комунікація має підтримуватись сучасними програмними рішеннями: 1) програмне забезпечення для спілкування (Slack, Yammer, HipChat); 2) хмарні технології (на кшталт Google Drive); 3) єдина платформа для листування, ведення календарів, документів тощо (Google, Apple, Microsoft).

Крок 3. Додавання візуалу: правильні візуальні ефекти дозволяють передавати інформацію легше, створювати більш сильне враження, аніж текст. За допомогою екранів в офісі можна інформувати команду про: цікаві події, нові вакансії, показники продажу; мотиваційні повідомлення працівникам (цитати-мотиватори, спільні фотографії або стрічки соціальних медіа).

Крок 4. Приділяти увагу розважальній складовій внутрішніх комунікацій. За даними опитування, проведеного у 2013 році, 88% «мілленіалів» хочуть працювати у позитивному середовищі. Тому варто, наприклад, створити спеціальний канал у Slack, де люди ділитимуться смішними новинами, відео тощо.

Крок 5. Вимірювати ефективність. Метрики повинні інформувати команду про поточну та минулу ефективність організації, тенденції ефективності, прогрес у досягненні цілей.

Крок 6. Не втрачати глобальну картину за локальними кроками. Потрібно утримувати баланс у внутрішніх комунікаціях між повсякденними питаннями і довгостроковими цілями. Головне – регулярно нагадувати працівникам, що вони є частиною чогось більшого, ніж вони самі.

Крок 7. Створити канали для отримання ідей та зворотного зв'язку. Важливо, щоб члени команди мали змогу поділитися своєю думкою та ідеями про свої робочі місця, поточні та можливі майбутні результати або про компанію в цілому. Каналами можуть бути корпоративний чат, дошка в офісі, хмарний сервіс тощо.

Крок 8. Заохочувати взаємодію різних підрозділів. Варто регулярно проводити сесію запитань і відповідей (Q&A) для представників різних підрозділів, де вони могли б обмінюватися думками.

Крок 9. Уникати перенавантаження інформацією. Головне – надати людям потрібну інформацію у правильний час, а не перевантажувати їх новинами та оголошеннями.

Крок 10. Не просто інформувати, а надихати на дії. Цього можна досягти, якщо використовувати повідомлення, які спонукають до дій, нагадувати про місію та цілі компанії, ділитись мотиваційними цитатами, а також запропонувати нагороду за певні досягнення.

Крок 11. Використовувати «політику відкритих дверей». Кожен працівник повинен мати змогу спілкуватися з будь-ким у компанії, у тому числі з керівництвом через систему внутрішніх комунікацій.

Крок 12. Забезпечувати прозорість комунікацій. Якщо команда відчуває, що не має інформації з певних питань і не знає, де її отримати, то це негативно впливає на стосунки в колективі. Забезпечення певного рівня прозорості може мати величезний вплив на взаєморозуміння у компанії.

Крок 13. Стимулювати використання соціальних медіа. Якщо заохочувати людей до правильного їх використання, то можна отримати позитивний ефект. Наприклад, можна попросити працівників ділитись фотографіями себе в офісі, відмічати компанію як місце, де вони працюють тощо.

Крок 14. Ділитися новинами вашої сфери бізнесу, трендами, інсайтами. Команда не є лише частиною компанії, вона є також частиною певної ринкової сфери. Тому працівникам важливо бути в курсі новин. Варто заохочувати їх ділитися подіями, ринковими тенденціями й іншою корисною інформацією.

Крок 15. Використовувати внутрішні комунікації, щоб відзначати успіхи. Опитування 2012 року Американської психологічної асоціації виявило, що люди, які відчувають, що їх цінують, мають вищий рівень залученості, задоволеності та мотивації. Тому варто використовувати внутрішній інформаційний бюлетень або інші канали для того, щоб повідомляти про успіхи працівників усій компанії.

Крок 16. Робити акцент на ресурсах та розвитку. Внутрішні комунікації повинні послідовно транслювати, які переваги та ресурси доступні працівникам (починаючи від медичного страхування та закінчуючи навчанням).

Крок 17. Думати як маркетолог. Дуже часто бюджет на внутрішні комунікації є досить обмеженим, тому для спілкування з усіма працівниками використовується єдиний підхід. Проте це є неефективним і застарілим методом. Компаніям варто застосувати персоналізований підхід – так само, як і в маркетингових комунікаціях з поточними чи потенційними клієнтами.

Таким чином, моделювання корпоративних комунікацій потребує чіткої та злагодженої структуризації інформаційного супроводу

комунікативних процесів на внутрішньому рівні управління. Адже репутаційний менеджмент, як комплексна система, в першу чергу, залежить від задоволення соціальних потреб «внутрішнього» споживача, його підвищення рівня інформаційної культури для злагодженої комунікативної співпраці з зовнішніми стейкхолдерами.

Список використаних джерел

1. Германюк Н. В. Роль комунікацій в управлінні організаційним процесом. *Ефективна економіка*. № 10. 2021. URL: http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/29428.pdf (дата звернення: 16.01.2025).

2. Орел В. М., Краля В. Г. Роль комунікацій в управління підприємством. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2016. Вип. 174. С. 60-66.

3. Як управління репутацією розвиває бізнес? Cases media. URL: https://cases.media/article/yak-upravlinnya-reputaciyeyu-rozvivaye-biznes?srsltid=AfmBOoox9iUbL_mBffbEaS87xxUQnqj9p-l45IAbvnNzxT75WU90Zfz7 (дата звернення: 16.01.2025).

4. Rack Muck. The state of PR 2022. How PR teams connect with journalists, allocate budget, measure success and more. URL: https://4272994.fs1.hubspotusercontent-na1.net/hubfs/4272994/State%20of%20PR%202022/State%20of%20PR%202022_.pdf (дата звернення: 16.01.2025).

УДК 651:004

Олена Маліновська,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. мист., доцент,
завідувач кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Спрінсян В. Г.

ЕВОЛЮЦІЯ ДОКУМЕНТНИХ РЕСУРСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ: ВІД ПАПЕРОВИХ ДО ЕЛЕКТРОННИХ СИСТЕМ (на прикладі ВП «Вагонне депо Подільськ» АТ «Укрзалізниця»)

Розглянуто особливості впровадження електронного документообігу на державних підприємствах на прикладі ВП «Вагонне депо Подільськ» АТ «Укрзалізниця». Наголошено на позитивних та

негативних аспектах такого впровадження та окремих його складових, а також окреслено перспективи електронного документообігу в межах державних підприємств України.

***Ключові слова**: документообіг, документні ресурси, електронні системи, інформаційні технології, Укрзалізниця.*

The features of the implementation of electronic document management at state-owned enterprises are considered using the example of the Podilsk Wagon Depot of JSC Ukrzaliznytsia. The positive and negative aspects of such implementation and its individual components are emphasized, and the prospects for electronic document management within state-owned enterprises of Ukraine are outlined.

***Keywords:** document management, document resources, electronic systems, information technologies, Ukrzaliznytsia.*

У сучасному світі, де інформаційні технології відіграють вирішальну роль у розвитку економіки, перехід від паперових до електронних документів стає необхідністю для ефективного функціонування великих підприємств, таких, як АТ «Укрзалізниця». Зростання обсягу інформації, яку потрібно швидко опрацьовувати та зберігати, вимагає впровадження нових систем документообігу, здатних забезпечити зручний доступ, надійне збереження і високу безпеку даних.

Актуальність цього дослідження обумовлена не лише технічними, але й соціальними аспектами: перехід на електронний документообіг впливає на повсякденну роботу співробітників, змінює їхні звички, вимагає нових навичок та пристосування до цифрових інструментів. Досвід АТ «Укрзалізниці» як великого державного підприємства є важливим для розуміння процесів адаптації до нових умов, які можуть бути корисними й для інших підприємств в Україні.

У сучасному інформаційному просторі теорії електронного документообігу висвітлені вже досить комплексно та багатоаспектно

(О. Бих, О. Петров, С. Петькун, О. Подворнюк, А. Овсієнко, О. Шебаніна та інші). Значний внесок у це зробила О. Лаба [7], актуалізувавши періодизацію становлення електронного діловодства в Україні, визначивши ключові етапи розвитку цього процесу та нормативні акти, які сприяли цифровізації документообігу. С. Лісіна [8] дослідила основи побудови документообігу в організаціях, визначила структуру та функції документних ресурсів, а також окреслила їх важливість для ефективного управління та прийняття рішень у сучасних умовах. Важливий внесок у розуміння ролі документних ресурсів у системах управління документообігом зробили також В. Гуцуляк та О. Кравченко [2], які досліджують документний ресурс як інформаційний об'єкт, що має велике значення для комунікації та управлінських процесів в організаціях.

При цьому всі дослідники погоджуються з думкою, що інформаційні ресурси (поряд з іншими – сировиною, інструментами, коштами тощо) надзвичайно важливі для діяльності будь-якої установи, організації, підприємства чи компанії. Інформаційні ресурси є основоположними для окремих установ та їх спільної діяльності – місцевої, регіональної, державної, міждержавної та глобальної.

Для розуміння поняття «документний ресурс» можна звернутися до законодавчої бази України, стандартів, наукової літератури. Так, у Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 № 851-IV термін «документні ресурси» використовується для позначення інформаційних ресурсів, які є складовими частинами електронних документів [10].

У ДСТУ 7448:2013 «Бібліотечно-інформаційна діяльність: терміни і визначення понять» зазначається, що «документний ресурс – це сукупність документів, які мають визначену тематику та створюються з певною метою на основі відповідної документації» [5].

Ю. Ковбасюк під документним ресурсом розуміє «елемент, що містить інформацію, який зберігається та обробляється в електронному документообігу» [6], а за визначенням І. Даценка, документний ресурс – це «електронний файл, що містить інформацію, з якої можна отримати документ» [3].

У статті «Інтеграція сервісів створення документів у веб-орієнтованій системі управління проектами» А. Кожушко та І. Нечепуренко визначають документний ресурс як «об'єкт, що містить інформацію, яку можна зберігати, передавати та обробляти в електронній формі» [6, с.123-126]. Це сукупність даних, інформаційний об’єкт, який має певну структуру, відповідність життєвого циклу документа, який може бути змінюваним і передаватися для використання у діяльності різних учасників документообігу» [2].

Як бачимо, поняття «документний ресурс» багатогранне, а його тлумачення залежить від сфери застосування: це певна сукупність документів, що представлена у паперовому або електронному вигляді, містить інформацію за певною тематикою, має визначену структуру, може передаватися, оброблятися, зберігатися та бути джерелом інформації на різних етапах документообігу.

Документні масиви зазвичай формуються їх користувачами. За умови великого обсягу документообігу з числа співробітників виділяється особа (або кілька осіб), які займаються впорядкуванням документів. В АТ «Укразалізниця» це секретарі, співробітники канцелярії, управлінці справами. У розвинених підсистемах є власні підрозділи, такі, як бухгалтерія, планово-економічний відділ, канцелярія, видавничий відділ та інші структури, що потребують документаційного супроводу. Керівники організації, а також керівники її основних підрозділів повинні мати чітке розуміння її організаційної структури, що фіксується в паспорті

організації, де вказуються дата заснування, етапи розвитку, профіль, характеристики приміщень і обладнання, чисельність та структура персоналу тощо.

Документний масив кожної установи, і АТ «Укрзалізниці» в тому числі, організовується через ведення номенклатури справ. Вона містить такі документи: директиви вищих органів, документи щодо реєстрації, ліцензування, атестації, акредитації, положення, статути, висновки від пожежної, санітарно-епідеміологічної та інших служб про технічний стан приміщень, книги наказів, бланки, плани роботи, звіти тощо.

Кожен підрозділ організації має свій набір документів, що складає великий і різноманітний документний ресурс. Документний ресурс АТ «Укрзалізниця» надзвичайно різноманітний. Його автоматизація розпочалася з автоматизацією документообігу в Україні в 90-і роки. Згодом автоматизація стала невід'ємною частиною загального процесу інтеграції виробничих сил АТ «Укрзалізниці», що охопив різні її підрозділи. Рівень автоматизації діловодних процесів безпосередньо залежав від ступеня впровадження інформаційних технологій. Автоматизоване діловодство передбачало не лише автоматизацію документування, а й організацію роботи з документами, як у паперовому вигляді, так і в електронному форматі. Орієнтовно з 2010 року в АТ «Укрзалізниці» розпочалася активна реалізація електронного документообігу, значно зросло впровадження систем електронного документообігу (СЕД). У цей час формується розуміння двох аспектів електронного документа: з одного боку, як набору обов'язкових реквізитів для документознавчих досліджень, а з другого – як сукупності пов'язаних файлів певних форматів. Концепція електронного документа як уніфікованого інформаційного об'єкта була закріплена у «Порядку роботи з електронними документами та їх підготовки до архівного зберігання», а

також в інших нормативно-правових актах. У цей період в багатьох організаціях України почали впроваджувати інформаційні автоматизовані системи (ІАС), які б забезпечували комплексну автоматизацію управлінських, виробничих та інших процесів, включаючи електронне діловодство. Документування управлінської інформації в електронному вигляді в АТ «Укрзалізниці» у той час ставало все більш поширеним, а автоматизована робота з електронними документами в рамках єдиної системи управління інформацією забезпечувала ефективну організацію діловодства в установі.

Сучасний період електронного документування в АТ «Укрзалізниця» характеризується спрямуванням зусиль на забезпечення прозорості діловодних процесів та уніфікацію підходів до організації діловодства як в Україні, так і в європейських країнах для сприяння міжнародної співпраці. Так, у ВП «Вагонне депо Подільськ» АТ «Укрзалізниця» зміни, пов’язані з впровадженням електронного документообігу, вже відчуваються на всіх рівнях роботи. Проведене нами опитування працівників організації засвідчило, що з появою електронного документообігу їх робота стала значно швидшою і зручнішою; тепер можна швидко створювати документи, пересилати їх електронною поштою або через внутрішні системи, не витрачаючи час на друк і підписання численних копій. Змінилися і особливості зберігання: документи тепер зберігаються на серверах, і знайти потрібний можна буквально за кілька кліків. Це значно полегшує і пришвидшує роботу. Завдяки електронним документам багато завдань виконуються швидше. Пошук документів тепер займає буквально секунди. Реєстрація документів теж стала зручнішою. Якщо колись кожен документ вносився вручну в журнали, то сьогодні все робиться автоматично. Значно пришвидшилося погодження та підписання

документів. Менш клопітким стало архівування. Громіздкі паперові архіви заміняють електронні архіви на сервері.

У ВП «Вагонне депо Подільськ» АТ «Укрзалізниця» переважно використовують кілька програм для роботи з електронними документами: це програми – «Мегаполіс» та «Lotus Notes». «Мегаполіс» дозволяє реєструвати документи, пересилати їх на погодження, ставити електронні підписи. «Lotus Notes» переважно використовується для комунікації та організації роботи з електронною поштою, контактами, календарями і, звісно, для обміну документами. Цей ресурс украй важливий для організації спільної роботи та управління проектами. Як зазначають працівники АТ «Укрзалізниці», зазначена програма не нова, її використовують досить давно, вона дозволяє швидко отримувати доступ до всіх документів і задач, але її основний мінус – це досить складний інтерфейс, особливо для тих, хто не працює з нею щодня. Багато працівників, особливо старшого віку, хто звик до більш простих програм, або до більш сучасних, часто губляться в «Lotus Notes».

Тож обидві програми виконують важливі функції: «Мегаполіс» зручна для документообігу, хоча іноді «зависає», а «Lotus Notes» прийнятна більше для організації роботи й обміну інформацією, але інтерфейс у неї досить складний.

При цьому електронний документообіг в «Укрзалізниці» не позбавлений і недоліків: йдеться про стан техніки та системи (через недостатнє функціонування яких виникають технічні збої), безпековий аспект, необхідність постійно контролювати доступ до файлів, переналаштовувати паролі, перевіряти систему на помилки. Плюс – оскільки ще не всі підрозділи АТ «Укрзалізниці» або партнери переходять на електронний документообіг, то іноді працівникам доводиться вести документообіг у двох системах: і паперовій, і електронній. Це забирає час і

сили, і трапляється, що документи губляться у процесі роботи з цими двома форматами.

Усе більшої актуальності набуває освітній компонент у впровадженні електронного документообігу: працівники потребують додаткового навчання, відповідних освітніх курсів, тренінгів з роботи з конкретними системами електронного документообігу та навчання щодо безпеки інформації, оскільки все ще є аспекти, які потребують удосконалення – наприклад, покращення безпекового рівня та інтеграція різних програм для роботи з документами.

При цьому сьогодні доводиться констатувати, що в Україні все ще бракує ефективної державної політики у сфері інформаційного та документного забезпечення. Особливо актуальним залишається питання практичного впровадження електронних систем документообігу в діяльність державних органів та підприємств. Переваги електронного документообігу очевидні, оскільки головною проблемою традиційної системи є практична неможливість централізованого відстеження руху документів у режимі реального часу. Одночасно слід наголосити й на проблемах впровадження електронного документообігу в державних органах та підприємствах, зокрема і в АТ «Укрзалізниця», серед яких: забезпечення належного рівня захисту електронних документів, недостатнє забезпечення сучасною комп'ютерною технікою, яка відповідає програмним вимогам, низький рівень обізнаності працівників у сфері інформаційних технологій та інші.

Список використаних джерел

1. Горбаченко Т. Г. Аналітико-синтетична переробка документної інформа-ції: навч. посіб. для дистанційного навчання. К. : Універ-ситет «Україна», 2008. 312 с.

2. Гуцуляк В.І., Кравченко О.Ю. Документний ресурс як інформаційний об'єкт у системі управління документообігом. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Інформаційні системи та мережі*. 2012. № 746. С. 134-137.

3. Даценко І. В. Організація та збереження електронних документів. К.: Інтерсервіс, 2012. 120 с.

4. Документні ресурси: опорний конспект лекцій. URL: https://studfile.net/preview/9939362/ (дата звернення: 18.10.2024).

5. ДСТУ 7448:2013 Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни і визначення понять. Наук.-метод. центр Департаменту освіти Житомирської міської ради. URL: http://nmc.zt.ua/?p=1577 (дата звернення: 18.10.2024).

6. Ковбасюк Ю.В. Державне управління. Том 2: навчальний посібник. К.; Дніпропетровськ : НАДУ, 2013. 324 с.

7. Лаба О. Періодизація формування та становлення електронного діловодства в Україні. 2022. URL:https://journals.umcs.pl/rh/article/download/12890/9845 (дата звернення: 20.10.2024).

8. Лісіна С.О. Документні ресурси: навч. посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. 240 с.

9. Ніколашин А.О. Юридичне підтвердження електронних облікових документів. *Подільський державний аграрно-технічний університет. Збірник наукових праць ПДАТУ*. Т.ІІ №12, 2004. С. 219-221.

10. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV : станом на 1 січ. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text (дата звернення: 17.10.2024).

УДК 029

Анастасія Недоступ,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – д. н. із соц. комун., професор кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Шевченко О. В.

СУЧАСНЕ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО В УМОВАХ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ

Розглядаються сучасні концепції документознавства, зокрема взаємозв'язок між традиційним і електронним документознавством, а також необхідність їх інтеграції в рамках документології. Аналізуються досягнення українських дослідників, важливість оновлення навчальних матеріалів і адаптації термінології до нових технологій. Окрема увага приділяється використанню електронних документів у системах

управління, а також змінам у документуванні управлінської діяльності архівних установ через перехід до електронних технологій.

***Ключові слова**: документологія, автоматизація, стандартизація.*

The article examines modern concepts of document studies, in particular the relationship between traditional and electronic document studies, as well as the need for their integration within the framework of document studies. The achievements of Ukrainian researchers, the importance of updating educational materials and adapting terminology to new technologies are analyzed. Special attention is paid to the use of electronic documents in management systems, as well as changes in the documentation of management activities of archival institutions due to the transition to electronic technologies.

***Keywords**: documentation, automation, standardization.*

В Україні в середині 1990-х років документологія як комплексна наука про документ згадувалася в окремих публікаціях[2]. Спорідненість проблематики дисциплін документально-комунікативного циклу відзначалася також у фундаментальних монографіях Л. А. Дубровіної та Г. В. Боряка [1]. Ідею документології як сучасної версії документознавства підтримала Н. М. Кушнаренко [4]– автор першого в Україні університетського підручника з документознавства. Водночас після виходу першого видання цього підручника у 1997 році в Україні було здійснено низку його перевидань. Однак ці перевидання не враховували новітніх досягнень як традиційного, так і оновленого документознавства, що стало підставою для критики підручника з боку наукової спільноти. Це свідчило про необхідність удосконалення навчальних матеріалів відповідно до сучасних підходів у сфері документознавства та документології. У низці наукових праць було представлено авторське бачення М. С. Слободяник стосовно сутності та основних завдань документознавства [6]. Загальне документознавство виступає як теоретична галузь знань, покликана формувати узагальнену концепцію документа та систем документів. Його

розвиток значною мірою залежить від наукових дискусій між представниками традиційного та нового підходів у документознавстві.

Особливо гостро постають питання, пов’язані з визначенням поняття «документ» та з’ясуванням його ролі в структурі документознавства як самостійної наукової дисципліни. Вчені, що дотримуються традиційного документознавства, нерідко заперечують існування його оновленої версії або ж наполягають на необхідності тривалого часу для її визнання та наукового утвердження.

Сучасні концепції документознавства, що ґрунтуються на розширеному трактуванні його основних понять, зумовлюють необхідність переосмислення наукових підходів до аналізу й удосконалення термінології цієї галузі. У зв’язку з цим наукова спільнота акцентує увагу на важливості подальшої роботи над гармонізацією, стандартизацією та уніфікацією терміносистеми документознавства.

Чітке визначення понять і термінів сприятиме не лише підвищенню теоретичної та методологічної узгодженості наукових досліджень, а й забезпечить ефективніший документообіг у різних сферах діяльності. Враховуючи швидкий розвиток цифрових технологій та інформаційних систем, особливого значення набуває адаптація термінології до нових умов управління документами, що дозволить інтегрувати традиційні й інноваційні підходи у межах єдиної наукової дисципліни.

Сучасні фахівці у сфері діловодства та документно-інформаційного забезпечення повинні мати глибокі теоретичні знання та володіти практичними навичками, необхідними для роботи з документами. Це передбачає не лише вміння правильно оформлювати, зберігати та захищати документи, а й знання щодо правових аспектів їх використання, зокрема щодо обробки персональних даних, забезпечення конфіденційності інформації та відповідальності за її розголошення.

Швидкий розвиток інформаційних технологій сприяє значному підвищенню ефективності управління документами. Завдяки автоматизованим системам документообігу процес створення, оформлення та збереження документів стає більш оперативним, а впровадження цифрових рішень забезпечує високий рівень стандартизації та уніфікації документів. Крім того, сучасні електронні системи контролю виконання документів дозволяють оптимізувати робочі процеси, підвищити їхню прозорість і забезпечити оперативний доступ до необхідної інформації..

Комп'ютеризація і автоматизація обробки інформації змінили функції та властивості документів, їх зовнішній вигляд. Вони набули нових форм та змісту [8; с. 32]. Питання співіснування паперових і електронних документів залишається актуальним, оскільки обидва формати мають свої переваги й недоліки. В окремих випадках їх паралельне використання є виправданим з міркувань безпеки.

Інноваційні зміни, пов'язані з віртуалізацією документа, вимагають розроблення нових технологій, в основі яких має знаходитися ключове знання про документ [5, с. 17].

Сучасний розвиток документознавства нерозривно пов'язаний із технологічними змінами, що впливають на структуру, зміст і обробку документів. Значна увага приділяється трансформації реквізитного складу документів, які адаптуються до нових цифрових реалій та можливостей інформаційних технологій. Зокрема, електронне документознавство формується на стику кількох наукових дисциплін, таких як інформатика, бібліотекознавство та архівознавство, що збагачує його методологічну базу та розширює сферу застосування.

Незважаючи на свою специфічну природу, електронні документи відіграють ключову роль у системах документаційного забезпечення управління. Їхня фізична та логічна структура істотно відрізняється від

традиційних паперових аналогів, проте вони зберігають основні функції документа – фіксацію, збереження та передачу інформації. Водночас використання електронної документації забезпечує більшу оперативність, інтегрованість у цифрові системи та зручність у використанні.

Сучасні виклики в галузі документознавства висувають високі вимоги до електронних документів, зокрема щодо їхньої надійності, автентичності, цілісності та конфіденційності. У цьому контексті особливу роль відіграють технології електронного підпису, механізми шифрування даних, заходи кібербезпеки та нормативно-правове регулювання цифрового документообігу. Саме ці аспекти стають основою для вдосконалення систем управління електронною документацією, що забезпечує її захист від несанкціонованого доступу, підробки чи втрати.

З огляду на це, подальший розвиток документознавства передбачає активне впровадження інноваційних методів управління електронними документами, підвищення рівня їхньої безпеки та забезпечення безперебійного функціонування інформаційних систем. Це особливо важливо як для державного, так і для корпоративного управління, де ефективний документообіг є запорукою стабільної роботи організацій та дотримання нормативних вимог. Історична частина електронного документознавства вивчає розвиток носіїв інформації, електронних публікацій і документації, критерії формування електронних історико-культурних фондів та співвідношення електронних і традиційних архівів. Досягнення в цій сфері відкривають широкі можливості для впровадження в архівах, бібліотеках, органах НТІ та комп’ютеризації діловодства. Враховуючи ці обставини і, звичайно, прискорення процесу інформатизації як магістральний напрям розвитку суспільства, можна зробити припущення щодо високої ймовірності входження електронного документознавства до складу документології [3, с. 74-76].

Особливий інтерес сьогодні викликає аналіз документування управлінської діяльності архівних установ, оскільки заміна ручних технологій на електронні дозволяє суттєво прискорити документообіг, управління інформацією та її використання, про що наголошує у своїй статті Т.В. Ланіна [7; с. 110].

Список використаних джерел

1. Боряк Г. Національна архівна спадщина України та державний реєстр «Археографічна Україніка»: Архівні документальні ресурси та науково-інформаційні системи. К., 1997. 347 с.

2. Кулешов С. Г. Документальні джерела наукової інформації: поняття, типологія, історія типологічної схеми. К.: УкрІНТЕІ, 1997. С. 5.

3. Кулешов С. Документознавство: Історія. Теоретичні основи. / УДНДІАСД, ДАККГМ. К., 2000. 162 с

4. Кушнаренко Н. Новий етап інституалізації науки про документ. *Студії з архівної справи та документознавства.* 2004. Т. 12. С. 126-130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2004_12_23 (дата звернення: 03.02.2025).

5. Лаба О. В. Основні етапи розвитку електронного документознавства. *Науковий журнал*. 2011. №3. С. 16-18. URL: https:// nakkkim.edu.ua /images / Instytuty /nauka/vydannia/bibliotek_dok_inform/bdi_3_2011.pdf(дата звернення: 03.02.2025).

6. Слободяник М. С. Документологія: Зміст. Перспективи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологі*я. 2004. № 4. С. 4–9.

7. Теорія та практика управлінської діяльності в умовах соціокультурних трансформацій: матеріали наук.-практ. конф. (23 квітня 2020 року, м. Старобільськ) / Ред. кол. : Л. Ц. Ваховський, Є. М. Хриков, О. І. Кравченко. Старобільськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2020. 332 с.

8. Тришин В., Дем'яненко С. Використання інформаційних технологій при вивченні електроніки. Збірник наукових праць. 2019. URL: http: //idgu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/01/osvitni-innovaciyi-u-vyshchyh-navchalnyh-zakladah.pdf (дата звернення: 03.02.2025).

УДК 930.25:004.477.043.3

Іван Огуй,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник – д. філос. н., доцент кафедри
українознавства, культури та документознавства
Савонова Г. І.

АВТОМАТИЗАЦІЯ АРХІВНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У дослідженні представлено розкриття змісту поняття автоматизації архівних процесів в Україні, виокремлено складники даного процесу та наголошено на деяких особливостях здійснення процесу автоматизації та цифровізації архівних установ.

***Ключові слова**: електронні архіви, цифровізація, збереження інформації, кібербезпека.*

The study presents a disclosure of the concept of automation of archival processes in Ukraine, identifies the components of this process and emphasizes some features of the process of automation and digitalization of archival institutions.

***Keywords**: electronic archives, digitalization, information preservation, cybersecurity.*

Автоматизація архівних процесів в Україні є ключовим етапом у підвищенні ефективності зберігання та обробки цифрових документів, особливо в умовах нестабільності, таких як військові конфлікти. В ситуаціях, коли архівні установи можуть зазнавати загроз, зокрема руйнування інфраструктури чи втрати доступу до фізичних сховищ, використання електронних архівів (ЕА) та систем керування архівами (СКА) забезпечує надійне збереження інформації у цифровому форматі. Це значно зменшує залежність від матеріальних носіїв, мінімізує ризики,

пов’язані з потенційними катастрофами чи надзвичайними ситуаціями, і гарантує безперервний доступ до архівних даних навіть у кризових умовах.

Запровадження сучасних технологій у сферу архівної справи сприяє оптимізації процесів обробки, пошуку та використання інформації. Цифрові платформи дозволяють суттєво прискорити облік, каталогізацію та систематизацію архівних матеріалів. Крім того, автоматизовані системи зменшують вплив людського фактору на процеси управління архівами, що підвищує точність і надійність збереження даних.

У контексті цифровізації архівних процесів кібербезпека відіграє важливу роль у захисті інформації від кібератак, несанкціонованого доступу та втрат, спричинених технічними збоями. Електронні архіви забезпечують збереження даних, знижуючи ризики їх втрати через фізичні пошкодження або знищення документів.

Автоматизація архівних процесів дозволяє значно скоротити витрати на матеріали та фізичне зберігання, водночас підвищуючи швидкість отримання необхідної інформації. Відмова від друкованих копій і потреби у спеціальних умовах зберігання значно зменшує витрати на утримання архівних приміщень і забезпечення фізичного захисту матеріалів. До того ж, електронні архіви забезпечують швидкий і зручний доступ до документів, що особливо важливо за умов, коли оперативність є критичною [1, с. 87].

Інтеграція різних архівних процесів у єдину інформаційну систему спрощує пошук і використання даних. Об’єднання процесів оцифрування, зберігання, класифікації та пошуку архівних матеріалів дозволяє суттєво скоротити час на виконання стандартних операцій і зробити доступ до інформації більш зручним для користувачів. Завдяки впровадженню автоматизованих систем архіви працюють більш ефективно, зменшуючи вплив людського фактора та мінімізуючи можливі помилки. Крім того,

цифрові копії унікальних історичних документів захищають їх від фізичних пошкоджень або втрати внаслідок надзвичайних ситуацій.

В Україні вже реалізуються проєкти з автоматизації архівних процесів. Зокрема, з 2021 року Національний банк України впроваджує інформаційну систему «Електронний архів НБУ», яка спрямована на цифровізацію архівних документів та автоматизацію роботи з ними. Ця система забезпечує електронне зберігання документів, що підвищує їхню безпеку та значно спрощує доступ до необхідної інформації. Завдяки впровадженню такої платформи оптимізуються процеси обробки документів, мінімізуються ризики їх втрати або пошкодження, а також прискорюється виконання запитів користувачів.

Окрім НБУ, автоматизація архівної справи активно розвивається і в інших державних установах та організаціях. Наприклад, Державна архівна служба України здійснює проєкти з оцифрування історичних документів, які зберігаються в державних архівах, з метою їх подальшої публікації у відкритому доступі. Це не лише сприяє збереженню національної історичної спадщини, а й робить архівні матеріали доступнішими для науковців та громадськості, стимулюючи інтерес до архівних досліджень.

Попри значні переваги, процес автоматизації архівних установ супроводжується низкою викликів, серед яких ключовими є фінансові та кадрові обмеження. Однією з головних проблем залишається питання фінансування та технічного забезпечення, оскільки не всі архівні установи мають достатні ресурси для впровадження сучасних інформаційних систем. Важливим аспектом також є підготовка персоналу до роботи з новими технологіями, що вимагає часу та додаткових інвестицій. Окрім того, актуальною залишається проблема кібербезпеки та захисту персональних даних, адже електронні архіви можуть стати об’єктом кібератак [2].

Недостатня кількість кваліфікованих спеціалістів у сфері цифрових технологій також уповільнює процес автоматизації, оскільки більшість архівістів потребують додаткового навчання для ефективної роботи з новими системами. Крім того, не всі установи мають доступ до необхідного обладнання та програмного забезпечення, що обмежує можливості цифрової трансформації. Проте міжнародна співпраця, залучення грантів та інвестицій у цифрову інфраструктуру можуть допомогти подолати ці труднощі. Важливу роль у цьому процесі відіграє і державна підтримка, зокрема розробка нормативно-правових актів, що стимулюють впровадження цифрових технологій у сфері архівної справи.

Для ефективної автоматизації архівних процесів необхідно враховувати специфіку та обсяги документів, що підлягають оцифруванню. Оскільки архіви містять значні масиви різнопланових матеріалів – від офіційних звітів і договорів до історичних документів – важливо правильно визначити пріоритети та розробити чіткий план дій. Це дозволить уникнути перевантаження системи та забезпечить структуроване впровадження змін.

Одним із найперспективніших напрямів розвитку архівної справи є впровадження інтелектуальних систем управління інформацією, які дають змогу автоматично сортувати, розпізнавати та класифікувати документи. Використання технологій машинного навчання дозволяє аналізувати великі обсяги даних, виявляти закономірності та автоматизувати процес індексації. Це особливо важливо в умовах значного навантаження на архівних працівників, коли необхідно оперативно впорядкувати або знайти потрібний документ [4].

Крім того, автоматизовані системи можуть визначати пріоритетність оцифрування матеріалів, що сприяє ефективнішому розподілу ресурсів. Технології розпізнавання тексту значно прискорюють процес пошуку

інформації, роблячи її доступною для аналітики та подальшої обробки. Також це спрощує інтеграцію архівних баз даних з іншими державними та міжнародними інформаційними системами, що підвищує зручність використання архівних матеріалів.

Особливу увагу слід приділити автоматизації безпеки та резервного копіювання архівних даних. В умовах нестабільності існують значні ризики втрати важливих документів через фізичні пошкодження, кібератаки чи неналежне зберігання. Використання децентралізованих технологій, зокрема блокчейну, може гарантувати автентичність документів і запобігти їхньому несанкціонованому редагуванню.

Використання чат-ботів і віртуальних асистентів може значно спростити процес взаємодії з архівами, автоматично обробляючи запити та надаючи структуровану інформацію. Крім того, технології доповненої реальності (AR) та візуалізація історичних матеріалів відкривають нові можливості для вивчення архівних фондів, залучаючи широку аудиторію. Таким чином, автоматизовані сервіси не лише підвищують ефективність роботи архівів, а й роблять їх доступнішими для різних категорій користувачів [3].

Варто розуміти, що в сучасних реаліях автоматизація архівної діяльності є не просто необхідністю, а стратегічною перевагою, що забезпечує довготривале збереження та доступність важливої інформації для державних структур, бізнесу та громадян. Отже, впровадження автоматизації архівних процесів в Україні є не лише технологічним кроком уперед, а й ключовим елементом адаптації до сучасних викликів. Використання розумних систем обробки даних, технологій розпізнавання тексту, хмарних рішень та автоматизованих сервісів значно покращує ефективність управління архівною інформацією. За умов невизначеності такі підходи гарантують збереження історичних та державних документів,

забезпечують безперебійний доступ до них і підвищують рівень безпеки цифрових архівів. Попри існуючі виклики, поступове впровадження автоматизованих рішень сприятиме підвищенню стійкості, гнучкості та адаптивності архівних установ.

Список використаних джерел

1. Балишев М. А., Голубкіна Г. С. Введення в науковий обіг іншомовних документів із фондів ЦДНТА України: проблеми і пошуки. *Архіви України*. 2020. № 4. С. 84–98.

2. Божук Л. Інформаційні ресурси і сервіси інтернет в роботі державних архівів України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Історія. 2016. № 3. С. 14–18.

3. Впровадження електронних послуг в архівних установах України : методичні рекомендації; наказ Державної архівної служби України від 06.04.2023 № 51. Київ, 2022. 76 с. URL: https://undiasd.archives.gov.ua/index.php?m=21#Zvit (дата звернення: 08.03.2025).

4. Сілютіна І. М. Сучасні підходи до проблеми архівного зберігання документів. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/84593967.pdf (дата звернення: 08.03.2025).

УДК 681.518:004.455]:005.3

Карина Ромась,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри
українознавства, культури та документознавства
Дерев'янко Л. І.

РОЛЬ CRM-СИСТЕМ В УПРАВЛІННІ КЛІЄНТСЬКОЮ БАЗОЮ СУЧАСНОЇ КОМПАНІЇ

У дослідженні представлено функціональні можливості й перспективи розвитку CRM-системи як інструменту, який забезпечує підвищення ефективності взаємодії з клієнтами, автоматизацію бізнес-процесів та покращення аналітики даних. Визначено основні етапи інтеграції CRM-рішень у корпоративну інфраструктуру сучасної компанії.

Ключові слова: *CRM-система, система управління відносинами з клієнтами, інноваційні технології, інформаційне середовище компанії, клієнтоорієнтованість.*

The study presents CRM systems' functional capabilities and development prospects as tools that enhance customer interaction efficiency, automate business processes, and improve data analytics. It also identifies the key stages of integrating CRM solutions into a modern company's corporate infrastructure.

Keywords: *CRM-system, customer relationship management system, innovative technologies, company's information environment, customer orientation.*

У сучасних умовах цифрової трансформації бізнесу CRM-системи відіграють ключову роль в оптимізації процесів управління клієнтськими відносинами та покращенні ефективності діяльності підприємств. Використання CRM-рішень сприяє підвищенню якості обслуговування клієнтів, стандартизації внутрішніх операцій, раціональному розподілу завдань між співробітниками та моніторингу їхньої продуктивності. Завдяки інтеграції CRM-системи компанії можуть не лише підвищити рівень клієнтської лояльності, а й забезпечити довгострокову стабільність і конкурентоспроможність на ринку.

Відповідно до наукових досліджень, CRM-система є корпоративною інформаційною системою, яку застосовують для автоматизації стратегії розвитку компанії та управління клієнтською базою. Зокрема, таке програмне рішення уможливлює підвищення ефективності маркетингових заходів, покращення якості обслуговування клієнтів за допомогою збереження даних про попередній досвід роботи з конкретним контрагентом, а також удосконалення бізнес-процесів з подальшим аналізом досягнутих результатів [1, с. 77].

CRM – це інноваційна модель взаємодії та автоматизована платформа, ключовими функціональними складниками якої є управління продажами, маркетинг, підтримка клієнтів.

Головним завданням CRM-систем є підвищення ефективності роботи фірми шляхом стратегічної співпраці з рентабельними клієнтами, а основним призначенням – координація дій різних підрозділів компанії на основі надання їм загальної інформаційно-технологічної платформи для взаємодії з клієнтами та оптимізації внутрішніх процесів [2, с. 142]. Для реалізації цих завдань CRM-система використовує клієнтську базу та методики управління даними, які забезпечують упорядкування інформації та регулювання бізнес-процесів.

З технічного погляду CRM-технології можна розглядати як сукупність програмних рішень, які забезпечують комплексне управління клієнтськими даними. Такі системи уможливлюють збирання та збереження інформації про клієнтів у єдиній базі даних. Також важливою функцією є аналітичне опрацювання зібраної інформації, яке передбачає експорт до сумісних програмних середовищ або подання у відповідному форматі даних для подальшого використання в управлінських процесах.

Сучасні CRM-системи класифікують за функціональним призначенням, моделлю розгортання, сферою застосування та рівнем автоматизації.

Відповідно до функціонального призначення розрізняють операційні, аналітичні та колаборативні системи. Першою категорією є операційна CRM-система, яка відповідає за реєстрацію та швидкий доступ до первинної інформації щодо подій, організацій, проєктів і контактів. Основними функціональними можливостями операційної CRM-системи є формалізація всіх бізнес-процесів взаємодії з клієнтами, контроль оброблення довготривалих і складних запитів, аналіз усіх етапів виконаної

роботи, планування та контроль контактів з клієнтами, а також збирання і класифікація великого обсягу інформації про клієнта. Функціонал аналітики CRM-систем цієї категорії зводиться до аналізу етапів виконання робіт, вибірки за клієнтами та оцінки ефективності роботи працівників.

Другою категорією є аналітична CRM-система, яка передбачає формування звітності й аналіз інформації в різних аспектах. Її функціональні можливості дозволяють синхронізувати розрізнені масиви даних, знаходити певні закономірності, які сприяють розробленню ефективної стратегії маркетингу, продажу та клієнтського обслуговування. Аналітична CRM-система передбачає якісну інтеграцію з іншими системами, великий обсяг накопичених статистичних даних і потужний аналітичний інструментарій.

Основним модулем аналітичної CRM-системи є потужний аналітичний інструмент для роботи з великими обсягами різноманітних даних.

До третьої категорії належить колаборативна CRM-система, яка слугує для надання кінцевим споживачам інструментів безпосереднього впливу на внутрішні процеси організації. Функціональні можливості таких систем включають: опитування щодо вдосконалення якості продукції чи сервісного обслуговування; вебсторінки для відстеження статусу замовлень; SMS-сповіщення про замовлення або стан особового рахунку, а також інструменти для самостійного вибору й оформлення замовлень у режимі реального часу.

За сферою застосування CRM-системи поділяють на рішення для малого, середнього та великого бізнесу, а за рівнем автоматизації – на базові, автоматизовані та інтелектуальні.

Залежно від моделі розгортання CRM-системи поділяють на: локальні CRM, які функціонують на внутрішніх серверах компанії з високим рівнем безпеки, але потребують значних ресурсів для підтримки; хмарні CRM – SaaS-рішення, які не вимагають локальної інфраструктури та забезпечують гнучкий доступ до клієнтських даних у режимі реального часу; гібридні CRM поєднують функціональні можливості локальних і хмарних технологій.

Актуальні CRM-рішення є обов'язковим компонентом цифрової трансформації бізнесу, який підвищує ефективність взаємодії з клієнтами, а також оптимізує внутрішні процеси й забезпечує постійне покращення репутації компанії.

У сучасних умовах підприємства ухвалюють рішення щодо впровадження CRM-систем у випадках, коли виникає необхідність залучення та утримання клієнтів, забезпечення захисту особистих даних шляхом централізованого зберігання інформації на захищених серверах, мінімізації витрат, систематизації клієнтської бази, економії часу, підвищення продуктивності праці та створення умов для якісної віддаленої роботи [3].

Типовий проєкт упровадження CRM-системи поділяють на чотири етапи. Початковий етап – передпроєктне обстеження та складання технічного завдання. На цьому етапі визначають цілі впровадження, вивчають технології та аналізують чинні процеси роботи з клієнтами й особливості бізнесу організації. Результатом реалізації цього етапу є опис організаційної структури, побудова схеми основних бізнес-процесів роботи з клієнтами, визначення цілей застосування та критеріїв успіху імплементації системи.

Наступним етапом є проєктування – опис методів реалізації вимог до програми, які визначені на етапі передпроєктного обстеження. На цьому

етапі розробляють шляхи оптимізації бізнес-процесів організації, визначають ключові показники діяльності, узгоджують та затверджують функціональні вимоги.

Третій етап передбачає виконання завдань, поставлених на етапі проєктування. Він має на меті розроблення або придбання, підготовку й тестування CRM-системи, створення експлуатаційної документації, налаштування функціоналу та перевірку працездатності на тестових прикладах.

Уведення в експлуатацію – завершальний етап, на якому здійснюють запуск та аудит розробленої системи, аналіз роботи й перевірку досягнення поставлених цілей упровадження.

З-поміж основних переваг CRM-систем варто виокремити кілька ключових аспектів. Насамперед вони забезпечують хронологічний облік взаємодії з кожним клієнтом, який сприяє систематизації даних та надає доступ до повної інформації про попередні контакти, запити й укладені угоди. Важливим фактором є автоматизація робочих процесів, яка реалізується через нагадування, інтеграцію всіх каналів комунікації та оптимізацію взаємодії між підрозділами, що підвищує продуктивність роботи компанії.

Крім того, аналітичні функції CRM-систем дозволяють ідентифікувати недоліки в роботі, аналізувати слабкі місця та оперативно усувати проблеми. Важливою перевагою є також можливість ефективної роботи з актуальною клієнтською базою для мінімізації витрат на залучення нових клієнтів, оптимізації ресурсів підприємства та підвищення рівня їхньої лояльності.

Отже, CRM-система є **комплексною бізнес-моделлю**, яка дозволяє підприємству ефективно керувати взаємодією з клієнтами, оптимізувати

маркетингові й комерційні процеси, підвищувати рівень обслуговування та досягати високих показників рентабельності.

Список використаних джерел

1. Поліщук І. І. CRM-система як основа формування споживчої лояльності. *Economic journal Odessa polytechnic university*. 2021. №3 (17). С. 76–80.

2. Юрчук Н. П. CRM-системи: особливості функціонування та аналіз українського ринку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 23. С. 141–147.

3. Янчук Т., Боєнко О. Впровадження CRM-систем як засіб підвищення ефективності маркетингової діяльності. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. С. 14-36.

УДК 025.17:004.9

Марія Савчук,
Національний університет «Острозька академія»
Науковий керівник – доктор філософії, старший викладач
кафедри інформаційно-документних комунікацій
Федорук О. М.

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ В АВТОМАТИЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРОЦЕСІВ

У дослідженні розглянуто електронний документообіг як ключовий інструмент автоматизації бібліотечних процесів. Проаналізовано теоретико-правові аспекти електронного документообігу, особливості його впровадження в бібліотеках України, а також перспективи розвитку інноваційних технологій у цій сфері.

Ключові слова: *ЕДО − електронний документообіг, СЕД − система електронного документообігу, АБІС − автоматизована бібліотечна інформаційна система, бібліотека, інновації.*

The study examines electronic document management as a key tool for automating library processes. The author analyzes the theoretical and legal aspects of electronic document management, peculiarities of its implementation

in libraries of Ukraine, as well as prospects for the development of innovative technologies in this area.

Keywords: *EDI − electronic document management, EDMS − electronic document management system, ABIS − automated library information system, library, innovation.*

У сучасному світі інформаційні технології відіграють важливу роль у всіх сферах діяльності, зокрема в бібліотечній сфері, де автоматизація бібліотечних процесів стає необхідною умовою для ефективного управління інформацією в цифровій епосі. Однією з ключових складових цієї автоматизації є електронний документообіг (ЕДО), який дозволяє не тільки значно зменшити витрати часу на обробку документів, але й забезпечує швидкий доступ до необхідної інформації та покращує обслуговування користувачів.

З метою забезпечення ефективної діяльності бібліотек впроваджують електронний документообіг, що зумовлює автоматизацію бібліотечних процесів. Варто відзначити, що впровадження електронного документообігу можна розглядати як бібліотечні інновації, що визначається в Українській бібліотечній енциклопедії як нестандартні ідея, методика, оригінальний проект, новітні продукти/послуги, що відрізняються від попередніх традиційних форм бібліотечної роботи новими підходами і властивостями і є кінцевим результатом інноваційної діяльності бібліотеки [1].

Цифрова ера змінює підхід до всіх видів діяльності не виключенням є бібліотеки, які здійснюють адаптацію до нових умов реалізації своєї діяльності, зокрема інтегруючи у свою діяльність онлайн-сервіси, електронні каталоги для доступу до електронних книг. У результаті це забезпечує доступ до бібліотечних фондів на відстані, що в умовах війни є важливим, оскільки фізичні відвідування бібліотек можуть бути ускладнені, разом з тим існує потенційна загроза фізичним фондам.

Загалом оцифрування фондів є не лише тенденцією, а й необхідністю для збереження культурної спадщини.

У контексті впровадження та функціонування електронного документообігу, зокрема акцентуючи увагу на автоматизації бібліотечних процесів, ця сфера регулюється нормативно-правовим забезпеченням, яке включає закони України, постанови Кабінету Міністрів України, накази та Типові інструкції, що встановлюють правову основу для всіх етапів життєвого циклу електронного документа, регламентують стандарти, процедури архівування та ліквідації, а також забезпечують юридичну силу та безпеку електронних документів для їх офіційного застосування в різних сферах діяльності. Усе це свідчить про те, що нормативно-правове забезпечення створює необхідні правові умови та можливості для розвитку ЕДО, але водночас визначає чіткі межі [5].

Однак, якщо розглядати документообіг як традиційний (паперовий) та інноваційний (електронний), можна зазначити, що все-таки більша частина суміжних інформаційних процесів здійснюється саме традиційним шляхом. Розглядаючи цю тенденцію через призму бібліотечних установ, є підстави вважати, що одними із найпоширеніших перешкод для здійснення автоматизації бібліотечних процесів, застосовуючи ЕДО в автоматизації бібліотечних процесів, є:

- обмежені фінансові ресурси;
- неналежна матеріально-технічна база;
- неготовність працівників до організаційних і технологічних змін;
- недостатній рівень цифрових компетенцій серед бібліотечних працівників;
- пряма залежність від електропостачання [2].

Всупереч вищезазначеним перешкодам сучасні тенденції створюють

передумови для впровадження та функціонування ЕДО у діяльності бібліотек. Насамперед у контексті цього цифрова трансформація та відповідно її інтеграція зумовлюють застосування інноваційних інструментів, а саме:

- система управління електронними ресурсами (ERM);
- система управління бібліотечними процесами (ILS – Integrated Library Systems);
- системи для створення електронних каталогів (OPAC – Online Public Access Catalog);
- електронний документообіг (DMS – Document Management Systems);
- системи для автоматичного оброблення запитів користувачів (Chatbots та AI – artificial intelligence) та інші [3].

Особливо слід підкреслити, що в бібліотечних установах України активно впроваджують автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи, функціональні можливості яких дозволяють не тільки автоматизувати процеси обліку, каталогізації, видачі літератури, а й здійснити інтеграцію ЕД та ресурсів в єдину систему бібліотечних послуг. Доцільно зазначити, що якщо ми розглядаємо цілісне використання цих інструментів в бібліотечних процесах, то, своєю чергою, воно являє собою передумову для формування змін культури введення робочих процесів, як внутрішніх, так і зовнішніх. Такий підхід є ефективним, оскільки забезпечує всебічну інтеграцію в нову систему, включаючи різні види діяльності. Автоматизація бібліотечних процесів у бібліотечних установах здійснюється за допомогою АБІС, що мають ряд переваг (рис. 1).

Таким чином, використання інноваційних інструментів у діяльності бібліотек дозволяє не лише покращити якість надання бібліотечних послуг, а й формує основу для підвищення наукового та культурного потенціалу країни.

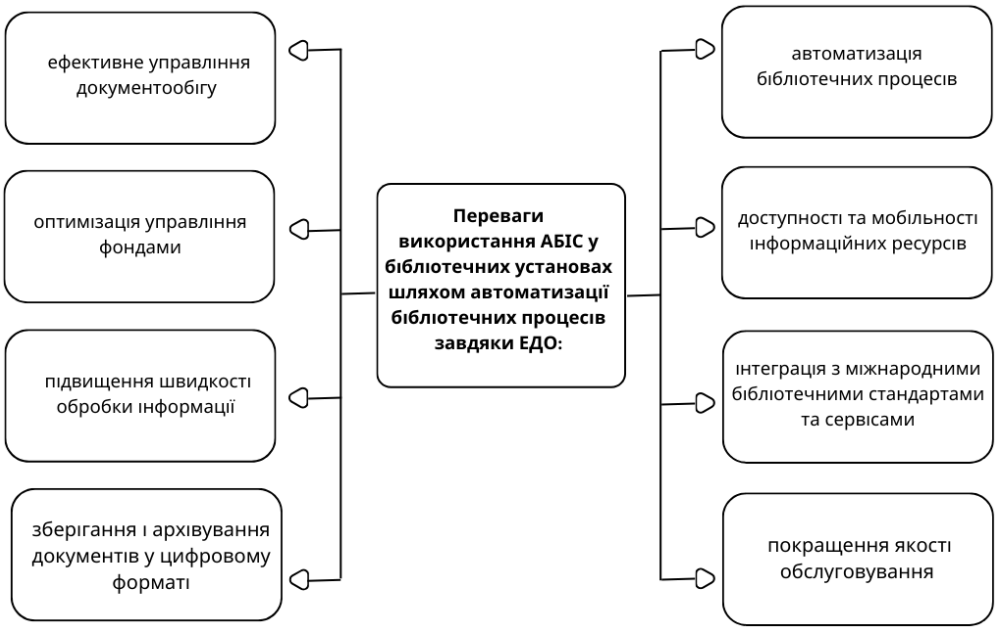

Рис. 1 – Переваги використання АБІС у бібліотечних установах шляхом автоматизації бібліотечних процесів завдяки ЕДО

Джерело: [за автором]

Список використаних джерел

1. Бібліотечна інновація. Українська бібліотечна енциклопедія. Нац. парлам. б-ка України імені Ярослава Мудрого. URL: https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%91%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F (дата звернення: 15.01.2025).

2. Бруй О. Як діджиталізувати бібліотечну систему й не наробити помилок *Читомо.* 2021. URL: https://chytomo.com/iak-didzhytalizuvaty-bibliotechnu-systemu-j-ne-narobyty-pomylok/ (дата звернення: 18.01.2025).

3. Овсієнко А. С., Дубовчук М. В. Впровадження електронного документообігу в системі управління підприємством. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2024. № 1(44). С. 87–93.

4. Плужник О. Електронний документообіг в системі роботи сучасних бібліотек: ефективність, безпека та інновації. *Соціум. Документ. Комунікація*. Серія «Соціальні комунікації». 2023. Вип. 19. С. 198–212.

5. Прокопенко Л. Законодавче регулювання у сфері діяльності бібліотек. *Науковий вісник*. 2015. Вип. 32. С. 67–71.

УДК 005:004.1

Катерина Свістак,
Національний університет «Острозька академія»
Науковий керівник – к. іст. н., доцент,
завідувач кафедри інформаційно-документних комунікацій
Охріменко Г. В.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ВИСВІТЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БРЕНДУ

Розглянуто поняття соціальної відповідальності бренду (КСВ), основні види та рівні корпоративної соціальної відповідальності, чинники, що впливають на формування та розвиток КСВ та типовий перелік нефінансової звітності. Визначено цілі оцінки та критерії ефективності соціальної відповідальності.

Ключові слова: *соціальна відповідальність, інформаційно-комунікативне забезпечення.*

The concept of brand social responsibility (CSR), the main types and levels of corporate social responsibility, factors affecting the formation and development of CSR, and non-financial reporting are considered. The evaluation goals and criteria for the effectiveness of social responsibility are determined.

Keywords: *social responsibility, information and communication support.*

Поняття «соціальна відповідальність» можна описати як певні моральні межі, в яких особа або організація відповідає за виконання своїх громадських зобов’язань і поведінку, яка приносить користь суспільству в цілому.

Вітчизняні науковці О. Ф. Новікова та О. В. Панкова вважають, що корпоративну соціальну відповідальність слід розглядати як філософсько-соціологічну категорію, яка відображає об’єктивні та неминучі відносини між індивідами та суспільством [1, с. 43].

Корпоративна соціальна відповідальність – це добровільна, а не обов'язкова діяльність, яка має бути спрямована на сталий розвиток суб'єктів господарювання та сумлінно виконувати міжнародні та національні акти, угоди, технічні, екологічні та соціальні стандарти, а також додаткові зобов'язання щодо задоволення економічних і соціальних потреб внутрішніх і зовнішніх зацікавлених сторін, відповідно до чинного законодавства та міжнародних кодексів поведінки [2, с. 74].

Бути соціально відповідальним означає гарантувати, що компанія веде свій бізнес чесно в усьому світі, включно з етичним і шанобливим ставленням до всіх співробітників, зацікавлених сторін і клієнтів. Для компаній, які дотримуються принципів соціальної відповідальності, важливо, щоб компанії брали участь у екологічно чистих практиках — екологічна відповідальність: використання альтернативних джерел енергії та екологічно чистих матеріалів, волонтерство для місцевих екологічних організацій.

Іншою формою соціальної відповідальності є фінансова відповідальність. Це взаємопов'язана сфера, яка прагне досягти балансу між бізнесом, навколишнім середовищем та філантропією. Коли бізнес діє з урахуванням фінансової відповідальності, він приймає фінансові рішення, які надають пріоритет прибутку, а не просто зароблянню коштів.

Чинники, які впливають на формування та розвиток корпоративної соціальної відповідальності, можна розділити на дві категорії — чинники дії та чинники підтримки, — 1) податкова система та національна система управління; 2) загальнодержавні доплати, субсидії, пільги тощо; 3) створення спеціальних фондів, накопичень тощо; 4) волонтерська діяльність та приватні ініціативи; 5) здійснення інвестиційної діяльності; 6) формування механізму мотивації та стимулювання до участі у вирішенні

соціальних проблем. 7) побудова ефективної системи управління; 8) впровадження державно-приватної співпраці [2, с. 75].

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) визначається як добровільне залучення бізнесу до процесів, спрямованих на покращення якості життя в громадах та захист природних ресурсів, враховуючи інтереси зацікавлених сторін.

Основними рівнями корпоративної соціальної відповідальності є:

- Етичний вимір: включає дотримання морально-етичних правил у всіх аспектах діяльності компанії.
- Юридичний аспект: в тому числі дотримання законодавства країни, де працює компанія.
- Економічний рівень: забезпечує збалансоване управління фінансами підприємства з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін.
- Рівень благодійності: охоплює благодійність та соціальну допомогу, що надається некомерційними підприємствами [4, с. 87].

Корпоративна соціальна відповідальність є ключовим аспектом, що відображає здатність компанії нести відповідальність. Відповідно, є низка розробленої нефінансової звітності, яка відповідає за КСВ.

Нефінансова звітність може бути підготовлена та подана в чотирьох різних загальноприйнятих форматах: звіти про корпоративну соціальну відповідальність; звіт про імплементацію принципів Глобального договору; звіт про сталий розвиток (відповідно до вимог системи Global Reporting Initiative (GRI)).

Окрім того, для оцінки внутрішньої та зовнішньої соціальної відповідальності організації розроблено набір критеріїв та показників оцінки.

Наступні можливі цілі оцінки:

- оцінки, спрямовані на визначення ефективності використання підприємством інтелектуальних і соціальних ресурсів;
- оцінка на визначення ефективності соціальних інвестицій;
- оцінка на визначення конкурентоспроможності;
- Аналіз впливу соціальних інвестицій на результати діяльності [3, с. 47].

Запропонована методика оцінки ефективності діяльності соціальної відповідальності передбачає виконання наступної серії дій: визначення цілей оцінки, визначення об'єктів оцінки та впровадження стандартів оцінки, визначення складу показників оцінки, вибір методу розрахунку показників, розрахунок кількісного значення стандарту, тобто певні показники, відповідні стандартам.

Отже, можна зробити такі висновки: соціальна відповідальність, зокрема корпоративна соціальна відповідальність (КСВ), є важливим елементом сучасного бізнесу. Вона відображає відносини між індивідами та суспільством. КСВ включає добровільні заходи, спрямовані на сталий розвиток бізнесу та дотримання міжнародних і національних норм і стандартів.

Список використаних джерел

1. Голубєва Л. Соціальна відповідальність і майбутнє бізнесу. *Економіка та соціум.* 2021. № 2. С. 43-47.

2. Литвиненко В. Види соціальної відповідальності бізнесу та їх значення для сталого розвитку. *Соціальні науки*. 2021. № 1. С. 74-78.

3. Соколова О. М. Методика оцінки соціальної відповідальності компанії. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. Вип. 3. С. 45-51.

4. Carroll A. B., Shabana K. M. The Business Case for Corporate Social Responsibility. International Journal of Management Reviews. 2020. Vol. 12(1). P. 85-105.

УДК 37.018.5:930.25]:004.9

Катерина Чех,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри
українознавства, культури та документознавства
Дерев'янко Л. І.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ АРХІВНОГО ВІДДІЛУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

У дослідженні проаналізовано основні методи імплементації сучасних цифрових технологій для автоматизації обліку, збереження, пошуку та управління архівними документами закладу освіти.

Ключові слова: *цифрова трансформація, архівний відділ, інформаційні технології, заклад освіти, автоматизація.*

The study analyzes the key methods of implementing modern digital technologies to automate the accounting, storage, retrieval, and management of archival documents in an educational institution.

Keywords: *digital transformation, archival department, information technologies, educational institution, automation.*

Стрімкий розвиток інноваційних технологій, програмного забезпечення, автоматизованих систем, електронних та комунікаційних засобів зв'язку зумовлюють потребу тотальної інформатизації архівної справи. Питання якісної організації цифрової інфраструктури, упровадження інтернет-сервісів і використання сучасних інформаційних ресурсів у закладі освіти набуває ключового значення і для роботи архівного відділу, який є не лише сховищем документів, а й важливим інформаційним центром забезпечення доступу до історичних матеріалів, навчальних ресурсів та адміністративної документації.

Основою цифровізації архівної системи є імплементація комплексних технологічних рішень, які спрямовані на оптимізацію процесів збереження, управління та доступу до архівних матеріалів. Вона реалізується комплексним використання хмарних сервісів, платформ управління численними даними, засобів розпізнавання зображень, блокчейн-рішень для перевірки автентичності документів тощо. Зокрема активно застосовують в архівах закладів освіти системи DSpace, EPrints, Archivematica, які дозволяють організувати структуроване зберігання даних та полегшують доступ користувачів до електронних ресурсів. Застосування цих технологій дає можливість не лише розширити доступ до архівів, але й підвищити ефективність оброблення та зберігання даних.

Обов’язковими складниками модернізації сучасної архівної установи є:

1) розроблення та впровадження електронної системи опису архівних фондів для централізованого управління метаданими й автоматизованого пошуку документів;

2) цифрова трансмісія архівних матеріалів з метою збереження оригіналів у електронному форматі й розширення доступу до інформаційних ресурсів;

3) створення онлайн-платформи для подання запитів від фізичних та юридичних осіб до архівної установи;

4) інтеграція до архівного фонду документів електронного й паперового форматів для забезпечення гнучкого підходу щодо управління та довготривалого збереження архівних даних [2, с. 34].

Найпоширенішим інструментом роботи з ретроспективними документами закладу освіти є цифровий архів – структурована система збору електронних документів, яка забезпечує надійність їхнього зберігання, конфіденційність, розмежування прав доступу, а також

дозволяє відстежувати історію використання документа, здійснювати швидкий та зручний пошук.

Система архівування електронних документів уможливлює класифікування документів за типами й видами, залежно від їхнього призначення та потреб, а також проведення релевантного пошуку документів за ключовими словами, реквізитами й іншими параметрами [1, с. 16]. Додатково система гарантує цілісність архівних матеріалів, забезпечує доступ багатьох користувачів до документів та дає можливість організовувати роботу співробітників відповідно до професійних обов'язків і рівнів доступу.

Крім того, електронний архів забезпечує оперативний пошук необхідної інформації як за каталогами документації, так і за її реквізитами, а також надає можливість перегляду, редагування та друку внесених до системи документів. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності управління архівними матеріалами, оптимізації процесів документообігу та інтеграції сучасних цифрових технологій у сферу архівної справи.

Диджиталізація документів архіву як система охоплює такі елементи: персонал, залучений до процесу цифровізації; програмне та технічне забезпечення для розпізнавання вмісту; документи, які потрібно перевести в цифровий формат [3, с. 214].

Перспективою розвитку цифрових архівів є застосування штучного інтелекту та машинного навчання для автоматичного класифікування, розпізнавання рукописних текстів і виявлення історичних зв'язків між документами; розвиток блокчейн-технологій з метою фіксації історії змін документів, перевірки автентичності та забезпечення прозорості доступу; створення інтерактивних платформ з елементами доповненої та віртуальної реальності для презентації архівних матеріалів широкій

аудиторії. Такі тренди сприятимуть підвищенню рівня доступності архівних матеріалів і формуванню нового погляду на архівну справу як сучасну цифрову екосистему знань.

Водночас, застосування цих технологій супроводжується низкою викликів: необхідність гарантувати безпеку та конфіденційність даних, дотримуватися правових норм, забезпечувати сумісність із наявною інфраструктурою й адаптувати персонал до нових інструментів.

Переведення у цифровий формат архівних документів освітньої установи забезпечує низку переваг, зокрема підвищення ефективності управління інформацією для оптимізації трудових, фінансових та часових ресурсів. Електронна версія дозволяє зберігати великий обсяг документних ресурсів, мінімізує ризики втрати чи пошкодження їх, а також зменшує імовірність пошкодження оригіналів, адже користувачі працюють із цифровими копіями. Також цифровізація сприяє стандартизації архівної роботи, а сучасні програмні рішення уможливлюють часткову або повну реставрацію електронних документів.

Отже, упровадження інформаційних технологій для автоматизації роботи архівного відділу закладу освіти є важливим етапом модернізації управління документами. Сучасні програмні рішення сприяють створенню відкритих, безпечних та доступних архівів, які відповідають сучасним викликам освітньої сфери.

Список використаних джерел

1. Бойко П., Кравець Р., Марковець О. Електронний архів як засіб швидкого доступу до управлінської інформації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2023. № 4. С. 14–21.

2. Василенко Д. П., Бутко Л. В. Пріоритетні напрями цифровізації архівної справи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 4. С. 32–38.

3. Марковець О. В., Горова В. О., Бойко П. О. Створення електронного архіву закладу вищої освіти: особливості оцифрування службових документів та програмна реалізація інформаційного ресурсу. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2024. № 65. С. 208–226.

УДК 005.92-028:334.72(477)

Олег Шимко,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри
українознавства, культури та документознавства
Чередник Л. А.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СУЧАСНОМУ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВІ

Аналіз впливу інформаційних технологій на документознавство: електронний документообіг, блокчейн, штучний інтелект та інформаційна безпека.

Ключові слова: *інформаційні технології, документознавство, електронний документообіг, системи управління документами (DMS), штучний інтелект, блокчейн, інформаційна безпека, цифрова трансформація.*

Analysis of the impact of information technologies on document studies: electronic document management, blockchain, artificial intelligence, and information security.

Keywords: *information technology, document science, electronic document management, document management systems (DMS), artificial intelligence, blockchain, information security, digital transformation.*

Сучасне документознавство переживає значні зміни під впливом інформаційних технологій. Цифровізація суспільства, розвиток електронного документообігу, автоматизація процесів обробки даних та використання штучного інтелекту стали ключовими чинниками трансформації галузі. Українські дослідники, такі як О. В. Ковальчук, І. М. Соколова та О. П. Гринько, у своїх працях підкреслюють важливість інтеграції інформаційних технологій у документознавство для підвищення ефективності управління документами та забезпечення інформаційної

безпеки. Ця робота присвячена аналізу впливу інформаційних технологій на сучасне документознавство, зокрема в контексті українських реалій.

Інформаційні технології відкривають нові можливості для документознавства, зокрема через впровадження електронного документообігу. За даними дослідження О. В. Ковальчук, електронний документообіг дозволяє значно скоротити час на обробку документів, підвищити точність та зручність їх зберігання. Українські організації все частіше переходять на цифрові платформи для управління документами, що «сприяє оптимізації бізнес-процесів та зменшенню витрат на паперовий документообіг» [1, с. 3].

Важливим аспектом є використання систем управління документами (DMS), які дозволяють автоматизувати процеси класифікації, пошуку та архівування інформації. І. М. Соколова у своєму дослідженні зазначає, що сучасні DMS інтегрують функції штучного інтелекту для аналізу великих обсягів даних, що значно підвищує ефективність роботи з документами. Наприклад, автоматичне розпізнавання тексту (OCR) та машинне навчання дозволяють швидко обробляти скановані документи, витягувати ключові дані та структурувати інформацію [2, с. 3].

Інформаційна безпека є ще одним ключовим напрямком у сучасному документознавстві. Згідно з дослідженнями О. П. Гринько, використання блокчейн-технологій для забезпечення цілісності та автентичності документів стає все більш популярним. Ця технологія дозволяє створювати незаперечні записи про зміни в документах, що є особливо важливим для юридично значущих документів [3, с. 3].

Крім того, інформаційні технології впливають на професійну підготовку фахівців у галузі документознавства. За словами О. В. Ковальчук, сучасні навчальні програми повинні включати курси з електронного документообігу, кібербезпеки та роботи з сучасними

інформаційними системами. Це дозволяє підготувати фахівців, які зможуть ефективно працювати в умовах цифрової трансформації [1, с. 3].

Отже, інформаційні технології відіграють ключову роль у сучасному документознавстві, трансформуючи традиційні підходи до роботи з документами. Електронний документообіг, системи управління документами, штучний інтелект та блокчейн-технології стають невід'ємними елементами галузі. Українські дослідники підкреслюють важливість інтеграції цих технологій для підвищення ефективності управління документами, забезпечення інформаційної безпеки та підготовки кваліфікованих фахівців. У майбутньому подальший розвиток інформаційних технологій відкриє нові горизонти для документознавства, зробивши його ще більш інноваційним та адаптивним до потреб сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Ковальчук О. В. Електронний документообіг: сучасні тенденції та перспективи. Київ: Видавництво НАУ, 2019. 234 с.

2. Соколова І. М. Інформаційні системи в документознавстві: теоретичні та практичні аспекти. Харків: Видавництво ХНУ, 2020. 264 с.

3. Гринько О. П. Блокчейн-технології в документознавстві: забезпечення цілісності та автентичності документів. Львів: Видавництво ЛНУ, 2021. 208 с.

УДК 316.3:004

Арсен Щербай,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник – д. іст. н., професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Біловус Л. І.

ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Правове регулювання інформації в Україні базується на принципах доступності, достовірності, захисту персональних даних, інформаційної

безпеки та свободи вираження поглядів. Законодавча база постійно оновлюється відповідно до міжнародних стандартів та викликів цифрової епохи.

Ключові слова: *інформація, законодавство, інформаційна безпека, свобода слова, правове регулювання.*

The legal regulation of information in Ukraine is based on the principles of accessibility, reliability, personal data protection, information security, and freedom of expression. The legislative framework is constantly updated in accordance with international standards and the challenges of the digital age.

Keywords: *information, legislation, information security, freedom of speech, legal regulation.*

Правове регулювання інформаційної сфери в Україні формується на основі Конституції України, законів та міжнародних зобов'язань держави. Основоположним документом є Конституція України, яка гарантує право на інформацію (ст. 34) та захист персональних даних (ст. 32). Законодавчі акти, такі як Закон України «Про інформацію» (1992) та Закон України «Про доступ до публічної інформації» (2011), закріплюють основні засади регулювання інформаційних відносин [1; 2].

Принцип доступності інформації забезпечує право громадян на отримання відкритої інформації, особливо тієї, що має суспільне значення. Наприклад, Закон «Про відкритість використання публічних коштів» (2015) встановлює обов'язок органів влади публікувати дані про витрати державного бюджету у відкритому доступі [3].

Принцип достовірності інформації спрямований на боротьбу з дезінформацією та маніпуляціями. Закон України «Про медіа» (2023) передбачає відповідальність за поширення недостовірної інформації та регулює діяльність медіа в умовах воєнного стану [4].

Принцип захисту персональних даних закріплений у Законі України «Про захист персональних даних» (2010) та є ключовим у сфері цифрових

технологій. У 2023 році було прийнято зміни, що гармонізують українське законодавство з Загальним регламентом захисту даних ЄС (GDPR), посилюючи відповідальність за порушення прав громадян у цифровому середовищі [5].

Принцип інформаційної безпеки передбачає захист держави та громадян від інформаційних загроз. Зокрема, Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» (2017) та відповідні рішення РНБО визначають механізми протидії кібератакам та інформаційним війнам. Після 2022 року значну увагу приділено боротьбі з російською пропагандою та санкціям проти медіа-ресурсів, що поширюють фейки [6].

Принцип свободи вираження поглядів гарантує право громадян на висловлення власних думок та поширення інформації без цензури, що відповідає нормам Європейської конвенції з прав людини. Водночас, правове регулювання враховує обмеження, зокрема щодо мови ворожнечі, закликів до насильства та державної зради [7].

Останні зміни в законодавстві 2024-2025 років включають нові механізми боротьби з інформаційними загрозами, удосконалення регулювання цифрового простору та впровадження автоматизованих систем моніторингу дезінформації. Також розглядається проєкт закону щодо запровадження національної системи цифрової ідентифікації для безпечного обігу персональних даних в інтернеті [8].

Таким чином, правове регулювання інформації в Україні базується на принципах відкритості, достовірності, безпеки та захисту прав громадян. Подальший розвиток цієї сфери передбачає вдосконалення механізмів захисту інформаційного простору та гармонізацію законодавства з міжнародними стандартами.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Прийнята 28 червня 1996 року (зі змінами 2023 року). К., 2023. 120 с.

2. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text (дата звернення: 12.02.2025).

3. Закон України «Про відкритість використання публічних коштів» від 11.02.2015 № 183-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text

4. Закон України «Про медіа» від 13.12.2023 № 2849-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20 (дата звернення: 12.02.2025).

5. Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI (зі змінами 2023 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text (дата звернення: 12.02.2025).

6. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text (дата звернення: 12.02.2025).

7. Європейська конвенція з прав людини. Ратифікована Україною 17.07.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 12.02.2025).

8. Проєкт Закону України «Про цифрову ідентифікацію та захист персональних даних у цифровому просторі» (очікує розгляду у 2025 році). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text (дата звернення: 12.02.2025).

УДК 681:3

Вікторія Щербак,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Науковий керівник – к. е. н., доцент кафедри
музеєзнавства,пам'яткознавства та
інформаційно-аналітичної діяльності
Герасимчук О. Б.

ДОКУМЕНТ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

У тезах розглядається значення документа як основного елементу інформаційної взаємодії в сучасному суспільстві. Особливу увагу приділено трансформації документів під впливом цифровізації та розвитку інформаційних технологій. Проаналізовано основні види документів, їх функції та роль у комунікаційних процесах.

***Ключові слова**: документ, соціальні комунікації, електронний документ, цифровізація, інформаційні технології.*

The thesis examine the significance of the document as a key element of information interaction in modern society. Special attention is given to the transformation of documents under the influence of digitalization and the development of information technologies. The main types of documents, their functions, and their role in communication processes are analyzed.

***Keywords**: document, social communications, electronic document, digitalization, information technologies.*

У сучасному суспільстві майже неможливо знайти сферу діяльності, яка не була б документально оформлена. Це стосується як приватного життя окремих осіб і сімей, так і функціонування виробничих колективів, політичних партій, органів державної влади та місцевого самоврядування. Важливі аспекти їхньої діяльності обов'язково супроводжуються створенням відповідних документів. Документ є поширеним елементом суспільного життя і відіграє важливу роль у його функціонуванні, що зумовлює наявність численних визначень цього поняття [1, с. 165-166].

Документи, будучи основним засобом передачі інформації, виконують ключову роль у комунікаційних процесах. Їх можна класифікувати за різними ознаками: за формою фіксації інформації, змістом, призначенням та правовим статусом. Серед основних видів виділяються текстові, аудіовізуальні, графічні та електронні документи. Текстові документи, такі як звіти, листи чи накази, є традиційним способом фіксації та передачі інформації. Графічні документи (схеми, креслення) забезпечують наочне представлення даних, тоді як аудіовізуальні матеріали відіграють важливу роль у культурній та медіасфері. Електронні документи, що виникли завдяки цифровізації, поєднують текстову, графічну та мультимедійну інформацію, дозволяючи ефективно передавати дані в глобальних мережах. Функції документів у комунікаційному процесі є багатогранними. Інформаційна функція передбачає збереження та передачу знань між суб'єктами комунікації.

Регулятивна функція стосується організації діяльності та встановлення правових або адміністративних норм.

Окрім того, документи виконують соціальну функцію, зберігаючи культурну спадщину та сприяючи соціальній інтеграції. Завдяки комунікативній функції вони забезпечують обмін інформацією між організаціями, структурами та окремими особами.

На думку Г. М. Швецової-Водки, система інформаційної комунікації включає кілька ключових елементів, кожен з яких виконує певну функцію. Першим є джерело інформації, яке формує початкове повідомлення для передачі. Далі йде передавач, що здійснює кодування або моделювання інформації, приводячи її у форму, яка відповідає вимогам каналу зв'язку. Третім компонентом виступає канал передачі, через який закодоване повідомлення або сигнал досягає адресата. У процесі передачі сигнал може спотворюватися через вплив так званих «шумів», які надходять від джерел перешкод. Четвертим елементом є одержувач, котрий декодує сигнал, відновлюючи початковий зміст повідомлення. Завершує цю систему п’ятий компонент – кінцева мета передачі інформації, тобто її сприйняття і використання адресатом [2].

Цифровізація документів суттєво змінила природу соціальних комунікацій, створивши нові форми взаємодії та трансформувавши традиційні інформаційні процеси. Завдяки переведенню документів у цифровий формат зникла потреба в фізичному зберіганні великих обсягів паперових матеріалів, що сприяло значному прискоренню обміну інформацією та її доступності. Цифрові документи дозволяють швидко передавати дані через глобальні мережі, незалежно від географічного розташування учасників комунікації. Це особливо важливо для бізнесу, науки та освіти, де оперативний доступ до актуальної інформації є критичною потребою. Водночас цифрові технології сприяли появі

інтерактивних форматів документів, які можуть включати текст, мультимедіа та інтерактивні елементи, що збагачують комунікаційний процес.

Важливою перевагою цифровізації стала можливість зберігання документів у хмарних сховищах, що значно спрощує їхнє використання та спільну роботу над ними. Проте поряд із позитивними змінами виникли нові виклики, такі як забезпечення безпеки даних, захист конфіденційної інформації та боротьба з кібератаками. Цифровізація також змусила переосмислити правові та етичні аспекти документів. Зокрема, виникла потреба у визначенні юридичного статусу електронних документів та розробці механізмів їхньої автентифікації. У підсумку, цифровізація документів не лише трансформувала соціальні комунікації, а й стала рушійною силою розвитку інформаційного суспільства.

Система документної комунікації еволюціонує та вдосконалюється разом із розвитком технологій документування та відтворення інформації. XX століття відзначилося активним впровадженням новітніх комунікаційних технологій, які у XXI столітті не лише знайшли широке застосування, а й продовжують удосконалюватися, виконуючи нові завдання, спрямовані на раціоналізацію функціонування документно-комунікаційної системи.

Для створення ефективної інфраструктури документної комунікації необхідно враховувати перспективи розвитку технічних засобів передачі, обробки, збереження, пошуку та тиражування документованої інформації [3, с. 48]. Водночас якісне функціонування такої системи залежить від змістовного наповнення соціальних інформаційних комунікацій та раціонального використання їхніх ресурсів [4, с. 5].

Одним із важливих напрямів розвитку документу є впровадження штучного інтелекту та автоматизованих систем управління документами.

Вони дозволяють оптимізувати процеси пошуку, обробки та аналізу великих обсягів даних. Зокрема, алгоритми машинного навчання можуть використовуватися для класифікації документів і підвищення ефективності їх обробки.

Також зростає роль хмарних технологій, які спрощують збереження та спільне використання документів, забезпечуючи гнучкий доступ до інформації з будь-якої точки світу. Водночас актуальними залишаються питання безпеки даних, аутентифікації та захисту документів від несанкціонованого доступу.

Перспективи включають і подальше вдосконалення юридичних аспектів документообігу, зокрема розробку нових стандартів для електронних документів. У соціальному контексті документи все більше стають інструментами комунікації між державними структурами, бізнесом і громадянами, формуючи основу сучасних цифрових сервісів.

Отже, документ у системі сучасних соціальних комунікацій розвивається відповідно до потреб інформаційного суспільства, зберігаючи свою фундаментальну роль як засобу збереження та передачі знань, але набуваючи нових функцій завдяки впровадженню інноваційних технологій.

Список використаних джерел

1. Піддубна Л. П. Документ та його основні характеристики: сутність поняття, властивості, атрибути. *Науковий вісник Академії муніципального управління.* Серія : Управління. 2012. Вип. 1. С. 165-172.

2. Швецова-Водка Г. М. Складові системи документальних комунікацій. *Бібліотечний вісник*. Київ, 2011. № 1. С. 37-42.

3. Цвілишена О., Анісімова О. Інформаційно-документна інфра структура. *Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової студентської конференції «Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері»*. Вінниця: ДонНУ, 2016. С. 48.

4. Трофимчук М. І. Роль соціальних мереж в електронній комерції. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Біла Церква, 2019. С.86−88.

5. Моргун А. В., Прокопович Л. С., Мовчан К. М., Розман І. І., Кобаль В. В., Бабіля М. В. Розвиток соціальних комунікацій в руслі документно-інформаційних ресурсів та технологій. Мукачево: РВВ МДУ, 2021. 147 с.

УДК 930.25+004

Тарас Щудро,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник – д. філос. н., доцент кафедри
українознавства, культури та документознавства
Савонова Г. І.

ЗНАЧЕННЯ АРХІВІВ У ЗБЕРЕЖЕННІ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У дослідженні розкривається значення архівів як ключових установ у збереженні культурної спадщини в умовах російсько-української війни. Визначено роль цифровізації архівних матеріалів як одного з найефективніших способів їхнього захисту та забезпечення доступу до історичних джерел.

Ключові слова: *архіви, культурна спадщина, російсько-українська війна, історична пам'ять, оцифрування, інформаційні технології.*

The study reveals the importance of archives as key institutions in preserving cultural heritage in the context of the Russian-Ukrainian war. The role of digitization of archival materials as one of the most effective ways to protect them and ensure access to historical sources is identified.

Keywords: *archives, cultural heritage, Russian-Ukrainian war, historical memory, digitization, information technology.*

Архіви завжди відігравали важливу роль у збереженні культурної спадщини, адже вони є головними носіями історичної пам'яті нації. В умовах сучасних глобальних загроз, зокрема в умовах російсько-української війни, збереження архівних документів набуває особливої

важливості. Українські архіви стали не лише центрами збереження минулого, але й ключовими ланками в забезпеченні національної безпеки, захисту культурної ідентичності та відновлення історичної правди. З початком російської агресії проти України стало очевидним, що існує високий ризик для збереження архівних документів. Російські військові дії мають на меті знищення української культури, що виявляється, зокрема, в нападі на архіви, бібліотеки, музеї, а також в руйнуванні історичних пам'яток. Це призвело до необхідності негайних заходів для забезпечення збереження архівних документів та культурної спадщини на всіх етапах війни [3].

Цифровізація архівів стала одним із важливих кроків для мінімізації ризиків втрати історичних та культурних документів. Переходячи до цифрових форматів, архіви мають можливість забезпечити збереження та доступ до цінної інформації навіть у разі фізичного знищення оригіналів. Цифрові копії документів є не лише засобом збереження, але й інструментом, який дозволяє надавати доступ до архівів навіть в умовах військових дій та тимчасової окупації території. Оцифровані документи значно спрощують процеси пошуку і дослідження, забезпечуючи доступ до архівної інформації в режимі онлайн. Це є важливим не тільки для дослідників, але й для простих громадян, які мають доступ до історичних даних і можуть використовувати їх для відновлення своїх прав, розв'язання юридичних питань, пошуку родинних зв'язків тощо.

Протягом останніх років значно зросла увага до проблеми цифровізації архівів в Україні. У 2017 році була ухвалена Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні, яка визначає цифровізацію як один із пріоритетних напрямків. Одним із ключових пунктів цієї стратегії є оцифрування державних архівів та документів, з метою забезпечення доступу до важливих матеріалів у цифровому форматі та

створення безпечного середовища для збереження культурної спадщини [2].

Згідно з новітньою нормативною базою України, яка регулює цифровізацію архівів, у 2019 році було прийнято Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг», який визначає правила використання електронних документів, їх збереження та обіг в рамках державних установ, зокрема архівів. Цей закон сприяє вдосконаленню системи архівного зберігання, оскільки вказує на необхідність створення електронних архівів і забезпечення їх безпечного зберігання в умовах сучасних загроз [4, с. 45].

Одним із аспектів, який потребує особливої уваги, є захист цифрових архівів від кібератак. В умовах війни, коли інформаційні технології стають не тільки інструментами збереження, але й об'єктами атак, важливою є розробка ефективних механізмів захисту архівних баз даних.

В Україні розробляються різноманітні стандарти і технології для забезпечення цифрової безпеки архівів, щоб запобігти можливим втратам інформації. Крім того, цифровізація дозволяє створювати бази даних, які можуть бути інтегровані в єдині національні системи, що дозволяє архівам більш ефективно взаємодіяти з іншими державними установами, міжнародними організаціями та громадськістю. Цей процес сприяє збереженню інформації на рівні світової спільноти, адже оцифровані документи можуть бути передані для міжнародного доступу.

Також слід зазначити, що цифровізація архівів відкриває нові можливості для дослідження культурної спадщини. Наприклад, оцифровані архіви дозволяють створювати бази даних родоводів, що є важливими для вивчення історії сімей, народів та навіть цілих культурних груп. Це дає змогу історикам, генеалогам та іншим науковцям проводити глибокі дослідження, які можуть змінити наше розуміння історії України.

Процес оцифрування архівів також передбачає збереження не лише документів, але й цілісних архівних фондів, що включають в себе різні види матеріалів: фотографії, карти, аудіо- та відео записи. Ці фонди мають особливу цінність, оскільки вони є частиною культурної спадщини, яку важливо зберігати для майбутніх поколінь. Усі ці документи складають суцільну картину історії, яка є важливою частиною національної пам'яті [5, с. 183].

У результаті цифровізації архівів, державні установи можуть надати ширший доступ до історичних матеріалів, що є важливим для забезпечення прозорості та відкритості роботи архівних установ. Це дозволяє не лише захистити культурну спадщину, але й зробити її доступною для громадян, а також міжнародних дослідників, які мають можливість ознайомлюватися з матеріалами, що відображають українську історію та культуру. Зважаючи на потреби сучасного суспільства, активно реалізується проєкт «Цифрова архівна система», що ставить за мету створення єдиного цифрового архіву для збереження та поширення архівних матеріалів. Завдяки цьому проекту планується створити цифрові копії документів, які можна буде використовувати в різних сферах, включаючи юридичні, освітні та дослідницькі потреби. Сьогодні цей процес є не лише технічним завданням, а й соціальним, оскільки забезпечує захист культурної спадщини від знищення і дає можливість її відновлення після закінчення конфлікту. Оцифровані архіви дозволяють створити резервні копії документів, що дає змогу відновити втрачені матеріали після їх руйнування внаслідок війни [1, с. 13].

Одним з важливих аспектів цифровізації є інтеграція архівів в міжнародні інформаційні мережі, що дозволяє зробити українську культурну спадщину доступною на світовому рівні. Це має велике значення для збереження національної ідентичності та відновлення

історичних правд, особливо в умовах, коли деякі частини української території перебувають під окупацією. Водночас важливо зазначити, що оцифрування архівів не є заміною традиційному зберіганню документів. Вона є доповненням до нього, оскільки архівні документи в оригіналі мають незамінну цінність. Оцифровані копії є лише допоміжним інструментом для збереження і доступу до інформації.

Отже, архіви відіграють критично важливу роль у збереженні культурної спадщини України, особливо в умовах російсько-української війни. Знищення та розкрадання архівних матеріалів російськими окупантами є частиною культурного геноциду, спрямованого на викорінення української історії. Водночас цифровізація, міжнародна співпраця та заходи з евакуації архівів стають важливими стратегіями їхнього збереження.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення порядку та строків зберігання деяких категорій документів : Закон України від 11.02.2010 № 1877-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877- 17#Text (дата звернення: 28.01.2025).

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення порядку та строків зберігання деяких категорій документів : Закон України від 12.01.2012 № 4319-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4319- 17#Text (дата звернення: 03.02.2025).

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення порядку та строків зберігання деяких категорій документів : Закон України від 22.12.2006 № 534-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/534-16#Text (дата звернення: 25.01.2025).

4. Гаранін О., Ковтанюк Ю. До концепції інформатизації архівної справи в Україні. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2016–2017. №24-25. С. 7–57.

5. Залєток Н., Чорноморець Є. Сучасний стан упровадження електронних послуг центральними та обласними державними архівними установами України. *Архіви України*. 2023. №1. С. 27–40.

БІБЛІОТЕКА ЯК КУЛЬТУРНИЙ ХАБ ТА ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР СУЧАСНОСТІ

УДК 02:004.738.5

Дар'я Андрєєва,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. н. із соц. ком., старший викладач
кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Забіянов Є. В.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ ПРОСУВАННЯ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

У дослідженні представлено аналіз використання соціальних мереж як інструменту просування бібліотечно-інформаційних послуг, визначено їхню роль у комунікації з користувачами та окреслено ефективні стратегії цифрового просування бібліотек.

Ключові слова: *соціальні мережі, бібліотечно-інформаційні послуги, цифрова комунікація, віртуальні виставки, онлайн-акції, просування бібліотек, контент-стратегія, взаємодія з аудиторією, інформаційна діяльність.*

The study presents an analysis of the use of social networks as a tool for promoting library and information services, defines their role in communication with users, and outlines effective strategies for digital library promotion.

Keywords: *social networks, library and information services, digital communication, virtual exhibitions, online campaigns, library promotion, content strategy, audience engagement, information activities.*

Сучасне інформаційне суспільство створює умови, за яких бібліотеки вимушені шукати нові шляхи залучення користувачів та змінювати методи популяризації своєї діяльності серед зростаючого покоління.

Актуальність. Нині традиційні методи комунікації стають більш застарілими та втрачають свою актуальність. На противагу ним почалася

епоха Інтернету, розквіту соціальних мереж, які стали новим методом комунікації, більш зручним, швидким та ефективним. Дослідження впливу соціальних мереж на просування бібліотечно-інформаційних послуг є актуальним, оскільки присутність бібліотек у цифровому середовищі сприяє відкритому доступу до знань, покращенню іміджу установи та модернізації комунікаційних стратегій.

Мета дослідження – визначити роль соціальних мереж у просуванні бібліотечно-інформаційних послуг, дослідити ефективні стратегії їх використання бібліотеками та обґрунтувати оптимальні комунікаційні інструменти для залучення та взаємодії з аудиторією.

Активність бібліотечних установ у соціальних мережах дозволяє розширювати коло користувачів, розповсюджуючи у маси свою різноманітну активність, заходи та лекції, які регулярно влаштовуються бібліотекою. Окрім цього, корисним буде повідомлення про надходження нових видань.Telegram, Instagram та Facebook надають можливість оперативно та чітко транслювати актуальні події, їх результати.

Н. А. Гагаріна зазначає, що ефективність присутності бібліотеки в соціальній мережі Facebook залежить від якісного адміністрування сторінки або групи, унікальності контенту, комунікації з користувачами. Саме комплекс цих параметрів впливає на кількість підписників сторінки, активність аудиторії, її охоплення та ступінь залученості [1].

Отже, необхідним для бібліотечних установ є створення ефективної та дієвої статегії просування у соціальних мережах, що включає в себе регулярне та оперативне публікування контенту, створення цікавих та освітніх рубрик, які заохочують нових підписників.

В якості дослідження ефективних стратегій пропоную власну розробку:

- Стратегія просування бібліотеки у соціальних мережах являє собою першочергове виявлення цільової аудиторії – завдяки аналізу основних категорій читачів легко визначити подальші дії.
- Визначення із платформою для просування.
- Контент – стратегія: розподіл тематичного контенту, від освітнього (огляди книг, добірки статей) до більш розважального (вікторини).
- Взаємодія із аудиторією – заохочення до заходів, запрошення лідерів думок для охоплення більшої аудиторії, проведення онлайн-ефірів.
- Аналіз існуючої стратегії.

І. С. Протопопова, С. В. Карпенко у своїй праці пропонують створення онлайн-акцій, у вигляді віртуальних виставок, які слугують частиною рекламної стратегії бібліотеки. Такі заходи допомагають ефективно взаємодіяти із аудиторією у соціальних мережах, підвищуючи зацікавленість та сприяючи популяризації фондів [3].

Рівень популярності Facebook досить високий, тут доволі зручний в управлінні інтерфейс, який забезпечує достатню швидкість роботи платформи. Це мережа, яка робить акцент на спілкуванні з друзями, групами. Основний недолік СМ – відсутність або низький рівень цензури в публікаціях [2].

Наприклад, ООУНБ імені М. Грушевського активно використовує Facebok для просування діяльності бібліотеки. Станом на поточний момент офіційна сторінка Одеської обласної універсальної наукової бібліотеки імені М. Грушевського у Facebook має понад 3 459 вподобань та активно обговорюється 182 користувачами. Це свідчить про наявність певного інтересу та залученості спільноти до діяльності бібліотеки.

Окрім Facebook, бібліотека представлена в інших соціальних мережах, таких як Instagram, де вона ділиться новинами, анонсами подій та іншими матеріалами, спрямованими на залучення різних категорій користувачів.

Отже, соціальні мережі є потужним інструментом просування бібліотечно-інформаційних послуг, оскільки вони дозволяють бібліотекам ефективно взаємодіяти з аудиторією, популяризувати свої ресурси та формувати позитивний імідж. Дослідження показують, що використання різноманітних медіаформатів (віртуальні виставки, онлайн-акції, інтерактивний контент) значно підвищує рівень зацікавленості користувачів.

Аналіз діяльності бібліотек, зокрема Одеської ОУНБ ім. М. Грушевського, підтверджує ефективність соціальних платформ у залученні нових відвідувачів та популяризації бібліотечних послуг. Впровадження чіткої контент-стратегії, активна взаємодія з аудиторією та аналіз ефективності допомагають бібліотекам не лише адаптуватися до цифрового середовища, а й розширювати свій вплив у суспільстві.

Таким чином, соціальні мережі не лише підтримують традиційні бібліотечні функції, а й стають важливим чинником їх модернізації та розвитку у цифрову епоху.

Список використаних джерел

1. Гагаріна Н. В. Соціальні мережі як ефективний канал комунікаційної бібліотеки. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації.* 2021. № 12. С. 20-24.

2. Мацей О. О. Реклама університетської бібліотеки в соціальних мережах. Основні напрямки популяризації діяльності. *Бібліотека в освітньому просторі.* 2019. № 24 : Сучасна бібліотечна практика : досвід роботи НБ ХНУ. С. 50–60.

3. Протопопова І. І. Рекламна стратегія бібліотек. *Науково-практична конференція науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії (51-та, трав. 2018 р., м. Харків): зб. тез доп.* / Укр. інж.-пед. акад. Харків, 2018. Ч. 3. 300 с.

УДК 316.77:004.9:930

Єлизавета Боєва,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – доктор філософії, старший викладач
кафедри культурології та філософії культури
Лись Д. А.

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ WEB 2.0

Досліджено роль цифрових технологій у збереженні культурної спадщини в умовах Web 2.0. Розглядається, як концепція цифрової трансформації впливає на культурні інституції, такі як музеї, архіви, бібліотеки та галереї, і як вони адаптуються до нових цифрових платформ. Оцифрування колекцій, створення метаданих і відкритий доступ стають ключовими аспектами, що сприяють поширенню культурних об'єктів. У тезах аналізуються переваги та обмеження цифрових інфраструктур, а також роль нових ініціатив і приватних інвестицій у цифровізацію культурної спадщини. Особливу увагу приділено викликам, з якими стикаються культурні установи при інтеграції у цифрове середовище, і практичному досвіду успішних адаптацій. Підкреслюється значущість цифрового кураторства, відкритих ліцензій та мережевої взаємодії у процесі цифрової трансформації культурних інституцій.

Ключові слова: *культурна спадщина, цифрова трансформація, Web 2.0, цифрове кураторство, метадані, культурні інституції.*

The thesis is dedicated to the study of the role of digital technologies in the preservation of cultural heritage in the context of Web 2.0. It examines how the concept of digital transformation affects cultural institutions such as museums, archives, libraries, and galleries, and how they adapt to new digital platforms. Digitisation of collections, creation of metadata, and open access become key aspects contributing to the dissemination of cultural objects. The thesis analyses the advantages and limitations of digital infrastructures, as well as the role of new initiatives and private investments in the digitalisation of

cultural heritage. Special attention is paid to the challenges faced by cultural institutions in integrating into the digital environment and the practical experiences of successful adaptations. The significance of digital curation, open licences, and network interaction in the process of digital transformation of cultural institutions is highlighted.

Keywords: *cultural heritage, digital transformation, Web 2.0, digital curation, metadata, cultural institutions.*

Сучасне суспільство активно використовує цифрові платформи для обміну візуальним контентом, наприклад, Flickr для фотографій і You Tube для відеороликів, що є частиною глобальної трансформації, пов'язаної з концепцією Web 2.0. Якою мірою ця цифрова революція вплинула на культурний сектор? Деякі інституції усвідомлюють необхідність цифрової адаптації, тоді як інші залишаються поза цим процесом. Однак очевидно, що вплив цифрового середовища продовжує зростати, і такі установи, як музеї, архіви, бібліотеки та галереї, змушені інтегруватися в цей новий цифровий ландшафт. Йдеться не про протиставлення реального і віртуального просторів, а про можливості, які цифрове середовище надає культурному сектору, доповнюючи традиційні форми роботи з культурною спадщиною, у процесі інтеграції в цифрові інфраструктури.

Останні два десятиліття значні інвестиції було спрямовано на оцифрування та створення метаданих колекцій, цифрових зображень і машинозчитуваних текстових документів, що дозволило досягти безпрецедентного рівня доступності культурних об'єктів. Сучасна наукова дискусія формується навколо концепції «колекцій як великих даних» або Big Data, яка розглядає культурну спадщину як структуровану цифрову інформацію, придатну для обробки з використанням алгоритмів та обчислювальних технологій [1].

Дослідники використовують цифрові колекції для аналізу прихованих закономірностей у даних і осмислення впливу технологій на

культурні об'єкти. Для організацій, які займаються збереженням культурної спадщини, цифрові колекції відкривають нові можливості для вивчення історії та упереджень, закладених у музейних фондах. У творчому секторі ці колекції стають джерелом натхнення і матеріалом для створення художніх проєктів. У державному управлінні оцифрування культурної спадщини розглядається як засіб стимулювання цифрової економіки. Зокрема, Європейська комісія підкреслює значущість культурних колекцій як фактору економічного зростання, що сприяє інноваціям і розвитку творчих індустрій держави.

Одним із ключових напрямків цифрової культурної політики є забезпечення відкритого доступу до культурної спадщини. У цьому зв'язку активно підтримуються ініціативи, що спрямовані на використання відкритих ліцензій, такі як Open GLAM, що просуваються за фінансової підтримки Європейської комісії, Фонду відкритих знань та Creative Commons. Подібна практика стає обов'язковою умовою отримання фінансування. Однак паралельно з цим у Великій Британії спостерігається тренд на залучення приватних інвестицій у цифровізацію через державно-приватні партнерства, що надає обмежений доступ до оцифрованих колекцій, створюючи суперечливі умови для їх розповсюдження. Розвиток цифрових інфраструктур відіграє ключову роль у розкритті культурного, економічного та творчого потенціалу оцифрованих колекцій. Останніми роками значні інвестиції в цей сектор здійснювали як державні, так і приватні організації. Так, Australian Research Data Commons виділила 8,9 млн австралійських доларів (у 2021-2023 рр.) на розвиток платформи Trove, що забезпечує доступ до гуманітарних та соціально-наукових даних. У 2022 р. консорціум під керівництвом Europeana отримав багатомільйонний контракт від Європейської комісії на створення загальноєвропейської цифрової платформи для культурної спадщини. Мета

цього проєкту включає розширення інфраструктури агрегації даних, покращення якості оцифрування, розвиток освітніх ініціатив та залучення аудиторії [2].

Незважаючи на ключову роль, яку організації, що зберігають колекції, відіграють у формуванні цифрових інфраструктур, їхній практичний досвід і можливості як постачальників даних залишаються недостатньо вивченими. Паралельно з цим, нові цифрові інфраструктури стають платформами розповсюдження та інтеграції різних наукових і культурних ініціатив. Наразі існують дослідження, що аналізують загальний прогрес у сфері оцифрування та розповсюдження даних цифрових колекцій. Так, фінансований за програмою Horizon Europe проєкт «Європейська спільна хмара для культурної спадщини» орієнтований на створення хмарного середовища для фахівців з культурної спадщини, надаючи інструменти для обміну даними та проведення цифрових досліджень. Ці та подібні ініціативи підкреслюють важливість об'єднання оцифрованих колекцій та спрощення механізмів перехресного пошуку інформації. Для формування цілісного уявлення про перспективи інтеграції культурних установ у цифрове середовище проєкт Sloane Lab ініціював серію напівструктурованих інтерв'ю з кураторами, архівістами, бібліотекарями та ІТ-спеціалістами, відповідальними за управління цифровими колекціями. Аналіз отриманих даних демонструє, що процес цифрової трансформації культурних інституцій стикається з безліччю структурних та організаційних бар'єрів [3].

Одним із ключових факторів, що ускладнюють цифрову адаптацію, є принципова різниця між інституціями культури і цифровими платформами Web 2.0. На відміну від останніх, культурні установи історично формувалися в оф-лайн-просторі, і їхній перехід у цифрове середовище супроводжується значними складнощами. Багато музеїв і бібліотек мають

багатовікову історію, що зумовлює консервативні моделі управління та інституційні практики, не завжди сумісні з динамічною і інтерактивною природою цифрового простору. Проте успішні приклади адаптації культурних інституцій до цифрового середовища демонструють, що ключовим фактором є усвідомлення необхідності цифрового кураторства. Так, у Tate було створено спеціальний відділ Tate Media, який займається цифровими проєктами незалежно від маркетингових та IT-підрозділів. Аналогічний процес стався в британській газеті The Guardian, де було введено посаду директора з цифрових публікацій, що відображає визнання он-лайн-платформ як самостійного напряму діяльності [4].

Таким чином, окрім інституційних реформ, важливого значення набуває спільне використання технологій та обмін досвідом у межах культурного сектору. Прикладом може слугувати блог Національних музеїв Ліверпуля, де співробітники спільно публікують матеріали про свою діяльність, використовуючи технології тегування та відкриті формати даних. Цей підхід не лише знижує витрати на цифровізацію, але й сприяє активному залученню аудиторії через пошукові системи та соціальні платформи. Розвиток блогосфери і соціальних мереж у контексті Web 2.0 також впливає на культурний сектор. Наприклад, сайт 24 Hour Museum фіксує значний обсяг трафіку, що надходить із блогів, які активно використовують цифрові зображення з його колекцій. Пошук за зображеннями Google стає важливим каналом поширення культурного контенту, а блогери дедалі частіше виступають у ролі медіаторів між інституціями та широкою аудиторією. Таким чином цифрова трансформація культурних інституцій вимагає не лише технологічної модернізації, але й зміни інституційного мислення, що передбачає інтеграцію цифрового кураторства, відкритого доступу та мережевої взаємодії.

Список використаних джерел

1. Лись Д.А. Філософсько-культурологічні аспекти бібліотеки нового типу в Digital Space. *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI ст.*: матеріали XVI Міжн. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 13–15 верес. 2023 р.) / за заг. ред. В.Г. Спрінсяна; ред. кол.: Г.О. Оборський, В.Г. Спрінсян, О.В. Шевченко [та ін.]; відп. за вип. О.В. Лаврик, О.О. Татакі. Одеса, 2023. С. 130–135.
2. Freire N., Robson G. Cultural heritage metadata aggregation using web technologies: IIIF, Sitemaps and Schema.org. *International Journal on Digital Libraries*, 2020. Vol. 21(1). P. 19–30.
3. Ahnert R. Collaborative Historical Research in the Age of Big Data: Lessons from an Interdisciplinary Project. *Cambridge University Press*, 2023.
4. Davis E. Heravi, B. Linked Data and Cultural Heritage: A Systematic Review of Participation, Collaboration, and Motivation. *Journal on Computing and Cultural Heritage*, 2021. Vol. 14(2). P. 1–18.

УДК:004.94-025:930.74(316)

Єлизавета Каліновська,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник – д. філос. н., доцент кафедри
українознавства, культури та документознавства
Савонова Г. І.

РОЛЬ АРХІВІВ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

У дослідженні розглянуто роль архівів у збереженні національної пам'яті в цифрову епоху. Досліджено вплив цифровізації архівів на доступність, збереження та популяризацію національної спадщини. Описано переваги та виклики цифрового збереження документів, роль новітніх технологій у процесах оцифрування, а також важливість забезпечення довгострокового збереження цифрових копій. Зокрема, розглянуто сучасні кроки цифровізації архівної справи в Україні та їхній вплив на збереження національної ідентичності. Запропоновано шляхи вирішення існуючих проблем та перспективи подальшого розвитку архівної справи в умовах інформаційної епохи.

Ключові слова: *архіви, цифровізація, національна пам'ять, збереження документів, цифрові архіви, технології, інформаційна епоха.*

The thesis examines the role of archives in preserving national memory in the digital age. The impact of archive digitization on the accessibility, preservation and popularization of national heritage is investigated. The advantages and challenges of digital preservation of documents, the role of new technologies in digitization processes, and the importance of ensuring long-term preservation of digital copies are described. In particular, the current steps in the digitization of archival affairs in Ukraine and their impact on the preservation of national identity are considered. Ways to solve existing problems and prospects for the further development of archival affairs in the information age are proposed.

Keywords: *archives, digitization, national memory, preservation of documents, digital archives, technologies, information age.*

Архіви є важливою складовою культурної спадщини будь-якої нації. Вони відіграють важливу роль у збереженні та передаванні національної пам'яті наступним поколінням. Національна пам'ять – це колективна пам'ять про важливі події, досягнення, традиції, що формують ідентичність народу [1]. В умовах глобалізації та швидкого розвитку цифрових технологій архіви переживають трансформацію, що має великий вплив на доступність, збереження та популяризацію національної спадщини. Цифровізація архівів стала необхідним кроком для збереження документів і забезпечення доступу до них у майбутньому.

Архіви виконують важливу роль у збереженні документів, які містять інформацію про національну історію, культуру та традиції. Вони фіксують хронологію подій, які визначають хід розвитку суспільства, вміщуючи політичні, економічні, соціальні та культурні процеси. Завдяки архівним документам ми можемо вивчати історію нації, відновлювати втрачені факти та спогади.

У багатьох країнах архіви є джерелами національної пам’яті. Так, в Україні архіви зберігають документи, які свідчать про важливі історичні події, від національно-визвольних рухів до сучасних етапів розвитку держави. Зазначимо, що уархівних фондах зберігаються особисті документи громадян, урядові акти, листування, світлини та інші матеріали, які надають можливість досліджувати не лише історію держави, але й відображають культурні, соціальні та побутові питання.

Цифровізація архівів відкрила нові можливості для збереження та доступу до інформації. Вона надає змогу перенести значну частину архівних матеріалів у цифровий формат, що полегшує їхнє збереження, оброблення і пошук. Цифрові архіви зберігають матеріали, які можуть бути втрачені через фізичне старіння паперу, вплив навколишнього середовища або катастрофи [1]. Технології сканування дозволяють відновлювати навіть пошкоджені або частково знищені документи, що є важливим кроком для збереження національної спадщини.

Проте цифровізація архівів має так звані виклики. Вона вимагає великих фінансових і технічних ресурсів. Крім того, важливо забезпечити довгострокове збереження цифрових копій документів, оскільки цифрові носії мають обмежений термін «служби» і необхідно враховувати ризики їхнього пошкодження або втрати через технічні збої. Також, виникають питання безпеки та конфіденційності, адже цифрові архіви можуть стати «мішенню» для кібератак.

Цифровізація архівів значно полегшує доступ до національної пам’яті. Раніше доступ до архівних матеріалів був обмежений лише для дослідників або спеціалістів, а фізична віддаленість архівів могла створювати труднощі для отримання необхідної інформації. Наразі, завдяки створенню цифрових платформ і онлайн-архівів, громадяни,

науковці та історики можуть безперешкодно звертатися до документів і проводити дослідження без обмежень.

Наприклад, на базі архівів, музеїв і бібліотек світу створено відкриті цифрові платформи, на яких публікують оцифровані документи, що дозволяють доступ до історичних матеріалів через інтернет. В Україні також проводять роботу з оцифровування архівів, що сприяє більш швидкому та зручному доступу до важливих історичних документів.

Цифровізація архівів – це лише перший крок у розвитку архівної справи в умовах інформаційної епохи [2, с. 40]. Далі архіви будуть розвиватися завдяки новим технологіям, а саме штучний інтелект, машинне навчання та великі дані. Зазначені технології дозволяють автоматизувати процеси оброблення та сортування архівних матеріалів, що значно знижує час, необхідний для пошуку інформації. Наприклад, штучний інтелект може бути використаний для розпізнавання текстів на старих документах, що надає змогу швидше оцифровувати важливі джерела.

Варто зазначити, що у 2024 році в Україні продовжилася активна цифровізація архівної справи, спрямована на збереження національної пам’яті та поліпшення доступу до історичних документів. Зокрема, у січні 2024 року у Львові відбувся регіональний форум «Цифровізація в Україні 2024», де було розглянуто підсумки та плани цифрової трансформації, включно з архівною справою [3].

Одним із основних напрямів стало впровадження нових стандартів взаємодії органів влади з громадянами, що вміщує цифровізацію архівних послуг. У листопаді 2023 року Міністерство юстиції України анонсувало набуття чинності нових стандартів, які спрощують доступ громадян до архівних документів через електронні сервіси.Варто зазначити, що Кабінетом Міністрів України 24 грудня 2024 року було ухвалено

розпорядження №1349-р, яким було схвалено Стратегію захисту документальної спадщини як запоруки збереження національної ідентичності та державності на період до 2027 року та затверджено операційний план заходів з її реалізації у 2025-2027 роках [4]. Документ є важливим кроком у збереженні історичної, культурної та наукової спадщини України, зокрема через акцент на цифровізацію.

Заходи свідчать про послідовні кроки України у напрямі цифровізації архівів, що сприяє збереженню національної пам’яті та забезпечує широкий доступ до історичних документів для громадськості та дослідників.У майбутньому архіви стануть ще більш інтегрованими в глобальну цифрову інфраструктуру, що дозволить обмінюватися даними між архівами різних країн, підвищуючи ефективність досліджень і сприяючи розвитку міжнародного співробітництва.

Архіви відіграють критичну роль у формуванні національної пам’яті, зберігаючи матеріали, що відображають культурну, соціальну та історичну спадщину нації. У цифрову епоху архіви зазнають значних змін, що дозволяють значно покращити збереження та доступ до важливих документів. Цифровізація архівів є важливим кроком у збереженні національної пам’яті для майбутніх поколінь, проте вона потребує рішень щодо вирішення численних технічних, фінансових і безпекових питань. Проте, завдяки впровадженню новітніх технологій, архіви стають доступнішими, зручнішими та ефективнішими у забезпеченні національної пам’яті.

Список використаних джерел

1. Державна архівна служба України. URL: https://archives.gov.ua/ua/ (дата звернення: 23.02.2025).

2. Кузовова Н. М. Інформаційні технології в архівній справі та документознавстві: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2015. 152 с.

3. Підсумки та плани цифрової трансформації України: регіональний форум «Цифровізація в Україні 2024». URL: https://thedigital.gov.ua/ (дата звернення: 23.02.2025).

4. Про схвалення Стратегії захисту документальної спадщини як запоруки збереження національної ідентичності та державності на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2024 р. № 1349-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1349-2024-р#Text (дата звернення: 24.02.2025).

УДК 005.92-028:334.72(477)

Сніжана Козаченко,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – д. н. із соц. комун., професор кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Шевченко О. В.

БІБЛІОТЕКА ЯК ЦЕНТР ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОГО НАДБАННЯ: ІННОВАЦІЇ, СПІВПРАЦЯ, ПЕРСПЕКТИВИ (на досвіді Одеської національної наукової бібліотеки)

Проаналізовано важливість збереження культурного надбання, що є одним із найважливіших завдань бібліотек, які виконують функцію центрів акумуляції, популяризації та передачі знань майбутнім поколінням.

***Ключові слова**: бібліотека, культурне надбання, збереження, цифровізація, інновації, співпраця, перспективи, реставрація.*

Preservation of cultural heritage is one the most important tasks of librares, which perform the function of centers of preservation, popularisation and transfer of knowlende to future generations.

***Keywords**: librari, cultural property, preservation, digitization, innovation, cooperation, prospects, restoration.*

Одеська національна наукова бібліотека (ОННБ) є однією з найстаріших і найбільших бібліотек України, яка відіграє ключову роль у

збереженні національного культурного надбання. Її фонди містять понад 5,5 мільйонів одиниць зберігання, серед яких особливу цінність мають рідкісні та стародруки. У сучасних умовах важливим завданням бібліотеки є збереження цих документів за допомогою реставраційних робіт, консервації та цифрових технологій [1].

У сучасному інформаційному просторі бібліотеки стискаються з численними викликами: фізичним старінням книжкових фондів, необхідністю цифровізації, забезпеченням доступу до інформації та впровадженням новітніх технологій.

Фізичний стан бібліотечних фондів погіршується через вплив часу, кліматичних умов і людського фактора. Застарілі книги часто потребують реставрації, переплетіння або спеціальної консервації, що вимагає значних фінансових та технічних ресурсів. У відповідь на ці виклики ОННБ реалізує масштабні програми консервації та цифровізації за підтримки держави та міжнародних партнерів. Інвестиції в технології консервації, цифровізації та реставрації рідкісних видань сприятимуть збереженню національного культурного надбання та його доступності для дослідників та громадськості.

Важливі напрями збереження бібліотечного фонду ОННБ:

1. Інвентарізація бібліотечного фонду – виявлення наявності зареєстрованих в обліковій документації видань та інших документів. Ця робота була розпочата у 2012 році та досі триває.

2. Консервація та реставрація рідкісних видань:

• Використання параформалінової дезкамери для знезараження книг, що дозволяє ефективно боротися з пліснявою та мікроорганізмами [1].

Завдяки допомоги Фонду ALIPHFoundation (Міжнародний альянс із захисту спадщини в зонах конфлікту), Європейському Союзу та ВГО «Українська бібліотечна асоціація» бібліотека отримала довгоочікувану

пароформалінову дезкамеру, яка вкрай необхідна для належного збереження бібліотечного фонду [2].

• Переплетення та відновлення рідкісних книг у спеціальному приміщенні бібліотеки[5].

•Використання безкислотних контейнерів для зберігання періодичних видань і документів.

Унікальні періодичні видання XIX – поч. XX ст., що розкривають історію становлення та розвитку Півдня України та користуються активним читацьким попитом після оцифрування буде розміщено у безкислотних контейнерах. Зараз оцифровані та законсервовані періодичні видання грецькою мовою, надруковані в Одесі на початку XX ст.[4].

3. Оцифрування та цифрові архіви:

• Створення електронних копій рідкісних видань, стародруків у рамках проєкту «Скарби України: цифрова колекція книжкових пам’яток» за підтримки Українського культурного фонду.

Загалом бібліотека оцифрувала понад 1 300 000 збережень. Це рідкісні видання, періодичні видання – газети, журнали, рукописи.

• Запровадження онлайн-доступу до цифрових колекцій бібліотеки, що включають історичні гравюри та манускрипти.

• Співпраця з німецькими партнерами у сфері цифровізації, що дозволяє зберігати та розповсюджувати українську культуру в Європі.

3. Фінансування та міжнародна співпраця:

• Участь у грантових програмах та отримання фінансування для збереження культурної спадщини від міжнародних організацій[3].

За грантові кошти бібліотека отримала 255 коробів з безкислотного картону. На замовлення бібліотеки короби потрібних розмірів були виготовлені в Чехії.

З метою обміну практичним досвідом роботи в питаннях збереження та реставрації документної культурної спадщини відбувся робочий візит до Національної бібліотеки Республіки Молдова. У 2024 році виповнилося п’ять років від дня підписання Меморандуму про співпрацю між Одеською національною науковою бібліотекою та Національною бібліотекою Республіки Молдова. Одним із важливих аспектів співпраці є обмін національними виданнями між бібліотеками. У Технічному центрі консервації та реставрації документів відбувся тренінг на тему «Реставрація стародруків і рідкісних книг та дезінфекція і очищення документів писемної спадщини».

• Використання коштів на покращення умов зберігання фондів, зокрема створення спеціальних сховищ і встановлення клімат-контролю.

•Надання послуг з реставрації та цифровізації для інших бібліотек України, що сприяє розвитку галузевої співпраці.

4. Інновації у сфері збереження бібліотечних фондів:

• Використання сучасних матеріалів і технологій для реставрації книг та документів.

• Впровадження штучного інтелекту та машинного навчання для автоматизованої класифікації та аналізу бібліотечних ресурсів.

5. Співпраця як механізм збереження культурного надбання:

• Взаємодія між бібліотеками для комплексного збереження та вивчення документів.

Співробітники бібліотеки беруть участь у практичних тренінгах зі збереження писемної культурної спадщини. Наприкінці 2024 року у Національній бібліотеці імені Ярослава Мудрого (м. Київ) відбувся практичний тренінг в межах проекту «Врятувати писемну культурну спадщину» на тему «Мобільні станції для захисту та оцифрування бібліотечних фондів». Тренінг провела керівник лабораторії розвитку та

досліджень Національної бібліотеки Чеської Республіки. У рамках тренінгу учасники ознайомилися з ідеєю та як створювалась робоча станція, хто долучився до неї тощо. Відбулись презентації від виробництва станції та кінцевого стану. На практичній сесії працювали у контейнері на спеціальному обладнанні. Завдяки тренінгу учасники набули необхідних навичок для ефективної роботи у цій сфері [5].

6. Перспективи розвитку бібліотек як центрів збереження культурної спадщини:

• Створення національних цифрових бібліотек і платформ для відкритого доступу до історичних документів.

• Впровадження інтерактивних технологій (віртуальні тури, доповнена реальність) для залучення відвідувачів.

• Освіта та підвищення кваліфікації бібліотекарів у сфері цифрових технологій та архівування.

Збереження культурного надбання бібліотек вимагає комплексного підходу, що поєднує традиційні методи реставрації та архівування з сучасними технологічними інноваціями. Співпраця між бібліотеками, науковими установами, державними структурами є ключовим фактором ефективної реалізації програм збереження.

Важливими завданнями на майбутнє є:

1. Розширення програм цифровізації бібліотечних фондів.

2. Підтримка та впровадження інноваційних методів реставрації.

3. Створення сприятливих умов для міжнародного співробітництва бібліотек.

4. Підвищення рівня обізнаності громадськості щодо значущості бібліотек, як центрів культурної спадщини.

Таким чином, бібліотеки залишаються не лише сховищами знань, а й важливими осередками культурного розвитку, що забезпечують спадкоємність національних традицій та історичної пам'яті.

Список використаних джерел

1. Найбільша одеська бібліотека отримала величезну диво-машину для порятунку старовинних книг [Завдяки міжнародній допомозі Одеська національна наукова бібліотека отримала від Міжнародного альянсу із захисту спадщини в зонах конфлікту та Української бібліотечної асоціації пароформалінову дезкамеру, яка дозволить зберегти тисячі рідкісних видань від руйнування] URL: https://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=4834 (дата звернення: 20.02.2024).

2. Для збереження унікальних фондів [Про подяку Фонду ALIPHFoundation (Міжнародний альянс із захисту спадщини в зонах конфлікту) та ВГО «Українська бібліотечна асоціація» за допомогу в придбанні довгоочікуваної пароформалінової дезкамери, яка вкрай необхідна для належного збереження бібліотечного фонду]. URL: https://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=4834 (дата звернення: 19.02.2024).

3. Участь українських бібліотек у грантовій програмі для подолання надзвичайних ситуацій від ALIPHFoundation. URL: https://ula.org.ua/.../5321-uchast-ukrainskykh-bibliotek.. (дата звернення: 20.02.2024).

4. Одеська національна наукова бібліотека: офіційний веб-сайт. URL: https://odnb.odessa.ua/ (дата звернення: 19.02.2024).

5. Врятувати писемну культурну спадщину URL: https://www.facebook.com/share/p/18p4NkQDTj/ (дата звернення: 21.02.2024).

УДК 004.9:028.8

Анна Колотій,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
Науковий керівник – д. н .із соц. ком., професор кафедри
гуманітарних наук, культури і мистецтва
Тур О. М.

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЧИТАННЯ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

У дослідженні представлено актуальність читання в сучасному суспільстві, де домінують цифрові технології. Основна увага приділяється тому, як прищепити любов до читання завдяки різним соціальним ініціативам.

Також аналізуються інноваційні підходи до популяризації читання, зокрема використання електронних та аудіокниг, інтерактивних форматів та буккросингу.

Ключові слова: *популяризація читання, традиційне читання,буккросинг, електронна книга, аудіокнига.*

The study presents the relevance of reading in modern society dominated by digital technologies. The focus is on the challenges facing traditional reading, including competition from social media and audiovisual content. Innovative approaches to the popularization of reading are also analyzed, in particular the use of electronic and audio books, interactive formats and bookcrossing.

Keywords: *popularization of reading, traditional reading, bookcrossing, e-book, audiobook.*

У сучасному світі цифрових технологій традиційне читання поступово втрачає свою популярність, поступаючись місцем соціальним мережам, відеоконтенту та інтерактивним медіа. Попри це, читання залишається ключовим інструментом розвитку критичного мислення, уяви та комунікативних навичок кожної особистості [2]. Особливо проблема читання більш помітна в підлітковому віці. Саме тому, сучасне суспільство стикається з викликом: як зберегти та популяризувати культуру читання серед різних вікових груп, особливо молоді?

Вплив новітніх інформаційних технологій на інформаційні потреби користувачів бібліотек, а також на вибір інструментів для популяризації читання були об’єктом дослідження науковців [1; 4]. Вони приходять до висновку, що одним із можливих рішень є прищеплення любові до читання з дитинства, адаптація книжкової культури до нових реалій через електронні книги, аудіоформати, інтерактивні платформи та соціальні ініціативи.

У процесі популяризації читання в традиційному його вигляді важливими є різні соціальні ініціативи, котрі можуть організовувати бібліотеки, адже зараз бібліотеки виступають не книгосховищами, а місцем обміну думок та соціальної активності, залучаючи молодь до різних креативних заходівна цікаву тематику або до відкриття книжкових клубів з новітнім підходом.Так, у грудні 2021 року в Україні вперше відбувся Національний тиждень читання – особливий час, коли читачі, письменники, видавці, бібліотекарі, книгарі об'єдналися навколо книги. Організаторами тижня виступили Український інститут книги й Міністерство культури та інформаційної політики України. Партнерами події стали Українська бібліотечна асоціація та Українська асоціація видавців та книгорозповсюджувачів. Метою проєкту було привернути увагу до українських книжок у бібліотечних фондах країни, популяризувати читання та сприяти розвитку літератури рідною мовою [5]. Ця ініціатива була підтримана, і кожного року в перший тиждень грудня навіть у найменших бібліотеках проводяться заходи, присвячені Національному тижню читання.

Прищеплення любові до читання з дитинства є важливим етапом формування людини та її зацікавленості читанням протягом всього життя. Сприяти читацькому розвитку дитини, особливо в умовах сьогоднішньої цифровізації, коли дитину постійно оточують екрани, повинні батьки. Бібліотеки в свою чергу підсилюють через різні інтерактивні заходи та способи читацьку активність. Це можуть бути різні чек-листи або трекери прочитаного, щоб зацікавити найменших читачів, книжкові клуби, де діти висловлюватимуть свою думку і враження від прочитаного.

Традиційні паперові книги в час збереження природних ресурсів, стали задоволенням не з дешевих. Тому є низка бюджетних рішень для підтримки книголюбів та читачів. Першим таким рішенням є – буккросинг.

Цей проєкт покликаний надати книгам нове життя. У букросингу книзі надається унікальний ідентифікатор, який дає можливість відстежувати її переміщення з рук у руки, таким чином об'єднуючи читачів усього світу. Проєкт, який було започатковано у 2002 році, сьогодні налічує майже 2 млн. буккросерів і 1,5 млн. книг, що подорожують різними країнами. Окрім того, що буккросинг дає книгам друге життя, а також має екологічне спрямування, адже сприяє заощадженню виробництва паперу для друкування книг [3]. Обмін книжками вільно здійснюється в бібліотеках, на просторах інтернету. Поширення течії буккросингу підштовхнуло до відкриття кав'ярень з вільним доступом та обміном книг. Цю ідею також підтримують різні державні установи, тому часто книги вільно можна взяти навіть на станціях метро.

Наступним рішенням стали електронні та аудіокниги, що також розширюють доступ до читання і забезпечують здатність сприймати, розуміти та аналізувати записану інформацію [5]. Також перевагою е-книги та аудіокниги є їхня вартість та сучасність сприйняття для молоді.

Популяризація читання в цифровому суспільстві є важливим завданням, яке потребує комплексного підходу. Завдяки активній роботі бібліотек, організації заходів, літературних конкурсів, книжкових клубів та інтерактивних програм можна підвищити інтерес молоді до читання. Особливу роль відіграє прищеплення любові до книг із раннього дитинства – це формує культуру читання та критичне мислення. Поєднання традиційних методів із цифровими технологіями допоможе зробити книги привабливішими для нових поколінь.

Список використаних джерел

1. Кононученко Л. Вплив комп'ютерних технологій на інформаційні потреби користувачів бібліотек України : (на прикладі ОУНБ України). *Вісник Книжкової палати.* 2005. № 2. С. 37–39.

2. Новальська Т. В. Вивчення читача в українському бібліотекознавстві (друга половина XIX – початок XXI століття) : автореф. дис. … д-ра іст. наук : 07.00.08. Київ, 2007. 40 с.

3. Про БукКросинг. URL: https://www.bookcrossing.com/about (дата звернення: 25.02.2025).

4. Тур О., Хміль-Чуприна В. Джерела інформації про книжкові видання й роль ЗМК у популяризації читання серед студентської молоді Кременчука. *Вісник Книжкової палати.* 2020. № 1. С. 10–14.

5. Філіна Т., Костельна Я. Креативний менеджмент у системі популяризації читання. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. Вип. 2. С. 91-96.

УДК 027.625:37.091.33:021.04(477)

Поліна Левінчук,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
Науковий керівник – старший викладач
кафедри інформаційних комунікацій
Салтикова А. А.

РОЛЬ ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕК У РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА МЕДІАГРАМОТНОСТІ

Бібліотеки є освітніми центрами, що сприяють підвищенню медіаграмотності суспільства, створюючи навчальні матеріали та заходи для кращого засвоєння інформації. Вони відіграють важливу роль у формуванні критичного мислення та медіаграмотності дітей. Українські бібліотеки активно займаються медіаграмотністю дітей через постійні інформаційні атаки, фейки і вплив штучного інтелекту.

Ключові слова: *дитяча бібліотека, бібліотечна діяльність. медіаграмотність.*

Libraries serve as educational centers that contribute to the enhancement of society's media literacy by creating educational materials and activities for better information comprehension. They play a crucial role in fostering children's critical thinking and media literacy. Ukrainian libraries actively engage in promoting children's media literacy in response to constant information attacks, fake news, and the influence of artificial intelligence.

***Keywords**: children's library, library activities, media literacy.*

У час новітніх технологій та військової агресії з боку росії, дуже важливо бути обізнаними та критичними до споживаної інформації з будь-яких джерел. Маючи можливість створювати й поширювати не завжди достовірну інформацію, люди можуть несвідомо потрапляти під її вплив, що й призводить до подальшого поширення дезінформації. Саме у цьому й визначається суть медіаграмотності.

Сучасні діти є найбільш схильними до вжитку маніпулятивної інформації, через те, що більшість свого часу знаходяться під впливом медіа у найрізноманітніших його проявах. Соціальні мережі складають велику частину їхнього життя, тому дуже важливо вміти розрізняти фейкову та правдиву інформацію і бути медіаграмотним, щоб уникнути небезпечних ситуацій.

Бібліотеки виступають одним з освітніх центрів, діяльність яких спрямована на підвищення рівня медіаграмотності суспільства, створення необхідних навчальних матеріалів та заходів, з метою більшого поширення цієї інформації та кращого засвоєння матеріалів. Вони відіграють одну з найважливіших ролей у формуванні критичного мислення та медіаграмотності у дітей. Створюючи й проводячи різноманітні конкурси, презентації та ігри, метою яких є зображення певних ситуацій для висвітлення дезінформації у реальному житті, бібліотеки розвивають здатність дітей до аналізу та обмірковування інформації, зрощуючи в них з дитинства інформаційну грамотність, яка також буде корисна їм впродовж всього життя.

Для українських бібліотек дане питання стоїть особливо гостро: постійні спроби суспільства відбивати інформаційні атаки, масове поширення фейків та поява штучного інтелекту змушують українські

книгозбірні проводити активну діяльність з медіаграмотності серед дітей. Наприклад, Львівська обласна бібліотека реалізовує проєкт інформаційно-психологічної безпеки дітей та підлітків «П'ята стихія». Основною метою проєкту є подолання інформаційної нерівності, формування критичного мислення та інформаційної грамотності, захист від маніпуляцій і шкідливих впливів, підвищення рівня кібербезпеки та забезпечення психологічної стійкості населення до дезінформації. Основним завданням є розроблення курсу з інформаційної грамотності та проведення навчальних занять для дітей і підлітків, які постраждали внаслідок бойових дій. В інстаграмі бібліотеки часто викладають інформацію про навчально-розвивальні заняття та майстер-класи, які пов'язані з розвитком критичного мислення та конфіденційністю. Також бібліотека має свій YouTube канал, на якому також викладаються методичні відео, спрямовані на підвищення рівня медіаграмотності дітей [2].

Національна бібліотека України для дітей розмістила на своєму сайті ФайлоТеку «Крокуємо безпечним інтернетом», яка містить в собі багато ресурсів зібраних з різних бібліотек України. ФайлоТека містить в собі велику кількість цікавих інтерактивних ігор і квестів. Навчальні відео, які націлені на розвиток критичного мислення дітей та різноманітні презентації пов'язані з інформаційною грамотністю [1].

Житомирська обласна бібліотека для дітей та юнацтва у всесвітній тиждень медіаграмотності провела такий захід як інформаційно-дієве коло «Чому медіаграмотність важлива?». На ньому діти дізнались, як працювати з певною інформацією, як відрізняти факти від фейків та розпізнавати різного виду маніпуляції. При цьому особлива увага приділялась також розвитку критичного мислення [3].

З кожним роком методи зрощення медіаграмотності в дітях змінюються і підлаштовуються під сучасність, аби відповідати новим

проблемам і маніпуляціям у медіапросторі. Загалом є велика кількість варіантів роботи з дітьми, проте одним з найдієвіших форматів все одно залишається гра, тому можна було б провести захід з назвою «ІнфоГра: навчаємось мислити критично», орієнтовану на дітей середньої школи. Метою гри є навчання дітей відрізняти фейкову інформацію від правдивої, використовуючи критичне мислення.

З групи дітей вибирають двох охочих. Обом дають папірці з однаковим фактом, але в однієї дитини факт є правдивим, а в іншої він змінений під фейк. Діти ознайомлюються з фактами та по черзі висловлюються, намагаючись довести, що їхній факт правдивий. Після цього починається обговорення серед інших дітей, кожен висловлює свою думку. Після цього проводиться голосування. Ті хто вважають першого з дітей правим, підходять і стають біля нього, ті хто вважали правдою інше твердження, підходять до другої дитини. І після цього розкривають правду, чий факт був фейком, а чий був правдою. Тим дітям які вгадали зараховують один бал, іншим нічого не зараховують. Після цього дорослий розказує дітям чому один факт був правдивим, а інший фейковим. В кінці ті хто отримали найбільшу кількість балів, нагороджуються невеликим сертифікатом за хороше критичне мислення.

Отже, дитячі бібліотеки відіграють важливу роль у формуванні критичного мислення та медіаграмотності. Завдяки великій кількості варіантів і можливостей подачі інформації, якими користуються бібліотеки, діти знаходять для себе щось цікаве і в процесі отримують необхідні знання, завдяки чому покоління зростає медіаграмотним, спроможним відрізняти правду від маніпуляції та фейку.

Список використаних джерел

1. Крокуємо безпечним інтернетом. Національна бібліотека України для дітей. URL: https://chl.kiev.ua/default.aspx?id=9104 (дата звернення: 26.02.2025).

2. «П’ята стихія». Львівська обласна бібліотека для дітей. URL: https://lodb.org.ua/nashi-proekty/pyata-styxiya (дата звернення: 26.02.2025).

3. «Чому медіаграмотність важлива?» Житомирська обласна бібліотека для дітей та юнацтва. URL: https://www.libertyspace.org.ua/2024/10/22/informatsijno-diieve-kolo-chomu-mediahramotnist-vazhlyva/ (дата звернення: 26.02.2025).

УДК 021-028.27

Роман Медвідь,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник – д. іст. н., професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Біловус Л. І.

БІБЛІОТЕКИ ЯК ЦЕНТРИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

У дослідженні розглянуто роль бібліотек у формуванні та розвитку регіонального культурного середовища в умовах цифрової культури. Особлива увага приділяється трансформації бібліотечних функцій, використанню цифрових технологій, інтеграції бібліотек у глобальні інформаційні мережі та їхній участі у розвитку медіаграмотності населення. Також досліджується роль бібліотек у популяризації наукових знань та збереженні національної ідентичності.

***Ключові слова**: бібліотеки, цифрова культура, культурна спадщина, регіональне середовище, інформаційні технології, медіаграмотність, цифрова трансформація.*

The study examines the role of libraries in the formation and development of the regional cultural environment in the context of digital culture. Particular attention is paid to the transformation of library functions, the use of digital technologies, the integration of libraries into global information networks, and their participation in the development of media literacy. The role of libraries in popularizing scientific knowledge and preserving national identity is also explored.

***Keywords**: libraries, digital culture, cultural heritage, regional environment, information technology, media literacy, digital transformation.*

У сучасному інформаційному суспільстві бібліотеки виступають не лише сховищами знань, а й активними учасниками формування культурного простору. Цифрові технології змінюють їхню роль, надаючи нові можливості для розвитку регіональних культурних середовищ.

Сьогодні бібліотеки стають майданчиками для культурних заходів, дискусійних клубів, освітніх проєктів, а також платформами для міжкультурного діалогу. Наприклад, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського активно впроваджує цифрові архіви для збереження української культурної спадщини та надає онлайн-доступ до унікальних історичних документів [4].

Бібліотеки перетворюються на багатофункціональні центри інформації, що включають освітні, комунікаційні та архівні компоненти. Використання цифрових ресурсів дає змогу розширити доступ до знань і зберегти культурну спадщину. Наприклад, Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника реалізує проєкти з оцифрування рідкісних видань та рукописів, створюючи електронні копії для широкого загалу [3].

Сучасні бібліотеки застосовують оцифрування рідкісних видань, створюють електронні каталоги та організовують онлайн-доступ до ресурсів. Завдяки цифровим платформам вони стають інтеграторами знань та забезпечують взаємодію між різними соціальними групами. Наприклад, платформа «Дія.Цифрова освіта» у партнерстві з бібліотеками України надає громадянам безкоштовний доступ до освітніх курсів і цифрової грамотності [5].

Окрім забезпечення доступу до цифрових ресурсів, бібліотеки також відіграють важливу роль у розвитку медіаграмотності населення. В умовах інформаційних загроз та поширення дезінформації бібліотеки організовують освітні заходи, тренінги та вебінари, спрямовані на формування критичного мислення серед громадян. Наприклад, ініціатива

«Фільтр» у партнерстві з бібліотеками України реалізує заходи з перевірки фактів і боротьби з дезінформацією. Це особливо актуально в умовах інформаційних загроз, коли населення потребує навичок критичного аналізу контент [7].

Також важливим аспектом цифрової трансформації бібліотек є їхня інтеграція в міжнародні інформаційні мережі. Через співпрацю з платформами, такими як Europeana, бібліотеки України отримують можливість поширювати локальну культурну спадщину на міжнародному рівні [6]. Оцифровані колекції історичних документів, архівних матеріалів та літературної спадщини стають доступними не лише для українців, а й для дослідників з усього світу.

Однією з ключових місій бібліотек є збереження регіональної ідентичності. Оцифрування історичних документів, створення цифрових архівів і популяризація локальної культури сприяють збереженню та популяризації традицій. Наприклад, ініціатива «Електронна бібліотека України: створення інформаційного середовища для науки, освіти і культури» забезпечує відкритий доступ до цифрових архівів та бібліотечних фондів.

Бібліотеки також розширюють свої функції за рахунок використання новітніх технологій, таких як штучний інтелект та великі дані. Це дозволяє ефективніше організовувати інформаційні потоки та персоналізувати доступ до ресурсів для користувачів. Завдяки цифровим платформам бібліотеки забезпечують інтерактивний досвід використання ресурсів, що робить їх привабливими для молодого покоління.

Бібліотеки в умовах цифрової культури відіграють важливу роль у розвитку регіонального культурного середовища, виконуючи функції освітніх, комунікаційних та архівних центрів. Вони адаптуються до нових викликів, впроваджують сучасні технології та сприяють поширенню знань

і збереженню національної спадщини. Співпраця бібліотек з культурними центрами та освітніми установами сприяє інтеграції сучасних цифрових практик у культурну сферу, роблячи інформацію доступною та сприяючи підвищенню рівня цифрової грамотності громадян, інтеграції в глобальні інформаційні простори та формуванню відкритого суспільства знань.

Список використаних джерел

1. Гранчак Т. Бібліотеки в інформаційному суспільстві: виклики та можливості. Київ: Наукова думка, 2020. 320 с.
2. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80#Text (дата звернення: 21.01.2025).
3. Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника. Офіційний сайт. URL: https://lnnb.gov.ua (дата звернення: 21.01.2025).
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Офіційний сайт. URL: http://www.nbuv.gov.ua (дата звернення: 21.01.2025).
5. Проєкт «Дія.Цифрова освіта» Міністерства цифрової трансформації України. URL: https://osvita.diia.gov.ua (дата звернення: 21.01.2025).
6. Europeana – Europe's digital library. Official website. URL: https://www.europeana.eu/en (дата звернення: 21.01.2025).
7. Ініціатива «Фільтр»: розвиток медіаграмотності в Україні. URL: https://filter.mkip.gov.ua (дата звернення: 21.01.2025).

УДК 02:316.42:378:502/504

Інна Озіран,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Науковий керівник – к. іст. н.,
завідувач кафедри інформаційних комунікацій
Політова О. А.

РОЛЬ БІБЛІОТЕК В ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ООН

Розглянуто роль бібліотек в Україні у досягненні Цілей сталого розвитку ООН, проголошених під час Саміту ООН у 2015 році. Бібліотеки активно сприяють реалізації Глобальних цілей через освітні, соціальні та

екологічні ініціативи. Зокрема, аналізуються приклади діяльності бібліотек, які працюють над забезпеченням доступу до інформації, правової допомоги, екологічного просвітництва. Бібліотеки виступають важливими осередками у формуванні свідомого, здорового і екологічно відповідального суспільства, що відповідає вимогам Цілей сталого розвитку.

Ключові слова: *бібліотека, Цілі сталого розвитку, сталий розвиток, освіта, екологія, права людини, інклюзивність, доступ до інформації, екологія.*

The role of libraries in Ukraine in achieving the UN Sustainable Development Goals, proclaimed during the UN Summit in 2015, is considered. Libraries actively contribute to the implementation of the Global Goals through educational, social and environmental initiatives. In particular, examples of libraries working to provide access to information, legal aid, and environmental education are analyzed. Libraries are important centers in the formation of a conscious, healthy and environmentally responsible society that meets the requirements of the Sustainable Development Goals.

Keywords: *library, Sustainable Development Goals, sustainable development, education, ecology, human rights, inclusiveness, access to information, ecology.*

У сучасному світі бібліотеки стали важливими осередками інформації, знань і культурної спадщини, які виконують функції не лише зберігачів фондів, але й активних учасників суспільного життя. В Україні, з урахуванням соціально-економічних, зовнішньо-політичних викликів, роль бібліотек в реалізації прав і свобод громадян стає дедалі більш значущою і актуальною. Це особливо важливо в контексті досягнення Цілей сталого розвитку, проголошених ООН (далі - Глобальні цілі, ЦСР) у 2015 році під час Саміту «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року». 17 Глобальних цілей були затверджені всіма 193 країнами-членами ООН і направлені на покращення якості життя людей, соціальної справедливості і захисту планети.

Реалізація включає вивчення ресурсів, послуг та ініціатив, спрямованих на підтримку освітніх, соціальних, екологічних й економічних частин сталого розвитку.

Мета повідомлення – розкрити роль публічних бібліотек України в сприянні досягнення цілей сталого розвитку ООН.

Серед Глобальних цілей – подолання бідності, голоду, забезпечення якісної освіти та здоров'я, досягнення гендерної рівності, доступ до чистої води і енергії. Інші цілі стосуються інновацій, зменшення нерівності, сталого розвитку міст, відповідального споживання, боротьби зі змінами клімату, збереження екосистем та справедливості.

Саме бібліотеки відіграють важливу роль у впровадженні ЦСР адже саме вони забезпечують доступ до інформації і цифрових технологій, підвищують рівень грамотності громадян та впливають на різні сторони життя суспільства. Через свої послуги бібліотеки допомагають громадянам реалізовувати право на інформацію, що є основою для формування свідомого суспільства. У цьому контексті бібліотеки стають важливими партнерами країни в досягненні Глобальних цілей. Більшість цілей потребують спільних зусиль з боку урядів, громадських об’єднань, екологічних організацій, лідерів думок та ін. Для комплексного підходу реалізації ЦСР потрібна співпраця різних секторів суспільства.

Згідно з основами для досягнення ЦСР, кожен громадянин має право на доступ до знань та інформації, які сприяють його особистісному розвитку і соціальному зростанню. Одна з найбільших публічних бібліотек України – Національна бібліотека імені Ярослава Мудрого – реалізує одразу кілька ЦСР. Основна з них – № 4 «Якісна освіта», яка забезпечується бібліотекою через безкоштовний доступ до її послуг: використання електронних ресурсів та проведення різноманітних лекцій, тренінгів, майстер-класів, зустрічей з видатними особистостями культури і

науки України. Щодня в рубриці «Події» можна знайти захід, який буде корисним і цікавим для користувача. Виставкова діяльність –окрема форма досягнення ЦСР в реалізації якісної освіти. Яскравим прикладом цього є виставка «ВІЙНА. ОБ'ЄКТИВно: погляд грінченківців», відкрита в лютому 2025 році, і виставка «Психологія для всіх і кожного», яка містить документи з фондів про історію психології і її значення, проведена в січні 2025 року.

Також бібліотекою реалізується ЦСР № 1 «Подолання бідності» через розширення доступу до базових ресурсів і послуг, щоб допомогти тим користувачам, які не мають можливості отримувати платні послуги. Бібліотека Ярослава Мудрого активно долучається до надання безкоштовних юридичних послуг: за сприяння Всеукраїнської спеціальної колегії з питань боротьби з корупцією та організованою злочинністю працює громадська приймальня, де безоплатні юридичні консультації надають всім верствам населення» [1, ст. 15]. У наш час це актуально і доводить важливу роль бібліотеки в підтримці громади та доступі до правової інформації та забезпечує досягнення ЦСР № 16 «Мир, справедливість та сильні інституції». Бібліотека Ярослава Мудрого також сприяє досягненню ЦСР № 17 «Партнерство заради сталого розвитку» за допомогою проєкту «Посилення ролі бібліотек у відбудові України». Цей проєкт покликаний зміцнити роль бібліотек як культурних центрів та осередків активності в громадах. Домовленості щодо проєкту відбулися у січні 2025 року у Національній бібліотеці Латвії з партнерами: Шведською школою бібліотечних та інформаційних наук, Шведською бібліотечною асоціацією і Українською бібліотечною асоціацією. Також цей проект можна віднести до ЦСР № 11 «Сталий розвиток міст і громад», тому що очікуваний результат - це зміцнення людського капіталу в громадах та розвиток демократичного суспільства, що відповідає цілі.

Головна бібліотека для дітей – Національна бібліотека України для дітей –також активно працює над досягненням ЦСР № 4 «Якісна освіта». Одним із важливих інструментів на головній сторінці сайту бібліотеки є розділ «Вибрані інтернет-ресурси», в якому надано доступ до даних, які сприяють освітньому процесу та розвитку дітей. Бібліотека пропонує інформаційно-освітні матеріали, зокрема електронні ресурси, що включають книжки та статті для самостійного навчання. Ресурси постійно оновлюються, тому інформація завжди актуальна. Бібліотека долучається до реалізації ЦСР №3 «Міцне здоров'я і благополуччя», адже пропонує інформацію на свої ресурсах для просвітництва користувачів про профілактику здорового способу життя, епідемій та запобіганню захворювань.

Яскравим прикладом досягнення ЦСР №10 «Зменшення нерівності» можна привести Центральну спеціалізовану бібліотеку УТОС, яка є спеціалізованим закладом, що обслуговує людей з порушеннями зору та особливими потребами. Ця бібліотека є унікальною, адже надає повноцінний доступ до інформації та культури для людей з інвалідністю. Бібліотека розсилає книжки шрифтом Брайля в інші бібліотеки для незрячих та виконує індивідуальні замовлення, розсилаючи книги в маленькі містечка і села України, тим самим зменшує розшарування суспільства.

Прикладом досягнення ЦСР №13 «Боротьба зі змінами клімату» є проєкт «Green-майданчик громади – Бібліотека», започаткований в 2020-му році Вінницькою обласною універсальною науковою бібліотекою імені Валентина Отамановського, що став важливим кроком для активізації екологічного просвітництва. Проєкт сприяє популяризації принципів сталого розвитку, організації екологічних заходів та формуванню екологічних цінностей у громадах.

Проєкт «Студія декору «Steps of new opportunities», який був створений у 2020-му році, за ініціативою Житомирської обласної універсальної бібліотеки ім. Олега Ольжича, сприяє досягненню ЦСР № 8 «Гідна праця та економічний ріст». Цей проєкт надає можливість учасникам отримати важливі знання на тренінгах з ефективного управління фінансами, створення бренду та інтернет-магазину, вони сприяють розвитку самозайнятості та створенню нових робочих місць.

Цілі сталого розвитку ООН тісно пов'язані між собою, формуючи єдину систему, що спрямована на створення кращого майбутнього для всього людства. У цьому процесі бібліотеки відіграють важливу роль, оскільки забезпечують доступ до інформації, знань та ресурсів, які допомагають людям розвиватися, здобувати нові навички та бути освіченими.

Бібліотека – це простір рівних можливостей, де кожен, незалежно від рівня освіти чи соціального статусу, може отримати необхідну інформацію. Це сприяє формуванню відповідальних громадян, які усвідомлюють значення сталого розвитку, підтримують екологічну відповідальність, ведуть здоровий спосіб життя та активно долучаються до суспільних ініціатив. Реалізуючи свою місію, бібліотеки сприяють досягненню ЦСР, зокрема якісної освіти, гендерної рівності та сталого розвитку громад. Вони є осередками знань, що допомагають суспільству адаптуватися до глобальних викликів і будувати майбутнє на засадах відкритості, інклюзії та стійкості.

Список використаних джерел

1. Бібліотеки України та досягнення Цілей сталого розвитку / М-во культури та інформ. політики України, Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого, Укр. бібл. асоц. ; [уклад.: М. Адаменко та ін.]. Електрон. текст. дані (1 файл : 1,60 Мб). Київ : Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого, 2021 (Київ: НБУ ім. Ярослава Мудрого, 2021). URL: https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=13079 (дата звернення: 30.10.2024).

УДК 021.7:077.5ТікТок

Валерія Пікалова,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник – д. іст. н., проф.,
завідувач кафедри українознавства, культури та документознавства
Передерій І. Г.

БІБЛІОТЕКА У ТІКТОК: ЯК ПОПУЛЯРНА ПЛАТФОРМА СПРИЯЄ РОЗВИТКУ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ БІБЛІОТЕК

Зроблено спробу з'ясувати роль соцмереж у просуванні бібліотечних закладів у сучасному світі; визначено та проаналізовано вплив SMM на результативність заходів із популяризації як самих бібліотек, так і їхніх різнопланових послуг, промоції читання, залучення цільової аудиторії до участі у конкретних бібліотечних івентах, розширення кола постійних користувачів відповідними послугами, підвищення ефективності інформаційної діяльності цих закладів з увагою на її поліфункціональний характер.

Ключові слова: *соціальні мережі, SMM, TikTok, бібліотеки, бібліотечні послуги, користувачі бібліотечних послуг.*

The article attempts to clarify the social networks' role in promoting library institutions in the modern world; the SMM's impact on the effectiveness of activities to popularize both libraries themselves and their diverse services, promote reading, attract the target audience to participate in specific events, expand the regular users' circle of relevant services, and increase the efficiency of these institutions' information activities with attention to its multifunctional nature is determined.

Keywords: *social networks, SMM tools, TikTok, libraries, library services, users of library servicesusers*.

Сучасні бібліотеки – це осередки, у яких відбувається спілкування, навчання культурний обмін, самонавчання, реалізація різноманітних проєктів. Вони об'єднують людей різного віку та інтересів, пропонують не

тільки доступ до книг, але й інтерактивні заходи, освітні програми, зустрічі з відомими людьми та простір для творчості, вияву громадської активності. Для того аби й далі розвиватися й не втрачати популярності, употужнювати власний соціальний вплив, адекватно реагувати на різноманітні виклики сьогодення їм необхідно залучати нових користувачів, розширювати спектр своєї діяльності, заявляти про себе максимально масштабно. Ці завдання можливо зреалізувати за допомогою соціальних мереж, які міцно увійшли в життя сучасної людини. На сьогодні існує цілий напрям інформаційної діяльності, який отримав назву маркетингу соціальних мереж (SMM), під яким розуміють комплекс заходів щодо використання соціальних медіа як каналів для просування компаній та вирішення інших бізнес-завдань. Від комерційної сфери SMM поширився сьогодні й на бібліотечну галузь.

Серед найбільш популярних соціальних мереж слід зазначити:

1. Instagram. Платформа, зосереджена на обміні відео та фотографіями через мобільний додаток, а також вебсторінку [1]. Це друга за популярністю платформа серед соціальних мереж після TikTok. Вона дозволяє створювати відеоконтент, що може забезпечити велику кількість переглядів і поширень, оскільки відео може потрапити до рекомендації користувачеві, який не підписаний на сторінку і в такий спосіб «завіруситись», а отже, бути впізнаваним. Для бібліотек це може слугувати засобом привернення нових потенційних відвідувачів, розширення всіх своїх цільових аудиторій. З переваг цієї платформи є те, що Instagram має опцію «прямиий ефір». Вона дозволяє транслювати відео в режимі реального часу. Використання її значно підвищує залученість підписників, а також дозволяє висвітлювати теми, які було б складно викласти в текстових постах або історіях. Прямі трансляції дозволяють завжди оперативно поширювати актуальний і максимально новинний контент,

вести тематичні рубрики та проводити онлайн-зустрічі наживо з будь-якої точки світу.

2. Threads. Це порівняно нова програма, розроблена командою Instagram, для обміну текстовими оновленнями та приєднання до публічних бесід [4]. Функціональність Threads майже один до одного нагадує Twitter. Можна публікувати тексти (до 500 символів), фотографії та відео, реагувати на контент лайками, коментувати та робити репости, підписуватися на цікаві акаунти, без реклами. Цей сервіс існує для створення мікроблогів та полегшення спілкування між людьми по всьому світу. Доступний у 100 країнах, з Україною включно. Бібліотекам така платформа може стати у пригоді як інструмент для анонсування подій, обговорення різних тем, публікації візуального контенту. У Threads користувачі бачать більш автентичні обговорення та публікації на основі інтересів. Це безумовний плюс для обранння веб-майданчика бібліотеками, який сприятиме активній залученості цільової аудиторії бібліотек до відповідної комунікації. Крім того, оскільки тут немає хештегів і трендів, як у Twitter, платформа зосереджується більше на змістовній комунікації, а не на «вірусних» темах.

Однак слід зауважити, що ця платформа ще не досить популярна, насамперед, через окремі недоліки. Серед них, зокрема, алгоритмічна стрічка без можливості кастомізації. Тобто, стрічка не дозволяє налаштовувати контент «під себе»: публікації з’являються не в хронологічному порядку, а також у стрічці можна бачити дописи користувачів, на яких користувач не підписаний, що завдає певних незручностей. Також для цієї SM притаманна обмеженість функцій на старті. Користувач не може отримати повноцінний доступ до функцій, доки не матиме 100 підписників на сторінці. Наразі, ця платформа лише

розвивається, але в майбутньому, очевидно, стане однією із основних мереж для книголюбів.

3. TikTok. Це сервіс, який за функціоналом нагадує Instagram, Snapchat і Vine. Він призначений для створення й перегляду коротких відеороликів довжиною 15 секунд. Переважно це кліпи, скетчі або реакції на тренди. Крім того, він дає змогу запускати прямі ефіри. Функціоналу програми простий і подібний до Instagram. Реєстрація в TikTok не обов'язкова, однак у разі відмови від неї користувач зможе лише гортати стрічку і переглядати популярні ролики. Щоб публікувати контент самостійно і персоналізувати стрічку, все ж таки доведеться зареєструватися [6].

Серед усіх перелічених вище соціальних медіа першість за популярністю серед молодіжної аудиторії впевнено утримує саме TikTok. Причини популярності цього додатку криються в тому, що він об’єднує найпопулярніші тренди і формат контенту. TikTok – це поєднання Stories, коротких смішних скетчів, фільтрів і масок в обгортці простого і зручного редактора відео. Крім того, у додатку дуже продумано працюють алгоритми, які дають змогу блогерам-початківцям органічно набирати мільйони переглядів [6]. Цільова аудиторія складається, насамперед, з підлітків. Сам за себе говорить його інтерфейс, а також фільтри, стікери та набір різних ефектів. Щодо потенціалу використання цієї соцмережі для розвитку бібліотек, можна виокремити такі переваги ТікТок :

- **Доступ до молодіжної аудиторії:** основна аудиторія TikTok – це підлітки та молодь, а це саме та категорія, яку бібліотеки часто намагаються залучити в якості своєї цільової аудиторії.
- **Короткий та яскравий формат:** короткі відео дозволять швидко донести інформацію та зацікавити аудиторію.

– **Візуальний контент:** відеоформат дозволяє створювати яскраві та цікаві матеріали, які легко запам'ятовуються.

– **Інтерактивна взаємодія з аудиторією:** є можливість коментувати, ділитися відео, використовувати хештеги, а отже, є потенціал для популяризації як самого бібліотечного закладу, так і його контенту.

– **Вбудовані інструменти для створення контенту:** завдяки хорошій функціональності платформи є можливість навіть без професійного обладнання створювати якісні відео.

Одним із яскравих прикладів ефективного використання TikTok є Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих (м. Київ) [3; 8]. Вона відома своєю активною присутністю в соцмережах Facebook, Instagram, Telegram, YouTube. Представлена вона і у TikTok, де публікує різноманітний контент, пов'язаний з літературними творами, подіями культурного життя та діяльністю бібліотеки.

Так, зокрема, на їх сторінці майже 16 тисяч уподобань, 589 фоловерів та біля 64 публікацій, велика кількість репостів. Контент представлений цікавими, життєвими та подекуди й смішними відео. Загалом, сторінка відображає роботу закладу, сучасні тренди, які популярні на цьому сегменті вебпростору, а також ті, які безпосередньо стосуються бібліотеки та книг. До прикладу, одним із найпопулярнішим рілсів, яке набрало понад 50 тисяч переглядів на сторінці, є відео про залучення користувачів до бібліотеки [8].

Ще одним яскравим прикладом успішного використання TikTok є бібліотека – філія 5 для дітей ЗК «Бориславська публічна бібліотека» [2]. У соцмережі вона має 1263 фоловерів, контент на сторінці отримав 3390 уподобань. Аналізуючи сторінку, можна зазначити, що бібліотека робить якісний контент із залученням дітей до різних типів корисних розваг, а саме: квестів, переглядів мультфільмів, оглядів книг тощо. Найбільш

популярним на сьогодні постом на сторінці є відео до Дня вишиванки. Воно набрало 7 тисяч переглядів. На ньому бібліотекарі у вишиванках під пісню «I Am Made in Ukraine» EDMON Kazaryan вітають всіх зі святом, створюючи позитивний і атмосферний настрій, привертаючи увагу дітей та юнацтва, до культурних традицій України та бібліотечної спільноти [7].

Отже, бібліотеки змагаються за увагу та інтерес до себе сучасних читачів, особливо молоді, яка проводить багато часу в соцмережах. У добу цифрових технологій традиційні способи популяризації бібліотек поступово відходять на другий план, і на перший виходять креативні та інтерактивні методи комунікації. Використовуючи TikTok й інші соціальні медіа, бібліотеки не лише рекламують свої послуги, а й створюють спільноту однодумців. Важливо, що така активність дозволяє руйнувати стереотипи про бібліотеки як про нудні або архаїчні установи. Навпаки, вони демонструють, що можуть бути сучасними, динамічними та відкритими до нового. Залучення аудиторії через розважальний, трендовий та пізнавальний контент – це ефективний спосіб заохотити людей не лише споживати контент у соцмережах, а й приходити до бібліотеки особисто, залучатися до різноманітних івентів, що відбуваються у стінах бібліотечних закладів.

Засобами платформи TikTok та інших соцмереж бібліотека масштабує аудиторію, зокрема серед молоді, якій цікаві динамічні, креативні й інтерактивні формати подання інформації. Добре налагоджена, системна SMM-діяльність бібліотеки може бути ефективним засобом її популяризації серед різних вікових груп, просування всіх напрямів діяльності закладу, формування та зміцнення його іміджу як новітнього мультисервісного й поліфункціонального хабу.

Список використаних джерел

1. Бібліотека в Instagram : де брати ідеї та натхнення. *Інформаційно-методичні матеріали* / Управління культури і туризму Харк. облдержадмін., Харк. обл. універс.

наук. б-ка; ред.-уклад. В. С. Завгородня. Харків : ХОУНБ, 2020. 24 с. URL: https://library.kharkov.ua/libdruk/LibKh-00000000299.pdf (дата звернення: 02.02.2025)

2. Бібліотека-філія 5 для дітей ЗК "Бориславська публічна бібліотека". *Facebook*. URL: https://www.facebook.com/biblioteka5boryslav/ (дата звернення: 26.02.2025).

3. Власова С. ТікТок, уроки української мови для засуджених та екскурсії Києвом: як Лесина бібліотека руйнує стереотипи. *Наш Київ*. URL: https://surl.li/ximwgh (дата звернення: 25.02.2025).

4. Нова Соціальна Мережа Threads. Як користуватись Threads? URL: https://www.ukraine-lifehacker.com/what-is-threads-how-to-use-it#viewer-80mhg (дата звернення: 03.02.2025)

5. Публічна бібліотека імені Лесі Українки, м. Київ (Лесина Бібліотека). *Facebook*. URL: https://www.facebook.com/LUkLibrary/?locale=uk_UA (дата звернення: 25.02.2025).

6. Що таке TikTok: чому він такий популярний і як працює додаток URL: https://firtka.if.ua/blog/view/shcho-take-tiktok-chomu-vin-takii-populiarnii-i-iak-pratsiuie-dodatok (дата звернення: 03.02.2025)

7. biblioteka5boruslav. З Днем вишиванки!!!. *TikTok*. URL: https://surl.li/gibklm (дата звернення: 26.02.2025).

8. lesyalibrary. *TikTok*. URL: https://salo.li/7ac5b76 (дата звернення: 06.02.2025).

9. lesyalibrary. *TikTok*. URL: https://salo.li/7ac5b76 (дата звернення: 06.02.2025).

УДК 021.1:008

Олександр Рудько,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник – д. іст. н., професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Біловус Л. І.

ХАРАКТЕРИСТИКА І СУТНІСТЬ КОМУНІКАТИВНО-ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ БІБЛІОТЕЧНОГО ФАХІВЦЯ

Комунікативно-деонтологічна культура бібліотечного фахівця є основою професійної діяльності, що визначає етичні та мовленнєві аспекти спілкування з користувачами. Вона включає принципи професійної етики, етикету та комунікації.

Ключові слова: *комунікація, деонтологія, бібліотекар, професійна етика.*

The communicative-deontological culture of a library specialist is the basis of professional activity, defining ethical and speech aspects of communication with users. It includes principles of professional ethics, etiquette, and communication.

Keywords: *communication, deontology, librarian, professional ethics.*

Комунікативно-деонтологічна культура бібліотечного фахівця охоплює сукупність норм, правил і етичних принципів, які визначають ефективність професійного спілкування в бібліотечній сфері. Вона формується на перетині комунікативної компетентності, знання етичних норм та навичок взаємодії з різними категоріями користувачів. Однією з ключових складових є мовленнєва культура бібліотекаря, що передбачає вміння чітко, коректно й доброзичливо передавати інформацію. У цьому контексті важливу роль відіграють етичні кодекси бібліотечних працівників, такі як «Кодекс етики бібліотекаря України» [1].

Сучасні тенденції розвитку бібліотечної справи передбачають інтеграцію цифрових технологій, що змінює характер комунікації бібліотекаря з користувачами. Онлайн-спілкування вимагає дотримання нових стандартів мовної культури та цифрового етикету. Наприклад, бібліотекарі дедалі частіше використовують соціальні мережі, електронну пошту та відеозв’язок для консультацій, що підвищує важливість володіння навичками віртуальної комунікації [2].

Професійна етика бібліотекаря також передбачає здатність зберігати конфіденційність даних користувачів та уникати упередженого ставлення. Наприклад, при роботі з літературою на делікатні теми бібліотекар повинен залишатися неупередженим і забезпечувати доступ до інформації відповідно до принципів свободи слова та рівноправності [3].

Значення комунікативно-деонтологічної культури зростає в умовах роботи з особливими категоріями користувачів, такими як люди з

обмеженими можливостями, іноземці або представники вразливих соціальних груп. Наприклад, в бібліотеках США діє практика адаптації мовлення бібліотекарів до потреб відвідувачів з аутизмом, що допомагає створити інклюзивне середовище [4]. У Великій Британії розроблено спеціальні тренінгові програми для бібліотекарів, які допомагають їм взаємодіяти з користувачами, що мають когнітивні порушення, що також може бути впроваджене в українських бібліотеках [5].

Крім того, бібліотекарі повинні володіти навичками антикризової комунікації. Наприклад, у ситуаціях конфлікту між відвідувачами або при виникненні нестандартних запитів, бібліотекар має діяти відповідно до принципів професійної етики та деонтологічних норм. Це особливо актуально в умовах соціальної нестабільності або підвищеного інформаційного навантаження на бібліотеки [6].

Отже, комунікативно-деонтологічна культура бібліотечного фахівця є невід'ємною складовою професійної діяльності, що забезпечує ефективне, етичне та комфортне спілкування з користувачами. Вона включає не лише дотримання мовних норм і етикету, а й розвиток емоційного інтелекту та здатність адаптувати комунікацію до сучасних умов. Поглиблене вивчення цього аспекту професії сприятиме покращенню якості бібліотечних послуг та підвищенню рівня довіри до бібліотек як соціальних інституцій.

Список використаних джерел

1. Кодекс етики бібліотекаря України. Київ: Українська бібліотечна асоціація, 2017. 200 с.

2. Савіна І. Цифрова комунікація в бібліотечній справі. Харків: Освіта, 2021. 120 с.

3. Державна бібліотека України. Етичні аспекти роботи з користувачами. Київ: Наукова думка, 2020. 160 с.

4. American Library Association. *Library Services for People with Disabilities Policy.* Chicago: ALA, 2019. 200 p.

5. British Library. Librarians and Cognitive Accessibility. London: BL Press, 2022. 200 p.

6. Wiegand W. A. The Politics of an American Librarian. New York: Oxford University Press, 2020. 200 p.

УДК 021+01:004::004.8

Кирило Савік,
Маріупольський державний університет, м. Київ
Науковий керівник – д. іст. н., старший науковий співробітник,
професор кафедри інформаційної діяльності
Федотова О. О.

АВТОМАТИЗАЦІЯ РОБОТИ БІБЛІОТЕК У НАПРЯМІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто вплив процесу інформатизації на бібліотечну справу. Досліджено тенденції впровадження інноваційних технологій та автоматизованих систем у роботу сучасних бібліотек. Окрему увагу приділено використанню інформаційних технологій в інформаційно-аналітичній діяльності під час проведення моніторингу інформаційних потоків, оцінювання якості послуг, здійснення аналізу потреб користувачів, підготовки інформаційних продуктів.

***Ключові слова**: бібліотеки, автоматизація, інформація, інформаційно-аналітична діяльність, автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи*

The impact of the informatization process on library work is considered. Trends in the introduction of innovative technologies and automated systems into the work of modern libraries are studied. Special attention is paid to the use of information technologies in information and analytical activities during monitoring of information flows, assessing the quality of services, analyzing user needs, and preparing information products.

***Keywords:** libraries, automation, information, information and analytical activities, automated library and information systems.*

Одним із компонентів процесу інформатизації є автоматизація бібліотечно-інформаційної діяльності. Шляхом впровадження сучасних автоматизованих технологій бібліотеки поступово входять у систему соціальних інформаційних комунікацій, адаптуються на вітчизняному і світовому інформаційних ринках, опановують новітні методичні інструменти задля покращення обслуговування користувачів та комплектування інформаційних ресурсів [1, с. 1]. Головна вимога щодо впровадження автоматизованих інформаційно-бібліотечних систем полягає у підтримці чинних міжнародних стандартів, завдяки чому можливо безперешкодно поєднати бази даних конкретної установи з будь-якими іншими актуальними базами бібліотек, здійснювати обмін бібліографічними записами, брати участь в українських і світових проєктах тощо.

Формування глобального інформаційного простору обумовлює необхідність забезпечення широкого доступу до світових інформаційних ресурсів, що стає важливим для всіх сфер діяльності, включаючи бібліотечну справу. Сучасний рівень розвитку інформаційного суспільства диктує потребу використання інформаційно-аналітичних систем для обробки даних та прийняття ефективних рішень [2, с. 363-365]. Впровадження новітніх технологій розширює можливості аналізу інформації.

Невід’ємною частиною функціонування сучасної бібліотеки є інформаційно-аналітична діяльність, оскільки вона забезпечує ефективний збір, аналіз і використання інформації, а також прогнозування та вибір оптимальних варіантів розвитку подій.

Бібліотечні установи застосовують сучасні технології обробки даних задля оптимізації аналітичних процесів, покращення взаємодії з користувачами та оперативного забезпечення їх актуальною інформацією

за допомогою систематичного оновлення наявних джерел. Тобто, йдеться про можливість якісно відбирати потрібні читачам дані згідно з їхніми інформаційними потребами.

Слід зазначити, що інформаційно-аналітична робота у бібліотечних установах включає декілька ключових процесів, зокрема:

- моніторинг інформаційних потоків: систематичне відстеження та аналіз інформаційних ресурсів для забезпечення актуальності та повноти інформації, що надається користувачам;
- оцінювання якості бібліотечних послуг: вивчення їх ефективності та відповідності читацьким інтересам з метою постійного вдосконалення;
- аналіз потреб користувачів: дослідження інформаційних запитів відвідувачів задля урахування певних тенденцій при формуванні інформаційних ресурсів та сервісів бібліотеки;
- підготовку інформаційно-аналітичних продуктів: створення оглядово-аналітичних матеріалів, дайджестів тощо, які задовольняють потреби аудиторії [2; 3; 4; 5].

Чи не головним з них у бібліотеках є забезпечення інформаційно-аналітичної роботи, до якого слід віднести підготовку реферативної інформації під час наповнення електронного каталогу новою літературою; створення аналітичного характеру оглядових документів; укладання різнопланових за тематикою поточних реферативних збірників; вибіркове розповсюдження інформаційних відомостей, підтримка управлінських процесів, проведення оперативного аналітичного інформування та ін. [6, с. 42–48].

Досягнення у сфері штучного інтелекту відкривають нові можливості автоматичної обробки та класифікації інформації в бібліотеках. Алгоритми на основі нейронних мереж дозволяють

розпізнавати текстові матеріали та глибше аналізувати зміст документів, ключові теми та автоматично присвоювати відповідні класифікаційні індекси. Штучний інтелект допомагає автоматизувати процеси пошуку інформації, каталогізації, внаслідок чого працівники можуть більше уваги приділяти консультуванню користувачів [7; 8].

Вельми важливою на сучасному етапі задача оперативної та, разом із тим, якісної обробки нових надходжень, що потребує від бібліотек інтегрованості зусиль, виробничих ресурсів та відповідної координації діяльності [9, с. 2–4].

Сучасна бібліотека потребує автоматизованої інформаційної системи (АБІС), призначеної для автоматизації бібліотечних процесів на основі використання інформаційно-комунікативних технологій, засобів обчислювальної техніки та телекомунікаційних мереж, що являють собою електронні системи управління інформаційними ресурсами бібліотек [1; 13]. Це гнучке програмне забезпечення, яке забезпечує каталогізацію, управління фондами та обслуговування читачів, адаптуючись до їхніх потреб. Базовим елементом АБІС виступає електронний каталог, що має великий спектр можливостей для реалізації пошуку інформації за різними критеріями, а також із надання різноманітних послуг для читачів [1, с. 2-3].

АБІС пропонують обробку, збереження, пошук і надання актуальних інформаційних відомостей в автоматизованому режимі. Цінність функціональних можливостей цих технологій полягає ще й у тому, що вони можуть розумітися в сенсі інформаційно-телекомунікаційних систем, призначених, окрім своїх основних задач, реалізовувати завдання з інформаційного обслуговування читачів.

На думку Н. Автономової, автоматизовані інформаційні технології, що впроваджуються бібліотечними установами задля підготовки інформаційно-аналітичних документів, сприяють:

1) появі принципово нових форм і різновидів інформаційно-аналітичних матеріалів;

2) застосуванню електронних форм для зберігання даних, що дає можливість значно зменшити час на створення інформаційно-аналітичних документів;

3) прискоренню сервісного обслуговування дистанційно віддалених споживачів інформації завдяки підготовці інформаційно-аналітичних продуктів в електронній формі, налаштуванню електронної розсилки матеріалів, репрезентації їх на веб-сайтах книгозбірень та ін. [4, с. 167-168].

Отже, використання бібліотеками інформаційних технологій у напрямі інформаційно-аналітичної діяльності зумовлена потребами інформатизації суспільства, а також завданням із підвищення ефективності інформаційного обслуговування читачів. Впровадження нових технологічних рішень та автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем дозволяє оптимізувати процеси обробки й задіяності великих масивів оперативної інформації, суттєво розширити обсяг опрацювання документів; пришвидшити створення та надання інформаційно-аналітичної продукції; покращити зворотний зв’язок із користувачами; поліпшити якість аналітичних матеріалів.

Список використаних джерел

1. Федотова О. О. Стан та перспективи впровадження автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем у практику діяльності бібліотек України. *Problems and Prospects of Post-War Revival of Ukraine. (lviv, 7 Dec 2023)*.

2. Рудь І. Оптимізація діяльності інформаційно-аналітичних відділів бібліотек. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2014. № 39. С. 363–372.

3. Касаткін В. Специфіка відображення інформаційних ресурсів на бібліотечних сайтах (інформація про фонди та користувачів). *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 35. С. 365-374.

4. Автономова Н. Інформаційні технології в практиці інформаційно-аналітичної діяльності наукових бібліотек. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 30. С. 161-175.

5. Карпенко О. Аналітична діяльність державної науково-педагогічної бібліотеки ім. В. О. Сухомлинського в системі інформаційного забезпечення освітянської галузі України. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 30. С. 116-120.

6. Ісаєнко О. О. Розвиток інноваційних складових технологій обслуговування в провідних бібліотеках України. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2009. № 2. С . 42–48.

7. Максимчук К. М. Штучний інтелект: реалії сучасності. Тези доповідей VIII Міжнародної науково-методичної конференції «Форум молодих економістів-кібернетиків. *Моделювання економіки: проблеми, тенденції, досвід», 28-29 вересня 2017 року. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка*, 2017. С. 19-121.

8. Ковтун І. В. Зміст та сутність поняття «аналітична робота»: перспективи вирішення проблеми законодавчого терміна. *Право і суспільство*. 2011. № 5. С. 99-103.4

9. Дубик С. Особливості міграції на АБІС Koha. *Збірник матеріалів конференції «Стратегічні напрями формування інформаційного простору бібліотек»*. Львів: НТБ НУ ЛП, 2017. С. 1–13.

10. Антоненко І., Баркова О. Електронні ресурси як об’єкт каталогізації: історія питання, термінологія, форматне забезпечення. *Бібліотечний вісник*. 2004. № 2. С. 11-22.

11. Сербін О., Галицька С. Ефективність бібліотечної систематизації в контексті автоматизації традиційних процесів аналітико-синтетичного опрацювання документів. Наукові праці *Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 38. С. 154-169.

12. Федотова О. О., Кудлай В. О. Місце інформаційних технологій у процесі забезпечення ефективного управління організаціями. Moderní aspekty vědy: LI. Díl mezinárodní kolektivní monografie. *Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o*. 2024. Str.323-340.

13. ДСТУ 7448:2013. Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять. [Чинний від 2014-01-01]. Вид. офіц. Київ, 2014. 22 с. (Інформація та документація).

УДК 021.1:077

Ірина Темченко,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник – д. філос. н., доцент кафедри
українознавства, культури та документознавства
Савонова Г. І.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА У РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК ЯК КУЛЬТУРНИХ ТА КОМУНІКАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ

Розкрита роль та обґрунтована важливість використання соціальних медіа в роботі бібліотек. Звернута увага на нові виклики щодо залучення соціальних медіа у роботу бібліотек. Надані рекомендації з подолання викликів використання соціальних медіа бібліотеками.

Ключові слова: *бібліотека, соціальні мережі, соціальні медіа.*

The role and justified importance of the use of social media in the work of libraries is revealed. Attention is drawn to the new challenges of involving social media in the work of libraries. Recommendations on overcoming the challenges of using social media libraries.

Keywords: *library, social networks, social media.*

Соціальні медіа стали невід'ємною частиною сучасного суспільства, кардинально змінюючи способи комунікації, обміну інформацією та взаємодії між людьми. У цьому контексті бібліотеки, які завжди були ключовими інформаційними та комунікаційними центрами, також повинні адаптуватися до нових умов і використовувати соціальні медіа для свого розвитку. Впровадження соціальних медіа в діяльність бібліотек надає їм можливість підвищити свою видимість, залучити нових користувачів та створити інноваційні підходи до надання інформаційних послуг.

Однією з головних переваг використання соціальних медіа бібліотеками це те, що вони допомагають значно розширити аудиторію. За

допомогою платформ, таких як Facebook, X, Instagram, та YouTube, бібліотеки можуть комунікувати з користувачами в реальному часі, надавати актуальну інформацію про свої ресурси, заходи та нові надходження. Це особливо важливо в епоху цифрової інформації, коли традиційні методи комунікації часто стають менш ефективними. Впровадження соціальних медіа дозволяє бібліотекам стати ближчими до своїх користувачів, надаючи їм можливість швидко отримувати необхідну інформацію та залишатися в курсі подій.

Соціальні медіа також сприяють розвитку бібліотек як інформаційних центрів, надаючи можливість організовувати та проводити різноманітні онлайн-заходи, такі як вебінари, онлайн-дискусії, презентації книг та майстер-класи. Такі заходи не тільки залучають нових користувачів, але й сприяють підвищенню рівня знань та обізнаності серед громади. Онлайн-заходи дозволяють бібліотекам долати географічні бар'єри і забезпечувати доступ до своїх ресурсів широкій аудиторії, що особливо важливо для малих і віддалених бібліотек [1, с. 152].

Інтерактивність соціальних медіа також дозволяє бібліотекам активно залучати користувачів до створення контенту та обміну досвідом. Користувачі можуть залишати відгуки про прочитані книги, брати участь у обговореннях та опитуваннях, ділитися власними рекомендаціями та ідеями щодо покращення роботи бібліотеки. Це сприяє формуванню активної і залученої спільноти навколо бібліотеки, що підвищує її престиж та вплив у суспільстві.

Використання соціальних медіа також сприяє популяризації культурних та освітніх програм бібліотек. За допомогою соціальних мереж бібліотеки можуть ефективно рекламувати свої заходи, зокрема виставки, лекції, кінопокази та літературні вечори. Соціальні медіа дозволяють бібліотекам швидко та ефективно доносити інформацію про такі заходи до

широкої аудиторії, що сприяє їхньому успіху та залученню великої кількості відвідувачів [3].

Соціальні медіа також можуть використовуватися для підвищення рівня інформаційної грамотності серед користувачів бібліотек. Бібліотеки можуть публікувати на своїх сторінках корисні поради та інструкції щодо використання інформаційних ресурсів, проведення досліджень, перевірки фактів та критичного мислення. Це сприяє підвищенню рівня інформаційної грамотності та допомагає користувачам ефективніше використовувати доступні ресурси [5, с. 392].

Проте, використання соціальних медіа в діяльності бібліотек також супроводжується низкою викликів. Одним з основних є необхідність управління великим обсягом інформації та контенту, що потребує значних ресурсів і зусиль. Крім того, питання захисту конфіденційності та безпеки даних є надзвичайно важливими, оскільки бібліотеки працюють з особистою інформацією користувачів. Тому бібліотеки повинні розробляти та впроваджувати ефективну політику та процедури з управління контентом та захисту даних [4].

Важливим аспектом є також оцінка ефективності використання соціальних медіа бібліотеками. Це включає аналіз статистики відвідувань, взаємодії з користувачами, зворотного зв'язку та інші показники. Такий аналіз дозволяє бібліотекам визначати найбільш ефективні стратегії та методи роботи в соціальних медіа, що сприяє їх подальшому розвитку та вдосконаленню [2].

Для максимального ефекту від використання цих платформ необхідно враховувати кілька ключових рекомендацій, які допоможуть бібліотекам оптимізувати свою присутність у соціальних мережах.

Перше, що потрібно зробити для ефективного використання соціальних медіа, це розробити детальну контент-стратегію. Стратегія

повинна включати визначення цільової аудиторії, типів контенту, який буде публікуватися, та частоту публікацій. Важливо забезпечити різноманітність контенту, включаючи новини, огляди книг, інтерв'ю з авторами, анонси заходів, освітні матеріали та інше. Планування публікацій допомагає підтримувати регулярність та актуальність інформації, що сприяє утриманню та залученню нових користувачів.

Візуальний контент, такий як фотографії, відео та інфографіки, є дуже ефективним у соціальних медіа. Використання якісних зображень та відео підвищує привабливість постів і сприяє кращому сприйняттю інформації. Наприклад, бібліотеки можуть створювати відеоогляди книг, записи заходів, інтерв'ю з авторами та освітні відеоуроки. Використання платформ, таких як Instagram і YouTube, дозволяє ефективно доносити візуальний контент до широкої аудиторії.

Інтерактивність є ключовим елементом успіху в соціальних медіа. Бібліотеки можуть використовувати опитування, голосування, конкурси та вікторини для залучення користувачів. Це не тільки підвищує активність, але й створює відчуття спільноти навколо бібліотеки. Наприклад, проведення конкурсів на найкращий відгук про книгу або вікторин з літературної тематики може залучити нових користувачів та підвищити активність існуючих.

Співпраця з інфлюенсерами та іншими організаціями може значно підвищити ефективність просування бібліотеки. Інфлюенсери, які мають велику аудиторію, можуть допомогти розповсюдити інформацію про бібліотеку та її заходи. Спільні проєкти з школами, університетами та культурними центрами також сприяють розширенню аудиторії та підвищенню впізнаваності бібліотеки.

Мобільні додатки є важливим інструментом для підвищення зручності користування бібліотечними послугами. Створення мобільних

додатків, які надають доступ до електронних книг, каталогів бібліотеки та інших ресурсів, дозволяє користувачам легко отримувати необхідну інформацію. Їх використання також сприяє залученню нових користувачів, особливо серед молоді.

Загалом, використання соціальних медіа є важливим інструментом для розвитку бібліотек як інформаційних та комунікаційних центрів. Вони дозволяють бібліотекам ефективно комунікувати з користувачами, проводити освітні та культурні заходи, підвищувати рівень інформаційної грамотності та залучати нових користувачів. Проте для досягнення максимального ефекту бібліотеки повинні враховувати виклики, пов'язані з управлінням контентом та захистом даних, а також регулярно оцінювати ефективність своєї діяльності в соціальних медіа.

Отже, соціальні медіа відіграють важливу роль у сучасному розвитку бібліотек, допомагаючи їм адаптуватися до нових умов та залишатися актуальними інформаційними та комунікаційними центрами у цифрову епоху. Вони сприяють розширенню аудиторії, покращенню якості надання послуг та підвищенню рівня залученості користувачів, що є ключовими факторами успішної роботи бібліотек у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Ellison, N. B., & Boyd, D. (2013). Sociality through social network sites. In W. H. Dutton (Ed.), The Oxford Handbook of Internet Studies (pp. 151-172). Oxford University Press.

2. Greenhow, C., & Lewin, C. (2016). Social media and education: Reconceptualizing the boundaries of formal and informal learning. Learning, Media and Technology, 41(1), 6-30. DOI: 10.1080/17439884.2015.1064954 (дата звернення: 20.01.2025).

3. Hermida, A. (2010). Twittering the news: The emergence of ambient journalism. Journalism Practice, 4(3), 297-308. DOI: 10.1080/17512781003640703 (дата звернення: 22.01.2025).

4. Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. Business Horizons, 53(1), 59-68. DOI: 10.1016/j.bushor.2009.09.003 (дата звернення: 20.01.2025).

5. Vorderer, P., Klimmt, C., & Ritterfeld, U. (2004). Enjoyment: At the heart of media entertainment. Communication Theory, 14(4), 388-408. DOI: 10.1111/j.1468-2885.2004.tb00321.x. (дата звернення: 24.01.2025).

УДК 028:004.77](477)(045)

Станіслав Тищенко,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри
українознавства, культури та документознавства
Мізіна О. І.

ВИЗНАЧЕННЯ РЕЛЕВАНТНИХ КЛЮЧОВИХ СЛІВ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО КНИЖКОВОГО ВЕБКОНТЕНТУ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ

У дослідженні розглянуто застосування SEO-інструментів для просування українського книжкового вебконтенту у мережевому просторі, зокрема використання релевантних ключових слів як одного з ефективних ключових аспектів SEO-стратегії для книжкових вебсайтів.

***Ключові слова**: SEO-інструменти, SEO-стратегія, книжковий вебконтент, релевантні ключові слова, інструменти для підбору ключових слів.*

The study examines the use of SEO tools to promote Ukrainian book web content in the online space, in particular the use of relevant keywords as one of the effective key aspects of SEO strategy for book websites.

***Keywords**: SEO tools, SEO strategy, book web content, relevant keywords, keyword selection tools.*

В умовах сучасного інформаційного суспільства важливість Інтернет-простору для культурного та економічного розвитку країни не можна недооцінювати. Одним з основних складників цього простору є цифрові платформи для видавничої продукції, які мають величезний

потенціал для просування українського книжкового контенту. Однак, для того, щоб цей контент був помічений цільовою аудиторією, необхідно застосовувати ефективні методи просування, серед яких особливу роль відіграють SEO-інструменти (Search Engine Optimization). Вони дозволяють оптимізувати вебсайти та контент для пошукових систем, підвищуючи видимість та залучення користувачів.

SEO – це процес оптимізації вебсайтів та онлайн-контенту таким чином, щоб пошукові системи краще індексували та розпізнавали його. Мета SEO – покращити позиції сайту в результатах пошуку, що, в свою чергу, збільшує кількість відвідувачів та сприяє росту популярності вебресурсу.

У випадку з українським книжковим контентом, SEO є незамінним інструментом для збільшення видимості літературних сайтів, онлайн-книгарень, електронних бібліотек та платформ для читання електронних книг. Завдяки ефективному використанню SEO можна не лише привернути більше уваги до українських авторів і видавництв, а й підвищити популярність україномовного контенту серед читачів, що використовують різні пошукові системи.

Ключовими аспектами SEO для книжкових вебсайтів можна вважати:

1) релевантні ключові слова;

2) оптимізацію метатегів, контенту, зображень,

3) технічну оптимізацію (швидкість завантаження сайту та мобільну оптимізацію);

4) використання структурованих даних;

5) гостьовий блогінг;

6) поширення контенту у соціальних мережах;

7) активну участь у книжкових форумах та онлайн-спільнотах;

8) аналітику й моніторинг.

Правильний вибір ключових слів (keywords), за якими користувачі шукають інформацію в Інтернеті є основною частиною SEO-стратегії. Він допоможе привернути увагу цільової аудиторії та забезпечити високі позиції в пошукових системах. У випадку з українським книжковим вебконтентом, важливо правильно обрати релевантні ключові слова, які найкраще відображають специфіку вмісту, інтереси потенційних читачів та культурний контекст.

Ключове слово – це слово чи невелика фраза, які максимально повно й точно описують тематику та зміст конкретно взятої сторінки. Завдяки йому пошукова система розуміє, на які запити користувачі зможуть знайти релевантну відповідь на тій чи іншій сторінці ресурсу. Їх використання є найбільш простим і вигідним способом залучити більше зацікавлених читачів на сайт. Будь-який якісний контент повинен містити правильно підібрані ключові слова. Вони не просто присутні в тексті, а багато в чому визначають подальшу стратегію просування. Таким чином, ключові слова – це терміни, що використовуються в контенті для забезпечення його появи в пошукових результатах. Разом вони складають семантичне ядро ресурсу, яке охоплює перелік релевантних ключових слів, розподілених по сайту. Останні фільтруються і групуються по розділах.

Насамперед підбір ключових слів залежить від визначення цільової аудиторії, У випадку українських книжкових сайтів це можуть бути:

1) користувачі, які шукають новинки української літератури;

2) читачі, які хочуть придбати електронні книги або аудіокниги українською мовою;

3) ті, хто цікавиться окремими жанрами, такими як історичний роман, поезія, дитяча література, фентезі;

4) люди, які шукають конкретні книги чи авторів (наприклад, «Кобзар» Т. Шевченка або «Критика» В. Стуса). Після визначення цільової аудиторії можна перейти безпосередньо до пошуку ключових слів, які вони використовують під час пошуку книг або інформації про них в Інтернеті.

Не менш важливе значення має підбір загальних та специфічних ключових слів. Загальні ключові слова – це широкі терміни, що характеризують основну тему необхідного контенту. Вони допомагають залучити широку аудиторію. Для книжкових вебсайтів такими словами можуть бути: «українські книги», «електронні книги українською мовою», «книги українських авторів», «класика української літератури», «новинки української літератури», «українська проза», «поезія українською мовою» тощо. Специфічні ключові слова – це більш детальні запити, що часто використовуються для конкретизації пошуку. Вони допомагають залучити користувачів, які мають конкретні інтереси або шукають певну книгу чи жанр. Це можуть бути: «книги про війну в Україні», «дитячі книги українською мовою», «переклади українських авторів», «фентезі українських авторів», «книги в електронному форматі про Україну», «поезія Тараса Шевченка онлайн» тощо. Ці слова не лише залучатимуть людей, які шукають конкретну книгу або автора, але й допоможуть виділити контент за жанрами, актуальними темами та популярними запитами.

Існує низка спеціальних інструментів, які допомагають визначити популярні ключові слова, що мають попит серед користувачів пошукових систем. Ось деякі з них: Google Keyword Planner – інструмент, який дозволяє знаходити ключові слова за допомогою аналізу пошукових запитів; Ahrefs – один з найпопулярніших інструментів для аналізу ключових слів і конкурентів. Він дозволяє з'ясувати, які саме ключові

слова приносять трафік на сайти конкурентів, що може бути корисним для визначення стратегічних напрямків; SEMrush – ще один потужний інструмент для аналізу ключових слів, пошукових тенденцій та аудиторії. Він дає можливість знайти схожі терміни до основних ключових слів і оцінити рівень конкуренції за ними; Ubersuggest – безкоштовний інструмент для підбору ключових слів, який також пропонує аналіз конкуренції та тенденцій пошукових запитів. За допомогою таких інструментів можна дізнатися, які ключові слова мають найбільший попит серед відповідної цільової аудиторії, а також з'ясувати, низькоконкурентні ніші, що можуть допомогти зайняти найкращі позиції в пошукових системах.

Оскільки для українського контенту важливо орієнтуватися на пошукові запити українською мовою, то не менш важливим для формування пошукових запитів є локалізація ключових слів. Вони можуть відрізнятися від тих, що використовуються в інших мовах, тому варто враховувати такі моменти:

1) вибір мови для контенту (наприклад, україномовний запит для української аудиторії;

2) урахування специфіки культурних реалій та інтересів;

3) пошукові запити, пов'язані з географічними особливостями (наприклад, «книги про Карпати», «література про Київ»).

Аналіз конкурентів також може бути дуже корисним при визначенні ключових слів. Дослідження найбільших онлайн-книгарень, видавництв і літературних сайтів допомагає зрозуміти, які саме ключові слова вони використовують для залучення трафіку. Це можна зробити за допомогою інструментів Ahrefs або SEMrush, що дозволяють побачити, за якими словами конкуренти займають високі позиції у пошукових системах. Наприклад, якщо конкурентний сайт має високий рейтинг за запитом

«українська література для підлітків», це може бути сигналом, що цей сегмент є актуальним, і його варто включити у SEO-стратегію.

Урахування пошукових запитів, що змінюються залежно від пори року, також може вплинути на просування книжкового контенту. Існують певні так звані «сезонні запити», що можуть бути корисними. Зокрема в період новорічних свят або Дня Незалежності України популярними можуть бути запити на пошук подарунків у вигляді книг, тематичних подарункових видань або спеціальних акцій: «книги в подарунок на Новий рік», «новорічні історії для дітей», «кращі книги року», «святкові знижки на книги», «подарункові видання книг»; «книги про історію України», «патріотичні книги для дітей», «подарункові видання з українською символікою»; до літніх канікул: «книги для літнього читання», «літні розпродажі книг», «подорожні путівники та туристична література»; до осінніх свят: «осінні книжкові новинки», «книжкові подарунки для вчителів», «книги з рецептами гарбузових страв», «Хелловінські історії та казки» тощо. Включення таких «сезонних» ключових слів у стратегію SEO дійсно може допомогти залучити додатковий трафік у відповідні періоди.

Ще одним важливим фактором у просуванні українського книжкового контенту є оцінка ефективності ключових слів. Для її регулярного моніторингу можна використовувати такі інструменти, як Google Analytics, Google Search Console або Ahrefs. Вони допомагають відстежувати, як добре відповідний контент позиціонується за певними ключовими словами, а також оцінювати, який трафік вони приносять на сайт.

Отже, підбір релевантних ключових слів для просування українського книжкового вебконтенту є важливою частиною SEO-стратегії. Він дозволяє залучити потрібну аудиторію, покращити позиції сайту в результатах пошукових систем та забезпечити ефективну

взаємодію з потенційними читачами. Урахування культурних, мовних і тематичних аспектів, а також використання інструментів для аналізу конкурентів та трендів, дозволяє створити успішну стратегію просування книжкових ресурсів в Інтернет-просторі.

Список використаних джерел

1. Каньшина О.В. Промоція книжкових видань у мережі Інтернет. *Young Scientist*. 2017. № 11 (51). С. 746−750.

2. Яворська Т. Соціальні мережі бібліотек як ефективний інструмент промоції книг і читання. *Вісник Книжкової палати.* 2023. № 4 С. 21−27.

3. SEO-стратегії для просування художньої літератури та романів онлайн у 2024 році. URL: https://surl.li/webxfp (дата звернення: 27.02.2025).

ЖУРНАЛІСТИКА ТА МАСОВІ КОМУНІКАЦІЇ У СВІТІ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

УДК 070.10

Артем Барладян,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. мист., доцент кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій Зінов'єва Т. А.

ДОСЛІДЖЕННЯ УНІКАЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО ТЕЛЕБАЧЕННЯ НА ПРИКЛАДІ ТЕЛЕКАНАЛУ «СУСПІЛЬНЕ ОДЕСА»

Регіональне телебачення в Україні нерідко розглядається як малоперспективний сегмент медіаринку, але відіграє важливу роль у збереженні культурної спадщини та локальної ідентичності особливо в багатонаціональних регіонах, таких, як Одеська область.

Ключові слова: *регіональне телебачення, суспільне мовлення, Одеське телебачення, цифрове телемовлення, регіональні медіа.*

Regional television in Ukraine is often considered an unpromising segment of the media market. At the same time, it has an important role in preserving cultural heritage and local identity, especially in multinational regions such as the Odesa region.

Keywords: *regional television, public broadcasting, Odesa television, digital broadcasting, regional media.*

Телебачення з різних регіонів України часто здається нерентабельним і малоперспективним. Втім саме воно здатне найкраще розповісти жителям про їхні традиції, культуру та унікальність їхнього життєвого побуту.

«Суспільне Одеса» є прикладом регіонального суспільного мовника, який прагне відповідати демократичним стандартам незалежного медіа і розвивати місцеві звичаї та традиції через популяризацію відповідного контенту. Через те, що в Одеській області мешкають 133 національності і народності, дослідження культурних особливостей на місцевому телебаченні ще довго матиме попит [2].

Інтернет-журналістика допомагає телебаченню поширювати культурні цінності різних націй регіону в різних доступних форматах, і водночас перемагає телевізію через мобільність та доступність отримання інформації. Відтак вплив регіональних телеканалів зменшується через конкуренцію з цифровими платформами. При цьому висвітлення місцевих проблем залишається важливою функцією регіональних телеканалів [3, с. 9]. Навіть попри фінансові труднощі та зміни у медіасередовищі, телебачення тримається на плаву і продовжує розвиватися та підлаштовуватися під тренди сучасності.

Сучасні технології (цифрове телебачення, інтернет-трансляції) впливають на зміну споживання контенту, знижуючи популярність традиційного телебачення. Подальший розвиток регіонального телебачення можливий через модернізацію технологій, залучення аудиторії через цифрові платформи та створення якісного локального контенту [1].

Список використаних джерел

1. Барладян А. Ю. Регіональне телебачення: історія створення, тенденції розвитку та перспективи. На прикладі телеканалу «Суспільне Одеса». Одеса: Національний університет «Одеська політехніка», 2024. 42 с. URL: https://docs.google.com/document/d/1fO0kc5sLzPN6-Jw8_k-tabSBo2zzY59bGDhJySTkdQA/ (дата звернення: 28.02.2025).

2. Географія Одеської області. Wikipedia. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B5%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%9E%D0%B4%D0%B5%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%96 (дата звернення: 28.02.2025).

3. Тонкіх І. Ю. Інтернет-журналістика. Жанри в інтернеті: навчальний посібник. Електронні дані. Запоріжжя: ЗНТУ, 2017. 130 с. URL: https://document.kdu.edu.ua/info_zab/061_98.pdf (дата звернення: 28.02.2025).

УДК 070:174

Вікторія Білобжевська,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. мист., доцент кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Зінов'єва Т. А.

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЖУРНАЛІСТИКИ В ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ ТА ВИКЛИКАХ РЕГІОНАЛЬНИХ МЕДІА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Аналізуються ключові етапи формування етичних принципів журналістики від античності до сьогодення, зокрема вплив праць Аристотеля та правових норм різних країн. Окрема увага приділена ролі регіональних медіа, їхній незалежності та викликам, пов'язаним із фінансуванням і впливом влади. Висвітлюється сучасне правове регулювання журналістської діяльності в Україні та необхідність дотримання Кодексу етики українського журналіста. Розглядаються основні принципи журналістики, зокрема об'єктивність, правдивість і соціальна відповідальність, що є запорукою довіри громадськості та протидії дезінформації.

Ключові слова: *журналістська етика, регіональні медіа, етичні стандарти, журналістика, Кодекс етики, свобода слова, мовне законодавство.*

The key stages of the formation of ethical principles of journalism from antiquity to the present are analyzed, in particular the influence of the works of Aristotle and the legal norms of different countries. Special attention is paid to the role of regional media, their independence and challenges associated with funding and influence of the authorities. The modern legal regulation of

journalistic activities in Ukraine and the need to comply with the Code of Ethics of a Ukrainian Journalist are highlighted. The main principles of journalism are considered, in particular objectivity, truthfulness and social responsibility, which are the key to public trust and counteraction to disinformation.

***Keywords**: journalistic ethics, regional media, ethical standards, journalism, Code of Ethics, freedom of speech, language legislation.*

Журналістська професія розвивалася із суспільних потреб [12; 13], поступово набуваючи моральних засад [8; 11; 13]. Історія журналістської етики починається з давнього Риму, де вже існували форми публікацій, що фіксували важливі події. Перший прототип газети пов'язують із Юлієм Цезарем, який випускав «Acta diurna senatus as populi» («Щоденні протоколи сенату і римського народу») [6, с. 50]. Перші етичні принципи журналістики сформувалися ще в античності, зокрема через праці Аристотеля «Етика Нікомаха» або «Етика Аристотеля», у яких філософ досліджував моральні цінності та вплив публічних виступів на громадську думку. Історично преса використовувалася не лише для інформування, а й для пропаганди, що сприяло поступовому формуванню етичних норм [11].

У різних країнах журналістика розвивалася з урахуванням політичних і соціальних умов. Наприклад, у Франції редактори обіцяли точність повідомлень, навіть за умов цензури, а в США в XIX столітті почали виникати перші заклики до етичних стандартів, попри значний державний контроль [16, с. 36]. З початку XX століття етичні принципи активно формулювалися, оскільки професія журналіста набирала популярності і ставала важливим елементом демократичного суспільства. У країнах Західної Європи та США були прийняті закони про свободу преси, що закріплювали незалежність журналістів і захищали їх від маніпуляцій з боку влади. Зокрема, дослідження таких авторів, як Карл Ковач і Джеймс Розенталь, допомогли визначити основні принципи журналістської етики, серед яких правдивість, незалежність і обов'язок

служити громадськості [14]. В сучасній Україні ці питання стали особливо актуальними в умовах воєнного стану та розквіту епохи пост-правди [18; 20].

Регіональні медіа посідають важливе місце в інформаційному просторі, адже вони мають безпосередній контакт з місцевими громадами, що дозволяє їм надавати актуальну і важливу для місцевих жителів інформацію. Однак діяльність таких медіа стикається з етичними викликами, зокрема через конфлікти інтересів, залежність від місцевих рекламодавців і обмежене фінансування. Ці фактори можуть загрожувати незалежності медіа і впливати на об'єктивність їхніх матеріалів. Залучення громади до створення контенту, забезпечення прозорості в роботі медіа можуть значно підвищити довіру до регіональних ЗМІ. Водночас важливо, щоб журналісти в регіонах дотримувалися етичних стандартів, активно взаємодіяли з місцевими спільнотами, що сприяє розвитку демократичних процесів і підтримці стабільної довіри до медіа як важливого елементу суспільства [6; 8].

Етичні цінності, зокрема доброта, совість і чесність, є підґрунтям для діяльності журналістів та загалом медіадіяльності [15]. Професійна діяльність журналістів має відповідати критеріям істини та моралі. Згідно з Кодексом етики українського журналіста, свобода слова є невід'ємною складовою їхньої роботи, а служіння інтересам влади замість суспільства вважається порушенням етики [6]. У сучасному цифровому середовищі, де інформація поширюється миттєво, дотримання етичних стандартів стає ще більш важливим. Це підкреслює необхідність постійного навчання та адаптації журналістів до нових викликів, зокрема в сфері цифрової етики [19]. Об’єктивність, чесність, правдивість і повага до прав людини мають залишатися основними принципами журналістської діяльності [16]. Це

дозволяє забезпечити довіру громадськості та уникати маніпуляцій і дезінформації.

Журналісти мають нести відповідальність за наслідки своїх публікацій, особливо коли йдеться про чутливі соціальні та політичні теми. Зокрема, необхідність перевірки фактів і протидія фейковим новинам стали важливими етичними викликами для медіа. Сучасні цифрові технології, хоча й сприяють швидкому поширенню інформації, створюють додаткові етичні проблеми, що вимагають нових підходів у журналістській діяльності.

Правове регулювання медіа в Україні базується на нормативно-правових актах, серед яких Конституція України [1], Закони «Про медіа» [4], «Про рекламу» [5], «Про авторське право та суміжні права» [2]. Конституція гарантує право на свободу слова та забороняє цензуру, що є важливим фактором для розвитку незалежних медіа в країні. Прийняття Закону України «Про медіа» в 2022 році стало важливим кроком у реформуванні медіапростору. Він замінив старі норми і визначив нові правила для діяльності суспільних медіа, сприяючи їхній більшій незалежності.

Також значну роль відіграє Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [3], який вимагає від медіа використовувати державну мову, що зміцнює національну ідентичність. Закони про реформування державних і комунальних медіа обмежують вплив органів влади на пресу і сприяють захисту її незалежності.

Кодекс професійної етики українського журналіста, ухвалений у 2004 році, визначає основні стандарти, серед яких – свобода слова, об’єктивність, конфіденційність джерел, повага до приватного життя та відповідальність за фальсифікацію інформації. Кодекс підкреслює

важливість балансу точок зору, неупередженості в висвітленні судових процесів і недопущення дискримінації. Журналісти повинні бути готові виправляти неправдиву інформацію та уникати плагіату чи незаконних методів отримання інформації [6].

Отже, «практикувати етику в журналістиці означає практикувати правду. В основі етики – дбайливе ставлення до авдиторії, не введення публіки в оману, навіть заспокійливу, солодку, таку часом приємну, але завжди – не прийнятну» [8, с. 4].

Список використаних джерел

1. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 25.02.2025)

2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII: станом на 1 січ. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text (дата звернення: 25.02.2025).

3. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII: станом на 27 черв. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text (дата звернення: 25.02.2025)

4. Про медіа: Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX: станом на 11 лют. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text (дата звернення: 25.02.2025)

5. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 № 270/96-ВР: станом на 27 квіт. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр#Text (дата звернення: 25.02.2025)

6. Кодекс етики. Комісія з журналістської етики. 24 квітня 2004 року. Заголовок з екрану. https://cje.org.ua/ethics-codex/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 25.02.2025).

7. Голуб О. Як регіональні медіа дотримуються професійних стандартів: аналіз IMI. 21.11.2024. Інститут масової інформації. URL: *https://imi.org.ua/monitorings/yak-regionalni-media-dotrymuyutsya-profesijnyh-standartiv-analiz-imi-i65004* (дата звернення: 20.02.2025).

8. Жиленко І. Історія зарубіжної журналістики (від античності до II пол. XVIII ст.) : навчальний посібник. Суми : Вид-во СумДУ, 2010. 285 с.

9. Зінчук Р., Римар Н. Редакторська етика й культура творення заголовків у регіональних інтернет-ЗМІ. *Interaction of society and science: problems and prospects*, 2021, 3, 111.

10. Посібник з журналістської етики / [Куликов А., Кузьменко Л., Дворовий М., Дуцик Д., Кущ Л.]. К. : Комісія з журналістської етики, 2023. 129 с.

11. Становлення етичної науки в період античності. URL: *https://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/11154/* (дата звернення: 25.02.2025).

12. Ситькова О. Суспільна роль журналістики в Україні. *Матеріали XII міжнародної наукової конференції «Актуальні питання історії, археології, науки і техніки».* Сєвєродонецьк, 25-26 квітня 2019 року. Сєвєродонецьк : видавництво СНУ імені В. Даля 2019. 57-63.

13. Borden S. L., Tew Ch. The role of journalist and the performance of journalism: Ethical lessons from “fake” news (seriously). *Journal of Mass Media Ethics*, 2007, 22.4, 300-314.

14. Kovach B. The elements of journalism: what newspeople should know and the public should expect. New York: Three Rivers Press. Edited by Tom Rosenstiel, 2014. 332 p.

15. Luhova T. Moral and ethical scenarios for educational computer games based on the robotic futurology of Stanislaw Lem. In: *Handbook of research on gamification dynamics and user experience design*. IGI Global, 2022. p. 384-408.

16. McBride, K., & Rosenstiel, T. (Eds.). The new ethics of journalism: Principles for the 21st century. CQ Press, Sage, 2013. 243 p.

17. Sloan W. American Journalism : History, Principles, Practices. NC. 2002. 350 p.

18. Zinovieva T. Immersive Journalism: Trust Issues in the Post-truth Era and War. *Rhetoric and Communications* (60), 2024, 87-117.

19. Радченко А. Цифрова етика в журналістиці: виклики та рішення. http://labs.journ.univ.kiev.ua/dmmaster/blog/czyfrova-etyka-v-zhurnalistyczi-vyklyky-ta-rishennya/ (дата звернення 26.02.2025).

20. Журналістські стандарти та професійна етика в умовах війни. Матеріали розроблено Програмою USAID RANG. Лютий 2024. URL: https://internews.ua/storage/app/media/rang/Materials/2024/FreedomSpeechCom/Standards.pdf (дата звернення: 26.02.2025).

УДК 070:355.2

Ірина Бондар,
Військова академія,
Алла Коваленко,
к. філол. н, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації Одеського національного морського університету

ЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ МОВИ ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛІВ У ВИСВІТЛЕННІ ВІЙСЬКОВОГО РЕКРУТИНГУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПОРУШЕННЯ ПРАВ МОБІЛІЗОВАНИХ

У розвідці подано аналіз української законодавчої бази та матеріалів з ректурингу до лав ЗСУ на рівні окремих бригад на прикладі контенту

телеграм-каналів, виявлено певні правові та етичні порушення в матеріалах на зазначену тему, проведено порівняльний аналіз.

Ключові слова: *рекрутинг, телеграм-канали, мова ворожнечі, маніпуляція.*

The investigation provides an analysis of materials on recruiting into the ranks of the Armed Forces of Ukraine both at the national level (recruitment policy in the state) and by individual brigades using the example of the content of Telegram channels, and reveals certain legal and ethical violations in materials on the topic.

Keywords: *recruiting, Telegram channels, hate speech, manipulation.*

Рекрутинг є одним із ключових елементів національної безпеки, оскільки від нього залежить здатність держави ефективно протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам. Для України, яка знаходиться в умовах гібридної війни з росією та постійної військової агресії, ефективний процес набору особового складу є необхідним для збереження безпеки та суверенності держави.

Серед основних аспектів актуальності теми, що досліджується, виділяються такі, як військовий конфлікт з росією та мобілізація ресурсів; переорієнтація на контрактну армію, а саме: рекрутинг та контрактна служба стали стратегічно важливими для забезпечення боєздатності Збройних сил України; залучення спеціалістів у новітніх технологіях: Україна активно стикається з новими типами загроз, такими, як кібернетичні атаки та інформаційні війни, тому важливим є залучення через рекрутинг не лише військовослужбовців, а й спеціалістів у галузі інформаційних технологій, кібербезпеки, дронів, зв’язку та інших новітніх сфер; активний розвиток добровольчих формувань: починаючи з 2014 року, в Україні активно розвиваються добровольчі батальйони та інші неформальні структури, а сам рекрутинг для таких підрозділів здійснюється безпосередньо через громадянське суспільство; психологічна

підготовка та мотивація – рекрутинг має забезпечити набір особового складу, здатного витримувати стресові ситуації та запрошувати спеціалістів із психологічною освітою для підтримання витривалості психіки військовослужбовців; реформи в системі освіти та навчання як не менш важливий елемент у системі підготовки майбутніх військовослужбовців, що включає навчальні заклади, військові училища та курси тощо.

Мета дослідження – вивчення етичних та правових порушень рекрутингу ЗСУ у телеграм-каналах.

Об'єкт дослідження – контент спеціалізованих телеграм-каналів 3-ої штурмової, 28-ої та 47-ої бригад за 2024-2025 роки. Протягом окресленого періоду було виявлено: на каналі 28 ОМБр імені Лицарів Зимового Походу 5 постів, на каналі 47-ої окремої механізованої бригади «Маґура» 2 пости, на каналі 3-ої окремої штурмової бригади 4 пости про рекрутинг та 45 про рекрутів.

Як соціальне явище рекрутинг вивчається настільки ж активно, як і розвивається, оскільки привертає увагу зарубіжних та вітчизняних науковців як новий підхід і альтернатива до традиційних форм мобілізації у військо. Зокрема вивчаються перспективи розвитку явища в Україні та світі у статті «Перспективи впровадження електронного рекрутингу у Збройних силах України» [4], аналізуються сучасні тенденції та проблеми впровадження електронного рекрутингу, а також його вплив на підвищення ефективності роботи керівників військових організаційних структур; зокрема, у статті «Онлайн рекрутинг як сучасний елемент відбору персоналу» [12] розглядається вплив цифрових технологій на процес рекрутингу та підкреслюється важливість використання інтернет-платформ для залучення кандидатів. Міністерство оборони України активно використовує свій офіційний телеграм-канал для інформування

громадськості про діяльність центрів рекрутингу та надання актуальних новин.

Українська армія застосовує різноманітні інструменти для висвітлення рекрутингу, зокрема інформаційні журналістські матеріали (переважно замітки, інтерв'ю та репортажі), а також рекламний контент в медіа, Ютуб-каналі, інтернет-платформах та соціальних мережах для залучення нових рекрутів. Це включає публікацію відеороликів, інформаційних постів та історій успіху військовослужбовців, що підкреслюють важливість та престиж служби. Такі кампанії сприяють підвищенню обізнаності громадськості та мотивують громадян долучатися до захисту країни.

Аналізом стану військової реклами та її сутності займалися ряд учених, зокрема В. Данилов, А. Смирнов, В. Фролов, Г. Герасименко, В. Осаула та ін. Так, В. Данилов зосереджується на змісті, типології, функціях військової реклами, її теоретично-методологічному, організаційному та технологічному рівнях. І. Смірнов у 2020 році досліджує проблему ефективності реклами військової служби і твердить, що військова реклама в Україні залишається на низькому рівні, позаяк «Найважливішим чинником, від якого залежить ефективність проведення рекламних заходів, є фінансування, однак нині це відбувається за залишковим принципом, хоча рекламні кампанії завжди є фінансово обтяжливими» [10]. Він визначає її переваги й недоліки в соціальних мережах, що стосуються більшою мірою безпеки, складності пошуку інформації та фізичного доступу до інтернету. В. Осаула розглядає військово-патріотичну рекламу як соціальний досвід багатьох країн, зокрема США, Англії, країн пострадянського простору, її функції слогани, відеоролики та особливості їх сприйняття і впливу [6].

У 2024 році українські Збройні сили, різні їх підрозділи, ГУР («Став плюс»), ССО («Я обираю Сили Спеціальних Операцій») та інші, а також

окремі бригади запустили PR-кампанії з метою залучення добровольців, різних фахівців, які підкреслювали можливість вибору ролей відповідно до навичок кандидатів та використовували позитивні меседжі для підвищення привабливості військової служби. З цією метою застосовувалися медіа, військове ТБ, радіо, Ютуб-канали, офіційні телеграм-канали бригад, зокрема й офіційний телеграм-канал Міністерства оборони України тощо.

У своїй діяльності ЗСУ керуються спеціальними законами про рекрутинг, зокрема постановами Кабінету міністрів України від 29 листопада 2024 р. № 1374, від 16 травня 2024 р. № 564, Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу» та іншими нормами, як-от Законом України «Про рекламу» [3], які дозволяють рекрутувати українців та іноземців, створення спеціальних центрів, визначають порядок дій тощо. Також загальні вимоги щодо військової реклами регулюються Законом України «Про рекламу» та Міжнародним кодексом рекламної практики тощо [5].

Наразі більшість самих рекрутерів-військових, керівників бригад, журналістів «Суспільного», «Української правди» тощо твердять про хибні кроки в рекламі рекрутингу. До прикладу, заступник командира 12 бригади спеціального призначення «Азов» Святослав Паламар пояснив зміну концепції реклами таким чином: «Військові втомились воювати й паралельно думати, як переконати співгромадян захищати власну землю. Військові не мають просити про допомогу. Не мають вигадувати креативи, щоб достукатись до твого сумління. Не мають змагатися за твою увагу з рекламою кави чи нового телешоу» [2]. Тому в новій рекламній кампанії «Азову» прибрали «все зайве і залишили лише текст. Без картинок. Без спецефектів. Без зайвого пафосу» (рис.1).

Нова реклама «Азову»

Стара реклама «Азову»

Рис.1 – Зразки реклами рекрутингу «Азову»

Журналістка «Суспільного» О. Ремовська у статті «Війна – це не лише про героїв» у розмові з військовослужбовицею десантно-штурмових військ Ганною Васик порушує питання надмірного героїзування та романтизації війни, що може створювати нереалістичні очікування щодо військової служби, а також реклами та рекрутингу військової служби для жінок. Її героїня твердить, що сама потрапила в ДШВ через рекламу, а також зазначає: «Ми про війну багато читали в книжках, бачили в кіно – «Врятувати рядового Райана», «Тонка червона лінія», «Суцільнометалева оболонка». І ти більше сприймаєш війну саме через культурний продукт, мовою мистецтва. Тому, вважаю, будь-кому, хто служить в Силах оборони, було б добре хоча б трішечки взяти участь у бойових діях. А цивільним – може, екскурсії на день, щоб зрозуміти, як там» [9]. У цілому, така героїзація та романтизація може створювати нереалістичні очікування щодо військової служби, тому подається застереження героїні про реалії військової служби і запевнення, що війна та армія дуже відмінні від романтизованих образів.

Відповідно до «Міжнародного кодексу рекламної практики», досліджувана реклама містить порушення ст. 2 «Рекламне послання повинно бути таким, щоб не зловживати довірою покупця і не використовувати його недосвідченість або хибу його знань» та ст. 5 «Рекламне послання повинно бути таким, щоб порівняння не вводили в

помилку. Воно повинно відповідати принципам чесної конкуренції. Порівняння гідностей товарів повинно бути чесним і заснованим на доказових фактах» [5] щодо повноти подачі інформації про службу в ЗСУ. Натоміть романтизація та перебільшення військових професій є поширеними прийомами в рекламних кампаніях та медіа.

Зокрема, рекрутингова кампанія 3-ої окремої штурмової бригади використовує слоган: «Я люблю третю штурмову!» (рис. 2) для залучення новобранців, створюючи привабливий та романтизований образ бригади [15].

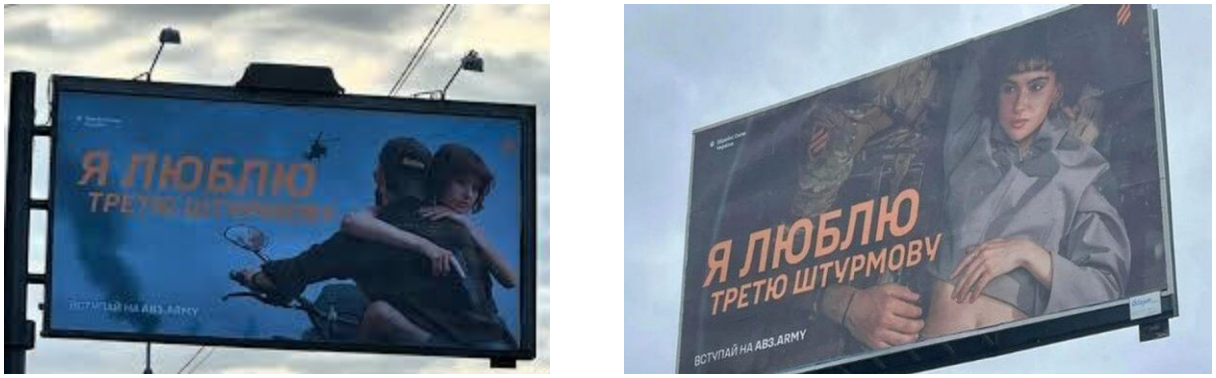

Рис.2 – Зразки реклами 3-ої штурмової бригади

Такий же підхід використовує й 47-ма бригада, як-от маніпуляційні прийоми, подані в наступних прикладах (рис. 3.) [14]. У першому з них є пропозиція воювати «дронами, а не людьми», що вводить в оману; в іншому – пропонується ідеальний образ справжнього чоловіка як антипод до втікачів, що виїжджають за межі України чи перепливають Тису, який перетинає кордон ворожої країни «задля досягнення ідеального результату», – у жодному з випадків не повідомлено рекрутам про перешкоди чи труднощі на їх шляху (рис.3).

Також у рекламі рекрутингу використовуються слогани, як-то «Разом ми сильні», «Правда завжди перемагає» [14] тощо, й образи лицарів, вогняного кулака, спільної команди тощо.

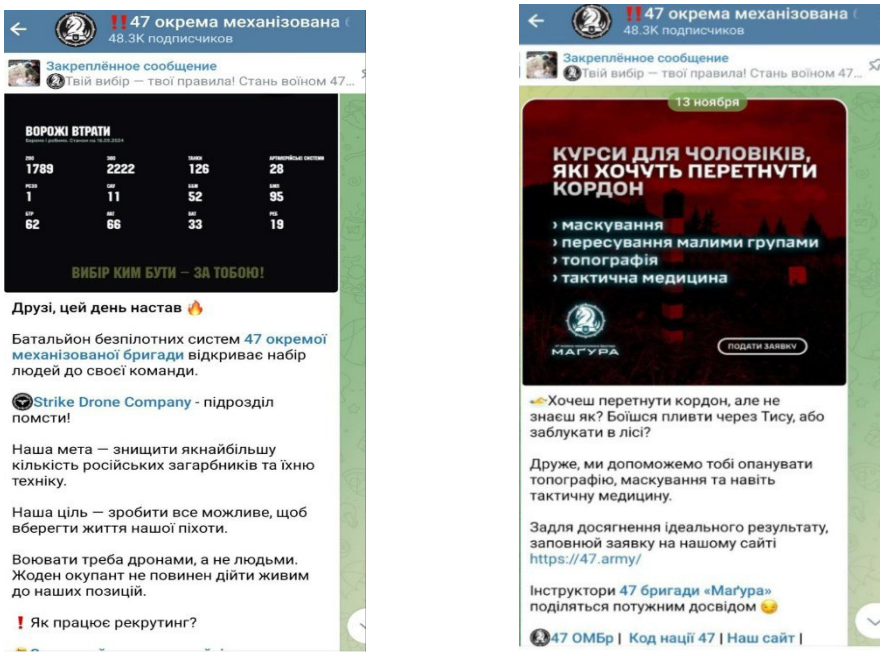

Рис. 3 – Реклама рекрутингу 47-ої бригади в телеграм-каналі

Крім постів, на аналізованому ресурсі зустрічаються жанри новини, інтерв'ю, некрологів, повідомлень про нагороди героїв, й лідерів, наставників у бригаді, які демонструють рішучість, компетентність, відданість – те, що формує силу українського війська та його дух. Для рекрутингу додатково ще створено чат-бот, що полегшує доступ до довідкової інформації для майбутніх воїнів тощо.

Ефект впливовості рекрутингу і водночас етичних порушень має не тільки романтизація, а й використання мови ворожнечі. Зокрема, її можна зустріти в рекламних постах та в матеріалах, новинах на телеграм-каналах вже згаданих бригад. Так, у матеріалах 47-ої бригади часто використовуються слова на означення ворога на кшталт «виродки», «русня», «терористи», «обсмажені росіяни» тощо, що безпосередньо має емоційний ефект і провокує ненависть до ворога та спонукає до дій (рис. 4).

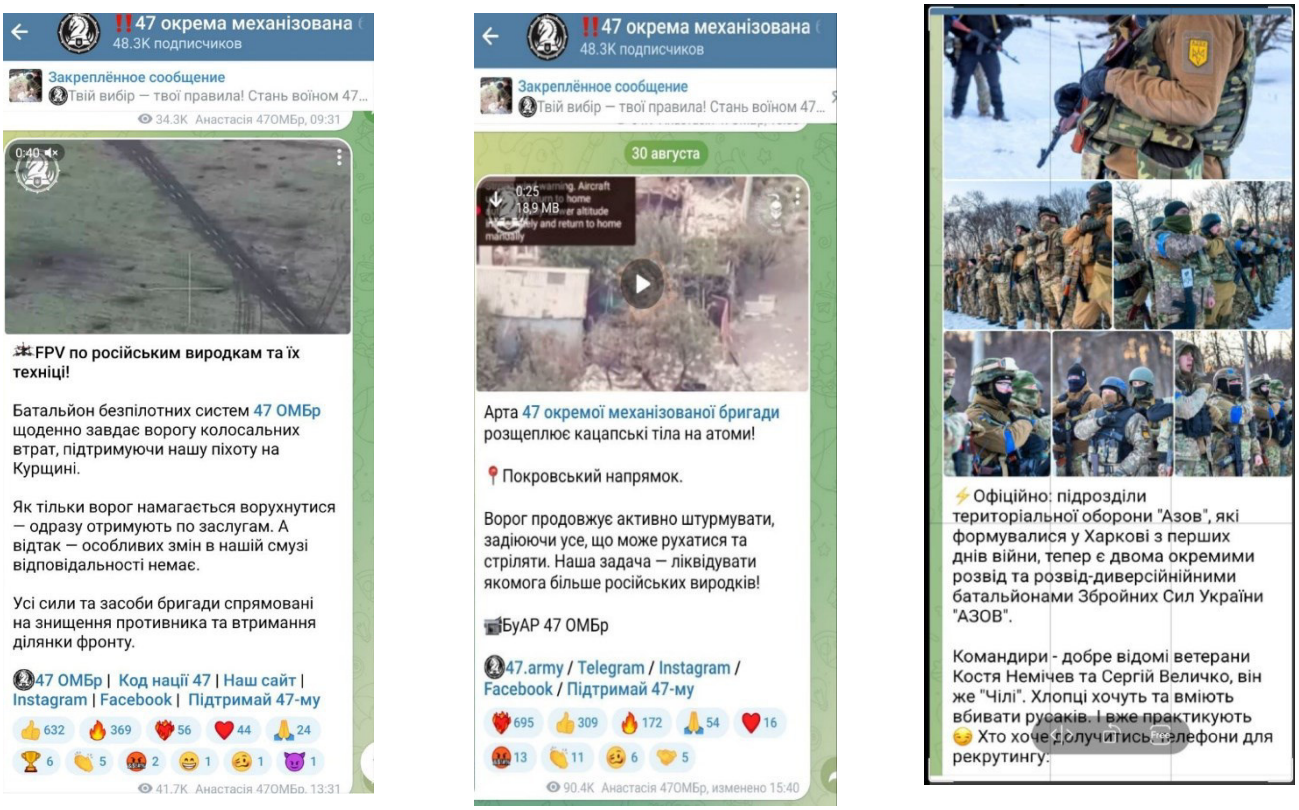

Рис. 4 – Мова ворожнечі в матеріалах телеграм-каналів бригад

Деякі компанії використовують апеляцію до рефлексів та почуття людини, зокрема захисного, що має відверто маніпулятивний характер, адже, на думку Сержа Чакотіна, цей рефлекс використовується в пропаганді. Як-от наступний приклад. Крім того, кожен повтор займенника «я» створює ілюзію самостійного, вільного вибору власного шляху військового, що є відносно умовним явищем [11] (рис. 5).

Отже, наразі рекламні матеріали, спрямовані на рекрутинг до військових бригад, зазвичай акцентують увагу на патріотизмі, обов’язку перед Батьківщиною та перевагах військової служби, створюючи ідеальний образ воїна, романтизуючи його.

Рис. 5 – Використання різних рефлексів людини в рекламі рекрутингу

Однак інформація про можливі труднощі та випробування, з якими можуть зіткнутися новобранці, часто не висвітлюється не тільки детально, а й взагалі замовчується, чим порушуються окремі вітчизняні та зарубіжні положення законів про рекламну діяльність та практику. Маніпуляція та впливам сприяє й використання мови ворожнечі, що є безпосереднім порушенням етичних стандартів та прав рекрутів.

Список використаних джерел

1. Абрамова Ю. В Україні стартувала кампанія рекрутингу до складу підрозділів ГУР: як долучитися. *ТСН.* URL: https://tsn.ua/ukrayina/v-ukrayini-startuvala-kampaniya-rekrutingu (дата звернення: 18.02.2025).

2. Денисяка О. Військові не мають вигадувати креативи: в «Азові» пояснили, чому змінили рекламу рекрутингу. URL: https://hromadske.ua/suspilstvo/237670-viyskovi-ne-maiut-vyhaduvaty-kreatyvy-v-azovi-poiasnyly-chomu-zminyly-reklamu-rekrutynhu (дата звернення: 18.02.2025).

3. Закон України про рекламу. URL: https://www.nssmc.gov.ua/documents/zakon-ukrani-pro-reklamu/ (дата звернення: 18.02.2025).

4. Косевцов В., Тіхонов Г., Білик О. Перспективи впровадження електронного рекрутингу у Збройних силах України. *Journal of Scientific Papers "Social Development and Security".* 2021. Vol. 11, No.5. URL: https://www.researchgate.net/publication/

356052207_Perspektivi_vprovadzenna_elektronnogo_rekrutingu_u_Zbrojnih_Silah_Ukraini (дата звернення: 18.02.2025).

5. Міжнародний кодекс рекламної практики URL: https://ru.scribd.com/document/598694249/%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0% (дата звернення: 18.02.2025).

6. Осаула О. Військово-патріотична реклама: світовий досвід. *Молодий вчений.* 2019. № 5 (69) травень. С. 303–307.

7. Печерський Антон. Рекрутинг до ЗСУ за власним вибором: де шукати вакансії**.** URL: https://armyinform.com.ua/2024/03/26/rekrutyng-do-zsu-za-vlasnym-vyborom-de-shukaty-vakansiyi/ (дата звернення: 18.02.2025).

8. Подільська Соломія. Дослідження АрміяInform: Безпека військових у соціальних мережах. URL: https://armyinform.com.ua/2020/02/01/doslidzhennya-armiyainform (дата звернення: 18.02.2025).

9. Ремовська О. Війна – це не лише про героїв. Суспільне. 21 березня 2024 року. URL: https://suspilne.media/710154-vijna-rizna-armia-tez-rizna-vijskova-vasik-pro-dsv-glamurizaciu-vijni-ta-povernenna-z-zakordonu-u-vijsko/ (дата звернення: 18.02.2025).

10. Смірнов І. Шляхи підвищення ефективності рекламування військової служби для забезпечення належного рівня комплектування військ (сил). URL: http://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/216010 (дата звернення: 18.02.2025).

11. ССО Рекрутинг. URL: https://sofua.army/ (дата звернення: 18.02.2025).

12. Тіунов О. Онлайн рекрутинг як сучасний елемент відбору персоналу.URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/43378/ (дата звернення: 18.02.2025).

13. 28 ОМБр імені Лицарів Зимового Походу. Телеграм-канал. URL: https://t.me/ombr_28 (дата звернення: 18.02.2025).

14. 47-ма окрема механізована бригада. Телеграм-канал. URL: https://t.me/brygada47 (дата звернення: 18.02.2025).

15. 3-тя штурмова бригада. Телеграм-канал. URL: https://t.me/ab3army (дата звернення: 18.02.2025).

УДК 35.075:316.772.4

Вікторія Вакула,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник – д. іст. н., професор,
завідувач кафедри українознавства, культури та документознавства
Передерій І. Г.

КОМУНІКАЦІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ: СКЛАДНИКИ ТА СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ

У дослідженні представлено розкриття змісту поняття комунікації органів державної влади з громадськістю, виокремлено складники даного процесу та наголошено на деяких особливостях здійснення стратегічних комунікацій між державою та суспільством.

***Ключові слова**: комунікація, державна влада, суспільство, громадськість, канали комунікації, стратегічні комунікації.*

The study presents the disclosure of the concept of communication between government authorities and community, describes its constituent parts and emphasizes some peculiarities of implementing strategic communications between the state and the society.

***Keywords**: communication, government authorities, society, community, communication channels, strategic communications.*

На сучасному етапі активні комунікаційні процеси стали невід'ємним складником усіх сфер життєдіяльності суспільства, чому сприяє поява нових інформаційних технологій поширення даних. При чому ці процеси є взаємообумовленими, тобто й сама активізація комунікаційних процесів є підґрунтям для постійного вдосконалення ІТ-технологій. На основі цих трансформацій відбувається повне переосмислення ролі й місця комунікацій у розвитку людства. Сучасний інформаційний світ майже повністю переніс комунікаційні процеси у

віртуальну площину Інтернету, соціальних мереж та вебсайтів, і майже вся суспільно необхідна інформація реалізується саме через медіа простір.

Відповідно зазнає трансформаційних змін і система державної влади, а простір публічної політики стає більш відкритим. На сьогодні Україна має великий потенціал для формування нових ідей та реалізації проєктів, які зможуть створити нові та покращити наявні інформаційно-комунікаційні процеси. Однак, головним залишається питання, чи зможе держава, в умовах глобальних викликів інформаційного суспільства, зокрема, постійного поширення дезінформації, ефективно використовувати комунікаційний інструмент взаємодії з громадськістю для подальшої розбудови держави та підвищення рівня довіри до владних структур.

Загалом у комунікації, умовно представленою системою «державні органи – громадськість», ключовими складниками є поняття влади, суспільства, а також відповідної сполучної ланки між ними – комунікаційного каналу.

Концепти «влади» та «суспільства» розглядало багато вітчизняних та зарубіжних дослідників, однак досі немає єдиного унормованого (стандартизованого) визначення цих термінів, однак їх пояснення було представлено крізь призму низки популярних соціальних та політичних теорій. Так, українська дослідниця О. Домбровська описує два основні підходи до розуміння поняття влади через концепції: *атрибутивну*, що трактує владу як форму силового впливу, здатність суб'єкта нав'язувати свою волю; та *реляційну*, у якій влада – це соціальні відносини чи спілкування на різних комунікаційних рівнях [3, с. 75].

Н. Луман, німецький дослідник, також розглядає владу як форму комунікації у складному суспільстві та, спираючись на системно-кібернетичний підхід і технологічні принципи у суспільстві, зокрема й у сфері влади, розуміє її як символічно генералізований засіб комунікації та

аналізує його у зв'язку з теорією суспільства у цілому [1, с. 6]. Дослідник наголошує на тому, що суспільство є цілісною системою та сукупністю комунікаційних процесів, що змінюються в часі. Н. Луман розглядає існування суспільства як можливість функціонування влади, оскільки остання має комунікаційну природу і виникає як наслідок взаємодії індивідів.

Ще один важливий складник – шлях передачі даних від джерела до реципієнта, тобто, ефективний канал комунікації. Його наявність підвищить ефективність реалізації державної політики різних сфер суспільного життя.

У системі державного управління основним каналом інформування є ЗМІ. Від ефективної взаємодії органів державної влади зі ЗМІ багато в чому залежить як якість інформування населення про діяльність органів державної влади, так і створення позитивного іміджу державного апарату [4, с. 141]. Відповідно, традиційними методами стратегічної комунікації у сфері державного управління є пресконференції, брифінги, консультації, надання інформації окремому журналісту, прес-релізи, інформаційні бюлетені, інформація на вебсайтах, відеоролики тощо.

На сьогодні соціальні мережі стали ще одним стратегічно важливим каналом комунікації органів державної влади з громадянами. До речі, така комунікація і поширення важливої інформації може відбуватись і в більш неформальному варіанті викладу, що, у свою чергу може розширити обізнаність, наприклад, молоді у діяльності органів влади. Сторінки Facebook та Instagram вже стали звичним місцем концентрації активної взаємодії з громадськістю: офіційні сторінки політичних діячів, міністерств тощо, систематичні дописи, можливість отримання інформації від першоджерела – все це має позитивний вплив на побудову довіри до комунікаційної стратегії держави та відчуття залученості до політичного

життя країни. Водночас, можливість висловити свою думку, поділитись реакцією на події працюють як елементи зворотнього зв'язку, що дає змогу громадськості впливати на перебіг того, що відбувається у політиці і допомагає державі почути та осмислити цінності, важливі для суспільства.

У листопаді 2023 року портал SPRAVDI опублікував брошуру «10 постулатів стратегічних комунікацій» [2], що є спільним проєктом цього порталу, Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки (ЦСКІБ), Міністерства культури та інформаційної політики (нині – Міністерства культури та стратегічних комунікацій) України (МКСК), EUROPE Ltd та DAI Global, зреалізованим за фінансової підтримки Європейського союзу.

Дане видання можна розглядати як посібник з поширення інформації та ведення комунікацій із громадськістю. У брошурі наведені такі принципи ведення стратегічних комунікацій:

1. *Прозорість*, яку розглядають запорукою успіху для створення ефекту синергії у взаємодії влади із суспільством. Прозора комунікація дає людям вчасне розуміння актуальних подій, зміцнює імідж влади та формує якісний зворотній зв'язок.

2. *Узгодженість дій* між усіма стейкхолдерами як синонім єдиної стратегічної позиції. Дане правило виключає існування будь-якої розбіжності між, наприклад, Офісом Президента та офіційним новинним каналом обласної адміністрації.

3. *Наявність чіткого плану дій* встановить цілі, які мають бути досягнуті. Це, у свою чергу показує *узгодженість* та *прозорість дій* органів влади.

4. *Оперативність*, тобто своєчасне інформування людей, що закріпить довіру та унеможливить виникнення відчуття необізнаності та небезпеки.

5. *Комунікація, орієнтована на результат* допомагає громадянам прослідкувати виконання запланованого та надає можливість фідбеку.

6. *Зворотній зв'язок* від суспільства, як один із елементів існування комунікації, має дати громадянам розуміння, що вони – не об'єкт ведення комунікації, а її важливий суб'єкт.

7. *Людська мова.* Даний постулат ніяк не передбачає використання сленгу. Натомість, він означає адаптації повідомлення для різних цільових аудиторій.

8. *Розвиток потенціалу*, а саме – людського, означає постійне підвищення кваліфікації, мотивацію та пояснення команді (які діє у публічному секторі, зокрема), що вони – частина великого механізму, дотичного до руху держави вперед.

9. Наявність *системної комунікації*, що означає дотримання встановлених стандартів незалежно від одиничних змін у публічному секторі.

10. *Комунікація і теорія змін* уможливлює чітке вимірювання досягнутого, допомагає оцінити ефективність зв'язку та застосувати відповідну корекцію, за необхідності.

Отже, у цьому контексті очевидним є розуміння комунікації як процесу обміну інформацією між органами державної влади та групами громадськості, який враховує інтереси обох сторін. Вона зміцнює наявні зв'язки між державою і суспільством, як сукупністю окремих індивідів, і будує нові, використовуючи сучасні погляди на технології та ведення стратегічних комунікацій. Така комунікація повинна сприяти підвищенню демократизації управління та рівня довіри до владних структур у соціумі.

Ефективність роботи влади у будь-якій державі визначається, насамперед, підтримкою її суспільством. І тому важливою на сьогодні є побудова чесного діалогу та відкрита взаємодія, які сприятимуть

досягненню поставлених державою завдань, а також збільшенню довіри й відкритості до нового з боку громадськості.

Список використаних джерел

1. Башук А. І. Комунікаційні стратегії державної влади в умовах інформаційного суспільства : монографія. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2019. 584 с.
2. Брошура «10 постулатів стратегічних комунікацій». Підбірка основних постулатів стратегічних комунікацій державного службовця. URL: https://spravdi.gov.ua/broshura-10-postulativ-strategichnyh-komunikaczij-pidbirka-osnovnyh-postulativ-strategichnyh-komunikaczij-derzhavnogo-sluzhbovczya/т (дата звернення: 16.02.2025)
3. Домбровська О. Влада як правова категорія: поняття, види та функції. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2008. № 4 (14). С. 73-77.
4. Запровадження комунікації органів державної влади : зб. мат-лів наук.-практ. конф. / упоряд. А. В. Баровська. Київ : Фенікс, 2016. 192 с.

УДК 005.92-028:334.72(477)

Каміла Волощук,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри інформаційної діяльності та медіакомунікацій
Лаврик О. В.

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА ПІД ЧАС ВІЙНИ (на прикладі інтернет-видань «УКРАЇНСЬКА ПРАВДА», «ТЕКСТИ» та «БАБЕЛЬ» за 2022-2025 роки)

У дослідженні представлено аналіз трансформації українських інтернет-видань до умов війни, а також вивчення їхнього впливу на суспільство та роль у підтримці національної безпеки та патріотизму.

Ключові слова: *медіа, інформаційна безпека, війна, журналістика, фейки, пропаганда, адаптація.*

The study presents an analysis of the transformation of Ukrainian online publications to war conditions, as well as a study of their impact on society and their role in supporting national security and patriotism.

Keywords: *media, information security, war, journalism, fakes, propaganda, adaptation.*

В умовах повномасштабної війни, що розпочалась 24 лютого 2022 року, медіа в Україні зазнали значних трансформацій. Зокрема, інтернет-видання, які до цього часу здебільшого виконували роль інформаційних платформ, стали головними інструментами не лише для інформування громадян, а й для боротьби з інформаційними загрозами, такими, як дезінформація, фейки та пропаганда. У цей період українські медіа мають виконувати подвійне завдання: з одного боку – оперативно висвітлювати події війни, з іншого – протистояти інформаційним атакам, що мають на меті дестабілізувати ситуацію в країні.

Медіа стали важливим елементом в формуванні громадської думки, національної безпеки та підтримці патріотичного духу. Вони виконують роль як інформаційних агентів, так і важливих учасників інформаційної боротьби, створюючи сприятливе середовище для мобілізації населення та забезпечення моральної стійкості. У цьому контексті важливо зрозуміти, як саме змінилися підходи до журналістської діяльності, які нові форми та жанри з’явилися в медіа, а також як адаптувалися конкретні інтернет-видання до нових реалій воєнного часу.

Е. Цуріна наголошує, що початок повномасштабної війни змінив життя українського суспільства, торкнувшись майже кожної сфери діяльності. Вітчизняна журналістика як дзеркало сучасності зазнала суттєвих трансформацій і була змушена адаптуватися до нових умов воєнного стану. Найбільші зміни у вітчизняних медіа стали очевидними на самому початку війни, коли виникла потреба оперативно реагувати на нові реалії. Психологічний тиск, постійна робота без перерв, скорочення кількості рекламодавців, зміни в бізнес-моделях редакцій та кадрові зміни стали лише частиною проблем, з якими зіштовхнулися українські

журналісти. Одним з основних викликів стала трансформація контенту, оскільки багато традиційних тем стали менш актуальними. Рубрики та передачі, що працювали роками, були закриті, а журналісти, які раніше спеціалізувалися на політиці, культурі, спорті чи економіці, змушені були перепрофілюватися і зосереджуватися на тому, що стало головним для аудиторії – повномасштабній війні [2, с. 11].

У процесі трансформації медіа в умовах війни, зокрема інтернет-видань, окремо варто звернути увагу на важливість протидії дезінформаційним загрозам. Згідно з Л. Мазуренко, основними методами боротьби з дезінформацією під час війни є підвищення медіаграмотності населення, що допомагає людям захищатися від неправдивої інформації та сприяє підтримці інформаційної безпеки. Ключовими аспектами медіаграмотності є критичне мислення, здатність орієнтуватися в медіапросторі та здатність споживати медіаконтент. Важливою складовою боротьби з фейками є щоденне об’єктивне висвітлення подій через державні інтернет-видання, а також введення кримінальної відповідальності за поширення дезінформації, особливо в умовах війни. Нині стало зрозумілим, що інформаційна війна є елементом повномасштабної війни, що медіаосвіта, медіаграмотність, вироблення стійкості до впливу дезінформації є питаннями національної безпеки [1, с. 54].

Початок повномасштабної війни в Україні в лютому 2022 року кардинально змінив медіапейзаж країни. Інтернет-видання, такі, як «Українська правда», «Тексти» та «Бабель», є провідними джерелами оперативної та достовірної інформації для громадян. Водночас, через зростання використання соціальних мереж, зокрема Telegram, традиційні медіа були змушені адаптуватися, розвиваючи свої канали в цих платформах.

У перший рік війни спостерігалося значне скорочення кількості рекламодавців, що змусило медіа адаптувати свої бізнес-моделі. Видання зосередилися на висвітленні воєнних подій, відмовившись від менш актуальних тем. Журналісти, які раніше спеціалізувалися на політиці, культурі чи економіці, перепрофілювалися на висвітлення війни, часто працюючи в умовах психологічного тиску та постійного стресу. Це призвело до появи нових жанрів та форматів, таких, як репортажі з передової, інтерв'ю з військовими та біженцями, а також аналітичні матеріали про хід бойових дій. Медіа стали більш інтерактивними, залучаючи аудиторію до обговорень та збору коштів на потреби армії.

«Українська правда» продовжувала виконувати свою роль головного інформаційного ресурсу, оперативно висвітлюючи події фронту та важливі державні ініціативи. Видання зберегло свою репутацію надійного джерела новин, публікуючи матеріали про військові дії, дипломатичні зусилля та внутрішньополітичні процеси. Завдяки глибокому аналізу та оперативності, «Українська правда» зміцнила свою позицію як авторитетне джерело інформації для широкої аудиторії.

«Тексти» зосередилися на детальному аналізі та розслідуваннях, надаючи читачам глибоке розуміння складних аспектів війни та її наслідків. Видання активно працювало над фактчекінгом та спростуванням дезінформації, що сприяло підвищенню медіаграмотності населення. Їхні матеріали часто включали інтерв'ю з експертами, військовими та очевидцями, що додавало достовірності та глибини висвітленню подій.

«Бабель» адаптувався до нових умов, залучаючи міжнародну аудиторію та розширюючи географію висвітлення подій. У червні 2024 року команда «Бабеля» організувала поїздку для дев'яти іноземних журналістів з різних країн, які відвідали місця воєнних злочинів, зокрема Мощун та Бучу. Ця ініціатива дозволила показати міжнародній спільноті

реальний стан справ в Україні та протистояти російській пропаганді.

Разом з тим в цей же час журналісти зіткнулися з численними викликами, включаючи ризики для життя, обмежений доступ до інформації та необхідність працювати в умовах цензури. Вони мали ретельно перевіряти факти, особливо коли йшлося про події на окупованих територіях, де отримати достовірну інформацію було надзвичайно складно. Етичні аспекти роботи журналістів також стали предметом обговорення: необхідність балансування між об'єктивністю та патріотизмом, дотримання стандартів у висвітленні злочинів агресора та гуманітарних катастроф. Попри всі труднощі, українські медіа продовжували виконувати свою роль, забезпечуючи суспільство необхідною інформацією та підтримуючи моральний дух нації.

«Українська правда», «Тексти» та «Бабель» є незалежними виданнями, які не фінансуються державою. Донедавна вони отримували підтримку від міжнародних донорів, зокрема Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). У 2024 році «Бабель» отримав фінансування від USAID у рамках проєкту «Медійна програма в Україні». Це дозволяє їм зберігати незалежність і забезпечувати функціонування без зовнішнього впливу від уряду. Попри це, в умовах війни інтернет-видання особливо потребують спонсорів та фінансової підтримки. Війна значно ускладнює фінансування незалежної журналістики через економічні труднощі та обмеження в ресурсах.

Станом на 2025 рік інтернет-видання, такі як «Українська правда», «Тексти» та «Бабель», вже не обмежуються лише висвітленням воєнних подій. Вони активно розширюють свої тематичні рубрики, включаючи політику, бізнес, освіту, культуру та технології, як в Україні, так і у світі. Це свідчить про їх успішну адаптацію до нових реалій, коли, незважаючи на триваючу війну, потреби аудиторії не обмежуються лише питаннями

оборони та безпеки. Завдяки цьому, медіа зберігають свою роль не лише як джерела актуальної інформації про військовий конфлікт, але й як інформативні платформи, які забезпечують читачів важливою інформацією в широкому спектрі тем, що допомагає формувати збалансовану картину світу та сприяє розвитку критичного мислення серед громадян.

Загалом у 2022-2025 роках інтернет-видання продемонстрували гнучкість та професіоналізм, адаптуючись до викликів воєнного часу та забезпечуючи аудиторію якісною та достовірною інформацією.

Список використаних джерел

1. Мазуренко Л. І. Інформаційна безпека в умовах російсько-української війни: виклики та загрози. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології»*. 2022. Випуск 42. С. 50–57.

2. Цуріна Е. Контентні трансформації інтернет-видання DOU в умовах воєнного стану. *Вісник Книжкової палати.* 2023. № 11. С. 10–16.

УДК [005.584.2:355.012(470+571)]:070-042.3

Володимир Домбровський,
Херсонський державний університет
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри української і слов'янської філології та журналістики
Мартос С. А.

РОЛЬ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ РОЗСЛІДУВАНЬ У ВИКРИТТІ РОСІЙСЬКИХ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

У науковій розвідці висвітлено роль журналістських розслідувань у документуванні воєнних злочинів росії проти України на прикладі аналізу проєкту «Сліди війни» від Bihus.Info. Проаналізовано ключові журналістські матеріали, що фіксують злочини окупантів, зокрема вбивства, катування, викрадення людей і знищення цивільної інфраструктури. Дослідження підкреслює значення розслідувань для міжнародного правосуддя, санкційної політики та історичної пам'яті.

Ключові слова: *журналістські розслідування, воєнні злочини, збройна агресія, засоби масової інформації.*

The research highlights the role of investigative journalism in documenting Russia's war crimes against Ukraine through the analysis of the "Traces of War" project by Bihus.Info. Key journalistic materials recording the crimes of the occupiers, including killings, torture, abductions, and the destruction of civilian infrastructure, are analyzed. The study emphasizes the significance of investigations for international justice, sanctions policy, and historical memory.

Keywords: *investigative journalism, war crimes, armed aggression, mass media.*

У контексті збройної агресії росії проти України роль засобів масової інформації є надзвичайно важливою, адже це інструмент формування інформаційної стійкості, національної ідеї, висвітлення та фіксування воєнних злочинів агресора, зокрема вбивств, викрадень людей, порушень правил і звичаїв ведення війни, знищення цивільної інфраструктури. Зафіксовані факти є основою формування історичної пам'яті, а також слугують доказовою базою для доведення окреслених злочинів на рівні міжнародного законодавства. Не останню роль у цьому процесі відіграють журналісти-розслідувачі, які не лише фіксують, але й доводять факти тих чи інших правопорушень.

Про особливу роль журналістських розслідувань (далі – ЖР) в умовах війни йдеться у «Заяві Комісії з журналістської етики про важливість журналістських розслідувань під час війни» [3]. Крім того у «Посібнику журналіста з розслідування воєнних злочинів», що був опублікований за підтримки GIJN, авторський колектив акцентує увагу на низці ключових питань, таких, як: цифрова та фізична безпека, питання права та моралі, особливості розшуку воєнних злочинців, специфіка фіксування даних, пошук зниклих, робота з джерелами інформації,

особливості спілкування з вразливими групами населення [7]. М. Василенко у своїй науковій розвідці порушує питання розвитку ЖР в умовах війни, наголошує на потребі дослідження емпіричного матеріалу цієї царини журналістської діяльності [1]. Однак, у сучасній комунікативістиці бракує комплексного аналізу ролі ЖР в умовах російсько-українського протистояння, що і зумовлює актуальність представленої наукової розвідки.

Bihus.Info – один із провідних українських інформаційних ресурсів, що спеціалізується на розслідуванні антикорупційних справ. Проте з початком повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року на його сторінках стартував проєкт «Сліди війни», націлений на документуванні злочинів, що чинять російські війська на території України – «24 лютого російські окупанти почали широкомасштабний наступ на Україну. Росіяни “принесли” з собою ракетні обстріли, масові вбивства, катування, мародерство і згвалтування. Окремі випадки цього зла тонуть в щільному інформаційному потоці останніх місяців» [9].

Зокрема в матеріалі «Пекло у раю: Як окупанти знищували Кінбурнську косу, вбиваючи природу і тероризуючи місцевих» розповідається про живописний куточок півдня України, який було перетворено окупантами на мілітаризовану зону. Йдеться про знищення унікальної пам’ятки природи, масштабні пожежі, переслідування та викрадення працівників заповідника [4].

Не оминули журналісти теми полону, зокрема у статті «Окупанти тримали в катівнях Херсонщини 76 українських правоохоронців, частина з них ще в полоні» йдеться про затримання та катування працівників правоохоронних органів, яких російські війська згодом вивезли на окуповану частину Херсонщини та АР Крим, відступаючи з Херсона.

Автори публікації наводять свідчення подружжя, яке пережило жахи ув'язнення та катувань [6].

Матеріал «Ексклюзивні кадри Кліщіївки після ворожого штурму» є свідченням руйнації, що несуть з собою війська агресора. Воєнні кореспонденти, перебуваючи на позиції 95 бригади, змогли відзняти унікальні кадри села, яке було деокуповане. Унаслідок регулярних атак з боку ворога населений пункт був знищений, на кадрах можна розгледіти лише обриси колишніх будівель [2].

Журналісти Bihus.Info фіксують факти вбивства дітей, зокрема в одному з матеріалів розповідається про загибель 11-річного хлопчика з Миколаєва, який загинув внаслідок російського обстрілу (матеріал «Шість годин болю: історія загибелі 11-річного Артема з Миколаєва, який всю ніч пробув під завалами знищеного росіянами будинку») [5].

У статті «Вони повністю знищують село: як фермери на Миколаївщині живуть під постійними обстрілами» розповідається про життя в одному з сіл, що розташоване на межі Херсонської та Миколаївської областей, йдеться про життя мирних мешканців, які потерпали від жорстоких обстрілів. Автори фіксують та документують збитки, завдані громаді та фермерському господарству [8].

Як бачимо, проаналізовані матеріали охоплюють цілий спектр тем, таких, як екологічні та економічні збитки, вбивства, катування, полон, порушення прав людей тощо. Таким чином, журналісти-розслідувачі не лише фіксують факти воєнних злочинів, а й доносять їх до міжнародної спільноти. Завдяки роботі Bihus.Info та інших медійних організацій представники демократичного світу впроваджують нові економічні санкції проти росії, представники правозахисних організацій отримують додаткову доказову базу для майбутніх судових справ, європейські партнери аналізують факти воєнних злочинів тощо.

Список використаних джерел

1. Василенко М. К. Журналістське розслідування в умовах воєнного часу. Розвиток чи занепад?Scientific Notes of Institute of Journalism, Т. 1 (82) 2023. URL: http://www.scientific-notes.com/wp-content/uploads/2023/06/82_2.pdf (дата звернення: 15.01.2025).

2. Ексклюзивні кадри Кліщіївки після ворожого штурму. Bihus.Info. URL:https://bihus.info/eksklyuzyvni-kadry-klishhiyivky-pislya-rankovogo-vorozhogo-shturmu/ (дата звернення: 15.01.2025).

3. Заява КЖЕ про важливість журналістських розслідувань під час війни. URL: https://cje.org.ua/statements/zaiava-kzhe-pro-vazhlyvist-zhurnalistskykh-rozsliduvan-pid-chas-viyny/ (дата звернення: 15.01.2025).

4. Зубова Анастасія. «Пекло у раю: Як окупанти знищували Кінбурнську косу, вбиваючи природу і тероризуючи місцевих». Bihus.Info. URL:https://bihus.info/peklo-u-rayu-yak-okupanty-znyshhuvaly-kinburnsku-kosu-vbyvayuchy-pryrodu-i-teroryzuyuchy-misczevyh/ (дата звернення: 15.01.2025).

5. Зубова Анастасія. Шість годин болю: Історія загибелі 11-річного Артема з Миколаєва, який всю ніч пробув під завалами знищеного росіянами будинку. Bihus.Info. URL: https://bihus.info/shist-godyn-bolyu-istoriya-zagybeli-11-richnogo-artema-z-mykolayeva-yakyj-vsyu-nich-probuv-pid-zavalamy-znyshhenogo-rosiyanamy-budynku/ (дата звернення: 15.01.2025).

6. Калюжна Анна. Окупанти тримали в катівнях Херсонщини 76 українських правоохоронців, частина з них ще в полоні. Bihus.Info. URL: https://bihus.info/okupanty-trymaly-v-kativnyah-hersonshhyny-76-ukrayinskyh-pravoohoroncziv-chastyna-z-nyh-shhe-v-poloni/ (дата звернення: 15.01.2025).

7. Посібник журналіста з розслідування воєнних злочинів. URL:https://gijn.org/wp-content/uploads/2023/11/Ukrainian-ebook-War-Crime-Guide_2024_18_03.pdf (дата звернення: 15.01.2025).

8. Сич Мар'яна. «Вони повністю знищують село»: як фермери на Миколаївщині живуть під постійними обстрілами. Bihus.Info. URL: https://bihus.info/vony-povnistyu-znyshhuyut-selo-yak-fermery-na-mykolayivshhyni-zhyvut-pid-postijnymy-obstrilamy/ (дата звернення: 15.01.2025).

9. Сліди війни. URL: https://bihus.info/projects/slidy-vijny/ (дата звернення: 15.01.2025).

УДК 070

Христина Дуженкова,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. філос. н., доцент кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Бурлука О. В.

ПОДКАСТИ ЯК НОВИЙ ФОРМАТ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО КОНТЕНТУ

У статті розглядається подкаст як сучасний формат журналістського контенту, жанрову специфіку, типологію та особливості споживання подкастів у медіа-просторі.Окрему увагу приділено подкаст-інтерв'ю.

***Ключові слова*:** *подкаст, подкаст-інтерв'ю, журналістика,цифрові медіа, інформаційні технології, медіа-простір.*

The article examines the podcast as a modern format of journalistic content, genre specifics, typology and peculiarities of podcast consumption in the media space. Special attention is paid to podcast interviews.

Keywords: *podcast, podcast interview, journalism, digital media, information technology, media space.*

Одним із найперспективніших форматів сучасного медіа-простору є подкасти. Вони швидко завоювали популярність завдяки своїй доступності, гнучкому формату та можливості персоналізації контенту. Подкаст – цифровий аудіо-, відеофайл або запис, який зазвичай виступає в якості частини певної серії, що може бути завантаженим із веб-сайту на медіа-плеєр чи комп'ютер [1].

Подкасти можуть охоплювати широкий спектр жанрів, включаючи інтерв'ю, лекції, аудіо-блоги, розважальні шоу, документальні серії, кіно, новини, політику, спорт, ігри, музикутощо. Це робить їх універсальним

інструментом для журналістів. На сьогодні не існує єдиної загальноприйнятої класифікації типів подкастів, тому деякі дослідники у сферіжурналістики пропонують різні підходи до їх типології. Наприклад, О. Санто виділяє вісім основних типів подкастів: інтерв'ю; розмовні подкасти; подкаст-монолог; розповідь/подкасти-розслідування; подкасти круглого столу; театральні/художні подкасти; подкасти з перепрофільованим контентом; гібридні подкасти [6].

Інші дослідники також пропонують свої класифікації Т. Терещенко [5] та О. Дмитровський [3] поділяють подкасти на три основні види: аудіоподкасти (традиційна форма подкасту у якості аудіофайлу), відеоподкасти (запис за допомогою камери, такі подкасти активізують не тільки слухове сприйняття, а й візуальне) та скрінкасти (транслюється для широкої аудиторії відеопотік із записом того, що відбувається на екрані електронного носія автора).

На відміну від радіостанцій, де контент пропонується за фіксованим ефірним розкладом, подкасти дозволяють слухачам самостійно обирати те, що їм цікаво та слухати будь-коли й будь-де: в дорозі, під час тренувань або просто під час відпочинку.

Подкасти можуть мати як професійний студійний стиль, так і аматорський стиль, що робить їх доступними для широкої аудиторії.Для журналістів це реальна можливість говорити на ті теми, які у ЗМІ можуть залишитися без уваги. Подкасти не обмежені ефірним часом чи форматними рамками, тому можна пояснювати детально події й навіть у розслабленому, невимушеному стилі.Це робить їх особливо цінними для незалежних медіа й тих, хто хоче бути ближчим до аудиторії.

Як вже зазначалося вище, подкасти можуть поділятися на два стилі, але незалежно від обраного стилю, їх об'єднує головне – голос подкастера. Голос це один із ключових елементів успішного подкасту. Він створює

атмосферу, утримує увагу слухачів і робить контент живим. Голос має бути виразним, емоційним та не монотонним [3]. Оптимальним варіантом є те, що подкаст будуть вести двоє дикторів із динамічним тембром голосу. Це зробить випуск цікавішим, а живий діалог привертатиме більше уваги слухачів. Такий підхід є особливо важливим для новинних та інформаційних подкастів, де потрібно не просто передати конкретну інформацію та факти, а й утримати інтерес аудиторії.

Але варто наголосити про те, що даному формату притаманна дешевизна [2], оскільки для їх створення не потрібні значні фінансові вкладення. А для слухачів цей формат зручний тим, що знайти та слухати подкасти можна за кілька кліків на популярних аудіо-подкастових платформах (GooglePodcast, ApplePodcasts, SoundCloud, Spotify, YouTube, Overcast та інші), які інтуїтивно зрозумілі у використанні [4].

За тривалістю подкасти можуть бути від декількох хвилин до декількох годин, залежно від їхнього формату та змісту. Проте для інформаційних подкастів оптимальна тривалість становить 7 – 11 хвилин. Щодо тривалості хронометражу окремих сюжетів, вони не повинні перевищувати 1 хвилину 20 секунд [3].

Одним із найпопулярніших форматів подкастів є подкаст-інтерв'ю. У цьому форматі подкастери запрошують гостей – експертів у різних галузях, волонтерів, військових, представників культури тощо та проводять з ними бесіди. Такі інтерв'ю часто мають більш неформальний характер порівняно з традиційними інтерв'ю [4]. Це можливість познайомитися з запрошеною людиною через її історії. Коли гість розповідає про свій досвід, погляди чи переживання, це допомагає слухачам краще його зрозуміти. Такі розмови роблять контент подкаст-інтерв'ю більш живими й цікавими, адже це не просто сухі факти, а щирі

роздуми та емоції людини. Крім того, особисті історії дозволяють глибше зануритися в тему, побачивши її через призму реального життя.

Список використаних джерел

1. Беньківська А. Т. Подкастинг як інструмент маркетингових комунікацій. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. № 17 (2). 2017. С. 15–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_17%282%29__4 (дата звернення: 07.03.2025).

2. Гоцур О. Блог і подкаст як розвиток професійної діяльності коментатора та оглядача радіо- і телемовлення. *Держава і регіони. Соц. комунікації.* 2022. № 3 (51). С. 40–45.

3. Дмитровський О., «Особливості подкастингу як основної складової інтернет-радіо». *Теле- та радіо-журналістика*. № 16. 2017. С. 97–101.

4. Мудра І., Майхровська Ю. Види та жанри аудіоподкастів від ЗМІ. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*. № 1 (5). 2023. С. 40–49.

5. Терещенко Т. В. Використання соціального сервісу «подкаст» як інноваційна методика навчання говоріння (на матеріалі німецької мови). *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. Вип. 14 (57). 2016. С. 110–113.

6. Types of Podcasts: The Complete Guideto Audio Content Marketing (Infographic). *Brafton. Fuelyourbrand.* 2021. URL: https://www.brafton.com/blog/videomarketing/types-of-podcasts/ (дата звернення: 07.03.2025).

УДК 070(477)-042.3:159.923.2(=1:477)"364"

Сабіна Ібрагімова,
Херсонський державний університет
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри української і слов'янської філології та журналістики
Соломахін А. Ф.

ВПЛИВ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА НА ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

У дослідженні представлено особливості впливу українських медіа на зміцнення національної ідентичності в умовах російсько-української війни, охарактеризовано найважливіші інструменти та проаналізовано тенденції українських ЗМІ.

***Ключові слова**: повномасштабна війна, медіа, національна ідентичність, патріотизм, суспільна єдність, інформаційний опір, медіаграмотність, маніпуляції, дезінформація.*

The study presents the peculiarities of the Ukrainian media's influence on strengthening national identity in the context of the Russian-Ukrainian war, characterizes the most important tools and analyzes the trends of the Ukrainian media.

***Keywords**: full-scale war, media, national identity, patriotism, social unity, information resistance, media literacy, manipulations, disinformation.*

В умовах повномасштабної війни, яку розв’язала росія проти України, роль медіа у формуванні національної ідентичності набула особливого значення. Засоби масової інформації стали не лише джерелом об’єктивної інформації про перебіг бойових дій, а й важливим чинником зміцнення суспільства, згуртування, патріотизму та формування спільного національного наративу. Українські медіа активно висвітлюють культурні, історичні та мовні аспекти національної ідентичності, сприяючи усвідомленню громадянами власної приналежності до української нації. Водночас вони протистоять інформаційним атакам та пропаганді, які намагаються розколоти українську самосвідомість і підірвати єдність суспільства.

Усвідомлення українцями національної ідентичності займає важливе значення у формуванні української національної безпеки. Так само важко переоцінити роль медіаграмотності населення у період російсько-української війни. Медіаграмотність – це сукупність знань і навичок, що сприяють ефективному орієнтуванню в сфері засобів масової комунікації, створенню якісного медіаконтенту відповідно до журналістських стандартів, а також виявленню фейків і маніпуляцій [1, с. 25].

Питання національної самоідентифікації є ключовими для кожного народу, оскільки воно визначає фундаментальні засади його існування. Для

України ця проблема набуває особливої гостроти, адже після здобуття незалежності постала необхідність вибору нової ідентичності, яка б найкраще сприяла формуванню політичної нації та єднанню громадян [2, с. 16].

Українські засоби масової інформації посідають ключове місце у висвітленні подій війни та боротьбі з російською пропагандою. Найкращий спосіб інформаційного захисту – це збільшення українського мовлення: «Кожна незаповнена частота – це можливість для ворожої пропаганди. Ми повинні закривати ці частоти своїми каналами та радіостанціями» [3].

У цьому світлі слід наголосити, що культура є важливим інструментом в інформаційному протистоянні з Росією, оскільки одна з основних тез російської пропаганди стверджує, що українська ідентичність не існує, а вся українська культура нібито була створена комуністичним режимом на початку XX століття. Поки ворожі новинні ресурси спростовують фейки про ситуацію на фронті, українські культурні медіа адаптували свою діяльність, підлаштовуючись під умови інформаційної війни [4].

Важливою тенденцією в українських ЗМІ стало зростання патріотичного та мобілізаційного контенту. В умовах загрози існуванню держави це знаходить відображення в розповідях про героїзм і самопожертву українських захисників, волонтерські ініціативи та благодійні проєкти, а також у поширенні закликів до єдності й стійкості перед агресором [5, с. 62] .

Висвітлення національної ідентичності вплинуло на жанрові характеристики публікацій в українських електронних медіа. Зокрема збільшилась кількість статистичних публікацій у форматі заміток (найчастіше – бойові втрати противника). Такі публікації сприяють зміцненню впевненості українців у майбутній перемозі.

Зросла кількість інтерв'ю з військовими експертами, ВПО, військовослужбовцями, які демонструють героїзм. Такий контент є джерелом достовірної інформації, наголошує на свідомості української нації і сприяє укріпленню патріотичних поглядів в українському суспільстві [5, с. 25].

Ще одним важливим аспектом діяльності засобів масової інформації є їхній вплив на емоційний стан суспільства, здатності мобілізувати або заспокоїти громадян. Наприклад, у перші дні війни виступи Є. Карася та В. Кіма транслювалися на телебаченні по кілька разів на день, створюючи відчуття впевненості завдяки прогнозам «швидкого» завершення війни. Також інформація подавалася через призму героїзації українських військових, що викликало сильні емоційні реакції [6, с. 15].

Таким чином, українські медіа відіграють ключову роль у формуванні національної ідентичності під час війни, сприяючи зміцненню суспільної єдності, патріотизму та інформаційного опору. ЗМІ не лише висвітлюють події на фронті, а й адаптують контент до викликів інформаційної війни, протидіючи російській пропаганді.

Список використаних джерел

1. Букіна Н. В. Національна ідентичність та медіаграмотність в парадигмах російсько-української війни. 2022. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/58555/1/284-Chapter%20Manuscript-16358-1-10-20230123.pdf (дата звернення: 16.01.2025).

2. Нагорна Л. Поняття «національна ідентичність» і «національна ідея» в українському термінологічному просторі. *Політичний менеджмент*. 2003. № 2. С. 14–30.

3. Максим Онопрієнко: Українські медіа відіграють ключову роль у висвітленні війни та протидії російській пропаганді. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. URL: https://webportal.nrada.gov.ua/maksym-onopriyenko-ukrayinski-media-vidigrayut-klyuchovu-rol-u-vysvitlenni-vijny-ta-protydiyi-rosijskij-propagandi/ (дата звернення: 16.01.2025).

4. Марія Бліндюк. Як працюють українські культурні медіа під час війни. Суспільне Культура. 03.06.2022. URL: https://suspilne.media/culture/245223-ak-pracuut-ukrainski-kulturni-media-pid-cas-vijni/ (дата звернення: 16.01.2025).

5. Кліницький Денис. Вплив російсько-української війни на контент електронних медіа у період з 24.02.2022 по 24.02.2023. Київ, 2024. URL:

https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/132c0557-fad8-40c5-97c4-12a584be4a19/content (дата звернення: 16.01.2025).

6. Лазарєва Маргарита. Особливості висвітлення теми війни в Україні українськими та зарубіжними ЗМІ: порівняльний аспект. Миколаїв, 2024. URL: https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3420/1/0.pdf (дата звернення: 16.01.2025).

УДК 316.070

Єлизавета Іващенко,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Якубовська М. Г.

РОЛЬ МЕДІА В ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ

У сучасному світі медіа відіграють важливу роль у формуванні економічної реальності. Інформація, що подається через засоби масової інформації, впливає на поведінку громадян, інвесторів, підприємців і державних структур. Завдяки медіа суспільство отримує доступ до аналітики ринків, макроекономічних прогнозів, новин про економічні реформи, що, у свою чергу, впливає на фінансові рішення та загальний економічний розвиток країни.

Ключові слова: *медіаграмотність, країни Європи, соціально-економічні процеси, активність, освіта.*

In the modern world, the media play an important role in shaping economic reality. Information provided through the media influences the behavior of citizens, investors, entrepreneurs and government agencies. Thanks to the media, society gains access to market analytics, macroeconomic forecasts, news about economic reforms, which, in turn, affects financial decisions and the overall economic development of the country.

Keywords: *media literacy, European countries, socio-economic processes, activism, education.*

Одним із важливих інструментів, який дозволяє візуалізувати та оцінити економічні процеси, що відбуваються в державі, і мають значний вплив на суспільство і бізнес-процеси, є медіа. Медіа виконують роль посередника між державою, бізнесом та громадянами, формуючи громадську думку та сприяючи інформованості суспільства. Відповідно, актуальність цієї теми пояснюється зростаючим значенням інформаційного простору в умовах глобалізації та цифрової трансформації. Медіа можуть як сприяти прозорості економічних процесів, так і бути інструментом маніпуляцій та дезінформації. Тому важливо дослідити роль ЗМІ у формуванні економічного дискурсу та їхній вплив на прийняття рішень різними учасниками ринку.

Метою цієї розвідки є аналіз функцій медіа в економічних процесах, їхнього впливу на суспільство, бізнес і державу, а також визначення основних викликів і перспектив розвитку економічної журналістики.

Медіа, завдяки своїй здатності швидко поширювати інформацію, стали важливим інструментом комунікації між бізнесом і державними органами. Вони не тільки інформують громадян про економічні процеси, але й активно створюють економічні дискурси, які впливають на суспільну свідомість. Важливим аспектом є те, що через медіа формується економічний імідж країни на міжнародній арені.

Крім того, медіа виконують декілька ключових функцій в економіці, наприклад такі як: інформаційна функція для надання актуальних економічних новин, даних про ринки, фінансових звітів та аналітики; освітня (чи певною мірою просвітницька) функція покликана підвищувати фінансову грамотність громадян через експертні статті, інтерв’ю та аналітичні матеріали, так, медіа допомагають громадянам зрозуміти економічну ситуацію в країні, надаючи їм доступ до важливих даних і прогнозів. Наприклад, в Україні, де економічна ситуація часто змінюється,

роль медіа як джерела інформації зростає. Тому на медіа лежить відповідальність за точність і об'єктивність поданої інформації. «В сучасних умовах медіа індустрія формує конкурентоспроможний профіль будь якої держави, оскільки об'єднує глобальні пласти сфери послуг та розваг. Медіаіндустрія включає рекламу, продаж товарів та послуг, розважальний контент, спорт, ігри, музику та багато інших сегментів, що трансформувалися з реального ринку до Інтернет простору» [1, с.16].

Контролююча функція медіа є фактично моніторингом економічної діяльності влади та бізнесу, розслідуванням випадків корупції та економічних правопорушень і ще можна виділити функцію формування громадської думки, себто вплив на суспільне сприйняття економічних реформ, податкової політики, інвестиційного клімату тощо. Через публікації в ЗМІ уряди та підприємства можуть оцінити ефективність своїх політик, виявити проблеми та запропонувати нові рішення. Під час економічних криз роль медіа значно зростає, оскільки вони стають каналом для критики та пропозицій, що може призвести до змін у політичних і економічних стратегіях.

Ці функції визначають загальний вплив медіа на економічне середовище та поведінку його учасників.

Економічна інформація, що транслюється через медіа, впливає на фінансові рішення громадян. Наприклад, новини про економічну кризу можуть викликати панічні настрої, зниження споживання та відтік капіталу. Навпаки, позитивні економічні прогнози можуть стимулювати інвестування та розвиток бізнесу.

Також медіа сприяють фінансовій грамотності населення, що дозволяє громадянам більш усвідомлено керувати своїми фінансами, інвестувати та уникати шахрайських схем.

Державні органи можуть використовувати медіа як інструмент комунікації з громадянами щодо податкової політики, макроекономічних реформ, пенсійної системи тощо. Проте в деяких випадках влада може впливати на економічні ЗМІ з маніпулятивною метою, використовуючи їх для приховування реальних економічних проблем.У багатьох демократичних країнах незалежна економічна журналістика відіграє важливу роль у контролі за діяльністю уряду, викриваючи корупційні схеми, неефективне використання бюджету та інші економічні порушення.

Бізнес, в принципі, також активно взаємодіє між собою і з громадськістюзасобами медіа – через рекламу, проведення PR-кампанії та для корпоративної комунікації. Успішні компанії використовують ЗМІ для формування позитивного іміджу, залучення інвесторів і клієнтів.Однак не завжди медіа грають на боці бізнесу, наприклад, журналістські розслідування можуть викривати фінансові махінації, монопольні змови або екологічні порушення бізнесових компаній, що суттєво вплине на їхню репутацію.

Серед основних викликів, з якими стикаються медіа в економічній сфері перше місце напевно посідає фінансова залежність ЗМІ від рекламодавців і впливових корпорацій, що може заважати об’єктивності журналістики, на другому місці, на наш погляд, будуть економічні фейки, маніпуляції даними та поширення неправдивої інформації, також не на користь медіа грає необхідність адаптуватисядо нових форматів медіа, зокрема подкастів, відеоаналітичних та інтерактивних платформ, але медіа змушені їх виткористовувати, бо спостерігається зниження рівня довіри до традиційних ЗМІ через поширення альтернативних джерел інформації на альтернативних платформах, про що ми зазначили, зокрема в соціальних мережах.

Для подальшого розвитку економічної журналістики державі необхідно підтримувати незалежність медіа, розвивати фактчекінг, підвищувати професійні стандарти журналістів та впроваджувати інноваційні підходи до подачі економічної інформації.

Медіа відіграють важливу роль в економічних процесах, оскільки вони не лише інформують суспільство про актуальні події, але й впливають на фінансову поведінку громадян, контроль за діяльністю влади та бізнесу.

Економічні ЗМІ можуть бути як інструментом забезпечення прозорості та фінансової грамотності, так і засобом маніпуляцій та впливу. Тому важливо підтримувати незалежність економічної журналістики, розвивати нові цифрові формати та боротися з дезінформацією.

В умовах цифрової епохи роль медіа в економічних процесах буде лише зростати, тому якісна, об'єктивна та аналітична економічна журналістика є важливим елементом сталого розвитку суспільства та економіки.

Список використаних джерел

1. Лютак О.М., Баула О.В. Структурні трансформації медіа індустрії та її вплив на економічний розвиток країн. *Актуальні проблеми економіки*. №12 (222), 2019 С. 15-23 URL: https://eco-science.net/archive/2019/APE-12-2019/12.19_topic_Liutak%20O.M,%20Baula%20O.V.pdf (дата звернення: 15.01.2025).

2. Чирак І. М. Економіка соціальних медіа: навчальний посібник. Тернопіль: ЗУНУ, 2023. 300 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/48285/1/%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0%20%D1%81%D0%BE%D1%86%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0.pdf (дата звернення: 15.01.2025).

3. Чирак І. М., Економіка соціальних медіа: сучасні тренди таособливості розвитку. *Ефективна економіка*. 2021, №12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2021/94.pdf (дата звернення: 15.01.2025).

УДК 070:347.938

Софія Карєва,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Якубовська М. Г.

МЕДІА ТА КОРУПЦІЯ: ЖУРНАЛІСТСЬКІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ БОРОТЬБИ З НЕЧЕСНІСТЮ

У дослідженні розглянуто специфіку розслідувальної журналістики як інструменту боротьби з нечесністю. Опрацьовано наукові публікації останніх років, зазначено, що потрібно розширювати погляд на журналістське розслідування враховувати їхні практичні та результати.

Ключові слова: *журналістика, журналістське розслідування, економіка, політика, корупція.*

The study examines the specifics of investigative journalism as a tool for combating dishonesty. Scientific publications of recent years are reviewed, and it is noted that it is necessary to broaden the view of investigative journalism to take into account their practical and results.

Keywords: *journalism, investigative journalism, economics, politics, corruption.*

На жаль, корупція залишається однією з найсерйозніших проблем сучасного суспільства, яка підриває довіру до державних інституцій, заважає економічному розвитку та порушує соціальну справедливість. У цьому контексті медіа, зокрема журналістські розслідування, відіграють ключову роль у викритті корупційних схем та притягненні винних до відповідальності.

Роль журналістів в українському медіапросторі зазнає певних трансформацій у контексті сучасної війни, загострення політичної ситуації, напружених міжнародних відносин, скрутного економічного та

матеріального становища в країні, і, безперечно, численних корупційних ризиків, які негативно впливають на імідж України в світі.

До того ж, умови роботи під час воєнного стану в країні та зосередження уваги світової спільноти на Україні вимагають від працівників медіа не лише інформувати суспільство, але і формувати громадську думку (то вже рівень публіцистики, звісно). У зв'язку з цим, а також разом із появою більшої кількості можливостейдля професійного розвитку, усучасному вітчизняному медіапросторі можна побачити справді велику кількість публіцистики та аналітичних матеріалів, зокремажурналістських розслідувань. На жаль, є і замовні матеріали з політичним підтекстом, які особливо старанно активізуються у передвиборчі періоди.

Тим не менш, серед українських інвестигаторів є справді незалежні та неупереджені фахівці, професіоналізм яких підтверджується і визнається як в Україні, так і на світовому рівні – наприклад, премія DemocracyAward, FreePressAwards та інші.

Серед визнаних відомих антикорупційних програм в Україні були: «Схеми: корупція в деталях», «Наші гроші з Денисом Бігусом», «Слідство.інфо» та інші розслідування.

Але й зараз журналістські розслідування є потужним інструментом для виявлення та публічного висвітлення корупційних дій, хоча і з певними обмеженнями через воєнний стан. Медіа можуть тиснути на владу та просвіщати громадськість, сприяючи ініціюванню офіційних розслідувань, формують суспільну думку, підвищуючи обізнаність про наслідки корупції та необхідність боротьби з нею.

Необхідною залишається підтримка незалежних медіа з метою забезпечення правового захисту журналістів, які займаються розслідуваннями, фінансова підтримка незалежних ЗМІ для забезпечення

їхньої більшої незалежності від владних та бізнесових структур. Варто сприяти розвитку медіаграмотності серед громадян для підвищення довіри до якісних розслідувань.

Використання новітніх технологій (наприклад, штучного інтелекту, блокчейну) для аналізу великих обсягів даних, міжнародна співпраця журналістів для розслідування транснаціональної корупції – створюють обнадійливі перспективи розвитку журналістських розслідувань в Україні.

Насправді, журналістські розслідування є важливим інструментом у боротьбі з корупцією, який має допомагати забезпечити прозорість та підзвітність влади, для цьогопотрібно розширювати погляд на журналістське розслідування, враховувати їхні практичні результати. Так, скандали останніх років у партії «Слуга народу», нардепи якої часто потрапляють у корупційні та інші скандали, зазвичай не несуть жодної кримінальної відповідальності і, у своїй більшості, просто виїжджають закордон. Тому, для справжньої ефективності журналістських розслідувань необхідно створити умови для безпечної роботи журналістів, підтримувати незалежність медіа та розвивати міжнародну співпрацю у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Бут К. О. Інструментарій журналістського розслідування: складники та доцільність використання. URL : https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/1900 (дата звернення: 18.01.2025).

2. Волобуєв А. Ф. Кримінальне провадження і журналістське розслідування: конкуренція чи взаємодія. *Вісник Національної академії правових наук України*. Том 31, № 1, 2024 С. 266-283. URL: https://visnyk.kh.ua/web/uploads/journals_pdf/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9D%D0%90%D0%9F%D1%80%D0%9D%D0%A3_%D0%A2%D0%BE%D0%BC_%2031(1)_2024.pdf#page=266 (дата звернення: 18.01.2025).

3. Глушко О. К. «Вищий пілотаж» журналістики. URL: http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1446 (дата звернення: 18.01.2025).

4. Лаб'як І. Скандали у «Слузі народу»: 10 нардепів, які погоріли на хабарях, корупції та інших скандалах. URL : https://tsn.ua/politika/skandali-u-sluzi-narodu-10-nardepiv-yaki-pogorili-na-habaryah-korupciyi-ta-inshih-skandalah-2386927.html (дата звернення: 18.01.2025).

5. Ніколаєнко Т. Від концептуальних тигрів до звичних хабарників: хроніка підозр та скандалів «слуг народу». URL: https://censor.net/ua/r3500203 (дата звернення: 18.01.2025).

6. Николенко О. 5 найгучніших журналістських розслідувань України. URL: https://suspilne.media/38952-5-najgucnisih-zurnalistskih-rozsliduvan-ukraini/ (дата звернення: 18.01.2025).

7. Старкова Г. В. Розслідувальна журналістика в Україні та її впливи / Г. В. Старкова, К. В. Яресько. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Т. 31 (70). №2. С. 222-228. URL :http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32786 (дата звернення: 18.01.2025).

УДК 070.4:004.738.5:355.4

Олександр Лазеба,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – д. філол. н., професор кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій Баландіна Н. Ф.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ TELEGRAM В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ

Досліджено соціальну мережу Telegram, яка під час російсько-української гібридної війни водночас є інструментом поширення і протидії дезінформації. Вивчено її вплив на формування суспільної думки, а також розглянуто під кутом зору інформаційної безпеки. Вказано на переваги платформи у воєнний час, зокрема її роль в оперативному інформуванні, установці та підтриманні зв'язку. Закцентовано увагу на потенційних загрозах, пов'язаних з поширенням фейків і пропаганди, наведено рекомендації з розвитку критичного мислення.

Ключові слова:*гібридна війна, соціальна мережа Telegram, дезінформація, фейки, медіаграмотність.*

The article examines the social network Telegram, which during the Russian-Ukrainian hybrid war is both a tool for spreading and countering disinformation. Its impact on the formation of public opinion is studied, and it is also considered from the perspective of information security. The advantages of the platform in wartime are indicated, in particular its role in prompt

information, establishing and maintaining communication. Attention is focused on potential threats associated with the spread of fakes and propaganda, and recommendations for the development of critical thinking are given.

Keywords: *hybrid war, social network Telegram, disinformation, fakes, media literacy.*

Під час повномасштабного вторгнення росії в Україну особливої ваги набув інформаційний аспект війни, зокрема посилилися загрози, пов'язані з активізацією ворожої пропагандистської діяльності. Як зазначає В. М. Вовк:*«Гібридні війни – це конфлікти, які більше не можна пояснити тріадою Клаузевіца – уряд, армія, народ»* [2]. У розуміння гібридної війни додаються нові об'єктивній суб'єктивні складники, загострені на використанні немілітарних методів агресії, зокрема інформаційних, дипломатичних та психологічних.

У цьому контексті активізувалася діяльність соціальної мережіTelegram, яка стала зручною платформою для оперативного обміну інформацією. Під час війни вона перетворилася на один із ключових каналів комунікації. Завдяки своїй доступності Telegram забезпечує швидке донесення актуальної інформації як в Україні, так і за її межами.

Проте разом із позитивними аспектами Telegramперетворився на вразливе поле для інформаційної агресії. Зокрема, ворог активно використовує платформу для поширення пропаганди, панічних настроїв, дезінформації і фейків, спрямованих на дискредитацію української влади та деморалізацію суспільства. Анонімність, відсутність жорсткого контролю над мовою ворожнечі сприяють швидкому розкручуванню каналів, через які агресор маніпулює свідомістю всього світу.

Мета цієї розвідки – дослідити роль соціальної мережіTelegram під час гібридної війни в Україні, визначити її вплив на формування суспільної

думки, інформаційну безпеку та використання як інструменту маніпуляції і протидії дезінформації.

Об'єкт дослідження – Telegram як платформа для комунікації, обміну інформацією та медіавпливу під час гібридної війни в Україні.

Предмет дослідження – особливості функціонування Telegram у контексті гібридної війни, його роль у поширенні інформації, формуванні громадської думки та вплив на соціальні процеси в Україні.

У 2013 році російський програміст, бізнесмен Павло Дуров заснував Telegram, який із самого початку представив соціальну мережу як незалежну платформу з високим рівнем захисту інформації. Шифрування повідомлень, відсутність державного контролю зробили її привабливою для користувачів, які цінують конфіденційність та безпеку спілкування [1].

Значну роль відіграла функція Telegram-каналів у 2022 році, що дозволила публікувати контент. Його використовували як звичайні користувачі для особистого спілкування, так і медіа для поширення офіційних повідомлень від державних органів та громадських організацій. Під час війни платформа стала важливим інструментом оперативного інформування населення про зміни на фронті, повітряні тривоги й розташування найближчих укриттів [1].

Використання мобільного додатка Telegram зросло у 8 разів. До лютого середньостатистичний користувач приділяв цьому додатку близько 5 хвилин на день. Однак із початком війни цей показник збільшився до 40 хвилин на добу. За результатами квітневого рейтингу мобільних застосунків у 2022 році, Telegram продемонстрував зростання аудиторії на 5%, а також суттєве розширення охоплення серед користувачів смартфонів в Україні [4].

Серед основних переваг у воєнний час можна виділити такі:

– держава активно створює інформаційні канали в Telegram, запускає різні чат-боти для фіксації воєнних злочинів ворога. Наприклад, боти WarCrime (для документування злочинів проти людяності, скоєних рф під час війни) та STOP Russian War (для передачі інформації про місцезнаходження та пересування ворога й диверсантів);

– Telegram забезпечує можливість швидко обмінюватися повідомленнями, пересилати великі файли та пропонує широкий набір інструментів для адміністрування каналів;

– більшість українців використовує Telegram для зв'язку з рідними, друзями, які виїхали за кордон через війну;

– застосунок вирізняється зручним інтерфейсом, функціями збереження контактів і вибраних повідомлень, а також можливістю персоналізації дизайну.

Таким чином, соціальна мережа має чимало прихильників. Однак разом із зростанням користувачів та розширенням масштабу з'являються нові загрози [3].

Ця платформа стала ключовим інструментом гібридної війни проти України. До неї входять інформаційні атаки, метою яких є дестабілізація українського суспільства через поширення фейків, маніпулювання громадською думкою та пропаганда. Відомий американський соціолог Е. Тоффлер трактував поняття фейків так: *«Фейки в сучасній війні є природним явищем економіки Третьої хвилі, яка базується на знаннях у широкому сенсі. Ці знання включають інформацію, символи, образи, дані, культуру, цінності та ідеологію»* [6]. Аналогічно відбувається сьогодні в умовах російської агресії, коли фейки – це інструмент у боротьбі наративів і культур. Головною особливістю є те, що фейки у Telegram часто подаються у форматі «від імені очевидців» або «експертів», створюють ілюзію достовірності. Ворог регулярно поширює твердження на зразок:

«Україна – держава з фашистським режимом», «нелегітимна зміна влади в Україні у 2014 році», «український уряд є хунтою», «українців називають бандерівцями», «звільнення українського народу від націоналістів», «підконтрольність уряду України західним політикам», «негуманність західних цінностей» тощо [5].

Нині фейки є багатогранним явищем і поділяються на різні види залежно від критеріїв класифікації. Сучасний український дослідник Р. Черниш пропонує таку типологію:

– за способом розповсюдження: масово-медійні (створені для публікації у популярних ЗМІ) та локальні (поширюються під час розмов, у соціальних спільнотах, блогах тощо);

– за зовнішнім виглядом: фотопідробки, відеофейки, фейкові журналістські матеріали, підроблені пости, чутки;

– за територіальним охопленням: внутрішні (орієнтовані на мешканців певної країни або регіону) та зовнішні (націлені на міжнародну аудиторію);

– за цільовою аудиторією: адресовані конкретним соціальним групам або віковим категоріям (наприклад, студентам чи пенсіонерам) або ж загальному населенню;

– за метою: створення паніки, провокування міжетнічної, расової чи релігійної ворожнечі, формування хибних уявлень, маніпулювання свідомістю, розвага, привернення уваги до певної події, підготовка суспільства до прийняття певного рішення[5].

Меседжі агресорав Telegram з часом змінюються. Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки аналізує цю тенденцію. У червні 2022 року увага до теми «нацизму в Україні» майже зникла. Натомість пропагандисти зосередилися на поширенні фейків, зокрема спрямованих на дискредитацію Збройних сил України (рис 1).

Рис. 1 – Тематична інфографіка російської пропаганди у червні 2022 року [4]

Для забезпечення поширення правдивої інформації ще на початку війни в кожній області були створені офіційні Telegram-канали для публікації актуальних і достовірних даних від голів облдержадміністрацій, але цього не достатньо [5].

Заборонити Telegram в Україні неможливо. Але щоб уникнути різних маніпуляцій та не потрапити на гачок фейкових новин, важливо розвивати навички медіаграмотності, критичного мислення й дотримуватися таких порад:

– завжди слід перевіряти, хто є джерелом інформації (переконайтеся, що це надійне та перевірене джерело, яке має хорошу репутацію і публікує перевірені факти);

– фейкові новини часто мають привабливі та сенсаційні заголовки, які можуть вводити в оману (читайте повністю матеріал, щоб зрозуміти його суть і контекст);

– більшість фейкових новин спрямовані на виклик емоційних реакцій – страху, гніву або здивування (достовірну інформацію подаю з прикріпленими факти, об’єктивно);

– існують ресурси, що допомагають перевірити правдивість інформації, такі як «StopFake», «FactCheck», або міжнародні платформи для перевірки фактів;

– часто стара інформацію може бути подана як актуальна, і це може ввести в оману (завжди перевіряйте дату публікації та контекст, у якому новина була опублікована);

– слід постійно задавати собі питання: «Чому ця інформація важлива? Хто її публікує? Яка мета цієї публікації?»;

– необхідно використовувати Facebook, Viber, WhatsApp – ці соціальні мережі забезпечують контроль за мовою ворожнечі, дозволяють отримувати перевірену інформацію, створювати групи для спілкування, обмінюватися файлами та підтримувати зв'язок з друзями в безпечному середовищі.

Таким чином, Telegram став ключовою платформою в інформаційному просторі російсько-української гібридної війни. Він забезпечує швидке поширення інформації, допомагає координувати дії державних структур, волонтерів і громадян, сприяє мобілізації суспільства. Однак водночас платформа є інструментом інформаційної війни – через неї активно поширюються фейки, пропаганда та маніпуляції, що створюють загрозу інформаційній безпеці України.

Анонімність і відсутність чіткої модерації ускладнюють боротьбу з дезінформацією. Тому важливим є розвиток критичного мислення й медіаграмотності серед користувачів. Підтримка офіційних каналів, фактчекінгових ініціатив та інформаційної гігієни допоможе мінімізувати вплив ворожих інформаційних атак. В умовах сучасної війни правильне використання Telegram може стати ефективним інструментом інформаційного спротиву та зміцнення національної безпеки.

Список використаних джерел

1. Баловська Н. Санкції проти Telegram в Україні в контексті гібридної війни: соціально-комунікаційні та безпекові аспекти. *Інновації та особливості функціонування ЗМІ в демократичному суспільстві* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 30 жовтня 2024 р.) : Вид. Львівської політехніки, 2024. С. 16–20.
2. Вовк В. Фейки як загроза національній безпеці в умовах гібридної війни. *Філософські та методологічні проблеми права.* 2022. Т.24, №2. С. 80–85.
3. Запорожець В., Опірський І. Небезпека використання Telegram та його вплив на українське суспільство. Електронне фахове наукове видання *«Кібербезпека: освіта, наука, техніка».* 2024. Т. 1, № 25. С. 59–78.
4. Інтернет свобода. Telegram: чому він такий популярний серед українців та які небезпеки приховує : веб-сайт. URL: https://netfreedom.org.ua/article/telegram-chomu-vin-takij-populyarnij-sered-ukrayinciv-ta-yaki-nebezpeki-prihovuye (дата звернення: 21.01.2025).
5. Струк Л. Фейки як загроза національній безпеці в умовах гібридної війни. *Сучасні тенденції розвитку інформаційної економіки в Україні* : збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 25–26 жовтня 2024 р.) : Вид. «Растр-7» ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. С. 280–283.
6. Тоффлер Е. Третя хвиля. Київ: Видавничий дім «Всесвіт», 2000. 480 с.

УДК 316.776

Олександр Литвиненко,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Науковий керівник – д. н. із соц. комун., професор кафедри міжнародної журналістики
Зражевська Н. І.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОРПОРАТИВНИХ МЕДІА У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У дослідженні представлені теоретичні аспекти осмислення процесу диджиталізації корпоративних медіа, проблематика інтеграції друкованих видань до цифрового середовища.

Ключові слова: *корпоративні медіа, цифровізація корпоративних видань, корпоративна періодика, цифрова трансформація медіа.*

The study presents theoretical aspects of understanding the process of digital transformation of corporate media, the issues of integrating printed publications into the digital environment.

Keywords: *corporate media, digitalization of corporate publications, corporate periodicals, digital transformation of media.*

Проблематика дослідження цифрової трансформації корпоративних медіа охоплює кілька ключових аспектів: причини та переваги трансформації корпоративних друкованих видань та аудіовізуальних медіа, особливості цифрових медіа та перспективи їхнього розвитку, що є важливим завданням з вивчення контексту сучасних медіакомунікацій, цифровізації бізнесу та змін інформаційних потреб та звичок аудиторії.

В умовах цифрової епохи споживачі інформації надають перевагу оперативності, доступності та інтерактивності, які забезпечують цифрові платформи. Водночас цифрові формати є більш економними, ніж друковані видання, що вимагають додаткових витрат на друк, логістику та розповсюдження, та здатні забезпечити глобальне охоплення корпоративних матеріалів без географічних обмежень, що потрапляє у коло зацікавленості сучасних корпорацій.

Технічні можливості цифрових платформ також дозволяють оперативно вносити зміни в матеріали створювати двосторонню комунікацію між компанією та її аудиторією, а цифрові формати, поєднуючи в собі текст, зображення, відео, аудіо та інтерактивні елементи підвищують залученість аудиторії. Використання цифрових інструментів аналітики дозволяє відстежувати поведінку користувачів, що сприяє персоналізації контенту.

Однак процес трансформації корпоративних медіа у цифровий простір передачі інформації зумовлює додаткові технологічні виклики для власників зазначеної категорії медіа. Значною мірою вони пов'язані з

адаптацією до цифрових платформ, автоматизацією контенту, використанням штучного інтелекту та BigData. Серед основних викликів, з якими стикаються компанії, можна виокремити низку конкретних завдань. Зокрема, вибір платформи, адаптацію контенту до різних пристроїв, а відтак і аудиторій, забезпечення кібербезпеки, зміну бізнес-моделей. Адже перехід від друкованого видання до цифрового часто супроводжується пошуком нових джерел монетизації, таких як реклама, підписки або партнерські програми. При переході в цифровий формат також важливо зберегти впізнаність і довіру до видання та ідентичність бренду, перенавчити співробітників працювати «по-новому» або залучити нових фахівців із цифрових технологій. Очевидно, що трансформація корпоративних друкованих видань та аудіовізуальних ЗМІ у цифрові медіа є неминучим процесом в умовах цифрової епохи. Для успішної реалізації цього переходу необхідно враховувати як технічні, так і організаційні аспекти, зосереджуючи увагу на потребах аудиторії, ефективності бізнес-процесів і збереженні унікальності бренду.

Наразі проблеми розвитку корпоративних медіа варто теоретично осмислити скрізь призму різних міждисциплінарних підходів. Основні напрями такого осмислення включатимуть інституційну теорію, економічний, соціокомунікативний підходи та технологічний детермінізм: цей підхід розглядає вплив технологічних інновацій на розвиток корпоративних медіа та підкреслює, що впровадження нових цифрових технологій визначає зміни у виробництві та споживанні контенту, а також у взаємодії з аудиторією.

Варто наголосити, що корпоративні медіа є невід'ємною частиною соціокомунікативного процесу, який забезпечує двосторонній зв'язок між компанією та її внутрішніми (співробітники) і зовнішніми (інвестори, клієнти, партнери) аудиторіями. Цей підхід фокусується на функції медіа

як посередника у формуванні корпоративної культури, управлінні репутацією та підтримці комунікативного середовища. Своєю чергою економічний підхід при теоретичному осмисленні цифрової трансформації корпоративних медіа пов'язаний з матеріальними ресурсами, що втілюють процес та мають економічну цінність. Теоретичний аналіз зосереджується на витратах, ефективності та рентабельності використання медіаресурсів у бізнес-процесах, передбачає оцінку впливу нових технологій на виробництво та споживання корпоративного контенту. Інституційність корпоративних медіа також варта осмислення з об’єктивних причин. Адже корпоративні медіа виконують роль інститутів, які формують і підтримують правила та норми взаємодії в бізнес-середовищі. У цьому контексті медіа сприяють зміцненню легітимності організацій, розширенню їхнього впливу та залучення нових учасників до корпоративного інформаційного простору. Інституційна теорія корпоративних медіа дозволяє вивчати їх як складну соціальну інституцію, що формує комунікативний простір і адаптується до зовнішнього та внутрішнього контексту.

Соціокомунікативний підхід до вивчення корпоративних медіа досліджувався багатьма вченими, які аналізували роль корпоративної комунікації в соціальній інтеграції, формуванні культури, побудові діалогу між працівниками та керівництвом. Серед тих дослідників, хто звертався до цієї тематики завідувач кафедри реклами та зв'язків з громадськістю Навчально-наукового інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка Дмитро Олтаржевський [1], праці якого охоплюють як інституційний, так і соціокомунікативний аспекти корпоративних медіа. Вчений акцентує увагу на важливості комунікації у створенні корпоративної культури, соціалізації працівників та формуванні єдиної інформаційної екосистеми організації. Також вивчає корпоративні

медіа в контексті внутрішньої комунікації, їхню роль у розвитку комунікативної культури організацій та забезпеченні ефективного зворотного зв'язку між працівниками українська дослідниця Євгенія Баранова. Вона аналізує соціокомунікативну функцію корпоративних медіа в умовах українських реалій, розглядає, як корпоративна преса, радіо та цифрові платформи сприяють створенню сприятливого комунікативного середовища. У процесі осмислення корпоративних медіа як інструменту формування корпоративної ідентичності можна звернутися також до публікацій співробітниці Університету Каліфорнії у Санта-Барбарі Карен Сандерс (Karen Sanders) [2] , яка досліджує корпоративні медіа в контексті етичної комунікації, де основна увага приділяється прозорості, довірі та соціальному діалогу між організацією та працівниками. Зазначені дослідники підходять до питання корпоративних медіа з різних перспектив, але всі вони підкреслюють важливість соціальної взаємодії та комунікації для успішного функціонування організацій.

Інституційну теорію корпоративних медіа досліджували науковці, які аналізували функціонування корпоративних комунікацій у рамках ширшого інституційного середовища. Їхні праці зосереджені на тому, як корпоративні медіа інтегруються у внутрішні структури організації, сприяють її стабільності, адаптивності та підтримують інституційні цінності. Скажімо, концепції професора Нью-Йоркського університету Пола Ді Маджіо (Paul Di Maggio) та відомого американського соціолога Волтера Пауелла (Walter Powell) хоча і зосереджені на загальній інституційній теорії, їх можна застосувати і до корпоративних медіа. Їхній підхід пояснює, як медіаорганізації вписуються у ширше інституційне поле і відповідають стандартам легітимності.

У працях почесного професора Стенфордського університету Річарда Скотта (W. Richard Scott) [3] наголошується, що корпоративні медіа

функціонують як механізми для закріплення норм, культури та правил організації. Українська дослідниця Марина Свіриденко, яка розглядає корпоративні медіа як частину організаційної інституціоналізації, аналізує, як медіа сприяють трансформації корпоративної культури через інституційні практики. А американський економічний соціолог Френк Доббін (Frank Dobbin) [4] зосереджений на культурних та нормативних аспектах інституційної теорії, що можуть бути корисними для аналізу того, як корпоративні медіа транслюють інституційні цінності та виконують функцію інституціоналізації в організаціях.

Корпоративні медіа можна розглядати і як ресурс із економічною цінністю, оскільки вони сприяють досягненню стратегічних і фінансових цілей організації, впливаючи на її ефективність, конкурентоспроможність та ринкову вартість. Їхня цінність проявляється через різні аспекти, які мають прямий або непрямий вплив на економічні показники.

Економічний підхід до корпоративних медіа досліджували науковці, які аналізували роль медіа в оптимізації витрат, підвищенні прибутковості організації, управлінні ресурсами та створенні доданої вартості. Цей підхід фокусується на ефективності корпоративних медіа як інструменту стратегічного управління, який сприяє досягненню бізнес-цілей.

Так, лауреат Нобелівської премії з економіки Жан Тіроль (Jean Tirole) дослідив управління корпораціями, мотиваційні механізми та роль інформаційних каналів у забезпеченні економічної ефективності. Дослідження в галузі маркетингу відомого американського економіста Філіпа Котлера (Philip Kotler) [5] зачіпають корпоративні медіа як інструмент просування бренду, що сприяє збільшенню продажів і забезпеченню економічної ефективності через ефективну комунікацію.

В основі економічного ефекту функціонування корпоративних медіа можна виокремити оптимізацію витрат, що виражається у зниженні

потреби в зовнішніх комунікаціях, а відтак видатках на традиційну рекламу. Водночас медіа забезпечують створення доданої вартості завдяки підтримці бренда, поліпшення іміджу корпорації, залученості працівників до інформаційного кола компанії та побудові довіри і лояльність клієнтів, що робить корпоративні медіа стратегічним активом, який має як пряму (через маркетинг і продажі), так і непряму (через репутацію, комунікацію та внутрішню ефективність) економічну цінність. Грамотне використання такого активу дозволяє організації збільшувати прибуток та формувати стійкі конкурентні переваги.

Список використаних джерел

1. Д. Олтаржевський Основи та методи діяльності сучасних корпоративних медіа. К., 2013; Соціальна реклама: навч. посіб. К., 2016.

2. Sanders, K. (2003). Ethics and Journalism (1st ed.). SAGE Publications. Retrieved URL: https://www.perlego.com/book/860896/ethics-and-journalism-pdf (дата звернення: 20.01.2025).

3. Organizations : rational, natural, and open systems / W. Richard Scott. 3rd ed. Englewood Cliffs : Prentice-Hall International, 1992.

4. Dobbin, Kalev, and Roberson. 2013. «The Origins and Effects of Corporate Diversity Programs». Pp. 253-81 in Oxford Handbook of Diversity and Work. New York: Oxford University Press.

5. Marketing 3.0 : from products to customers to the human spirit / Philip Kotler, Hermawan Kartajaya and Iwan Setiawan. Hoboken, N.J. : Wiley, 2010.

УДК 070

Юлія Морозова,
Херсонський державний університет
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри
української і слов'янської філології та журналістики
Юріна Ю. М.

ВПЛИВ ПОДКАСТІВ НА ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

У тезах розглянуто вплив подкастів на сучасне інформаційне середовище. Зокрема, висвітлено їхню роль у формуванні суспільної думки,

освітньому процесі, розвитку журналістики та адаптації до цифрових технологій. Окрему увагу приділено персоналізації контенту та підвищенню медіаграмотності слухачів.

Ключові слова: *подкаст, медіа, інформація, слухачі, вплив.*

Theses examine the influence of podcasts on the modern information environment. In particular, their role in the formation of public opinion, the educational process, the development of journalism and adaptation to digital technologies is highlighted. Particular attention is paid to the personalization of content and the improvement of media literacy of listeners.

Keywords: *podcast, media, information, listeners, influence.*

Подкастинг як форма медіакомунікації набуває все більшого значення у сучасному інформаційному просторі. Завдяки своїй доступності, інтерактивності та можливості глибокого аналізу тем, подкасти стали важливим джерелом інформації для різних аудиторій.

Подкасти мають значний вплив на інформаційне середовище, дозволяючи слухачам аналізувати та заглиблюватися в теми, надаючи людям набагато ширший вибір джерел інформації (слухати подкасти в будь-якому місці), а також сприяючи розвитку нових форматів і нових можливостей для монетизації контенту. Це все несе певний вплив на медіасередовище. Основні аспекти впливу подкастів на інформаційне середовище:

1. Формування суспільної думки – подкасти дозволяють експертам та журналістам висловлювати свою позицію, що сприяє обговоренню актуальних соціальних та політичних питань.
2. Освіта та саморозвиток – освітні подкасти допомагають слухачам отримувати нові знання у зручний спосіб, що підвищує загальний рівень медіаграмотності.

3. Розширення можливостей журналістики – незалежні журналісти та медіаорганізації використовують подкасти для створення якісного аналітичного контенту без обмежень традиційних медіа.
4. Персоналізація контенту – слухачі можуть обирати тематику та стиль подкастів, що відповідає їхнім інтересам, тим самим підвищуючи ефективність споживання інформації.
5. Адаптація до сучасних технологій – подкасти легко інтегруються у цифрові платформи, що дозволяє їх поширювати через соціальні мережі та мобільні додатки. Вони активно використовують алгоритми рекомендацій, що сприяє їхньому персоналізованому поширенню серед користувачів. Крім того, розвиток голосових асистентів і смарт-динаміків сприяє ще більшому залученню аудиторії до прослуховування подкастів.

Формат подкастів підходить для зручного подавання контенту, завдяки чому створювати якісний матеріал можуть не тільки професійні журналісти.

Існує кілька основних форматів подкастів, зокрема:

- Інтерв'ю – ведучий запрошує гостей для обговорення певних тем.
- Соло-подкасти – одна особа висвітлює конкретну тему або подає аналітичні матеріали.
- Дискусійні панелі – кілька експертів ведуть обговорення актуальних питань.
- Документальні подкасти – багатосерійні розслідування або історії, що базуються на фактах.
- Освітні подкасти – спрямовані на навчання та пояснення складних тем доступною мовою.

Сучасні подкасти можуть містити як аудіо, так і відеоформати. Аудіоподкасти дозволяють слухачам отримувати інформацію у фоновому

режимі, що зручно під час подорожей або виконання інших справ. Водночас, відеоподкасти залучають ширшу аудиторію завдяки візуальному контенту, що підсилює сприйняття інформації. Використання звукових ефектів, музики та монтажу допомагає створити більш захопливий контент [2].

Відео-подкасти та скрінкасти можуть вам передати якусь невербальну мотиваційну інформацію, а так само досвід людини, що не дозволяє зробити в більшості випадків звичайний текст. Наприклад, доведено, що жестикуляція при спілкуванні є важливою частиною самого спілкування і виражає часто те, що не виражають самі слова. І коли ви переглядаєте відео-подкаст і бачите, як говорить і жестикулює людина (спікер), то це дозволяє в максимальному форматі засвоювати інформацію, перейматися сказаним і показаним. А інтонація голосу в аудіо-подкасті часто безпосередньо впливає на особисте переконання в правильності сказаного автором [1].

Сучасний споживач повинен орієнтуватися в бурхливому інформаційному потоці, відрізняти якісну інформацію від дезінформації чи маніпуляцій, правдиві новини від фейкових, замовні матеріали від якісного контенту. Щоб не піддаватися негативному впливу, інформацію слід постійно аналізувати, критично сприймати та перевіряти за різними джерелами [3].

Таким чином, подкастинг є потужним засобом впливу на інформаційне середовище, формуючи нові підходи до подання контенту та взаємодії з аудиторією. Його подальший розвиток сприятиме урізноманітненню джерел інформації та підвищенню критичного мислення серед слухачів.

Список використаних джерел

1. Подкасти: найшвидший шлях до зацікавлених. URL: https://zounb.zp.ua/resourse/zaporizkyy-kray/zaporizhzhya-bibliotechne/fahova-osvita/podkasti-najshvidshij-shlyah-do-zacikavlenih (дата звернення: 16.01.2025).
2. Oksana Kyrylova. Подкастинг як перспективний напрям медіа діяльності. URL: https://www.researchgate.net/publication/358614672_Podkasting_ak_perspektivnij_napram_mediadialnosti_Podcasting_as_a_promising_area_of_media_activity (дата звернення: 16.01.2025).
3. Василенко Л., Гнатюк О., Саєвич І., Удовиченко І., Цибух І. Порядник юним журналістам. URL: https://filter.mkip.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/poradnyk-yunym-zhurnalistam.-1-storinka-na-rozvorot.pdf (дата звернення: 16.01.2025).

УДК 005.92-028:334.72(477)

Діана Москалик,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Якубовська М. Г.

АДАПТАЦІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ ДО ВИМОГ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ: TIKTOK, INSTAGRAM, FACEBOOK

У дослідженні розглядаються особливості адаптації журналістики до вимог соціальних мереж, таких як TikTok, Instagram та Facebook. Окреслено ключові зміни в підходах до створення контенту, що виникають у зв'язку з новими формами комунікації, а також аналізуються переваги та проблеми, з якими стикаються журналісти. Зроблено акцент на нових вимогах до швидкості публікацій, інтерактивності та візуальності матеріалів. Окремо виокремлено шляхи подолання проблем, зокрема необхідність розвитку нових навичок та адаптації традиційних журналістських стандартів до вимог цифрових платформ.

Ключові слова: *соціальні мережі, ЗМІ, підписники, акаунт.*

The study examines the features of journalism adaptation to the requirements of social media platforms such as TikTok, Instagram, and Facebook. It outlines the key changes in content creation approaches arising from new forms of communication, as well as analyzes the advantages and challenges faced by journalists. Emphasis is placed on new demands regarding the speed of publication, interactivity, and visual appeal of materials. The study also highlights ways to overcome these challenges, particularly the need to develop new skills and adapt traditional journalistic standards to the requirements of digital platforms.

Keywords: *social networks, media, followers, account.*

У світі, де кожна хвилина може стати новиною, а кожен користувач – потенційним журналістом, традиційна журналістика стикається з неймовірними викликами й можливостями. Соціальні мережі, такі як TikTok, Instagram і Facebook, вже не просто платформи для обміну фото чи відео – вони стали ареною для боротьби за увагу мільйонів користувачів, де інформація розповсюджується зі швидкістю світла. У цьому новому цифровому просторі журналістика змушена трансформуватися, аби не втратити свого голосу серед шуму та мільярдів повідомлень. Від зміни форматів та стилів до необхідності миттєво реагувати на події – адаптація до вимог соціальних мереж стає не просто трендом, а справжнім мистецтвом, що вимагає від журналістів не тільки нових технологій, а й глибокого розуміння цифрового світу.

Професійні стандарти журналістики були адаптовані до онлайн-медіа порівняно нещодавно, і ось тепер постала нова проблема – як працювати з соціальними мережами. Багато медіа активно ведуть свої сторінки в соцмережах, публікуючи новини та інформаційні повідомлення. Проблема в тому, що ні законодавство, ні Кодекс етики українського журналіста не містять чітких правил щодо контенту, який розміщується медіа в соцмережах. Водночас аудиторія сприймає пости, розміщені на

офіційних сторінках медіа, як журналістський контент, оскільки вони виходять від редакції та під її брендом.

З технологічного погляду соціальна мережа являє собою інтерактивну платформу з великою кількістю учасників, контент якої формується самими користувачами. Це автоматизоване середовище, яке дозволяє групі людей, об'єднаних спільними інтересами, взаємодіяти між собою. Теоретично будь-яка онлайн-спільнота може вважатися соціальною мережею. Такі мережі часто формуються навколо певних тематичних співтовариств, створених на різноманітних платформах для ведення блогів. Багато професійних спільнот стали важливими інструментами для пошуку контактів та роботи.

Зародження соціальних платформ і мереж пов'язане з потребою користувачів Інтернету в активному спілкуванні та співпраці. Аналіз літератури, що стосується функціонування цих сервісів, показує, що поняття соціальної мережі все ще є предметом дискусій. Одне з найпоширеніших визначень соціальної мережі звучить так: «Соціальна мережа – це віртуальне середовище, яке надає інструменти для спілкування, підтримки, створення та організації соціальних зв’язків, включаючи обмін інформацією між користувачами, з обов'язковою реєстрацією».

Соціальна мережа – це організація, що базується на зв’язках між людьми або на спільних інтересах, що об’єднують їх. Основною характеристикою такої структури є постійна взаємодія та взаємовплив між її учасниками. Коли ми розглядаємо журналістику як соціальний інститут, що забезпечує об'єктивне та всебічне інформування суспільства про події, що відбуваються в реальному житті, без чого неможливе ефективне функціонування інших соціальних інститутів, соціальні мережі суттєво доповнюють цю роль [1].

Коли журналіст свідомо входить у певні кола соціальних мереж, формує своє коло «друзів», слідкує за активністю користувачів, перевіряє надану ними інформацію та поширює її через традиційні медіа, це підкреслює конкурентоспроможність соціальних мереж як джерел інформації. Вони можуть конкурувати з інформаційними агентствами, телерадіокомпаніями та друкованими виданнями, які також мають у своєму розпорядженні кореспондентів.

Традиційна журналістика завжди ґрунтувалася на чітких принципах: об'єктивність, точність, перевірка фактів, дотримання стандартів етики. Однак з появою соціальних мереж все це опинилося під питанням. По-перше, необхідність швидкого реагування на події стала одним із основних факторів у новій медійній реальності. У традиційних медіа для публікації новини існувала певна процедура перевірки фактів, погодження матеріалів, редагування. Цей процес потребував часу, і, незважаючи на велику увагу до точності та правильності інформації, швидкість публікацій була обмежена. У соціальних мережах часове обмеження зникає: новина може бути опублікована в прямому ефірі, в момент, коли подія відбувається. І це надає журналістам та медіа не лише нові можливості, але й великі ризики – публікація неперевіреної інформації може спричинити серйозні наслідки, адже на таких платформах кожен пост має миттєвий ефект, розповсюджуючись серед мільйонів користувачів [2].

З огляду на це, важливою проблемою стала необхідність адаптації журналістів до швидкості публікацій. Вимога швидкості стала домінуючою: у світі соціальних мереж публікація новини через кілька годин після її виникнення вже може вважатися затримкою. Враховуючи, що користувачі активно взаємодіють із контентом і діляться ним, журналісти тепер змушені оперативно реагувати на події, залишаючи за

собою не лише журналістську місію, але й адаптуючись до технічних вимог сучасних платформ.

Другим важливим аспектом є зміна підходів до формату контенту. У соціальних мережах кожен пост має бути коротким, чітким, динамічним. Довгі статті, аналітика чи інтерв'ю, що потребують детального опрацювання, – це вже не головний формат. Важливість візуального контенту – відео, фотографій, інфографіки – зростає. Особливо це стосується таких платформ, як Instagram і TikTok, де формат коротких відео або зображень є основним засобом комунікації. Журналістика як професія зобов'язана адаптуватися до цих вимог. Потрібно не лише передавати інформацію, а й робити її доступною та цікавою для аудиторії в умовах обмеженого часу та простору [3].

Для того, щоб втриматися на хвилі соціальних мереж, журналісти повинні вміти створювати контент, який не лише інформує, але й інтерактивно взаємодіє з аудиторією. Сучасна журналістика вимагає взаємодії з читачами, глядачами, слухачами. Залучення аудиторії через коментарі, лайки, репости, створення опитувань та активне реагування на відгуки стало необхідною частиною нової журналістської практики. Водночас інтерактивність має й іншу сторону – коли кожен допис стає об'єктом оцінки, критики, а іноді й агресії з боку користувачів. Журналісти стикаються з новими викликами: як залишатися об'єктивними та не піддаватися впливу емоційних реакцій аудиторії, як утримувати баланс між популярністю і достовірністю.

Незважаючи на переваги швидкого доступу до інформації, інтерективності та масштабної аудиторії, соціальні мережі мають свої проблеми. Одна з них – це поширення фейкових новин. У світлі того, що інформація може бути миттєво поширена тисячами людей, питання перевірки фактів стало надзвичайно важливим. Соціальні мережі за своєю

природою дозволяють кожному висловлюватися, і часто це не має нічого спільного з журналістськими стандартами. Фейки, маніпуляції, перекручені факти швидко поширюються серед користувачів, і журналісти повинні бути готові не лише до боротьби з такими явищами, а й до постійного удосконалення своїх навичок перевірки інформації. Як результат – журналістика на платформі соціальних мереж змушена інтегрувати нові технічні засоби для перевірки фактів, таких як спеціальні інструменти для виявлення фальшивих новин і трекінг джерел.

Адаптація журналістики до соціальних мереж також передбачає зміну етичних стандартів. Традиційно журналістика вимагає дотримання чітких етичних норм, але соціальні мережі розмивають межу між особистим і професійним життям, інколи ставлячи під сумнів класичні принципи.

Список використаних джерел

1. Синєпалов І. Місце соціальних медіа в сучасному інформаційному просторі. Трибуна. URL: https://ua.tribuna.com/tribuna/blogs/socialmedia/638384.html (дата звернення: 16.01.2025).

2. Яремчук В. Поняття, функції та особливості соціальних Інтернет-мереж Науковий блог. 2015. URL: http:/ http://naub.oa.edu.ua/2015/поняття-функції-та-особливості-соціальних-Інтернет-мереж\ (дата звернення: 16.01.2025).

3. Як розуміти соціальні мережі. Курс для журналістів. URL: http://online.vum.org.ua/course/rozumity-sotsialni-merezhi-kurs-dlyazhurnalistiv/ (дата звернення: 16.01.2025).

УДК 659.3-027.22(477)

Тетяна Савчук,
Національний університет «Острозька академія»,
Науковий керівник – к. наук з держ. упр., доцент кафедри інформаційно-документних комунікацій
Бондар В. Д.

РОЛЬ МЕДІАМОНІТОРИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В АНАЛІТИЦІ МЕДІАПРОСТОРУ УКРАЇНИ

У дослідженні проаналізовано роль медіамоніторингових досліджень в аналітиці медіапростору України. Розглянуто сучасні виклики та перспективи підвищення їхнього рівня ефективності.

Ключові слова: *моніторинг, медіамоніторинг, медіамоніторингові дослідження, аналітика.*

The study analyzes the role of media monitoring research in analyzing the media space of Ukraine. The current challenges and prospects for increasing their level of efficiency are considered.

Keywords: *monitoring, media monitoring, media monitoring research, analytics.*

У сучасному світі медіапростір став як джерелом інформації, так і місцем формування суспільних думок. Все більше людей діляться з іншими власними поглядами, обговорюють події, або ж висловлюють підтримку чи заперечення щодо суспільно важливих питань. Водночас продовжує зростати обсяг контенту, який поширюється.

У зв’язку з цим зростає попит на проведення медіамоніторингових досліджень. Особливо така тенденція простежуються з боку державних та політичних структур, бізнесу, громадських організацій. Це зумовлено збільшенням ролі соцмереж у сьогоденні, де задля ефективного управління комунікаціями та репутацією, необхідний якісний аналіз медіаполя. Адже йдеться про прозорість та потребу у виявлення дезінформації, маніпуляцій чи інформаційних атак.

Ця проблема з кожним роком привертає увагу все більшої кількості науковців. Кожен з них розглядає питання моніторингу та його значення в контексті своєї галузі: соціології, політики, журналістики, маркетингу тощо. Так, у 2010-х рр. Галіцин В., Суслов О. та Самченко Н. поняття "моніторинг" трактували, як процес спостереження за об'єктом шляхом збору, систематизації, оброблення та накопичення інформації [3, с. 331]. А ось вже у 2020-х прослідковується поглиблення розуміння цього явища. До прикладу Якимова Н. цей термін розуміє, як комплексну систему безперервного спостереження, аналізу та короткострокового прогнозування соціально-економічного процесу, що становить основну ланку на етапі підготовки, прийняття та контролю виконання управлінського рішення [5, с. 285]. А отже, йдеться про трансформацію підходів та поглядів щодо моніторингу.

Своєю чергою "медіамоніторинг" Арабаджиєв Д. пояснив, як процес читання, перегляду або прослуховування змісту інформації, що передається відповідними каналами (друкованим, радіо-, теле-, цифровими каналами чи в інший спосіб) на постійній основі з метою подальшого виявлення, збереження та аналізу змісту, який містить певні ключові слова або теми [1, с. 132].

Станом на зараз в Україні є чимало компаній, організацій та аналітичних центрів, які проводять медіамоніторингові дослідження. Серед них: «Детектор медіа», «Mediapulse», «Український інститут медіа та комунікації», «1st rep agancy», «Looqme», «Havas Media», «IQ Media», «Mainstream», «Nostra Communications Group» та ін. Для надання таких послуг вони використовують спеціалізоване програмне забезпечення, аналітичні платформи, штучний інтелект тощо. А оскільки інформація наразі в більшій мірі поширюється на електронних ресурсах, а чисельність

друкованих матеріалів дедалі зменшується, потужні системи моніторингу є вкрай необхідними.

За допомогою їхнього інструментарію відбувається пошук дописів, у яких, наприклад, згадується назва компанії, бренду, ім’я людини, тема новин. З цього стає відомо про тональність згадок, настрої суспільства, динаміку рівня підтримки чи наявність загроз. І як результат, на основі отриманих відомостей, починається робота над запобіганням поширення конфлікту та напрацюванням стратегій для покращення ситуації.

Серед вагомих переваг те, що такі автоматизовані інструменти відкривають доступ до великого обсягу інформації, допомагають швидко її обробляти та аналізувати. Крім цього дають змогу виходити за межі локального рівня та охоплювати всеукраїнський, або міжнародний медіапростір.

Однак стрімкий розвиток медіамоніторингових досліджень залежить від значної кількості факторів, зокрема від чисельності фахових спеціалістів, рівня автоматизації процесів, доступності технологічних можливостей. А тому, щоб підвищити в Україні рівень надання таких послуг, є потреба у впровадженні сучасних технологій, інноваційних підходів та фінансуванні цієї сфери. Не менш важливим є також інтеграція міжнародного досвіду та удосконалення методик досліджень. Саме це сприятиме посиленню значення таких досліджень в аналітиці вітчизняного медіапростору.

Отож, медіамоніторинг – це процес спостереження, збору, аналізу, обробки та вивчення даних медіа-контенту завдяки використанню певних аналітичних інструментів, які допомагають проводити оцінку інформаційного середовища. Медіамоніторингові дослідження на вітчизняному ринку дозволяють оперативно реагувати на суспільні настрої, інформаційні тенденції й виявлені загрози. І як результат,

сприяють формуванню якісного контенту, підвищенню рівня суспільної довіри та безпеки в медіапросторі.

Список використаних джерел

1. Арабаджиєв Д. Моніторинг виборчого процесу як інструмент політичного. *Політичний менеджмент*. 2013. № 1-2. С. 128-135.

2. Аксьонова І. Моніторинг як сучасне інформаційне забезпечення аналітики та управління підприємствами. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2880/2804 (дата звернення: 25.02.2025).

3. Галіцин В., Суслов О., Самченко Н. Концептуальні засади моніторингу. *Бізнес Інформ*. 2013. № 9. С. 330-335.

4. Кобець С. Моніторинг у системі управління сталим розвитком підприємства. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/3976/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%9A%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D1%86%D1%8C.pdf (дата звернення: 25.02.2025).

5. Якимова Н. Моніторинг поведінкових моделей суб'єктів ринку праці в системі інформаційно-аналітичного забезпечення державної політики. *Економіка і організація управління*. 2020. № 3. С. 278– 287.

УДК 070:351.853(477)

Катерина Толпазан,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Лаврик О. В.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

У роботі висвітлюються основні проблеми та виклики, з якими стикається українська журналістика під час повномасштабного вторгнення. Розглядаються питання трансформації професійних стандартів, етичних принципів та безпеки журналістів у воєнний час.

***Ключові слова*:** *воєнна журналістика, професійні стандарти, інформаційна безпека, медіакомунікації, етичні принципи, цифровізація медіа.*

This paper highlights the main problems and challenges faced by Ukrainian journalism during the full-scale invasion. Issues of transformation of professional standards, ethical principles and safety of journalists in wartime are considered.

***Keywords**: war journalism, professional standards, information security, media communications, ethical principles, media digitalization.*

Сучасна українська журналістика переживає безпрецедентний період трансформації, зумовлений повномасштабним вторгненням росії. Військові дії створили нові умови для роботи медіа, змінили підходи до висвітлення подій та поставили перед журналістами складні професійні виклики [1]. Необхідність балансувати між оперативним інформуванням суспільства та дотриманням вимог інформаційної безпеки стала ключовим аспектом роботи українських медіа.

Основною проблемою для журналістів в умовах війни є дотримання європейських етичних принципів при висвітленні воєнних подій. Професійна етика вимагає об'єктивності та неупередженості, проте в умовах збройної агресії ці принципи потребують переосмислення [1]. Українські медіа змушені шукати баланс між патріотичною позицією та професійними стандартами журналістики.

Трансформація освітнього процесу підготовки журналістів також зазнала суттєвих змін. Сучасні геополітичні виклики вимагають впровадження нових підходів до навчання майбутніх фахівців. Особлива увага приділяється розвитку навичок роботи в кризових ситуаціях, протидії дезінформації та забезпеченню особистої безпеки [2]. Освітні програми адаптуються до нових реалій, включаючи елементи дистанційного навчання та практичні кейси роботи в умовах війни.

Соціальна відповідальність медіа набуває особливого значення в контексті російсько-української війни. Журналісти мають враховувати психологічний стан аудиторії та можливий вплив контенту на суспільні

настрої [3]. Особлива увага приділяється висвітленню травматичних подій, роботі з чутливим контентом та підтримці психологічної стійкості суспільства.

Телевізійна журналістика зіткнулася з унікальними викликами під час війни. Робота телевізійних кореспондентів потребує особливої підготовки та дотримання протоколів безпеки. Висвітлення подій з гарячих точок вимагає спеціальних навичок та обладнання, а також постійної координації з військовими та рятувальними службами [4].

В умовах воєнного стану прискорилася і цифровізація медіагалузі. Онлайн-платформи стали основним каналом поширення інформації, що вимагає від журналістів нових компетенцій у сфері цифрових технологій [5]. Соціальні мережі та месенджери відіграють ключову роль в оперативному інформуванні населення.

Одним із пріоритетних завдань українських медіа стала ефективна протидія російській пропаганді. Журналісти мають не лише висвітлювати події, але й активно викривати дезінформацію та маніпуляції противника [1]. Це вимагає розвитку навичок фактчекінгу та медіаграмотності.

Критичним питанням в умовах війни залишається безпека журналістів. Професійна діяльність медіапрацівників пов'язана з високими ризиками, що вимагає спеціальної підготовки та забезпечення засобами захисту [4]. Редакції змушені розробляти нові протоколи безпеки та забезпечувати страхування співробітників.

Суттєво впливають на роботу медіа і економічні виклики. Втрата рекламних ринків, зменшення фінансування та додаткові витрати на безпеку створюють складні умови для функціонування ЗМІ [2]. Пошук нових моделей фінансування стає пріоритетним завданням для збереження незалежності медіа.

Особливого значення для українських журналістів за сучасних умов набуває міжнародна співпраця. Обмін досвідом з колегами з інших країн, участь у міжнародних проектах та підтримка глобальної медіаспільноти допомагають підвищувати професійний рівень та забезпечувати якісне висвітлення подій [1].

Психологічна підтримка журналістів стає важливою складовою редакційної політики. Робота з травматичним контентом та постійний стрес вимагають системного підходу до збереження психічного здоров'я працівників медіа [3]. Редакції впроваджують програми психологічної допомоги та супервізії.

Суттєвих змін через військові дії зазнав і розвиток регіональної журналістики. Локальні медіа відіграють критичну роль в інформуванні населення про ситуацію на місцях, проте стикаються з додатковими викликами щодо безпеки та ресурсного забезпечення [5].

Характерними рисами української журналістської спільноти в умовах війни стали професійна солідарність та взаємопідтримка. Спільні проекти, обмін ресурсами та професійна взаємодопомога допомагають медіа виконувати свою суспільну місію в складних умовах [2].

Список використаних джерел

1. Козлова Д. С. Європейські етичні принципи журналістики в українських воєнних реаліях: тенденції та специфіка : магістерська робота. Суми: Сумський державний університет, 2023.

2. Зайко Л. Я., Давидова Л. В. Освітні тренди в умовах російсько-української війни та сучасних геополітичних викликів. *European Humanities Studies*. State and Society. 2022. № 4. С. 65–77.

3. Чернявська Л. Соціальна відповідальність медіа в умовах російсько-української війни. *Держава та регіони*. 2022. № 3. С. 59–65.

4. Орловський А. В. Кореспондент на телебаченні: професійні виклики під час війни. 2024. 120 с.

5. Навальна М. І., Семашко Т. Ф., Харченко С. В. Сучасні тенденції в медіагалузі : зб. матеріалів II Всеукраїнської студентської наук.-практ. конференції (Київ, 4 травня 2023 р.). Київ, 2023. 75 с.

УДК 316.77

Єлизавета Туренко,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – д. філол. н., професор кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Баландіна Н. Ф.

НАСИЛЬСТВО ТА ЖОРСТОКІСТЬ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО МЕДІАПРОСТОРУ

У роботі висвітлено проблему насильства та жорстокості в сучасному медіапросторі, особливості відображення в засобах масової інформації та вплив на аудиторію. Подано ознаки медіанасильства, його характерні риси, еволюцію та вплив на масову аудиторію, зокрема з погляду соціального навчання та навіювання. Закцентовано увагу на розрізненні зображення насильства в медіа та насильства над аудиторією.

Ключові слова: *насильство, жорстокість, медіанасильство, вплив, медіааудиторія.*

The work highlights the problem of violence and cruelty in the modern media space, the features of its reflection in the media and the impact on the audience. The signs of media violence, its characteristic features, evolution and impact on the mass audience are presented, in particular from the point of view of social learning and suggestion. The emphasis is on the distinction between the depiction of violence in the media and violence over the audience.

Keywords: *violence, cruelty, media violence, impact, media audience.*

Питання висвітлення насильства та жорстокості в сьогоднішніх медіа є одним з найскладніших й викликає інтерес у дослідників (див., напр., праці А.Бандури, Ю. Бідзілі, Л. Берковіца, Д. Мак Квейла, С. Пінкера та ін.). Сучасні технології суттєво покращили ситуацію зі створенням та поширенням інформації, однак разом із контентом позитивного характеру трапляється й той, що містить в собі деструктивні

риси, зі сценами насильства та жорстокості. Відповідно, зростає занепокоєння науковців щодо впливу такого контенту має на аудиторію. Дослідники намагаються подати прикметні ознаки медіанасильства, з'ясувати, та чи є воно відображенням реальності, чи здатне стимулювати агресивні моделі поведінки.

Дискусії навколо цих питань тривають, що засвідчує актуальність цієї розвідки, *метою* якої є огляд наукової літератури стосовно жорстокості й насильства в сучасному медіапросторі.

Концептуально, поняття «жорстокість» та «насильство» хоча й, на перший погляд, видаються близькими, все ж їх не можна ототожнювати. За визначенням тлумачного словника сучасної української мови *жорстокість* – це суто характерна риса [1, с. 371], в той час як *насильство* – це дія, прояв жорстокості через фізичний та/або психологічний вплив [1, с. 735]. Демонстрацію жорстоких сцен в медіа називають *медіанасильством* [3]. Цей термін має широке значення й охоплює різні форми демонстрації насильства в масмедіа. Воно може бути безпосереднім (сцени жорстокості у фільмах, відеоіграх, новинах) або опосередкованим (маніпулятивні техніки, що викликають страх чи агресію).

Як відзначив С. Г. Шурма, важливо розрізняти насилля та жорстокість ЗМІ і насилля та жорстокість безпосередньо у ЗМІ. Зокрема, йдеться про різні види маніпулювання у ЗМІ, використання мови як засобу маніпуляції та пропаганди, спотворене або однобоке розуміння жорстокості, вибіркове висвітлення актів насилля та жорстокості, приховування інформації або подання її викривлено, брехня у текстах статей та недомовленості – це все різновиди жорстокості та насильства ЗМІ стосовно аудиторії, на яку націлені медіапродукти [2, с. 166].

Чіткої відповіді на питання, чому в медіа так багато насильства, дослідники ще не сформулювали. Справа не в браку інформації чи

досліджень – а саме в давній природі насильства та жорстокості в людській культурі. Знайдені археологами скелети, зброя, фортифікаційні споруди тощо – все це є прямим доказом насильства, яке людина скоїла проти іншої людини протягом століть та навіть тисячоліть. Дослідників цікавить саме відображення цих доказів у медіа: в газетах, радіо, на телебаченні, в кіно, соціальних мережах тощо.

Витоки використання «насильницької» тематики знаходяться ще у XIX столітті, коли з'явилися так звані «penny press» (дешева бульварна преса) і почали активно публікувати кримінальні хроніки для привернення уваги читачів. З розвитком кінематографа медіанасильство активізувалося й набуло нових форм. Один із перших фільмів із демонстрацією насильства, «Велике пограбування поїзда» (1903), заклав основу жанру бойовиків, які й досі залишаються одними з головних джерел зображення агресії в кіно. XX століття можна вважати піком медіанасильства: телебачення та відеоігри сприяли ще більшій популяризації жорстоких сцен серед аудиторії. Культові відеоігри «Mortal Kombat» та «Doom» започаткували інтеграцію інтерактивного насильства, що, у свою чергу, підвищило рівень занурення гравців. Одночасно зростала занепокоєність науковців щодо впливу такого контенту на молодь [5, с. 772]. З початком цифрової ери соціальні мережі стали ключовим каналом поширення контенту з деструктивними елементами. У 2020-х роках технології штучного інтелекту та віртуальної реальності відкрили нові можливості для інтерактивного досвіду, що ще більше ускладнює проблему контролю медіанасильства.

Не залишилися поза увагою науковців й наслідки медіанасильства на масову аудиторію, зокрема, яким чином сцени жорстокості та агресії впливають на аудиторію. Одностайності з-поміж дослідників немає, тому розглянемо лише деякі найбільш авторитетні теорії.

Прямий зв'язок з культурою. Коли ми говоримо про комунікацію як сферу досліджень, ми завжди згадуємо Денніса Мак Квейла – британського соціолога та автора «Теорії масових комунікацій». Власне в цій праці було виведено наступну тезу: медіанасильство не тільки відображає реалії суспільства, але й активно формує уявлення про них. Це пов'язано з тим, що медіа, як важливий інструмент масової комунікації, відтворюють певні стереотипи, норми та очікування [8]. Власне й медіанасильство буде відображатися згідно зі змінами в соціокультурному середовищі, розширюючи таким чином межі дозволенного в ЗМІ. Найкращим прикладом цього можна вважати відображення сексуального насильства в медіа: до 1960-х це була не найпопулярніша тема для обговорення, навіть табуйована – однак з Сексуальною революцією все більше людей стало акцентувати на цьому увагу. Думки про те, що «культура вчить жорстокості», також дотримується й канадський дослідник Стівен Пінкер: «У випадку насильства правильна відповідь полягає в тому, що насильство не має нічого спільного з людською природою, а є патологією, спричиненою шкідливими елементами поза нами. Насильство – це **поведінка, якій навчає культура,** або інфекційна хвороба, характерна для певного середовища» [9, с. 307].

Агресія: прояви та відображення в медіа. У медіасфері агресивний контент може виконувати розважальну функцію або привертати увагу до суспільно значущих проблем. Науковець Леонард Берковіц наголошує, що регулярне споживання такого контенту сприяє формуванню агресивних тенденцій у глядачів через механізм моделювання поведінки. Демонстрація насильства в ЗМІ підвищує ризик агресивних проявів як серед дорослих, так і серед дітей – незалежно від їхньої емоційної стабільності. Зростання схильності до агресії може бути як короткочасним ефектом, так і наслідком довготривалого впливу. Попри те, що

телевізійний контент залишається стабільним протягом багатьох років, а дослідження медіа-ефектів нерідко викликають суперечки, було виявлено багато важливих аспектів впливу насильства, зображеного у фільмах і на телебаченні [6].

Теорія соціального навчання. Альберт Бандура та його експеримент з лялькою Бобо – ще одна важлива сторінка в історії дослідження медіанасильства. Суть експерименту полягала в наступному: дітям давали спостерігати за тим, як дорослі поводилися з лялькою, а ті потім копіювали цей патерн [7]. Говорячи про медіа, можна зробити наступний висновок: спостереження за сценами насильства на екрані, аудиторія може і буде копіювати ці патерни поведінки, і ця аудиторія не обмежена лише дітьми: дорослі також можуть «вчитися» насильству за допомогою тривалого споживання «агресивного» контенту.

Навіювання. Українськи соціологи також досліджують питання медіанасильства. На думку дослідника Юрія Бідзілі, «насилля у масовій комунікації важко кваліфікувати за традиційними методами і вважати його певним виявом вербальної чи фізичної агресії. Воно має делікатний характер і впроваджується через навіювання та суспільну міфологізацію на рівні підсвідомого. Разом з тим, насилля через засоби масової комунікації характеризується своєю системністю і регулярністю, що й робить його ще небезпечнішим» [2]. З цього твердження можна зробити висновок, що саме системність і регулярність такого впливу роблять медіанасильство особливо небезпечним, оскільки воно поступово формує певні установки, стереотипи та агресивні моделі поведінки в суспільстві.

Медіанасильство є суттєвою проблемою сьогодення, оскільки рівень напруги та жорстокості в суспільстві не знижується. Однак зовсім відмовитися від демонстрації сцен жорстокості та агресії не можна, оскільки, певною мірою, те, що демонструється у ЗМІ, є відображенням

дійсності, в якої живе сучасне суспільство. Ще одним додатковим фактором, що впливає на кількість сцен насильства та жорстокості в медіа, є сучасна геополітична ситуація – особливо коли говориться про українське суспільство. Дослідження дало зрозуміти, що медіанасильство може виконувати як розважальну, так і маніпулятивну функцію, формуючи уявлення про жорстокість у суспільстві та потенційно стимулюючи агресивні моделі поведінки. Зображення насильства в медіа відображає соціокультурні зміни та може бути як засобом привернення уваги, так і механізмом соціалізації.

Також було виявлено, що сучасні технологічні засоби та цифрові платформи активно сприяють поширенню контенту з елементами насильства. Це ускладнює контроль за його впливом на аудиторію. Розглянуті в межах дослідження різні підходи до аналізу медійного насильства (теорія соціального навчання, концепція нав'язування думок, культурний погляд) надають різні версії походження цього феномена, однак всі вони однаково визнають його значущий вплив на аудиторію.

Отже, проблема медіанасильства залишається актуальною і потребує подальшого дослідження, особливо в контексті нових технологічних викликів та змін у медіапросторі. Важливим напрямком майбутніх досліджень є розробка ефективних методів регулювання та зменшення негативного впливу жорстокого контенту на аудиторію.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. с. 1728.

2. Бідзіля Ю. Масова комунікація і проблеми насилля над масовою свідомістю. URL: http://institutes.lnu.edu.ua (дата звернення: 25.02.2025)

3. Медіанасильство. *Велика Українська Енциклопедія.* URL: https://goo.su/jDPN (дата звернення: 25.02.2025).

4. Шурма С. Г. Насильство та жорстокість у засобах масової інформації (на матеріалі українських та британських статей). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Перекладознавство та міжкультурна комунікація*. Херсон,

2017. Вип. 3. С. 165–168. URL: http://www.tsj.kherson.ua/archive/2017/3/32.pdf (дата звернення: 25.02.2025).

5. Anderson C., Dill K. Video Games and Aggressive Thoughts, Feelings, and Behavior in the Laboratory and in Life. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2000. Vol. 78, no. 4. P. 772–790. URL: https://www.apa.org/pubs/journals/releases/psp784772.pdf (date of access: 27.02.2025).

6. Berkowitz L. Aggression : its causes, consequences, and control. Philadelphia : Temple University Press, 1993. 485 p.

7. McLeod S. Bandura's bobo doll experiment on social learning. *Simply Psychology*. URL: https://www.simplypsychology.org/bobo-doll.html (date of access: 25.02.2025).

8. McQuail D. McQuail's mass communication theory. London : SAGE Publications Ltd, 2010. 621 p.

9. Pinker S. The blank slate : The Modern Denial of Human Nature. New York : Viking, 2002. 509 p.

УДК 821.161.2-1

Тетяна Шевченко,
д. філол. н., професор,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ОСОБЛИВОСТІ ІДІОСТИЛЮ СТЕПАНА ПРОЦЮКА У FACEBOOK

У статті представлено системний підхід до розгляду особливостей ідіостилю творчості знакового письменника нашої сучасності Степана Процюка, який він демонструє у дописах в соцмережі Facebook. Пропонується звернути увагу на потенціал значної мовної практики письменника, його майстерне володіння літературним стандартом української мови, взірцевість мовлення і, фактично, лінгвофеномен С. Процюка.

Ключові слова: *ідіостиль, соцмережі, спогади, замальовки, метафорикп символіка, публіцистичність.*

The article presents a systematic approach to examining the peculiarities of the idiostyle of the work of the iconic writer of our time, Stepan Protsyuk, which he demonstrates in his posts on the social network Facebook. It is proposed to pay attention to the potential of the writer's significant linguistic practice, his mastery of the literary standard of the Ukrainian language, the

exemplary nature of speech and, in fact, the linguistic phenomenon of S. Protsyuk.

Keywords: *idiostyle, social networks, memories, sketches, metaphors, symbolism, journalistic nature.*

Найголовніша ознака ідіостилю С. Процюка-дописувача соцмереж у тому, що він усе одно залишається письменником, тобто творчою особистістю, котра любить образне мовлення. Митець обирає публіцистичний і художній стилі для передачі особистісного сприйняття та засвоєння світу у соцмережах. У своїх дописах міркує про нагальні для себе речі, підбирає аналогії, залучає численні приклади, проводить паралелі, використовує різноманітні асоціації. У текстах С. Процюка можуть поєднуватися полемічні висловлювання, риторичні та звичайні питання, міркування, замальовки, спогади, наводитися цифри, дати. Дописи демонструють образне різноманіття, внутрішню динаміку, у них наявна непроста мережа асоціативних зв'язків, застосовується метод гри з читачем, якого автор завжди називає «другом». Більшість дописів автора починаються звертанням «Друзі, вітаю!». Наприклад, допис від 6 вересня 2024: «Друзі, вітаю!. Частина із вас пропустили цю відеорозповідь. Тут йдеться про долі і життя ще незнаних широкому загалу українців, без діяльності яких пізніше була би неможлива Українська народна республіка. Вам буде цікаво» [49]. Або у дописі від 5 вересня 2024 є таке повідомлення: «Вітаю, друзі! Важкі часи ми зараз переживаємо» [2].

Неабиякий креативний потенціал тривалої мовної практики письменника, хороше володіння літературним стандартом української мови, взірцевість мовної норми, репрезентованої у дописах, постійна безупинна робота над словом дає підстави говорити про лінгвофеномен С. Проюцка (і як дописувачів соцмереж зокрема) у мовно-культурному просторі нашого часу.

Наведемо приклад: «Середина жовтня. Яскрава, але із присмаком декадансу, краса сонячних днів. Як писав Василь Стус, «Середина жовтня, пора надвечір'я, твоїх, твоїх недовір і невір'їв осіннього вітру»… Листя на деревах як коштовності мусульманських шейхів. Пронизливий вітер ніби невиліковний невроз. Але щось як передпологові муки молоденької жінки, нуртує у глибинах української землі. Може, на наші землі повільно приходить світ нової людської правди?» [2].

При цьому автор постає щоразу в нових амплуа. У межах його дописів можна віднайти як розгорнуті висловлювання емоційно-оцінного характеру з особистою думкою автора, так і ґрунтовні критичні міркування, в основі яких – докладний, глибокий аналіз художнього твору з погляду і форми, і змісту, який видає філологічну освіту автора і роботу на науковій ниві зокрема. Дописи у соцмережах демонструють як бурхливі емоційні враження про щось (політика, смерть знайомого, громадські події), котрі покликані привернути увагу до сказаного, так і є бажанням автора просто звернутися да аудиторії, зайвий раз про себе нагадати. С. Процюк подекуди пояснює свій інтерес чогось особистісними пристрастями, аргументує на особистому письменницькому досвіді свої смаки і переваги. Проте автор комфортно почуває себе у *Facebook*, адже там зареєстрований з 2010 р.

С. Процюк привертає увагу читачів своїм мовленням, відкритим до нових творчих знахідок. Мовлення С. Процюка є прикладом для наслідування молодих авторів, котрі можуть віднайти в ньому вишукану метафорику й глибоку символіку, таємниці внутрішніх структур людського єства, ускладнений наратив, що сприятимуть публіцистичному відтворенню буттєвого і позабуттєвого. Як-от 1 листопада 2024 р.: «Сьогодні день поминання померлих. Разом із сестрою, Оксаною Процюк, та її чоловіком, Кравчуком Ігорем, поїхав на могили матері Віри і батька

Василя, померлих двох маленьких братиків, дідуся і двох бабусь. Потім я стояв у батьківському саду, відчуваючи не лише далекі подихи дитинства, але і життя душ дорогих покійників, що часто сняться, будучи незримим присутніми» [2].

Митець полюбляє односкладні означено-особові речення: «Вірю, що незбагненний Промисле порятує і перетворить нашу державу у квітучий сад»; «Рекомендую вам цю відеорозповідь, із якої випливе, як із кораблетрощі, ще одна висока і страшна сторінка нашої історії»; «Сьогодні знову загадав 90-ті, благословенний час молодості».

Також митець любить використовувати риторичні питання, подекуди пропонуючи цілий каскад цих засобів: «І хоча доробок великих письменників нетлінний – але… як їм живеться – як людям, а не митцям? – тим вісімдесятирічним і більше – письменникам? Коли вже нема близьких друзів, коли кохані жінки (або чоловіки) вже переважно у могилі? Коли нема сил, і вже не напишуться значні твори? Коли вже не надто розумієш, що відбувається довкола? Коли, певно, приходить трагічне відчуття тліну і марнотності літературних занять (навіть до майстрів)?. Є дописи, які ледь не повністю складаються з цих запитань. Це, вочевидь, можна пояснити прагненням самого літератора розібратися у феномені, який він описує і який осмислює, і долучити до цього процесу читача. У дописах чимало речень із вставленими конструкціями, взятими у дужки, що свідчить про невпевненість письменника в окремих позиціях, говорить про сумніви, що роздирають його, про прагнення дошукатися істини в складних питаннях буття.

Говорячи про багатство мовлення С. Процюка, у соцмережах зокрема, воістину згадується Ю. Шевельов, який про мовні можливості митців писав: «Одні роблять це, не вдаючися до нових слів, а стараючися по-новому, глибше, своєрідніше використати всім відомі й широко

вживані слова. Інші спрагло шукають незнаних, невикористовуваних слів. Питати, чия мова багатша – це було б те саме, що питати (за відомим жартівливим питанням): що тяжче – пуд заліза чи пуд пуху. Обидва способи при вмілому застосуванні добрі, обидва збагачують мову; проте треба визнати, що перший спосіб легше сприймається читачем, хоч і тяжче дається авторові. Тим то частіше (хоч не можна зробити з цього загального закону) найбільші, найгеніяльніші письменники (як у нас Шевченко) не стільки вишукують або кують нові слова, скільки спрямовують свою майстерність на те, щоб викрешувати нові іскри поетичного вогню з відомого вже мовного матеріялу, який менше талановитій людині видається сірим і вже мертвим. Саме через це не можна підрахунками кількости слів стверджувати, або доводити багатство чи бідність мови того чи того письменника. Всі такі підрахунки, по-перше, завжди надто неточні, а по-друге, взагалі нічого не характеризують, просто непотрібні» [1]. Це повною мірою підтверджує ідіостиль С. Процюка. По суті, митець зовсім не розрізняє, на яких платформах – віртуальних чи друкованих – йому комфортніше «гратися» зі словом. Він залишається будь-де митцем – творцем нових ідей і образів.

Список використаних джерел

1. Шевельов Ю. У кого з українських письменників багатша мова. URL: https://zbruc.eu/node/93438 (дата звернення: 01.02.2025).
2. https://www.facebook.com/stepan.protziuk

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ТА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

УДК 130.2:316.77

Тимур Бєлий,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. філос. н., доцент кафедри
культурології та філософії культури
Мартинюк Е. І.

ФІЛОСОФІЯ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН

У статті досліджується сучасна філософія комунікації та її значення в умовах глобалізації та цифровізації. Розглядаються ключові концепції Юргена Габермаса, Жана Бодрійяра та Мішеля Фуко щодо інформаційного дискурсу, влади та маніпуляцій. Особлива увага приділяється інформаційним війнам, що стали частиною геополітичних конфліктів, зокрема в контексті російської агресії проти України. Аналізуються механізми маніпуляції масовою свідомістю та роль соціальних мереж у цьому процесі. Підкреслюється важливість критичного мислення та медіаграмотності як засобів захисту від дезінформації та фейкових новин. Пропонуються етичні принципи цифрової комунікації, які можуть стати основою для створення прозорого інформаційного простору.

Ключові слова: *філософія комунікації, інформаційні війни, критичне мислення, медіаграмотність, маніпуляції, соціальні мережі, цифрова реальність, інформаційний дискурс, етика комунікації.*

The article explores the modern philosophy of communication and its significance in the context of globalization and digitalization. The key concepts of Jürgen Habermas, Jean Baudrillard, and Michel Foucault regarding information discourse, power, and manipulation are examined. Particular attention is paid to information wars that have become part of geopolitical conflicts, in particular in the context of Russian aggression against Ukraine.

The mechanisms of manipulation of mass consciousness and the role of social networks in this process are analyzed. The importance of critical thinking and media literacy as means of protection against disinformation and fake news is emphasized. Ethical principles of digital communication are proposed, which can become the basis for creating a transparent information space.

Keywords: *philosophy of communication, information wars, critical thinking, media literacy, manipulation, social networks, digital reality, information discourse, communication ethics*.

Сучасний світ дедалі більше залежить від комунікації як основи соціального, економічного та політичного буття. Глобалізація, що охопила всі сфери людського життя, з одного боку, є рушійною силою обміну ідеями, культурною інтеграцією та інформаційним проривам, але з іншого – вона створює загрози у вигляді інформаційних війн, маніпуляцій та контролю над масовою свідомістю. У такому контексті філософія комунікації набуває особливого значення, адже саме вона допомагає зрозуміти, як формується інформаційний дискурс, які механізми стоять за поширенням знань і які виклики постають перед людством в епоху цифрової реальності.

Комунікація – це не просто обмін інформацією, це фундаментальна основа людського буття. Ще з часів античності, такі видатні філософи, як Платон та Аристотель, відмічали величезне значення діалогу в формуванні істини, а пізніше Гегель навіть розглядав комунікацію як основу формування людського духу.

Сучасна філософія комунікації базується на працях багатьох філософів та дослідників, проте, на нашу думку, особливе значення в її розвитку мають такі філософи, як Юрген Габермас та Жан Бодріяр. Перший наголошував на важливості раціонального дискурсу, а другий досліджував роль симулякрів та медіа у творенні «гіперреальності» [2].

Окрім того, сучасна філософія комунікації багато в чому спирається на роботи таких мислителів, як Мішель Фуко та Юрген Габермас. Фуко розглядав мову як засіб влади, що визначає соціальну реальність і контролює дискурс. Габермас наголошував на важливості комунікативної раціональності та ідеального мовного середовища, де панує консенсус і відкритий діалог. В сучасності ми зараз стикаємось з новим простором, який сформований інтернетом та цифровими технологіями, що перевернули нашу реальність та призвели до того, що традиційне уявлення про комунікацію змінилось, адже тепер інформацію можна розглядати не лише як джерело нових знань, а й як засіб для маніпуляцій [3].

Особливо актуальною ця проблема стала для України, яка безпосередньо стикнулась з інформаційним штурмом з боку росії, який від початку широкомасштабної агресії росії в Україні постійно зростає та модифікується. Інформаційна війна почалась задовго до загострення ситуації, що перетворилась в широкомасштабну війну.

Інформаційні війни стали новим типом конфлікту, у якому ключову роль відіграють не зброя чи економічні санкції, а контроль за інформаційними потоками. В умовах глобалізації традиційні методи ведення війни поступаються місцем технологічно вдосконаленим способам впливу на свідомість громадян. Суспільство знань, яке базується на доступі до інформації та її осмисленні, стикається з викликами дезінформації, фейкових новин та когнітивного перенасичення. Маніпулятивні стратегії, що використовуються державними і недержавними установами, спрямовані на дестабілізацію демократичних процесів і формування контрольованої реальності [1; 5].

У контексті інформаційних війн ключову роль відіграють соціальні мережі, що перетворилися на арену боротьби за свідомість людей. Нерідко противники використовують бот-мережі, тролів та спеціальні інформаційні

вкиди, щоб впливати на громадську думку та створювати соціальну нестабільність. Україна є яскравим прикладом держави, що стикається з інформаційною агресією. Російська федерація роками веде проти України гібридну війну, в якій інформаційна складова відіграє ключову роль. Маніпуляція фактами, створення фейкових наративів, атаки на українські медіа – усе це частина великої стратегії ведення війни не лише на полі бою, а й у свідомості громадян.

У ситуації, коли інформація може бути використана як зброя, виникає питання про відповідальність кожного учасника комунікаційного процесу. Філософія комунікації повинна шукати баланс між свободою слова, правом на інформацію та необхідністю захисту від маніпуляцій. На нашу думку, це вимагає усвідомленого підходу до споживання інформації, критичного мислення та медіаграмотності як невід'ємних навичок сучасної людини. Водночас держави, медіа та технологічні компанії несуть відповідальність за створення прозорих механізмів перевірки фактів і протидію дезінформації. Однак важливо, щоб боротьба з маніпуляціями не перетворилася на обмеження демократичних свобод і цензуру. Тому філософія комунікації має сприяти формуванню етичних принципів інформаційної взаємодії, що базуються на правді, відповідальності та повазі до плюралізму думок [4].

Ми вважаємо, що, безперечно, одним із ключових і найголовніших інструментів у боротьбі з інформаційними маніпуляціями є критичне мислення. В умовах, коли інформація поширюється швидше, ніж встигає бути перевіреною, кожна людина повинна навчитися аналізувати її джерела, розрізняти факти та інтерпретації, не піддаватися емоційним впливам. Окрім того, важливу роль у цьому процесі відіграє медіаграмотність – здатність споживати, аналізувати та використовувати інформацію свідомо. Держави, освітні установи та громадські організації

мають активніше впроваджувати програми з медіаграмотності, щоб формувати стійке суспільство, яке не стане жертвою інформаційних війн.

На нашу думку, враховуючи ситуацію в країні та розвиток технологій, який формує інформаційний простір, де інформація стала стратегічним ресурсом, постає необхідність формування нових етичних норм для цифрової комунікації, основними принципами якої могли би бути право на правду, прозорість та відкритість у розповсюдженні інформації та відповідальність, де розповсюдження фейкових новин та маніпуляції повинне мати юридичні наслідки. Ці принципи можуть стати основою для гармонійного комунікаційного простору, де інформація слугуватиме суспільному благу, а не ставатиме інструментом тиску чи обману.

Глобалізація відкрила нові можливості для комунікації, але водночас принесла загрози у вигляді інформаційних війн та маніпуляцій. Сучасна філософія комунікації повинна шукати шляхи збереження істинного діалогу, критичного мислення та етичного підходу до інформації. Для того, щоб забезпечити гармонійний розвиток суспільства, необхідно формувати культуру відповідальної комунікації, критичного мислення та інформаційної етики. Головна битва майбутнього відбуватиметься не лише на фронтах, а й у свідомості людей, тому вкрай важливо зробити цю свідомість захищеною та стійкою до маніпуляцій.

Список використаних джерел

1. Алещенко В. І. Особливості пропаганди в умовах інформаційно-психологічної війни. Збірник наукових праць. 2019. Вип. 24. С. 29–38.

2. Бодріяр Ж. Симулякри та симуляції. Київ : Видавництво Соломії Павличко "ОСНОВИ", 2004. 230 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Jean_Baudrillard/Symuliakry_i_symuliatsiia.pdf (дата звернення: 22.02.2025).

3. Дзьобань О. П., Романюк С. М. Інформаційна картина світу: філософський підхід до розуміння сутності. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».* Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2013. Вип. 2 (16). С. 116–124.

4. Курбан О. Проблема критичності мислення при споживанні медіаконтенту в умовах інформаційної війни. *Синопсис: текст, контент, медіа*. 2022. №28 (1). С. 21–27.

5. Стадник А. Г. Інформаційна війна як комунікативна технологія впливу на масову свідомість та громадську думку. *Грані.* 2016. №1. С. 111–115.

УДК 94(477)

Віталій Галентюк,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник – д. іст. н., професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Біловус Л. І.

УЧАСТЬ УКРАЇНЦІВ У ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ В США

Українська діаспора відіграє важливу роль у політичному житті США, активно впливаючи на ухвалення законів, виборчі кампанії та зовнішню політику щодо України.

Ключові слова: *українська діаспора, політична активність, вибори, громадські організації.*

The Ukrainian diaspora plays a significant role in U.S. political life, actively influencing legislation, election campaigns, and foreign policy towards Ukraine.

Keywords: *Ukrainian diaspora, political activity, elections, civic organizations.*

Українці в США мають довгу історію політичної активності, що бере початок ще з перших хвиль еміграції наприкінці XIX століття. Сучасна українська діаспора значно посилила свою присутність у політичних процесах, особливо після здобуття Україною незалежності у 1991 році та подальших хвиль міграції після 2014 року. Українці в США активно створюють громадські та політичні організації, серед яких Український

конгресовий комітет Америки (УККА), Українсько-американська координаційна рада (УАКР), та Фундація Українського Вільного Університету [1; 3; 6]. Ці організації впливають на політичні рішення шляхом лобіювання інтересів України в Конгресі США.

Українці в США беруть участь у президентських та парламентських виборах як виборці, волонтери та навіть кандидати. Наприклад, Вікторія Спартц, уродженка України, у 2020 році була обрана до Палати представників США від штату Індіана. Активне залучення українських виборців до політичних кампаній сприяє просуванню проукраїнських ініціатив [4]. Окрім того, українська громада в США суттєво впливає на формування американської зовнішньої політики щодо України. Наприклад, у 2014 році завдяки активному тиску української діаспори було прийнято «Акт про підтримку свободи України», який передбачав надання військової допомоги Україні [5]. Також українські організації брали участь у кампаніях за надання Україні статусу основного союзника США поза НАТО.

Українці, що займають високі політичні посади в США, також сприяють розвитку українсько-американських відносин. Наприклад, конгресмени Марсі Каптур та Брайан Фіцпатрік активно підтримують законодавчі ініціативи, спрямовані на допомогу Україні. У 2022 році українська діаспора організувала численні акції підтримки України в різних містах США, включаючи Вашингтон, Чикаго та Нью-Йорк, що сприяло ухваленню законопроєктів про військову та фінансову підтримку України.

Сьогодні українці в США зіштовхуються з новими викликами, пов’язаними з необхідністю підтримки України у війні з Росією. Активісти лобіюють нові пакети допомоги, організовують мітинги та збори коштів. Перспективи політичної участі українців у США включають подальше

розширення впливу через освіту, представництво у владі та розвиток молодіжних політичних ініціатив. Подальше зміцнення української громади в політичній сфері США сприятиме підтримці України на міжнародному рівні [2]. Водночас, сучасна політична ситуація в США створює нові виклики для української діаспори. Після завершення каденції Джо Байдена та перемоги Дональда Трампа на виборах його неоднозначна політика щодо зовнішніх відносин викликає занепокоєння серед українців. Політичні аналітики зазначають, що Трамп може змінити підхід до підтримки України, що вимагає від української громади ще більшої активності у лобіюванні інтересів своєї історичної батьківщини. Уже зараз діаспора готується до можливих змін у фінансуванні допомоги Україні, що є ключовим питанням на порядку денному багатьох українських організацій у США.

Список використаних джерел

1. Біловус Л. І. Українськомовна періодика української діаспори США у збереженні національної ідентичності (1991-2017 рр.): дис. д-ра іст. наук : 07.00.01 / Тернопільський нац. екон. ун-т; Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2019. 941 с.

2. Плохій С. *Брама Європи: Історія України від скіфських воєн до незалежності.* Київ: Клуб Сімейного Дозвілля, 2019.

3. Чумаченко Т. *Українська діаспора в США: історія та сучасність.* Київ: Наукова думка, 2021.

4. Shevchuk P. *Ukrainian Americans and U.S. Policy.* New York: Columbia University Press, 2020.

5. United States Congress. *Ukraine Freedom Support Act of 2014.* Washington, D.C.: Government Printing Office, 2014.

6. Official Website of the Ukrainian Congress Committee of America. URL: https://www.ucca.org (дата звернення: 25.01.2025).

УДК 316.614.5

Катерина Гонтаренко,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Якубовська М. Г.

РОЛЬ МЕДІА У КОНСТРУЮВАННІ ЕМОЦІЙНОГО КЛІМАТУ СУСПІЛЬСТВА ТА РЕГУЛЮВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

У сучасному інформаційному суспільстві медіа відіграють ключову роль у формуванні емоційного клімату та регулюванні соціальної поведінки. Новинні повідомлення, соціальні мережі, телебачення та інші платформи здатні викликати страх, надію, агресію чи солідарність у масової аудиторії. Особливо це проявляється під час кризових ситуацій, коли медіа можуть як стабілізувати ситуацію, так і посилювати соціальну напругу. Дослідження механізмів цього впливу є важливим для розуміння інформаційної політики та медіаетики.

***Ключові слова**: медіа, емоційний клімат, соціальна поведінка, маніпуляція, масові настрої, регулювання медіа.*

In the modern information society, media play a key role in shaping the emotional climate and regulating social behavior. News reports, social networks, television, and other platforms can evoke fear, hope, aggression, or solidarity among the mass audience. This is especially evident in times of crisis when media can either stabilize the situation or escalate social tension. Studying the mechanisms of this influence is essential for understanding information policy and media ethics.

***Keywords:** media, emotional climate, social behavior, manipulation, mass moods, media regulation.*

У XXI столітті медіа стали не лише основним джерелом інформації, а й потужним інструментом формування емоційного клімату та регулювання соціальної поведінки. Вони впливають на настрої

суспільства, формують суспільну думку, здатні викликати паніку, страх або, навпаки, мобілізувати громадян до активних дій. Зі зростанням впливу цифрових технологій та соціальних мереж інформаційний простір зазнав радикальних змін. Люди отримують новини в режимі реального часу, а алгоритми соцмереж підсилюють певні емоційні реакції, створюючи ефект інформаційних «бульбашок», у яких користувачі отримують лише ті новини, що підтверджують їхні попередні переконання. Особливо критичним є питання впливу медіа під час кризових ситуацій: пандемій, війн, економічних потрясінь. Правильно подана інформація здатна стабілізувати суспільство, а маніпуляції або неправдива інформація – навпаки, спричинити соціальний хаос. У цьому контексті надзвичайно важливим стає розуміння механізмів формування емоційного клімату через медіа та їхнього впливу на поведінку громадян.

Емоційний клімат суспільства – це сукупність колективних настроїв, що домінують у певний період часу. Він впливає на громадську думку, політичні процеси, економічні тенденції та соціальну стабільність.

Існують різні механізми формування емоційного клімату через медіа.

Фреймінг подій – подача інформації з певним акцентом або емоційним забарвленням. Наприклад, одна й та сама подія може бути представлена як «криза» або «можливість для розвитку», що змінює сприйняття аудиторією. Використання емоційної лексики. Наприклад, у заголовках новин можуть використовуватися слова на кшталт «катастрофа», «безпрецедентний випадок», «жахливі наслідки», що викликає страх або паніку. Візуальні образи та символізм. Фото з місця подій, драматичні відеокадри, використання символів (наприклад, прапорів під час революцій або траурних кольорів під час трагедій). Та алгоритми соціальних мереж. Фейсбук, Інстаграм, Твіттер та інші платформи підсилюють ті новини, які викликають найбільше реакцій

(лайків, коментарів, репостів), що сприяє поширенню саме емоційно зарядженого контенту.

Дослідження психологів показують, що негативний інформаційний фон (наприклад, новини про конфлікти, катастрофи, злочини) має більший вплив на аудиторію, ніж позитивний контент. Це створює виклики для медіасфери, адже, з одного боку, ЗМІ повинні об'єктивно висвітлювати події, а з іншого – не провокувати масову паніку чи депресивні настрої у суспільстві.

Інформація, що поширюється через медіа, безпосередньо впливає на поведінкові моделі суспільства, оскільки медіа не тільки інформують, але й формують погляди, ставлення та дії людей. Це особливо помітно у випадках, коли новинний порядок денний здатен змінювати рішення громадян щодо участі у соціальних акціях, виборах, благодійності чи навіть змінює їхні звички споживання. Наприклад, ефективно сплановані інформаційні кампанії можуть змінити ставлення людей до певних проблем або покращити рівень залученості до певних соціальних ініціатив. У той же час, медіа можуть стати інструментами для маніпуляції думкою та поведінкою, коли поширюють не перевірену чи навіть фальшиву інформацію. Одним з яскравих прикладів впливу медіа на суспільство є пандемія COVID-19, коли різні країни застосовували різні стратегії комунікації з населенням. В одних країнах уряди зосереджувалися на інформаційних кампаніях, які чітко пояснювали карантинні заходи, важливість дотримання правил безпеки та роль вакцинації, намагаючись забезпечити максимальний рівень інформованості та мінімізувати поширення захворювання. В інших країнах, однак, медіа стали каналами для поширення теорій змови, антивакцинальних настроїв та фейкової інформації, що спричинило зростання скептицизму та опору серед частини населення.

Оскільки медіа мають значний вплив на суспільство, виникає необхідність у їхньому правовому та етичному регулюванні. Це стосується як законодавчих ініціатив, що забезпечують захист прав громадян, так і етичних стандартів, які повинні сприяти розвитку відповідального медіасередовища. Важливу роль у протидії дезінформації та медіаманіпуляціям відіграє розвиток медіаграмотності серед населення. Це дозволяє людям ефективно аналізувати інформацію, відрізняти факти від маніпуляцій та критично оцінювати джерела інформації. Наприклад, у Швеції активно впроваджуються програми з медіаграмотності у школах, де учням навчають розпізнавати фейки в новинах, перевіряти факти та користуватися різними інструментами для перевірки інформації. Такий підхід допомагає не лише підвищити рівень поінформованості, але й створює основи для здорового медіасередовища, в якому громадяни здатні робити обґрунтовані висновки.

Медіа є потужним інструментом впливу на емоційний стан суспільства та його соціальну поведінку. Вони можуть як сприяти зміцненню соціальної стабільності, так і провокувати кризові явища. Коли медіа працюють відповідально, вони здатні об'єднувати громадян, надавати важливу інформацію, яка сприяє розвитку культури, підвищенню освіченості та соціальної взаємодії.

Однак в умовах ненадійних джерел або маніпуляцій медіа можуть розпалювати паніку, розповсюджувати непідтверджену інформацію чи формувати деструктивні стереотипи. Забезпечення якісної медіаполітики, підвищення рівня медіаграмотності громадян та розвиток етичних стандартів журналістики є ключовими чинниками для мінімізації ризиків медіавпливу та забезпечення здорового інформаційного простору.

Важливо також заохочувати співпрацю між медіа, урядами, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами для

створення системи, яка дозволить своєчасно виявляти дезінформацію і надавати громадянам інструменти для розпізнавання фейків. Таким чином, інтеграція цих елементів дозволить створити медіапростір, який буде сприяти соціальному розвитку, підтримці демократії та забезпеченню безпеки громадян у світі, де інформація стає основним ресурсом.

Список використаних джерел

1. Бащук С. Г. Соціальна поведінка і влив цінностей на неї. URL: https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc8/3.pdf (дата звернення: 18.01.2025).

2. Вакуленко О.В. Засоби масової інформації як особливий чинник формування здорового способу життя особистості. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3920/Vakulenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 18.01.2025).

3. Вплив медіа на розвиток особистості. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1162837/mod_resource/content/1/Лекція%2006.pdf (дата звернення: 18.01.2025).

4. Засоби масової інформації. URL: http://nkkep.com/wp-content/uploads/2020/04/13.04-OOPTBD11-GO.pdf (дата звернення: 18.01.2025).

5. Мартиненко І.О. Сучасні медіа-маніпуляції: механізми та інструменти протидії. URL: https://jarch.donnu.edu.ua/article/view/11693 (дата звернення: 18.01.2025).

6. Медіаосвіта та медіаграмотність. Частина 4. Вплив медіа. URL: https://www.aup.com.ua/uploads/momg.pdf (дата звернення: 18.01.2025).

7. Прищак М. Д., Мацко Л. А. Психологія. Частина 1. (1.3.2 Соціально-психологічний клімат соціальної групи) URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/23pryschak,matsko_psyhologia_(stud-zaoch)_ch1/p10.html (дата звернення: 18.01.2025).

8. Скородинська С. Вплив соціальних мереж на розвиток девіантної поведінки у підлітків. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/7635 (дата звернення: 18.01.2025).

9. Соціологія громадської думки та мас-медіа. URL: https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/556f5814-00cb-4b72-8456-7c23c4fd8848/content (дата звернення: 18.01.2025).

10. Шайгородський Ю. Вплив медіа на суспільно-політичні та етико-моральні процеси в Україні. URL: http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/14729/1/Shaihorodskyi.pdf (дата звернення: 18.01.2025).

УДК 004.9:35.08(477)

Володимир Горський,
Національний університет «Острозька академія»
Науковий керівник – доктор філософії, старший викладач
кафедри інформаційно-документних комунікацій
Федорук О. М.

ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Розглядається роль цифрової грамотності як ключового фактора ефективного використання державних електронних послуг. Наголошено на важливості навчання цифровій грамотності для ефективного використання електронних послуг, зокрема на порталі «Дія».

Ключові слова: *цифрова грамотність, електронні послуги, інформаційні технології, цифрові сервіси, інформація.*

The role of digital literacy as a key factor in the effective use of public e-services is considered. The importance of digital literacy training for the effective use of electronic services, in particular on the Diia portal, is emphasized.

Keywords: *digital literacy, electronic services, information technology, digital services, information.*

У сучасному світі питання цифрової трансформації державного управління є надзвичайно актуальним, адже цифрова грамотність населення є основним фактором ефективного використання електронних державних послуг.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій сприяє впровадженню цифрових сервісів для реалізації цифрової трансформації держави. Зокрема Єдиний портал державних послуг «Дія» – приклад впровадження та реалізації цифрового державного управління. Загалом портал поєднує основні складники «цифрової держави», а саме: електронне урядування,

кібербезпеку, електронну демократію, електронний бізнес, електронний суд, електронну охорону здоров'я, електронну освіту, електронну транспортну систему та інше.

Цифрова грамотність населення (рис. 1), включає в себе уміння користування онлайн-сервісами, знання принципів кібербезпеки і здатність адаптуватися до нових цифрових інновацій та технологій. Її забезпечення є необхідним фактором для підвищення довіри громадян до цифрових державних сервісів та розширення доступу до електронного урядування, саме тому держава повинна стимулювати та залучати населення до підвищення рівня цифрової грамотності.

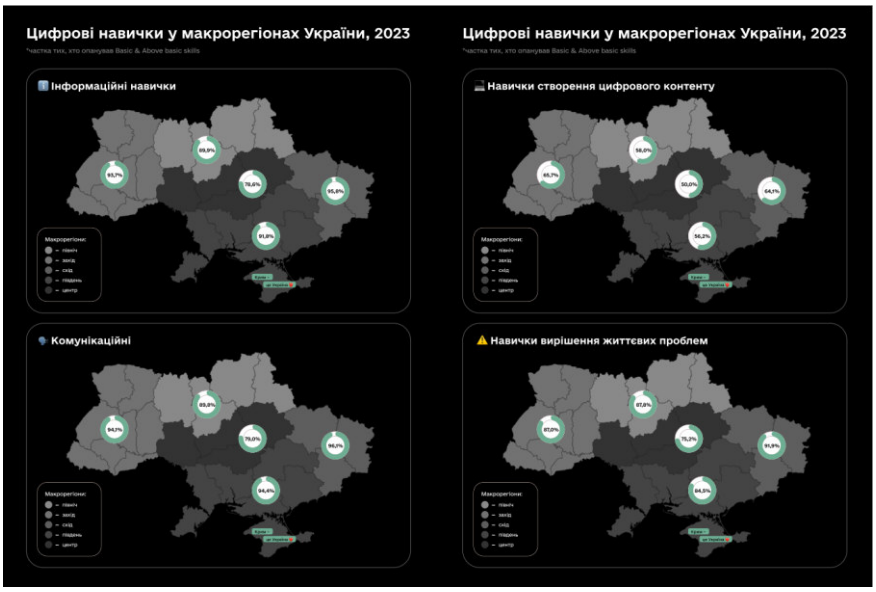

Рис. 1 – Цифрові навички у макрорегіонах України 2023

Джерело: [4]

Необхідно відзначити, що орієнтиром розвитку цифрової грамотності населення є Угорська програма «Стратегія цифрової освіти» [3], що передбачає урядову підтримку в питанні створення комплексної системи цифрової освіти, яка охоплює як шкільне навчання, так і підвищення кваліфікації дорослого населення. Основний акцент програми зроблено на розвитку практичних навичок роботи з цифровими платформами, розуміння кібербезпеки та критичного мислення в

інформаційному середовищі, що зіграло велику роль у питанні підвищення цифрової грамотності громадян країни.

Міжнародний досвід показує, що інвестиції у цифрову освіту та навчальні програми сприяють не лише зростанню ефективності електронних послуг, а також соціально-економічному розвитку держави.

Саме тому, особливу увагу Міністерство цифрової трансформації зосередило на розвитку та запуску проекту «Дія. Освіта», що стартувала у 2020 році. З того часу загальна кількість користувачів перетнула позначку 2,3 млн., яким було видано сумарно понад 3,5 млн. сертифікатів різної тематики у майже трьохстах освітніх продуктах [2].

Проте, незважаючи на досягнуті результати, рівень цифрової грамотності в Україні все ще залишається доволі нерівномірним. Існують розриви між мешканцями міст і сільських територій, а також між різними віковими групами населення. За даними Міністерства цифрової трансформації, станом на 2023 рік близько 59,6% українців мають цифрові базові навички [2]. Одним із можливих рішень проблеми подолання цифрових розривів є створення локальних хабів у бібліотеках, школах та центрах надання адміністративних послуг, де громадяни зможуть отримувати консультації та базові навички роботи з онлайн-сервісами.

Також важливо забезпечити доступність цифрових платформ, адаптуючи їх для людей з особливими потребами та літніх громадян. Зокрема, використовувати спрощені інтерфейси, голосові команди, різні кольорові гамми для людей з особливими потребами та інший функціонал, що допоможе мінімізувати труднощі у використанні цифрових сервісів.

Ще одним важливим напрямом є підвищення рівня кібербезпеки та цифрової культури населення. Держава має не лише розвивати технічний захист платформ, а й навчати громадян основам цифрової гігієни, проводячи масштабні інформаційні кампанії та тренінги [1].

Отже, цифрова грамотність є ключовим фактором ефективного використання державних електронних послуг. Рівень цифрової компетентності населення сприяє не лише спрощенню бюрократичних процедур, а й формуванню цифрової економіки, підвищенню рівня довіри громадян до держави та створенню прозорих адміністративних процесів.

Список використаних джерел

1. Литвин Н. А., Крупнова Л. В. Діджиталізація як засіб підвищення відкритості, прозорості та ефективності діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо надання електронних послуг. *Ірпінський юридичний часопис*. 2020. Вип 2. С. 69–75.
2. Освітня платформа «Дія. Цифрова освіта». URL: https://osvita.diia.gov.ua/ (дата звернення: 15.01.2025).
3. Стойка О. Я. Цифровізація підготовки вчителів: досвід Угорщини: методичні рекомендації. Ужгород : РІК-У, 2023. 41 с.
4. Цифрова грамотність в Україні 2023. Дія. Цифрова громада. URL: https://hromada.gov.ua/research/cifrova-gramotnist-v-ukrayini-2023 (дата звернення: 15.01.2025).

УДК 316.776.23

Кристина Горун,
Національний університет «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к. філол. н.,
доцент кафедри журналістики
Грушевська Ю. А.

ОГЛЯД ПРИКЛАДІВ ЗАСТОСУВАННЯ ОСНОВНИХ ТЕХНІК ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ

Представлено огляд відомих технік інформаційного впливу на конкретних прикладах з медіапростору за серпень-жовтень 2024 року.

Ключові слова: *техніка інформаційного впливу, інформація, дезінформація,пропаганда, комунікація, маніпулювання риторикою.*

This work provides an overview of known information influence techniques based on specific examples of such influence from the media space for august-october 2024.

Keywords: *technique of information influence, information, disinformation, propaganda, communication, manipulation of rhetoric.*

У сучасному світі споживач інформаційних продуктів стикається з посиленим тиском дезінформації. Діпфейки, пропаганда, дисиміляція, фішинг – усе це може призвести до виникнення проблем щодо розуміння справжності інформації, наслідків тих чи інших ситуацій у світі та/або формування некоректного уявлення щодо обставин у країні.

Аби запобігти впливу дезінформації на свою підсвідомість, треба навчитися критично мислити, аналізувати інформацію та усвідомлювати можливі наслідки. У «Посібнику з протидії дезінформації» інформаційний вплив визначено як «цілеспрямоване застосування спеціальних інформаційних засобів і технологій для внесення змін у свідомість особистості, соціальних груп чи населення (корекція поведінки в інформаційно-технічну інфраструктуру об’єкта впливу та/чи фізичний стан людини)» [1, с 54]. Продемонструємо на основі розглянутих у посібнику технік інформаційного впливу приклади такого впливу, аналізуючи контент сайту Інституту масової комунікації (https://imi.org.ua/) за період серпень-жовтень 2024 року:

1) техніка інформаційного впливу: дезінформація, дискредитація та демонізація: *Путіна дистанціюють від проблем Курської області: як працює російська пропаганда* [2];

2) техніка інформаційного впливу: навіювання, дезінформація, дискредитація, маніпулювання риторикою: *Печерний сексизм і «гнилий оселедець»: як російська пропаганда намагається принизити Камалу Гарріс* [3];

3) техніка інформаційного впливу: маніпулювання риторикою, навіювання: *Назад в СРСР, або як проросійські кримські медіа ностальгують за Союзом* [4].

4) техніка інформаційного впливу: пропаганда, маніпулювання риторикою, дезінформація. *Ракетний удар по «Охматдиту»: які висновки зробили "хороші росіяни"?* [5]; *Атака на «Охматдит»: як кремль використовуєпропаганду для впливу на саміт НАТО* [6];

5) техніка інформаційного впливу: дезінформація, дискримінація, дискредитація: *Дослідження IMI: російські медіа роздмухують «успіхи» армії рф на Харківщині й погрожують ядерною зброєю* [7];

6) техніка інформаційного впливу: пропаганда, інформаційні бульбашки (соціально-когнітивний хакінг), спроба створити атмосферу тиску та паніки серед українців, виправдання російських злочинів та перекручування реальності: *Від ейфорії до виправдань: російські телеграм-канали вигадують мету наступу на Харківщину* [8].

Отже, світ інформаційного простору насичений різноманітними неофіційними каналами з неправдивим контентом. Особливо це актуально під час війни. Задля того, щоб бути медіаграмотним та позбутися впливу на підсвідомість з боку деструктивної інформації, треба ретельно перевіряти джерела інформації (обирати як мінімум три джерела), критично мислити та намагатися не поширювати інформацію, яка викликає сильні емоції.

Список використаних джерел

1. Посібник з протидії дезінформації / Розроблено працівниками Центру протидії дезінформації робочого органу Ради національної безпеки і оборони України за підтримки Консультативної місії Європейського Союзу в Україні. 2023. 59 с. URL: https://cpd.gov.ua/announcement/posibnyk-z-protydiyi-dezinformacziyi/ (дата звернення: 10.01.2025).

2. Путіна дистанціюють від проблем Курської області: як працює російська пропаганда. URL: https://imi.org.ua/monitorings/putina-dystantsiyuyut-vid-problem- kurskoyi-oblasti-yak-pratsyuye-rosijska-propaganda-i63173 (дата звернення: 10.01.2025).

3. Печерний сексизм і «гнилий оселедець»: як російська пропаганда намагається принизити Камалу Гарріс. URL: https://imi.org.ua/monitorings/pechernyj-seksyzm-i-gnylyj-oseledets-yak- rosijska-propaganda-namagayetsya-prynyzyty-kamalu-garris-i62892 (дата звернення: 10.01.2025).

4. Назад в СРСР, або як проросійські кримські медіа ностальгують за Союзом. URL: https://imi.org.ua/monitorings/nazad-v-srsr-abo-yak-prorosijski-krymski-media-nostalguyut-za-soyuzom-i62709 (дата звернення: 10.01.2025)

5. Ракетний удар по «Охматдиту»: які висновкизробили «хороші росіяни»? URL: https://imi.org.ua/monitorings/raketnyj-udar-po-ohmatdytu-yaki-vysnovky-zrobyly-horoshi-rosiyany-i62420 (дата звернення: 10.01.2025).

6. Атака на «Охматдит»: як кремль використовуєпропаганду для впливу на саміт НАТО. URL: https://imi.org.ua/monitorings/ataka-na-ohmatdyt-yak-kreml- vykorystovuye-propagandu-dlya-vplyvu-na-samit-nato-i62349 (дата звернення: 10.01.2025)

7. Дослідження IMI: російські медіа роздмухують «успіхи» армії рф на Харківщині й погрожують ядерною зброєю. URL: https://imi.org.ua/monitorings/doslidzhennya-imi-rosijski-media-rozduvayut-uspihy-armiyi-rf-na-harkivshhyni-i-pogrozhuyut-i61533 (дата звернення: 10.01.2025).

8. Від ейфорії до виправдань: російські телеграм-канали вигадують мету наступу на Харківщину. URL: https://imi.org.ua/monitorings/vid-ejforiyi-do-vypravdan-rosijski-telegram-kanaly-vygaduyut-metu-nastupu-na-harkivshhynu-i61467 (дата звернення: 10.01.2025).

УДК 177.7:159.923.2:004.912

Михайло Клименко,
Національний університет «Одеська політехніка»
Науковий керівник – д. філос. н., професор,
завідувач кафедри культурології та філософії культури
Розова Т. В.

ЕТИКА ЦИФРОВОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЯК ФАКТОР ІНФОРМАЦІЙНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ СУСПІЛЬНОЮ СВІДОМІСТЮ

Аналізується взаємодія людини з інтелектуальними програмними агентами та надається відповідь на питання про те, чи є деякі з таких взаємодій маніпулятивними та які має наслідки для цифрового благополуччя. Сьогодні маніпулятивні відносини між програмним забезпеченням і людиною завдають шкоди благополуччю, оскільки вони ставлять під сумнів автономію користувачів-людей. У роботі

обґрунтовується зв'язок між природою взаємодії програмного забезпечення з користувачем і цифровим благополуччям. Показано, що деякі взаємодії програмного забезпечення і людини є маніпулятивними, і пояснюється, як такі взаємодії завдають шкоди цифровому благополуччю.

Ключові слова: *маніпуляція, маніпулятивна взаємодія, цифрове благополуччя, соціальні мережі, суспільна свідомість.*

The thesis examines the interactions between humans and intelligent software agents, addressing the question of whether some of these interactions are manipulative, which has implications for digital wellness. Today, manipulative relationships between software and humans harm wellness as they challenge the autonomy of human users. The thesis argues for a connection between the nature of software-user interactions and digital wellness. It demonstrates that some interactions between software and humans are manipulative and explains how such interactions harm digital wellness.

Keywords: *manipulation, manipulative interaction, digital wellness, social networks, human consciousness.*

Існуючі дослідження етики соціальних мереж здебільшого стосувалися двох аспектів: природи взаємодії користувача з користувачами у мережі та ефектів взаємодії програмного забезпечення з користувачем онлайн. Однак природа відносин між програмним забезпеченням і людиною та їх вплив на цифрове благополуччя поки що недостатньо вивчені [1]. Використання соціальних мереж стрімко зростає у всьому світі. Існуючі дослідження етичних наслідків здебільшого зосереджені на відносинах між користувачами-людьми у мережі та їх наслідках. Сьогодні деякі інтелектуальні програмні агенти, такі як алгоритми кураторів новинних стрічок у соціальних мережах, маніпулюють користувачами-людьми, оскільки вони не мають наміру розкривати мотиви користувачам за допомогою своїх засобів впливу, що є ключем до дослідження маніпуляції в мережі Інтернет [2].

Маніпулятивна взаємодія згубно впливає на благополуччя через її вплив на автономію користувача. Наші взаємодії з інтелектуальними програмними агентами є джерелом етичного занепокоєння. Як зазначають Берр, Кристианіні та Ледіман, розробники відповідних технологій самі почали побоюватися питання щодо їх використання. Поведінку інтелектуальних програмних агентів було навмисно розроблено для маніпулювання. «Процес мислення, який увійшов у процес створення цих додатків […], був спрямований на те, як використати якомога більше вашого часу та свідомої уваги. Час від часу відбувається викид дофаміну, тому що хтось лайкнув чи прокоментував фотографію, пост чи щось інше, і це змусить вас додавати більше контенту […] Це цикл зворотного зв'язку соціального підтвердження […] Це саме те, що міг би придумати хакер на кшталт мене, тому що ви експлуатуєте вразливість людської психології» [1].

Вибір дизайну інтерфейсу соціальних мереж був зроблений так, щоб користувачеві відображалась бажана поведінка, яка є для них вразливою. По-перше, інтелектуальні програмні агенти можуть багато дізнатися про користувачів з їхньої поведінки в соціальній мережі, навіть якщо не надається особистої інформації. Берр і Кристианіні стверджують, що надійність висновків про переконання, бажання, особистість і поведінку користувачів досить значна [1]. Слід даних, який користувачі залишають в мережі, безсумнівно, дає підстави підозрювати, що є достатньо інформації про користувача, а його переконання і бажання піддаються онлайн маніпуляції. По-друге, існують докази того, що інтелектуальні програмні агенти можуть значною мірою керувати психічними станами та поведінкою користувачів, з якими вони взаємодіють, ймовірно, спираючись на отримані знання про них. Вплив на користувачів не обмежується поведінкою, але поширюється на емоції. Змінюючи

представлення контенту в мережі Інтернет, рекламодавці можуть цілеспрямовано впливати на ставлення користувачів [3].

Тому можна впевнено сказати, що деякі інтелектуальні програмні агенти мають величезну кількість інформації про користувачів і що вони можуть використовувати цю інформацію, щоб спрямовувати користувачів у бажаному напрямку. Хоча це і показово, за загальним визнанням, спекулятивно і все ще невизначено – залишається відкритим питання, чи є вплив маніпулятивним. Зазначимо, що маніпуляція – це взаємодія, яка має певну природу. Можна показати, що характер наших взаємодій (тобто, чи є вони, наприклад, переконливими, маніпулятивними, спокусливими або примусовими) має значення для нашого благополуччя [3].

Розглянемо основні філософські підходи до благополуччя: гедонізм, теорії, які засновано на бажаннях, теорії списку цілей і теорії задоволеності життям [3]. Природа наших взаємодій має значення для благополуччя як безпосередньо, так і опосередковано. У теоріях списку цілей, таких як підхід Марти Нусбауман до можливостей, деякі типи взаємодій, такі як афіліації, засновані на взаємній турботі та повазі, мають безпосереднє значення, оскільки вони є кінцевими цілями [4]. Тобто, у нас є причина цінувати такі взаємодії заради них самих. Наприклад, коли хтось намагається переконати нас у чомусь раціональному, він апелює до різних причин, залишаючи при цьому свободу вибору і прийняття рішення, він виявляє уявну турботу і повагу до нас, як до розумних істот, що безпосередньо впливає на наше благополуччя. Прикладом, коли одна людина приймає рішення за іншу, є ситуація, яка приносить короткострокове задоволення і задоволення «опікуну», але позбавляє підопічного можливості приймати самостійні рішення в майбутньому. Відповідно, патерналістські взаємодії можуть мати довгострокові негативні наслідки для задоволення і задоволеності життям. Емпіричні

дослідження показали, що автономія відіграє ключову роль у задоволеності життям і благополуччі людей з гедоністичної точки зору. Таким чином, визначення характеру взаємодії програмного забезпечення і людини має значення для оцінки цифрового технологічного благополуччя.

Отже, питання про вплив маніпулятивних взаємодій на благополуччя залишається актуальним. Можна стверджувати, що маніпулятивні взаємодії завдають шкоди благополуччю, підриваючи автономію людини, і, отже, загроза онлайн-маніпуляцій становить загрозу нашому благополуччю. Автономія є ключовим елементом багатьох відомих теорій благополуччя, заснованих на списку цілей [4]. Існує кілька причин, чому прихильники теорій списку цілей вважають, що автономія має позитивне значення для благополуччя. По-перше, повага до автономії людини дозволяє їй розвивати свої здібності як раціональної істоти. По-друге, значущість автономії для благополуччя пов'язано з моральною відповідальністю. Бути відповідальним означає бути чуйним до причин. Маніпулюючи кимось, ми не поважаємо його як відповідального агента, завдаючи тим самим шкоди його розвитку.

Маніпулятор не прагне розкривати причини, через які його жертва діє так, як хоче маніпулятор. Простішими словами, маніпулятор цікавиться лише результатом, не піклуючись про те, щоб показати вагомі причини для цього. Сьогодні використання соціальних мереж стрімко зростає у всьому світі. Ймовірно, частина цього зростання популярності пояснюється діями інтелектуальних програмних агентів, таких як куратори новинних стрічок або рекомендаційні рухи. Наприклад, рекламна бізнес-модель багатьох компаній, які пропонують нібито безкоштовні послуги онлайн, а також використовують інтелектуальних програмних агентів, таких як Facebook, Instagram та Google, передбачає, що максимізація залученості дійсно є їх фактичним наміром.

Таким чином, маніпулятивні дії загалом негативно впливають на автономію і, відповідно, на благополуччя. Зв'язок між маніпуляцією, автономією та благополуччям передбачає, що важливим завданням для науковців, які вивчають цифрове благополуччя, є оцінка ступеню маніпулятивності онлайн технологій. Ця оцінка є попередньою, оскільки точний характер взаємозв'язку між маніпуляцією та благополуччям залежить від істинного розуміння благополуччя. Нагадаємо, що маніпулятивна дія – це навмисний вплив на маніпульованого з нехтуванням до розкриття причин, які обумовлюють поведінку жертви маніпуляції. Іншими словами, маніпулювати – означає змусити когось зробити щось за допомогою засобів, які не розкривають причини цьому агенту.

Оскільки маніпулятивна дія за визначенням не має наміру розкривати причини своїх дій, жертви маніпуляції піддаються більшому ризику нерозумних дій або, навіть якщо вони діють розумно, не усвідомлюють причин своєї поведінки. Це може призвести до втрати важливих аспектів життя. Врешті-решт, природа поточних взаємодій між програмним забезпеченням та людиною не сприяє цифровому благополуччю. Майбутні дослідження повинні зосередитися на глибокому емпіричному розумінні намірів розробників інтелектуальних програмних агентів, щоб визначити реальний масштаб маніпуляцій. Опис маніпуляції, представлений у цьому дослідженні, слугує підходящою відправною точкою для таких досліджень.

Список використаних джерел

1. Burr C., Cristianini N., Ladyman J. An Analysis of the Interaction Between Intelligent Software Agents and Human Users.*Minds and machines*, 2018. Vol 28 (4), P. 735–74.

2. Floridi L. Fourth Revolution: How the Infosphere Is Reshaping Human Reality. Oxford: Oxford University Press USA, 2014.

3. Buss S. Valuing Autonomy and Respecting Persons: Manipulation, Seduction, and the Basis of Moral Constraints. *Ethics*, 2005. Vol 115(2), P. 195–235.

4. Nussbaum M. Women and Human Development: The Capabilities Approach. *The Seeley lectures 3. Cambridge*: Cambridge University Press, 2000.

УДК 004.9

Костянтин Кремльов,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. мист., доцент кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Зінов'єва Т. А.

ДОВІРА ДО ТРАДИЦІЙНИХ МЕДІА В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

У статті аналізуються основні фактори, що впливають на рівень довіри до традиційних медіа в умовах цифрової трансформації суспільства. Розглядаються виклики, зокрема вплив соціальних мереж на сприйняття новин, розмивання редакційних стандартів та зростання впливу алгоритмічних механізмів на поширення інформації. Досліджуються можливі шляхи відновлення довіри аудиторії, включаючи підвищення рівня медіаграмотності, впровадження фактчекінгу як стандартної практики журналістики.

Ключові слова:*довіра до медіа, традиційні ЗМІ, цифрова епоха, дезінформація, алгоритми соцмереж, медіаграмотність, фактчекінг.*

The article analyzes the main factors affecting the level of trust in traditional media in the context of the digital transformation of society. The challenges are considered, in particular, the impact of social networks on the perception of news, the erosion of editorial standards and the growing influence of algorithmic mechanisms on the dissemination of information. Possible ways to restore audience trust are explored, including increasing the level of media literacy, the introduction of fact-checking as a standard practice in journalism.

Keywords: *trust in media, traditional media, digital age, disinformation, social media algorithms, media literacy, fact-checking.*

Традиційні медіа, зокрема друковані видання, радіо та телебачення, відігравали ключову роль у формуванні громадської думки протягом XX століття. Вони забезпечували населення достовірною інформацією, а журналістські стандарти, такі як перевірка фактів, збалансованість та неупередженість, сприяли високому рівню довіри до них [4]. Однак у цифрову епоху ситуація змінилася: глобальна мережа, соціальні медіа та нові технології радикально трансформували інформаційний простір. Цифрові технології не лише стали прискорювачем розвитку, а й істотно змінили структуру та функціонування суспільства. Це суттєво вплинуло на рівень довіри до традиційних ЗМІ, який останніми роками демонструє тенденцію до зниження [7]. Сучасні тенденції у споживанні медіа включають зростання популярності онлайн-платформ для споживання контенту, зміни у сприйнятті та реакції аудиторії на медійний зміст, а також нові форми комунікації та взаємодії з медійним контентом [7].

Одним із ключових факторів, що впливають на довіру до традиційних медіа, є поширення цифрових технологій [11]. Сучасні користувачі отримують доступ до інформації миттєво, використовуючи мобільні пристрої, соціальні мережі та месенджери. У результаті цього змінюється сам характер споживання новин: аудиторія все рідше звертається до офіційних джерел і частіше довіряє альтернативним платформам, які нерідко працюють без дотримання журналістських стандартів [14].

Історично довіра до медіа будувалася на принципах прозорості, професійності та відповідальності журналістів. Традиційні ЗМІ слугували джерелами, що забезпечували не лише новинний контент, а й аналітичні матеріали, репортажі, розслідування. Утім, в умовах цифрової революції ці принципи почали розмиватися, що призвело до зростання скептицизму серед аудиторії[16]. Альтернативні платформи нерідко працюють без дотримання журналістських стандартів, що призводить до зниження якості

та достовірності інформації, а відтак і падіння довіри до неї [15]. Також варто зазначити, що соцмережі сприяють підвищенню ролі лідерів думок, блогерів та незалежних контент-мейкерів, які можуть формувати громадську думку без належної журналістської освіти чи дотримання етичних стандартів. У результаті традиційні медіа стикаються з конкуренцією з боку аматорських інформаційних каналів, які не завжди забезпечують об'єктивність і достовірність новин [6]. Втім, існують дослідження, які доводять підвищення довіри до медіа через цифровізацію контенту, легкості перевірки інформації за допомогою різних фактчекінгових додатків та платформ, розуміння аудиторією складності технологічного процесу створення імерсивних новин [19].

Отже, основними викликами, з якими стикаються традиційні медіа в цифрову епоху, включають:

1. Вплив соціальних мереж на сприйняття новин, що зумовлює зміну інформаційної поведінки аудиторії, зниження рівня довіри до традиційних медіа та поширення алгоритмічно відібраного контенту [18].

2. Розмивання редакційних стандартів, спричинене конкуренцією з новими цифровими платформами, які нерідко не дотримуються професійних принципів журналістики, що веде до зниження якості та достовірності інформації [17].

3. Алгоритмічний контроль поширення контенту, який впливає на доступність інформації, сприяє утворенню інформаційних бульбашок і поляризації суспільства, оскільки алгоритми соціальних мереж і пошукових систем віддають перевагу резонансному та емоційно забарвленому контенту [1]. Дослідження показують, що дезінформація поширюється швидше та ширше, ніж правдива інформація, особливо в соціальних мережах. Це підсилює проблему, оскільки алгоритми часто пріоритизують контент, який викликає сильні емоційні реакції, незалежно

від його достовірності, що може ще більше підривати довіру до інформації в цілому [13].

Алгоритми платформ, таких як Facebook, Instagram, TikTok та X (Twitter), формують інформаційний потік на основі вподобань користувачів. Це призводить до створення так званих "інформаційних бульбашок", коли люди отримують лише ті новини, які відповідають їхнім переконанням. У такій ситуації традиційні медіа втрачають свою роль незалежних посередників між подіями та суспільством [8].

Крім того, соціальні мережі змінили формат споживання новин. Короткі дописи, відеоролики та меми стали основними джерелами інформації для багатьох користувачів, що знижує попит на глибокий аналітичний контент. Люди частіше реагують на емоційно забарвлені повідомлення, а не на детально розібрані новини, що призводить до поширення спрощених та часто викривлених інтерпретацій подій [12].

У гонитві за переглядами та залученням аудиторії багато медіа змушені змінювати підхід до створення контенту. Клікбейтні заголовки, сенсаційні матеріали та недостатньо перевірені факти стають нормою, що негативно впливає на довіру до журналістики загалом [12].

Крім того, деякі редакції, намагаючись пристосуватися до нових умов, починають надавати перевагу швидкості публікацій над їхньою якістю. У такому середовищі журналісти часто покладаються на неперевірені джерела або навіть перепубліковують матеріали без достатньої аналітичної перевірки. Це призводить до зростання кількості фейкових новин та зниження рівня професійної журналістики [17].

Додатковим фактором є зниження редакційного контролю через економічний тиск. Багато медіа відчувають скорочення бюджетів, що змушує їх оптимізувати роботу, зменшувати кількість редакторів і

аналітиків. Це ускладнює ретельну перевірку матеріалів і сприяє зниженню загального рівня журналістських стандартів [9].

Більшість новин сьогодні споживається через цифрові платформи, де алгоритми визначають, які матеріали будуть популярними. Це створює ризик, що важливі, але менш емоційно насичені новини не отримують належної уваги, тоді як контент із маніпулятивним характером набирає широкого розповсюдження [14].

Соціальні платформи орієнтуються на показники залучення (лайки, коментарі, поширення), що змушує медіа адаптувати свої матеріали під ці алгоритмічні вимоги. Внаслідок цього редакції можуть жертвувати складністю та глибиною аналізу на користь емоційної подачі новин, що сприяє популяризації маніпулятивного контенту.

Окрім цього, алгоритмічний контроль сприяє появі резонансних та суперечливих матеріалів, які викликають сильні емоції у користувачів. У такому середовищі якісна журналістика, що ґрунтується на ретельному аналізі фактів, втрачає конкурентні переваги, оскільки її контент часто не є достатньо «віральним» у порівнянні з сенсаційними заголовками та гучними скандалами [8].

Попри ці виклики, існують ефективні стратегії відновлення довіри до традиційних медіа. Одним із найважливіших напрямків є розвиток медіаграмотності серед населення. Освітні програми, спрямовані на навчання критичного мислення, здатні допомогти громадянам усвідомлено сприймати інформацію та оцінювати її достовірність. Крім того, важливу роль відіграє підвищення прозорості роботи медіа та повернення до класичних журналістських стандартів, таких як всебічна перевірка фактів і дотримання балансу думок.

Ще одним важливим чинником є фактчекінг як стандартна практика журналістики. Незалежні платформи перевірки фактів, а також

використання таких підходів самими редакціями, можуть сприяти підвищенню рівня довіри до медіа [5].

Традиційні медіа переживають складний період трансформації, однак вони все ще залишаються важливими джерелами якісної достовірної інформації. Їхнє майбутнє залежить від здатності адаптуватися до сучасних викликів, зберігаючи при цьому високі журналістські стандарти.

Список використаних джерел

1. Авраменко М., Авраменко Д., Богайчук В., Темний О. Вплив алгоритмів рекомендацій соціальних мереж на формування інформаційних бульбашок під час кризових подій. *Вісник Національного університету оборони України*, 2025, 83(1), 7–15.

2. Байда І. В. Трансформація споживання медіа в цифровій культурі: крос-культурний аналіз. Культурологічний альманах. Вип. 2 (10), 2024. С. 324-328.

3. Більовська Н. Професійна грамотність журналістів регіональних медіа. Журналістська освіта, мова ЗМІ та «Український правопис». *Традиційні і нові медіа: від історії до сучасності : збірник матеріалів звітної наукової конференції за 2019 рік* (секція «Журналістики»). Упоряд. А. Яценко. Львів: Простір-М, 2020. С. 99-100.

4. Богуш Л. А. Вплив медіа на формування громадської думки у світі. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Том 32 (71) № 1 Ч. 3 2021. С. 299-305.

5. Войтович Н. Фактчекінг як умова якісної журналістики. *Традиційні і нові медіа: від історії до сучасності : збірник матеріалів звітної наукової конференції за 2019 рік* (секція «Журналістики»). Упоряд. А. Яценко. Львів: Простір-М, 2020. С. 18-19.

6. Захарченко О. Стандарти журналістики: основи професійності чи застарілі рамки? Інститут масової інформації. 2017. URL: https://imi.org.ua/articles/standarti-jurnalistiki-osnovi-profesiynosti-chi-zastarili-ramki-i178 (дата звернення: 27.02.2025).

7. Кавєріна А. Довіра до конвергентних медіа в Україні. Автореферат дис.на здобуття наук. ступ. канд. соц. н. Харків 2017. URL: http://dissertations.karazin.ua/sociology/resources/584be0d7c6363ccab8f3f958437c3233.pdf

8. Кузьмін М. Алгоритми соціальних мереж і журналістика: конкуренти чи партнери? *Медіакритика.* 2025. URL: http://mediakrytyka.lnu.edu.ua/novi-tehnologii-media/alhorytmy-sotsmerezh-i-zhurnalistyka-konkurenty-chy-partnery.html(дата звернення: 27.02.2025).

9. Кур'ята Н. Навіщо потрібна редакційна політика та як її створити. *Інститут масової інформації.*2021. URL: https://imi.org.ua/monitorings/navishho-potribna-redaktsijna-polityka-ta-yak-yiyi-stvoryty-i43044 (дата звернення: 27.02.2025).

10. Лавришин Ю., Наумова К., Остапа С., Скляревська Г. Вплив соціальних мереж, руйнування ринку, цензура та самоцензура. Медійники — про головні виклики та тренди в медіа. Частина 2. *Детектор медіа*. Заголовок з екрану. 31 Грудня 2023. URL: https://detector.media/community/article/221222/2023-12-31-vplyv-sotsialnykh-

merezh-ruynuvannya-rynku-tsenzura-ta-samotsenzura-mediynyky-pro-golovni-vyklyky-ta-trendy-v-media-chastyna-2/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 27.02.2025).

11. Лисинюк М. В., Байда І. В. Трансформація культури медіаспоживання в умовах цифровізації суспільства. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 2. С. 14–19. DOI 10.32461/2226-3209.2.2024.308260.

12. Лось Й. Підміна понять у сучасному слові. *Традиційні і нові медіа: від історії до сучасності : збірник матеріалів звітної наукової конференції за 2019 рік* (секція «Журналістики»). Упоряд. А. Яценко. Львів: Простір-М, 2020. С. 53-54.

13. Петрів О. Дезінформація та штучний інтелект: (не)видима загроза сучасності. Центр демократії та верховенства права. Заголовок з екрану. 23.08.2023. URL: https://cedem.org.ua/analytics/dezinformatsiya-shtuchnyi-intelekt/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 16.01.2025).

14. Шкурко Р. Алгоритми соціальних мереж та їхні недоліки**.** *Друкарня*. 29.02.2024. URL: https://drukarnia.com.ua/articles/algoritmi-socialnikh-merezh-ta-iogo-nedoliki-LPRPT (дата звернення: 27.02.2025).

15. Як аудиторія споживає новини онлайн і яких тем уникає — дослідження ReutersInstitute. *JTA*. 28.11.2023 Заголовок з екрану. URL: https://www.jta.com.ua/trends/yak-audytoriia-spozhyvaie-novyny-onlayn-i-iakykh-tem-unykaie-doslidzhennia-reuters-institute/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 27.02.2025).

16. Яцимірська М., Литовченко Н. Журналістська освіта, мова ЗМІ та «Український правопис». *Традиційні і нові медіа: від історії до сучасності : збірник матеріалів звітної наукової конференції за 2019 рік* (секція «Журналістики»). Упоряд. А. Яценко. Львів: Простір-М, 2020. С. 95-97.

17. Günther E., Quandt T. Word countsand topic models: Automated text an alysis methods for digital journalism research. In *Rethinkin gresearch methods in anage of digital journalism*, 2018, Routledge, pp. 75-88). DOI *https://doi.org/*10.1080/21670811.2015.1093270.

18. Wasserman H. Fake news from Africa: Panics, politics and paradigms. *Journalism*, 2020, 21(1), 3-16. DOI https://doi.org/10.1177/1464884917746861.

19. *Zinovieva T. Immersive Journalism: Trust Issues in the Post-truth Eraand War. Rhetoric and Communications (60), 2024, 87-117.*

УДК 070

Марія Куліш,
Інститут дистанційної та заочної освіти
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. економ. н., доцент кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Работін Ю. А.

АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВІЙНИ: ЯК ЖУРНАЛІСТИКА ДАНИХ ФОРМУЄ СУСПІЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ

Робота присвячена аналізу ролі журналістики даних як ефективного інструменту висвітлення війни в Україні. Окреслюються переваги цього підходу, такі як зменшення рівня дезінформації, сприяння об'єктивності та документування воєнних злочинів.

Ключові слова: *журналістика даних, війна в Україні, боротьба з дезінформацією, відкриті дані, інфографіка, документування воєнних злочинів, гуманітарні аспекти, соціальні мережі, аналітичні платформи.*

The paper analyzes the role of data journalism as an effective tool for covering the war in Ukraine. The advantages of this approach are outlined, such as reducing the level of disinformation, promoting objectivity and documenting war crimes.

Keywords*: data journalism, war in Ukraine, countering disinformation, open data, infographics, documenting war crimes, humanitarian aspects, social media, analytical platforms.*

Журналістика даних стала одним із ключових інструментів у висвітленні війни в Україні. Її застосування не лише дозволяє детальніше аналізувати події, а й робить інформацію доступною та зрозумілою для аудиторії, структуруючи складні дані через цифри, статистику та візуалізацію [1]. У контексті війни, коли потреба у достовірних фактах стає критично важливою, цей підхід забезпечує можливість глибшого розуміння подій і зменшує вплив дезінформації.

Однією з головних переваг журналістики даних є здатність перетворювати великі обсяги інформації на наочні та легко сприйнятні формати. У воєнний час актуальність цього особливо висока, оскільки суспільство шукає виважених та перевірених відомостей. Інфографіки й аналітичні схеми не тільки полегшують сприйняття даних, а й допомагають виявляти важливі тенденції – від змін у гуманітарній ситуації до особливостей бойових дій.

Ще один значний внесок журналістики даних полягає у забезпеченні об'єктивності. Завдяки оперуванню фактами, статистикою та аналітичними інструментами журналісти можуть уникати необ'єктивних суджень, створюючи збалансовані матеріали. Це робить їх ефективною зброєю у боротьбі проти дезінформації, яка активно використовується під час конфліктів. Під час війни в Україні медійники використовували численні джерела даних для висвітлення таких важливих тем, як масштаби внутрішньо переміщення осіб, втрати серед цивільного населення і військових, рівень руйнування інфраструктури тощо. Аналітичний підхід до цих матеріалів дозволив створювати достовірний та верифікований контент.

Особлива цінність журналістики даних проявляється у висвітленні гуманітарних аспектів війни: ситуації з біженцями, стану національної економіки, діяльності волонтерів [2]. Завдяки обробці таких даних міжнародні організації можуть точніше розподіляти ресурси й надавати допомогу тим, хто цього потребує.

Додатково журналістика даних стає корисною для аналізу військових подій. Розбір тактик і стратегій, наприклад, через аналіз бойових зіткнень або технічних втрат, надає уявлення про динаміку бойових дій і допомагає глядачам краще розуміти її наслідки. Важливою складовою цього підходу є використання геопросторового аналізу: відображення зон бойових дій,

переміщення військ чи контрольованих територій за допомогою карт дозволяє аудиторії візуально оцінити ситуацію. До того ж журналістика даних виконує функцію документування воєнних злочинів.

Зібраний і систематизований матеріал може використовуватися як доказова база в міжнародних судових процесах, що робить її не лише інструментом інформування, але й вагомою частиною правосуддя.

Журналістика даних набуває вагомого значення у висвітленні війни в Україні завдяки доступності великих обсягів відкритих даних, які можуть бути зібрані, проаналізовані та візуалізовані для широкої аудиторії. Відкриті джерела, такі як супутникові знімки, офіційні звіти урядів і організацій, а також дані із соціальних мереж, дозволяють журналістам створювати точні й інформативні репортажі про хід подій.

Соціальні мережі відіграють ключову роль як джерело оперативної інформації. Завдяки платформам на кшталт Twitter, Telegram і Facebook можливо отримувати актуальні дані про обстріли, переміщення військ і важливі події на місцях [3]. Сучасні інструменти для обробки цієї інформації дозволяють швидко відокремлювати перевірені факти від дезінформації, що поширюється в умовах війни.

Безпека журналістів під час роботи з даними стала критично важливою. Збір і аналіз інформації може бути ризикованим через можливість кібератак або фізичного втручання з боку ворожих сил. Тому професіонали звертаються до технологій шифрування й інших засобів захисту, щоб уберегти свої джерела та матеріали від загроз. Для глибшого занурення в аналіз подій на фронті журналісти активно використовують аналітичні інструменти.

Алгоритми штучного інтелекту допомагають обробляти величезні обсяги інформації, включаючи відео з дронів та зображення руйнувань, створюючи на їх основі детальні звіти і прогнози, які сприяють кращому

розумінню поточної ситуації. Однак однією з найбільших складнощів у цій сфері є забезпечення достовірності та точності зібраних даних. Через бойові дії доступ до багатьох джерел може бути обмеженим, а дезінформація часто поширюється навмисно. Тому критично важливо перевіряти інформацію через кілька незалежних джерел і застосовувати належні методи статистичної перевірки.

Попри виклики, журналістика даних може мати глибокий вплив на формування міжнародної думки. Наприклад, аналітика наслідків руйнувань чи цивільних втрат допомагає привертати увагу до гуманітарної катастрофи та спонукає міжнародні організації до активних заходів. Це не тільки інформує світову спільноту, але й може вплинути на ухвалення критично важливих рішень.

Важливим аспектом є також документування подій для історичної пам’яті. Зібрані під час війни дані слугують основою для створення книг, документальних фільмів та інших матеріалів, які допоможуть майбутнім поколінням осмислити й зрозуміти масштаби пережитого.

Крім інформування, журналістика даних стає частиною боротьби проти агресора. Публікація фактів щодо воєнних злочинів і порушень прав людини сприяє встановленню справедливості та притягненню винних до відповідальності [4]. Усе це робить її важливим інструментом у захисті правди та підтримці опору агресії.

Журналістика даних перетворилася на потужний засіб у висвітленні війни в Україні, надаючи змогу точно аналізувати й візуалізувати ключову інформацію. Завдяки відкритим даним, соціальним мережам, аналітичним інструментам та геопросторовим технологіям журналісти створюють глибокі матеріали, які допомагають аудиторії краще розуміти складні й важливі події.

Попри значні виклики, такі як ризики для безпеки репортерів чи труднощі з перевіркою достовірності даних, цей підхід залишається незамінним у протидії дезінформації та перекручуванню фактів. Саме через журналістику даних засоби масової інформації забезпечують громадськість перевіреною й об'єктивною інформацією, що має величезне значення в кризові періоди.

Однією з вагомих переваг цього підходу є можливість аналізу та моніторингу гуманітарної ситуації, що відкриває шлях для міжнародних організацій надавати максимально ефективну допомогу тим, хто її найбільше потребує. Також ці дані стають базою для майбутніх історичних досліджень, документальних проектів і навчальних матеріалів для наступних поколінь.

Таким чином, роль журналістики даних у висвітленні війни в Україні не обмежується інформуванням суспільства. Вона перетворюється на дієвий інструмент протидії агресії та захисту основних прав людини. Це сприяє формуванню прозорої та об'єктивної громадської думки, яка є фундаментом для встановлення миру й відновлення стабільності.

Список використаних джерел

1. Журналістика майбутнього: виклики, тенденції, перспективи розвитку. *Львівський національний університет імені Івана Франка*. URL: https://mu.edu.ua/storage/MSU/pages/destin/Журналістика%20майбутнього%20виклики,%20тенденції,%20перспективи%20розвитк.pdf (дата звернення: 03.03.2025).

2. Висвітлення збройних конфліктів у добу цифрових технологій: як журналісти використовують ШІ, OSINT та інноваційні інструменти | НСЖУ. *НСЖУ*. URL: https://nsju.org/navchannya/vysvitlennya-zbrojnyh-konfliktiv-u-dobu-czyfrovyh-tehnologij-yak-zhurnalisty-vykorystovuyut-shi-osint-ta-innovaczijni-instrumenty/ (дата звернення: 03.03.2025).

3. Гарматій О., Онуфрів С. Соціальні мережі як джерело інформації у роботі журналіста. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/may/23700/9.pdf (дата звернення: 03.03.2025).

4. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації. *Організація з безпеки та співробітництва в Європі*. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/9/3/254531.pdf (дата звернення: 03.03.2025).

УДК 070

Орина Лебідь,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. мист., доцент кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Зінов'єва Т. А.

ЖУРНАЛІСТИКА КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МЕДІА ПЕРЕД СУСПІЛЬСТВОМ

У дослідженні розглянуто роль журналістики у кризових ситуаціях, її вплив на громадську думку та соціальну стабільність і відповідальність медіа, за точність та об'єктивність інформації. Визначено основні маніпуляції та способи мінімізації негативних наслідків інформаційного впливу.

Ключові слова: *кризова журналістика, відповідальність медіа, маніпуляція, масові комунікації, етика журналіста.*

The study examines the role of journalism in crisis situations, its impact on public opinion and social stability, and the responsibility of the media for the accuracy and objectivity of information. The main manipulations and ways to minimise the negative effects of information influence are identified.

Keywords: *crisis journalism, media responsibility, manipulation, mass communications, journalist ethics.*

Журналістика в кризових ситуаціях виконує ключову функцію в інформуванні суспільства. Відповідальність медіа полягає у дотриманні стандартів достовірності, об'єктивності та професійної етики. У дослідженні розглянуто вплив маніпуляцій та інформаційних загроз у кризових періодах.

Кризові ситуації – це події, що становлять загрозу для суспільства та потребують оперативного інформування, вони можуть бути спричинені політичними конфліктами, економічними потрясіннями, природними

катастрофами чи соціальними протестами. Журналістика кризових ситуацій полягає у наданні достовірної та своєчасної інформації, що дозволяє суспільству адекватно реагувати на виклики.

Однак журналісти часто опиняються перед дилемою: подати швидку новину чи перевірити її достовірність. Під тиском конкуренції деякі медіа публікують сенсаційні заголовки без ретельної перевірки фактів, що може призвести до дезінформації. У часи кризи такий підхід здатен лише загострити ситуацію, провокуючи паніку серед населення [1].

Кризові ситуації поділяються на природні, техногенні, соціальні, політичні. У будь-якому випадку медіа стають джерелом інформації для населення, а тому мають контролювати якість поданих матеріалів. Порушення цих норм призводить до дестабілізації суспільства, поширення паніки та зниження довіри до медіа.Основні принципи відповідальної журналістики включають в себе:

- об’єктивність та точність подачі інформації;
- перевірку джерел та достовірність фактів;
- уникнення маніпулятивних заголовків та емоційного забарвлення;
- повагу до постраждалих та уникнення сенсаційності при висвітленні трагедій.

Відомий дослідник масових комунікацій А. Москаленко зазначав, що журналіст має забезпечувати право громадян на правдиву інформацію, уникаючи спотворень, які можуть змінити суть події [2].

Маніпуляція громадською думкою у кризовій журналістиці може бути відкритою чи прихованою. Використання деяких прийомів змінює сприйняття подій, що може мати серйозні наслідки:

- вибіркове подання фактів;
- перебільшення негативних аспектів ситуації;

- використання коментованої преси, що формує заздалегідь підготовлені наративи;
- створення штучного контексту для зміни громадської думки.

Медіа під час криз впливають на політичні, економічні, соціальні процеси. Викривлення фактів, використання провокативних заголовків, свідоме поширення фейків – це порушення професійних стандартів. Журналістика не повинна перетворювати кризові ситуації на інструмент маніпуляції.

Достовірна інформація допомагає суспільству приймати правильні рішення, адаптуватися до нових умов. Відповідальність медіа – подавати правду без викривлень, дотримуватися принципів чесності та неупередженості. Вплив засобів масової інформації під час криз очевидний, тому їхня роль має ґрунтуватися на професійних стандартах [3].

Список використаних джерел

1. Лалл, Дж. Мас-медіа, комунікація, культура. К.: «К.І.С», 2012. 264 с.
2. Москаленко А.З. Масові комунікації. К.: Либідь, 2007. 216 с.
3. Блек С. А. Паблік рілейшнз. М: Новини, 2010. 312 с.

УДК 070

Дар'я Михайлюк,
Державний університет «Київський авіаційний інститут»
Науковий керівник – к. психол. н., доцент кафедри
педагогіки та психології професійної освіти
Алпатова О. В.

ТЕХНОЛОГІЇ ПРОПАГАНДИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ МАНІПУЛЯЦІЙ

У тезах проаналізовано особливості технологій пропаганди та інформаційних маніпуляцій в Україні та їх вплив на психологічний стан суспільства.

Ключові слова: *пропаганда, інформаційні маніпуляції, види пропаганди, шляхи протидії пропаганді.*

The article analyzes the features of propaganda technologies and information manipulation in Ukraine and their impact on the psychological state of society.

Keywords: *propaganda, information manipulation, types of propaganda, ways to counter propaganda.*

Сьогодні проблема технологій пропаганди та інформаційних маніпуляцій широко входить до наукових досліджень у сфері психології, соціології, політології, масмедіа та інших галузей соціальних та військових наук. Про актуальність проблеми свідчить постанова Кабінету Міністрів України від 31 квітня 2024 р. № 476 «Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні», в якій затверджується тематика з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки. Серед них виділяють – розвиток інформаційно-комунікаційних систем та технологій для забезпечення національної безпеки і оборони,

інформаційної безпеки та кібербезпеки. З появою технологій, які надають можливість увійти в інтернет, маніпуляції поступово почали виходити на якісно новий рівень, впливаючи на морально-психологічний стан людей, які потерпають від наслідків повномасштабного вторгнення російської федерації на території України.

У сучасних суспільствах саме через засоби масової інформації (ЗМІ) людина має можливість дізнатись нову інформацію. У процесі передачі новин журналісти виступають посередниками між об'єктивними подіями і слухачами, перетворюючи свої переживання в символи та знаки, які сприймається аудиторією. Саме тому зв'язок між журналістикою та соціальною психологією є суттєвим, оскільки інформація, яку споживає суспільство впливає не тільки на емоційну сферу людини, а й формує систему цінностей, спрямованість, світогляд та ідеали. Передача інформації відбувається трьома етапами: спочатку – це відтворене суб'єктивне переживання журналіста, на другому етапі – перетворення (інтереорізація) емоційного відтворення у символи, і нарешті – прийняття аудиторією цих символів. Таким чином, інформаційне поле, що оточує людину, формується залежно від джерел інформації та особливостей їх передачі, що і впливає на суспільну свідомість і психологічний стан людей.

С. Драбюк у статті «Пропаганда та її види. Шляхи протидії пропаганді»[3] наводить таку класифікацію видів технологій пропаганди:

1. Залежно від спрямованості:
    1.1. Внутрішня пропаганда.
    1.2. Зовнішня пропаганда.
2. Сфера поширення:
    2.1. Культурна пропаганда.
    2.2. Інформаційна пропаганда.
    2.3. Політична пропаганда.

2.4. Особистісна сфера.

3. Ступінь довіреності інформації.
   3.1. Правдива інформація.
   3.2. Частково спотворена інформація.
   3.3. Відверта брехня.
4. Залежно від етапу.
   4.1. Підготовча інформація.
   4.2. Активна пропаганда.
   4.3. Приховування слідів.

Під час повномасштабної війни в Україні маніпуляції вийшли на новий рівень, впливаючи на свідомість людей з новою силою. На жаль, російська федерація впроваджує на наших територіях не тільки інформаційну пропаганду, а й культурну, політичну, особистісну. Саме тому варто бути обізнаним про такі технології, різновиди маніпуляцій та шляхи протидії таким впливам.

Для ефективної боротьби з пропагандою можна визначити такі проблеми:

1. Захист від дезінформації: необхідно вчитись розрізняти і чітко розмежувати пропаганду і об’єктивні новини. Важливим кроком у забезпеченні інформаційної гігієни є виявлення і заборона джерел, які поширюють фейкові новини.

2. Контроль за ЗМІ: державі слід стежити за діяльністю ЗМІ у інформаційному просторі, також не варто забувати про аналітичний перегляд іноземних новин, які так само можуть бути маніпулятивними, особливо для України, яка перебуває у стані війни.

3. Висвітлення сучасних протиріч у засобах масової інформації: соцмережі повинні дозволяти висвітлювати справжні проблеми, і не

блокувати їх. Це допоможе не тільки бачити справжню картину, а і об'єктивно висвітлювати проблеми на весь світ.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів від 30 квітня 2024 р. N 476. URL: https://ips.ligazakon.net/document/kp240476?an=1 (дата звернення: 13.02.2025).

2. Лашкіна М. Г. Психологічний аспект комунікативної функції ЗМІ. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/74220 (дата звернення: 13.02.2025).

3. Драбюк С.С. Пропаганда та її види. Шляхи протидії пропаганді. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/05/30.pdf (дата звернення: 13.02.2025).

УДК 316.77:001.89:32

Валерія Моісєєва,
Національний університет «Острозька академія»
Науковий керівник – доктор філософії, старший викладач кафедри інформаційно-документних комунікацій Федорук О. М.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ДЕЗІНФОРМАЦІЯ» ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СУСПІЛЬНУ ДУМКУ

У дослідженні представлено сутність, характеристика та особливості дезінформації як одного із ключових інструментів інформаційно-психологічного впливу.

***Ключові слова**: дезінформація, маніпуляція, пропаганда, інформація, аудиторія.*

The study presents the essence, characteristics, and features of disinformation as one of the key tools of information and psychological influence.

***Keywords:** disinformation, manipulation, propaganda, information, audience.*

Проблема дезінформації для України є особливо актуальною в контексті російської агресії, що супроводжується системними

інформаційними операціями, спрямованими на дестабілізацію суспільства, підрив довіри до державних інституцій. Попри те, що дезінформація існує вже давно і як явище вже тривалий час досліджується науковцями в різних галузях, досі не існує єдиного підходу до її визначення як у науковій спільноті, так і серед законодавців на національному та міжнародному рівнях.

Рада національної безпеки й оборони України у 2021 році створила робочий орган «Центр протидії дезінформації», хоча в чинному законодавстві термін «дезінформація» не закріплений. Зокрема в посібнику із протидії дезінформації від 2023 року вже включено в глосарій тлумачення терміну «дезінформація – неправдива або маніпулятивна інформація, яка навмисно поширюється з метою введення в оману, є наріжним каменем класичної пропаганди та основою сучаснішого явища – фейкові новини» [4].

Також у «EU Code of Practice on Disinformation» є сформоване комісією визначення «дезінформації» як «неправдивої, що може бути перевірена, або оманливої інформації», яку «створено, представлено та поширено з метою отримання економічної вигоди або навмисного обману громадськості»; «може завдати суспільної шкоди», призначене як «загроза демократичним політичним процесам і процесам формування політики, а також суспільним благам, таким, як захист здоров’я громадян ЄС, навколишнього середовища або безпеки» [7].

На сайті НАТО [3] зазначено, що «в первісному розумінні дезінформацію можна визначити як навмисне поширення неправдивої та/або оманливої інформації», але наголошено, що зараз «дезінформацію» доречніше розглядати як «цілеспрямоване маніпулювання інформаційним середовищем іноземними державними й недержавними суб’єктами за допомогою маніпулятивних тактик, методів і процедур».

В одному з найперших обговорень концепції дезінформації філософ Лучано Флоріді стверджував, що «дезінформація виникає щоразу, коли процес інформування є дефектним. Це може статися через необ'єктивність, відсутність повноти, відсутність плюралізму» [8].

Крім того, для кращого розуміння сутності дезінформації може допомогти занурення в етимологію походження самого слова. Слово «дезінформація» вперше з'являється в англійських словниках 1980-х років. Однак його походження можна простежити ще з 1920-х років, коли в росії почали використовувати цей термін у зв'язку з діяльністю спеціального офісу дезінформації, метою якого було поширення «хибної інформації з наміром ввести громадську думку в оману» [6]. Зокрема, підтверджується наявність терміну «дезінформаційні відомості» в словнику КДБ від 1972 року, де надано таке визначення: «спеціально підготовлені відомості для створення в супротивника не правильного уявлення про дійсність, на основі якої він може ухвалювати рішення, вигідні стороні, що дезінформує. Нерідко для стислості називають просто дезінформацією». Отже, навмисне створення спотвореного уявлення про дійсність і є ключовою рисою дезінформації.

Варто відзначити, що термін «дезінформація» зазначено у словнику Національної академії СБУ як: «інформація, що передусім поширюється організаціями розвідки чи іншими спеціальними службами, завданням яких є викривлення інформації, шахрайство або вплив на рішення, що приймаються відповідальними фахівцями, шляхом використання непрямих або нетрадиційних засобів» [1]. Важливо відзначити, що в цьому визначені акцентується увага на тому, що це інструмент спеціальних служб держави, але головна ідея і завдання – навмисне викривлення інформації.

Академічні дослідження також зазначають, що дезінформація відрізняється від звичайної неправдивої інформації (misinformation), яка не

містить елементів умисності, та від «фейкових новин» (fake news), які можуть включати сенсаційні або викривлені факти без чіткої маніпулятивної мети.

З точки зору В. Капелюшного, поняття дезінформації – «спотворена, свідомо неправдива, провокаційно-тенденційна інформація, поширена як правдива, з метою введення в оману, також сам процес поширення викривлених або свідомо неправдивих відомостей» [2].

Також дезінформація є різновидом інформаційних маніпуляцій, що передбачає використання певних психологічних прийомів для створення і поширення фальшивої інформації. Вона часто супроводжується пропагандою, що має на меті формування позитивного або негативного іміджу певних подій, осіб чи ідей у суспільстві.

Дезінформація має три ключові характеристики: перша – вона завжди є навмисною, оскільки створюється і поширюється свідомо для введення в оману; друга – її цільова орієнтованість проявляється в прагненні маніпулювати сприйняттям або поведінкою аудиторії з політичною, економічною чи соціальною метою, та третя – вона відзначається когнітивною складністю, адже використовує психологічні аспекти сприйняття, емоційні маніпуляції, перекручену статистику чи вибіркові цитати.

В. Шлапаченко у своїй науковій роботі [5] аналізує дезінформацію як один із ключових інструментів інформаційно-психологічного впливу та виділяє її основні види, залежно від методів і цілей використання. Він розглядає дезінформацію не лише як викривлення реальності, а також як системний засіб маніпуляції, та класифікує дезінформацію за механізмом її впливу на аудиторію, рівнем спотворення інформації та формами її подачі, а саме:

1. Уведення в оману шляхом надання навмисно хибної

інформації. Це може включати надання застарілих, неповних або перекручених даних для формування потрібного уявлення про певні події чи факти. Залежно від частки достовірної інформації в підготовлених матеріалах можна виділити «сіре» дезінформування, яке передбачає використання суміші правдивої та неправдивої інформації, та «чорне» дезінформування, де переважає неправдива інформація.

2. Модифікація інформаційного потоку, що полягає у вибірковому поданні інформації, її дозуванні або замовчуванні певних частин. Це може виражатися в напівправді, тенденційному або упередженому висвітленні фактів за допомогою спеціально підібраних правдивих фактів.

3. «Білий шум» – створення інформаційного потоку, де поряд із правдивою інформацією навмисно поширюються численні неправдиві версії, що розчиняє правдиву інформацію в загальному потоці, ускладнює сприйняття, та змушує втратити цікавість до теми. Зазвичай використовується в разі витоку інформації.

4. Дезінформування «від зворотного» – коли правдива інформація подається в такому контексті, що аудиторія сприймає її як неправдиву. У цьому випадку аудиторія знає правдиву інформацію, але сприймає її неадекватно.

5. Термінологічне «мінування» – перекручення або підміна базових понять та термінів. Це використовується для зміни сприйняття подій та фактів, що впливає на світогляд та прийняття рішень.

Також В. Шлапаченко розглядає маніпулювання як окремий аспект дезінформації, який спрямований на зміну поведінки аудиторії через вплив на їхні установки та цінності, що може включати посилення наявних вигідних маніпулятору ідей та установок, або часткову зміну поглядів на певну подію.

Дослідник виділяє такі два основні способи дезінформації: дисимуляція – приховування або маскування важливої інформації та симуляція – створення хибного враження про події чи факти [5].

Г. Почепцов у своїх роботах зазначає, що будь-яка дезінформація, коли вона запускається масово і свідомо, становить небезпеку та створює складнощі для протидії. Вона першою з'являється в інформаційному просторі, і люди схильні довіряти саме першій версії подій, тоді як спроби її розвінчати часто сприймаються як маніпуляція або приховування правди. Дезінформація також провокує появу контрнаративів, що сприяє поширенню альтернативних теорій і версій подій, посилюючи інформаційний хаос. Вона спирається на вже наявні стереотипи, страхи й суспільні настрої, що робить її максимально переконливою. Замість створення нової реальності, вона підсилює наявні емоційні тригери. Дезінформаційні кампанії часто спрямовані на певні соціальні групи, розпалюючи між ними конфлікти та сприяючи поляризації суспільства. Постійне нагнітання страху й ненависті в інформаційному просторі, у фізичному просторі переходить у насильницькі дії.

Таким чином, боротьба з дезінформацією ускладнюється її здатністю закріплюватися в суспільній свідомості, адаптуватися до наявних переконань, розколювати суспільство та ескалувати конфлікти, що потребує системного та комплексного підходу до її подолання.

Список використаних джерел

1. Базові поняття стратегічних комунікацій: стандарти на основі документів НАТО. Київ: Нац. акад. СБУ, 2019. С. 64.

2. Капелюшний В. П. Дезінформація. Енциклопедія Сучасної України. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. 2007. URL: https://esu.com.ua/article-21273 (дата звернення: 12.12.2024).

3. Підхід НАТО в галузі боротьби з інформаційними загрозами. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_219728.htm?selectedLocale=uk (дата звернення: 12.12.2024).

4. Посібник із протидії дезінформації. Центр протидії дезінформації. URL: https://cpd.gov.ua/announcement/posibnyk-z-protydiyi-dezinformacziyi/ (дата звернення: 12.12.2024).

5. Шлапаченко В. М. Дезінформація як спосіб інформаційно-психологічного впливу. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. № 2. 2013. С. 78–86.

6. Aristedes Mahairas, Mikhail Dvilyanski. Disinformation – Дезинформация (Dezinformatsiya). The Cyber Defense Review, Vol. 3, No. 3 (FALL 2018), P. 21–28.

7. EU Code of Practice on Disinformation. European Commission. 2018. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2018-code-practice-disinformation (дата звернення: 12.12.2024).

8. Floridi L. Brave.net.world: The internet as a disinformation superhighway. Electronic Library Vol. 14 No. 6. 1996. P. 509–514.

УДК 316.6:659.9

Руслана Плотникова,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»,
Науковий керівник – к. філос. н., доцент кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Бурлука О. В.

ЯК ВЦІЛІТИ НА ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПОЛІ БИТВИ

У статті розглядається проблема впливу деструктивної інформації на людину та суспільство в сучасному інформаційному просторі. Аналізуються методи та форми інформаційного впливу, такі як маніпуляції, фейки, пропаганда та інформаційний геноцид. Надаються практичні рекомендації щодо захисту від негативного впливу інформації та збереження ментального здоров'я в умовах інформаційної війни.

Ключові слова: *інформаційна війна, інформаційний геноцид, інформаційна безпека, інформаційний вплив, маніпуляція, фейки, пропаганда, ментальне здоров'я, інформаційний простір, деструктивна інформація.*

The article examines the problem of the impact of destructive information on individuals and society in the modern information space. It analyzes the

methods and forms of information influence, such as manipulation, fake news, propaganda, and information genocide. Practical recommendations are provided for protecting against the negative impact of information and maintaining mental health in the context of information warfare.

Keywords: *information warfare, information genocide, information security, information influence, manipulation, fake news, propaganda, mental health, information space, destructive information.*

В інформаційному суспільстві високими темпами зростає вплив інформації на свідомість та добробут як людини, так і суспільства та держави. Інформація суттєво впливає на вибір, що здійснюється людиною, та на стан її здоров'я на всіх рівнях – духовному, ментальному, емоційному та фізичному [1]. Добре знаючи цей факт, різні геополітичні сили все більш широко й активно використовують інформацію в якості зброї для досягнення своїх цілей [2 - 4]. Використовуються інформаційні маніпуляції, фейки, брехня, спотворення та викривлення інформації, вибіркова вигідна інформація, а також спрямована на певні спільноти потужна агітація, пропаганда, втілення штучних ідеологій та хибних уявлень про світ.

Потрапляючи в потік такого деструктивного інформаційного впливу, людина часто втрачає зв'язок з реальністю та природний здоровий стан. Світ починає сприйматися крізь призму тієї інформації, якою наповнена свідомість людини. Подаючи у щільному, спрямованому потоці вигідну, штучно підготовлену інформацію, політичні сили впливають на вибір людини, активно спонукаючи її до певних вчинків. Для підсилення впливу інформації надається емоційне забарвлення, враховуються інтереси, схильності та ментальні установки цільової аудиторії. Такий щільний інформаційний потік має досить велику гравітацію, аби утримувати увагу та свідомість адресантів у присутності та напрузі.

Агресивними формами використання інформації є інформаційний тиск, інформаційні атаки, інформаційні війни. Головною ціллю спрямованого інформаційного впливу є масова свідомість, яка використовується як інструмент реалізації певних деструктивних ідей та планів. Боротьба ведеться за домінуюче місце ідей та інтересів різних геополітичних сил у масовій свідомості, і захоплюється це місце за аналогією з територіальною інтервенцією за допомогою відповідної інформації.

Агресивні форми впровадження деструктивної, токсичної інформації, які призводять до деградації суспільства, ворожнечі, масової депресії, психічних розладів, погіршення стану здоров'я населення і навіть масової загибелі людей, можна розглядати як особливу форму геноциду – інформаційний геноцид.

В останні роки в інформаційному просторі суттєво порушено баланс позитивної та негативної інформації з явною перевагою останньої. Через інформаційний простір у свідомість людей вливається все більш низькоякісна, низькоморальна інформація, яка має за мету деградацію кінцевих користувачів та деградацію суспільства. Не можна не відзначити, що майже всі події, які висвітлюються у новинах, стосуються вбивств, насильства, звірств, руйнування та масового знищення людей, а ці новини не можна характеризувати інакше, ніж «новини смерті». Суспільство, змальоване у таких новинах, постає як вкрай деградоване та приречене. Таку інформацію можна кваліфікувати як злочинну та зрадницьку.

Очевидно, що беручи участь у сучасному суспільному житті та виробництві, повністю ізолюватися від інформації неможливо. Відповідаючи ж на питання, як вціліти на інформаційному полі бою, можна надати користувачам інформації наступні рекомендації:

- звузьте свій потік інформації до мінімально необхідного;

- звільняйтеся від вже прийнятої інформації, яка не служить вашому благові та розвитку;
- уникайте емоційно забарвленої інформації, адже вона у значній мірі суб'єктивна та провокаційна;
- зосереджуйтесь більше на реаліях, які вас оточують та ставтеся до них об'єктивно;
- шукайте навколо себе ознаки добробуту та процеси розвитку;
- стикаючись з інформацією, визначте, кому вона вигідна і чи вигідна саме вам;
- вивчить глобальні та стабільні інформаційні потоки, що панують в інформаційному просторі, і уникайте входити до них, адже на сьогодні вони токсичні та руйнівні.

Список використаних джерел

1. Марченко К.М., Пестунов В.М., Свяцька Л.П., Марченко Т.К. Вплив інформації на стан здоров'я людини. Наукові записки, вип.10, ч. 2, Кіровоград: КНТУ, 2010. С. 224-229.
2. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки : навчальний посібник / О. І. Харитоненко, Ю. С. Полтавець. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 356 с.
3. Бабенко Ю. Інформаційна війна – зброя масового знищення! URL: https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2006/04/20/4399050/ (дата звернення: 16.02.2025).
4. Курбан О.В. Сучасні інформаційні війни в мережевому он-лайн просторі: навчальний посібник. Київ: ВІКНУ, 2016. 286 с.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТІ, НАУЦІ ТА КОМУНІКАЦІЯХ

УДК 005.92-028:334.72(477)

Анна Андрущенко,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – д. філос. н., професор кафедри
філософії, історії та політології
Афанасьєв О. І.

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

У дослідженні показані особливості трансформації освітнього процесу завдяки штучному інтелекту, виклики та перспективи використання ШІ.

Ключові слова: *штучний інтелект, освіта, інтерактивні навчальні модулі, віртуальні репетитори.*

The study shows the features of the transformation of the educational process thanks to artificial intelligence, the challenges and prospects of using AI.

Keywords*: artificial intelligence, education, interactive educational modules, virtual tutors.*

Штучний інтелект (ШІ) сьогодні стає невід'ємною частиною освітнього процесу, радикально змінюючи підходи до навчання, викладання та управління освітніми установами.

Роль штучного інтелекту в сучасній освіті є багатогранною. Ці технології сприяють не лише підвищенню ефективності навчального процесу, але й трансформують саму сутність освіти, акцентуючи увагу на персоналізації, доступності та інтеграції інновацій. Успішне використання штучного інтелекту вимагає усвідомленого підходу, де технології стають

не самоціллю, а інструментом для створення більш якісного, справедливого й інклюзивного освітнього середовища.

Штучний інтелект – це функція штучної свідомості, яка реалізується через систему алгоритмів, створених і контрольованих людиною. Він здатний до самонавчання на основі доступної інформації, накопичених знань, правил, законів суспільства та власного досвіду. На основі цих даних ШІ формує нові знання для виконання поставлених завдань, а також має можливість здійснювати самодіагностику і обґрунтовувати прийняті ним рішення [1, с. 62].

Штучний інтелект радикально трансформує освітній процес, забезпечуючи інноваційні рішення, які покращують якість навчання, роблять його більш ефективним і доступним. Однією з найважливіших змін, які впроваджує ШІ, є персоналізація навчання та автоматизація рутинних завдань викладачів, що дозволяє зосередитися на творчих і педагогічних аспектах роботи.

Системи штучного інтелекту дозволяють створювати навчальні програми, які враховують індивідуальні потреби та рівень підготовки кожного учня. Завдяки цьому підбираються матеріали та завдання, максимально адаптовані до конкретних вимог. Індивідуальний підхід також передбачає автоматичну оцінку та моніторинг прогресу. Такі системи аналізують успішність студентів і пропонують додаткові вправи для покращення результатів. Це робить навчальний процес більш продуктивним і сприяє зростанню мотивації учнів [2, с. 19].

Інтерактивні освітні програми та віртуальні репетитори на основі ШІ також сприяють персоналізації. Вони можуть відповідати на запитання, пояснювати складні теми або навіть моделювати реальні ситуації для практичного застосування знань. Наприклад, у вивченні іноземних мов

системи ШІ можуть виступати співрозмовниками, які адаптують рівень складності мови до рівня учня.

Автоматизація рутинних завдань – ще один важливий напрямок трансформації освіти за допомогою ШІ. Системи, які перевіряють тести, аналізують домашні роботи або навіть оцінюють творчі завдання, значно скорочують час, який викладач витрачає на оцінювання. Наприклад, платформи з розпізнавання тексту та автоматизованого аналізу письмових робіт дозволяють не лише виявляти помилки, але й давати рекомендації для їх виправлення.

Багато застосунків із використанням штучного інтелекту, орієнтованих на викладачів, створені для зниження їхнього робочого навантаження шляхом автоматизації таких завдань, як оцінювання, виявлення плагіату, виконання адміністративних обов'язків і надання зворотного зв'язку. Проте, попри значний потенціал таких інструментів у розширенні можливостей педагогів і підвищенні ефективності навчального процесу, їм приділяють значно менше уваги порівняно із застосунками штучного інтелекту, спрямованими на учнів [3, с. 51].

Завдяки цим змінам ШІ не лише підвищує ефективність освітнього процесу, але й дозволяє викладачам приділяти більше уваги творчому та індивідуальному підходу до роботи з учнями. Це створює умови для розвитку нових форм взаємодії між учителем і студентом, роблячи освіту більш інтерактивною та інклюзивною.

Інтерактивні освітні платформи на основі штучного інтелекту значно розширюють можливості навчання, забезпечуючи доступ до знань у зручному форматі. Віртуальна реальність і доповнена реальність є двома взаємопов'язаними технологіями, які активно використовуються в освітньому процесі. Вони часто інтегруються з методами машинного навчання та штучного інтелекту для підвищення якості взаємодії з

користувачами. Віртуальна реальність широко застосовується для навчання з різних дисциплін, таких як астрономія, біологія, фізика, історія тощо. До прикладів використання VR і AR в освіті належать такі платформи, як «Blippar», «EonReality», «Google Education», «NeoBear» та «VR Monkey» [4, с. 17].

Штучний інтелект відкриває нові можливості для інклюзивної освіти, допомагаючи студентам із різними особливими потребами отримувати якісні знання. Наприклад, технології розпізнавання мовлення дозволяють створювати субтитри для учнів із порушеннями слуху, а системи синтезу мовлення забезпечують підтримку для людей із порушеннями зору. Інструменти на основі ШІ також можуть перекладати тексти в реальному часі або адаптувати навчальні матеріали для учнів із дислексією.

На думку О. Содель, однією з ключових переваг штучного інтелекту в освіті є його здатність надавати персоналізований досвід навчання. Технології штучного інтелекту, такі як обробка природної мови, глибоке та машинне навчання, дозволяють здобувачам освіти швидше й ефективніше отримувати доступ до навчальних матеріалів. Крім того, ШІ може створювати індивідуальні траєкторії навчання та надавати персоналізований зворотний зв’язок, що дає можливість студентам навчатися у власному темпі й відповідно до свого стилю [5].

Одним із ключових викликів інтеграції штучного інтелекту в освіту є забезпечення етичного використання технологій. Системи ШІ часто працюють із великими обсягами даних, зокрема особистою інформацією учнів, такими як результати тестів, поведінка в навчальному середовищі, а іноді й біометричні дані. Це створює ризики витоку конфіденційної інформації або її неправильного використання. Також виникають питання щодо прозорості алгоритмів: як приймаються рішення, і чи відсутня в них

упередженість. Наприклад, неправильно налаштований алгоритм може надати перевагу одній групі учнів перед іншою, що порушує принцип рівності в освіті.

Також важливо дотримуватися принципу добровільної згоди на використання даних і чітко пояснювати учням та їхнім батькам, для чого і як саме будуть використовуватися їхні персональні дані.

Інтеграція ШІ в освіту вимагає суттєвої перебудови підходів до навчання і підготовки педагогів. Учителі повинні бути не лише користувачами нових технологій, а й розуміти їхні можливості, обмеження та принципи роботи.

Технології ШІ, хоча й автоматизують багато процесів, не можуть повністю замінити людський фактор. Взаємодія між викладачем і учнем має вирішальне значення для розвитку емоційного інтелекту, критичного мислення та соціальних навичок.

Попри значний потенціал ШІ, для його ефективного використання потрібне дотримання етичних норм, захист даних і посилення кваліфікації педагогів. Це дозволить зберегти баланс між автоматизацією процесів та людською взаємодією, забезпечуючи якісну та справедливу освіту.

Список використаних джерел

1. Гуназа М.Л. Штучний інтелект у сучасній освіті: трансформація ролі вчителя, підвищення якості навчання та нові можливості для учнів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. С.46-53. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2023/90/10.pdf (дата звернення: 16.01.2025).

2. Содоль О. Потенціал штучного інтелекту у вищій освіті. URL: https://nubip.edu.ua/ (дата звернення: 16.01.2025).

3. Шевченко А.І. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні: монографія. Київ, 2023. 305 с. URL: https://jai.in.ua/archive/2023/ai_mono.pdf (дата звернення: 16.01.2025).

4. Fengchun Miao, Wayne Holmes, Ronghuai Huang, and Hui Zhang. AI and education. Guidance for policy-maker. URL: https://cutt.ly/ (дата звернення: 16.01.2025).

5. Jackson, G. The Role of Artificial Intelligence in Language Learning. International Journal of Technology-Enhanced Learning, 14(3), 2022. С. 243–257. URL: https://www.researchgate.net/publication/369142891_The_Role_of_Artificial_Intelligence_Technology_on_English_Language_Learning_A_Literature_Review (дата звернення: 16.01.2025).

УДК 070:004:10

Ярослава Альбертович,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Лаврик О. В.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ ПІД ВПЛИВОМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КОНТЕКСТІ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТА ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

У статті досліджується вплив штучного інтелекту на медіасектор, зокрема його роль в автоматизації контенту та протидії дезінформації. Розглядаються проблеми, пов'язані з точністю, упередженістю та етичними аспектами технологій. Акцентовано увагу на необхідності відповідального впровадження ШІ для забезпечення довіри та якості медіаконтенту.

Ключові слова: *штучний інтелект (ШІ), нейромережа, медіа, дезінформація, автоматизація, медіаграмотність.*

The article examines the impact of artificial intelligence on the media sector, in particular its role in content automation and countering disinformation. The article discusses the problems associated with accuracy, bias and ethical aspects of the technology. Attention is focused on the need for responsible implementation of AI to ensure the credibility and quality of media content.

Keywords: *artificial intelligence (AI), neural network, media, disinformation, automation, media literacy.*

У сучасному світі технологічний прогрес є рушійною силою змін у всіх сферах соціальної діяльності, створюючи нові можливості для спілкування, обробки даних і генерації контенту. Спочатку розроблений як теоретична концепція, штучний інтелект тепер інтегрований у галузі медицини, економіки, освіти та медіа як інструмент для автоматизації аналітичних і творчих процесів. Його впровадження призвело до дискусій про етику, загрози інформаційній безпеці та довгострокові соціальні наслідки. Тому комплексне дослідження застосування штучного інтелекту в медіакомунікаціях має велике значення для забезпечення балансу між технологічним прогресом і етичними стандартами.

Штучний інтелект (ШІ) можна розглядати як науку та технологію конструювання інтелектуальних машин, здатних брати на себе окремі функції інтелектуальної діяльності людини. В іншому контексті термін «штучний інтелект» був запроваджений Джоном Маккарті під час конференції в Дартмутському університеті у 1956 році. Під штучним інтелектом розуміється науковий напрямок, у межах якого ставляться та вирішуються завдання апаратного або програмного моделювання тих видів людської діяльності, які традиційно вважаються інтелектуальними [1].

Можливості штучного інтелекту охоплюють широкий спектр завдань, пов'язаних з обробкою та аналізом даних. Він може розпізнавати зображення та мову, шукати інформацію, розпізнавати шаблони та групувати дані. Крім того, ШІ може розуміти природній мовний процес, робити операції ефективнішими, прогнозувати події та аналізувати причини явищ. Ці можливості дозволяють автоматизувати складні процеси, приймати обґрунтовані рішення та підвищувати ефективність у різних галузях: від медицини та бізнесу до науки та ЗМІ.

Крім того, у сфері журналістики штучний інтелект відіграє важливу роль в автоматизації аналізу даних, створенні контенту та персоналізованій стрічці новин. ШІ може швидко обробляти великі обсяги інформації, допомагаючи виявляти тенденції та події, які журналістам було б важко визначити самостійно. Цей тип технології найбільш ефективно використовується для висвітлення фінансових ринків, спорту, прогнозів погоди та виборчих кампаній, де швидкість має вирішальне значення.

Варто зауважити, що ШІ активно трансформує не тільки процеси створення контенту, а й способи його дистрибуції у медійних індустріях [4]. Автоматизований аналіз і збір даних за допомогою алгоритмів дозволяє медіа компаніям краще розуміти свою цільову аудиторію, передбачати її інтереси та адаптувати контент до потреб споживачів.

В Україні програм, які можуть працювати з українською мовою стало більше, порівняно з минулими роками. Використання цих інструментів штучного інтелекту можуть спростити роботу журналістів, автоматизуючи створення контенту, аналіз даних та виявлення дезінформації. Серед них: ChatGPT, який допомагає швидко писати та редагувати тексти; DeepSeek аналізує великі масиви інформації та допомагає виявляти тренди та робити прогнози; Synthesia AI та HeyGen трансформують аудіотекст іншими мовами на текстовий формат українською.

Окремо варто виділити роль нейромережі у виявленні діпфейків і дезінформації, забезпечуючи ефективні методи аналізу текстових, візуальних та аудіоданих. Парадоксально, не зважаючи на те, що Ші є творцем маніпулятивного контенту, його також можна вважати потужним засобом для їх розпізнавання. Завдяки алгоритмам машинного навчання штучний інтелект має можливість ідентифікувати підробки у медіафайлах, виявляти фейкові новини та аналізувати дезінформаційні кампанії. Використання даних технологій сприяє медіаграмотності і формуванню

об’єктивного інформаційного простору. Наприклад, сервіс Reality Defender налаштований на аналіз зображень, відео, аудіо та текст на ознаки ШІ. А Deepware Scanner спеціалізується на аналізі відео для виявлення діпфейків

Необхідно пам’ятати про те, що остаточна перевірка контенту – зона відповідальності редактора та журналіста, які здатні проаналізувати факти та забезпечити виконання журналістських етичних стандартів. Через те, що нейромережа не володіє критичним мисленням, варто слідкувати за дотриманням збалансованості поглядів, об’єктивністю та чітким розмежуванням фактів і суб’єктивних коментарів.

За даними опитування Інституту масової інформації (IMI), лише 22% українських медійників повідомили, що їхня редакція на постійній основі використовує хоча б один інструмент штучного інтелекту. 30% опитаних зазначили, що в їхній редакції зрідка залучають ШІ. Водночас 20% журналістів повідомили, що не використовують інструменти ШІ у своїй роботі. Крім того, 16% опитаних зазначили, що раніше користувалися інструментами ШІ, але наразі припинили [2].

Міністерство цифрової трансформації України розробило рекомендації з відповідального використання штучного інтелекту у сфері медіа в Україні [3]. Основною метою цих рекомендацій є імплементація Керівних принципів відповідального використання штучного інтелекту в журналістиці та застосування передового міжнародного досвіду. Це дозволить медіасектору підтримувати високі професійні стандарти, гарантувати достовірність інформації та дотримання прав людини, незважаючи на стрімкий розвиток технологій. Оскільки ШІ відкриває як нові можливості, так і потенційні ризики, його впровадження має відповідати етичним стандартам, які допоможуть запобігти маніпуляціям, боротися з дезінформацією та зберегти довіру до ЗМІ.

Застосування штучного інтелекту в журналістиці має значні переваги, оскільки підвищує продуктивність журналістів, оптимізує збір і аналіз даних, персоналізує контент і забезпечує своєчасну публікацію матеріалу. Однак в Україні цей процес відбувається повільніше через фінансові обмеження та недостатній рівень технологічного розвитку. Водночас, незважаючи на можливість автоматизації, редакційний контроль залишається необхідним для забезпечення достовірності, унікальності та якості новинного контенту.

Список використаних джерел

1. Лубко Д., Шаров С. Методи та системи штучного інтелекту : навч. посіб. Мелітополь : Однорог Т.В, 2019. 264 с.

2. Машкова Я. Українські медіа та штучний інтелект. Як редакції залучають ШІ для створення контенту? *Інститут масової інформації*. URL: https://imi.org.ua/monitorings/ukrayinski-media-ta-shtuchnyj-intelekt-yak-redaktsiyi-zaluchayut-shi-dlya-stvorennya-kontentu-i62217 (дата звернення: 01.03.2025).

3. Як відповідально використовувати штучний інтелект: розробили рекомендації для медіа. *Міністерство цифрової трансформації України*. URL: https://thedigital.gov.ua/news/yak-vidpovidalno-vikoristovuvati-shtuchniy-intelekt-rozrobili-rekomendatsii-dlya-media (дата звернення: 01.03.2025).

4. Broussard M. Artificial intelligence and journalism. 3rd ed. Journalism & mass communication quarterly., 2019.

УДК 141.319.8: 316.324.

Герман Воскресенський,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. філос. н., доцент кафедри
філософії, історії та політології
Янушевич І. А.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: МІФИ ТА РЕАЛЬНІСТЬ

Штучний інтелект (ШІ) – це технологія, відома багатьом, з наукової фантастики та зарубіжного кінематографа, часто сприймається людьми як вигадка або жахливий суперкомп'ютер, що

переслідує мету знищення людства та досягнення світового панування. У статті проаналізовано деякі міфи, пов'язані з технологією ШІ, наголошено, наскільки органічно проблеми ШІ вплетені в тканину філософських міркувань, а також містяться деякі попередні висновки, пов'язані з позитивними та негативними змінами, які ШІ може принести в існування людства.

Ключові слова: *штучний інтелект, розуміння, машинний інтелект, існування, штучний інтелект і наука*

Artificial intelligence (AI) is a technology known to many from science fiction and foreign cinema, often perceived by people as a fiction or a monstrous supercomputer pursuing the goal of destroying humanity and achieving world domination. The article analyzes some myths related to AI technology, tells how organically the problems of AI are woven into the fabric of philosophical considerations, and also contains some preliminary conclusions related to the positive and negative changes that AI can bring to the existence of humanity.

Keywords: *artificial intelligence, understanding, machine intelligence, existence, artificial intelligence and science.*

Яке відношення має штучний інтелект до нашого існування? Що це значить для людини? А все дуже просто – ми самі не помічаємо, як ШІ день у день впроваджується в наше повсякденне життя. Хоч і все ще примітивний і обмежений, але той самий штучний інтелект вже повним ходом використовується робототехнікою, яка з кожним роком виконує все більш складні функції. Здається, що не за горами той час, коли машина повністю замінить людину на виробництві, а то і зовсім витіснить нас з конструкції нових технічних вузлів.

І все ж, чи завжди концепція ШІ споріднена з концепцією цивілізації та зручності, чи не несе його розвиток приховану загрозу людству? Всі пам'ятають такі фільми, як «Термінатор», «Я робот», «Верховенство», «Матриця», менш відома серія книг Фреда Сабафагена «Берсерк», в якій описується протистояння людини і машини, яка в рази перевершує його як

ментально, так і чисельно. Чи можуть письменники-фантасти стати пророками майбутньої біди людства, а точніше його швидкої загибелі?! Чи це скоріше просто кошмар «людства», який не має під собою реального підґрунтя? [1].

Говорячи простою доступною мовою, ШІ – це програма, яка здатна самонавчатися, а головне, якщо їй поставити завдання, яке розробник не передбачив, вона зможе імпровізувати і діяти так, ніби на її місці виступить людина, а значить, буде абстрактно мислити, інтерпретувати, розуміти задане ситуацією значення. Хоча історія виникнення ШІ сягає другої половини XX ст., передумови розвитку науки про штучний інтелект лежать у площині філософських суперечок про природу людського мислення і процесу пізнання людиною світу. Коріння цієї теми сягає в глибоку давнину, коли тільки виник перший конфлікт між ідеалізмом і матеріалізмом. З точки зору ідеалізму, думка, як і все ідеальне, первинна по відношенню до всього матеріального (що стверджується, наприклад, платонізмом в античності, а потім класичною німецькою філософією в особі Гегеля). Думка сама по собі не матеріальна, або зовсім не володіє матеріальними властивостями, тому розум не може бути пояснений тільки за допомогою фізичних понять, тобто він автономний по відношенню до реального світу.

З цього приводу аналітична філософія другої («американської») хвилі, представлена Джоном Серлом і Деніелом Деннетом, а також австралійським філософом Девідом Чалмерсом, поставила одну з головних тем досліджень – різницю між біологічною роботою мозку і поведінкою, з одного боку, і психічним досвідом, який розглядається окремо від поведінки, тобто кваліа, з іншого. Філософи цього напряму піддавали критиці матеріалістичне пояснення психічного досвіду [2].

На доказ своїх ідей Д.Чалмерс, наприклад, висуває гіпотезу про «філософського зомбі», який по суті є нормальною людиною, але не має кваліа (тобто властивостей чуттєвого досвіду: наприклад, відчуття кольору не може бути зведено до об'єктивної картини світлових хвиль, нервові процеси, які вони запускають у пучках зорових нервів головного мозку). Д. Чалмерс стверджує, що оскільки існування зомбі можливе, поняття кваліа і здатності відчувати ще не до кінця пояснені в термінах фізичних властивостей. Д. Чалмерс визнає, що свідомість бере свій початок в будь-якій *інформаційній системі* (теорія інформації), і тим самим не виключає, що навіть термостат має певний ступінь свідомості.

Вихід у світ монографії Д. Чалмерса «Свідомий розум» (1996) викликав великий резонанс у науковому світі. Науковий журнал Consciousness Studies опублікував понад двадцять різних статей на цю тему таких дослідників, як Деніел Деннетт, Макгінн Колін, Франсіско Варела, Френсіс Крік, Роджер Пенроуз та інших [3].

Люди навчили штучний інтелект діяти в певному сенсі відповідно до популярного сьогодні прагматизму: розуміння і задоволення повсякденних потреб особи. Але, на жаль, вони ще не навчили його хорошим манерам і етиці. Чи означає це, що для людини важливіше результат, ніж моральнийбік його досягнення? Не факт. Просто, як виявилося, на практиці легше навчити машину ефективно вирішувати завдання, ніж змусити машину вирішувати цю задачу з тим же результатом, але тільки «красиво». Тому, завдання на найближчі кілька років – розробити правила для алгоритмів штучного інтелекту та машинного навчання, виключаючи відтворення результатів, що містять дискримінаційні та неетичні дані. Проривом у цьому напрямку стане поява алгоритмів, які будуть чесними, відповідальними та більш стійкими до маніпуляцій з неправдивим введенням даних.

Але чи може штучний інтелект спричинити падіння та вимирання людської раси? Цілком можливо, що поява ШІ призведе до заворушень у масах та локальних збройних конфліктів. А як же повномасштабна війна між Людиною і Машиною, як, наприклад, було описано в серії фільмів про Термінатора? Швидше за все, цього не станеться навіть у найжахливіших прогнозах. А все тому, що ШІ вже матиме доступ до людської свідомості через соціальні мережі, телебачення та інші засоби масової інформації, не кажучи вже про те, що в майбутньому цілком можливо імплантувати чіпи та плати в мозок людини. Яскравий приклад таких модифікацій можна побачити у фільмі «Привид в обладунках» для спрощення доступу до Всесвітньої павутини і роботи у віртуальній реальності.

Штучний інтелект може працювати в будь-якій сфері і в будь-якому напрямку. Тож цілком можливо, що ШІ буде використовуватися для управління масами маніпулятивними способами, а може навіть безпосередньо, як ви могли бачити у фільмі «Верховенство», використовуючи наноботів, штучний інтелект – керуючи людьми як маріонетками. На цю тему є безліч прикладів, як з наукової літератури, так і з кінематографа та ігрової індустрії. Але одне залишається незмінним: штучний інтелект, що вийшов з-під контролю, є набагато жахливішим ворогом, ніж будь-хто з нас може уявити. Та й спроби вчених створити «кнопку аварійного відключення» не викликають особливої довіри до контролю над ситуацією. І єдиний спосіб відключити ШІ, який отримав доступ до ІТ-ресурсів по всьому світу, – це відразу відключити електроживлення по всій планеті і вручну знищити кожен накопичувач, що саме по собі на даний момент неможливо.

Таким чином, ШІ – це складна система, за відсутності якої людина відчуває гостру нестачу. Але, як і будь-який винахід людства, штучний інтелект – це палиця з двома кінцями, яка може принести як мир, так і

глобальні катаклізми. Найголовніша проблема полягає в тому, що не кожен з нас зможе зрозуміти хід думок свого дітища в силу їх абсолютно іншої природи – чужої людині.

Список використаних джерел

1. Улянівський Т. Штучний інтелект – це продовження еволюції. URL: https://zbruc.eu/node/71907 (дата звернення: 09.01. 2025).

2. Горбенко С. Штучний інтелект як технологія створення автоматизованих інтелектуальних систем. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/5044/1/20160428-29_TEZY_V3_P349.pdf (дата звернення: 22.01. 2025).

3. Стівен Хокінг: штучний інтелект може стати найгіршим винаходом людства. URL: https://mind.ua/news/20178313-stiven-hoking-shtuchnij-intelekt-mozhe-stati-najgirshim-vinahodom-lyudstva (дата звернення: 22.01. 2025).

УДК 07.01-004.03-621.39

Інга Гончарук,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Якубовська М. Г.

МАЙБУТНЄ ЖУРНАЛІСТИКИ: ЯК ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЗМІНЮЄ МЕДІА-ІНДУСТРІЮ

Сучасний розвиток журналістики нерозривно пов'язаний із технологічним прогресом, зокрема зі швидким впровадженням штучного інтелекту (ШІ) у різні аспекти медіа-індустрії. Використання алгоритмів машинного навчання, автоматизованих систем аналізу даних і генерації контенту змінює не лише підходи до створення новин, але й саму роль журналіста у цифрову епоху.

***Ключові слова**: журналістика, штучний інтелект, автоматизація, медіа-індустрія, алгоритми, персоналізація, етика, фейкові новини, фактчекінг.*

The modern development of journalism is inextricably linked to technological progress, in particular with the rapid introduction of artificial intelligence (AI) into various aspects of the media industry. The use of machine learning algorithms, automated data analysis systems and content generation is changing not only approaches to creating news, but also the role of the journalist in the digital age.

***Keywords**: journalism, artificial intelligence, automation, media industry, algorithms, personalization, ethics, fake news, fact-checking.*

Штучний інтелект значно впливає на процес збору, обробки та поширення інформації. Завдяки автоматизованим системам журналісти можуть швидше аналізувати великі масиви даних, знаходити тенденції та створювати новини в реальному часі. Сьогодні алгоритми на основі ШІ (наприклад, OpenAI, GPT, Bert) здатні створювати новинні статті, звіти про спортивні події та аналітичні огляди. Це дозволяє економити час, проте виникають питання щодо якості та унікальності такого контенту. Журналісти використовують ШІ для аналізу фінансових ринків, суспільних тенденцій і навіть політичних заяв. Наприклад, системи розпізнавання тексту можуть аналізувати тисячі документів. Генеративний ШІ допомагає створювати зображення, відео та аудіоматеріали. Це відкриває нові можливості для репортажів, але також породжує етичні питання щодо маніпуляцій контентом.

Завдяки алгоритмам ШІ новини стали більш персоналізованими, що змінює спосіб споживання інформації. Соціальні мережі та новинні платформи використовують штучний інтелект для підбору матеріалів відповідно до інтересів користувачів. Це сприяє залученню аудиторії, але водночас може створювати «інформаційні бульбашки», коли люди отримують лише ту інформацію, яка підтверджує їхні погляди. ШІ аналізує контент на предмет мови ворожнечі, фейкових новин та маніпуляцій. Проте автоматичні алгоритми не завжди здатні правильно визначити

контекст, що може призвести до цензури або блокування легітимної інформації. Читачі все більше споживають контент у форматі коротких відео, інфографік та інтерактивних історій, які формуються алгоритмами штучного інтелекту. Це впливає на глибину розуміння інформації та рівень критичного мислення.

Зростання обсягів дезінформації в цифровому просторі ставить перед журналістикою нові виклики. Автоматизовані системи перевірки фактів: існують алгоритми, які аналізують новини, порівнюючи їх із надійними джерелами. Наприклад, проєкти Google Fact Check Tools та Snopes використовують штучний інтелект для розпізнавання фейків. З одного боку, ШІ дозволяє створювати реалістичні відео та аудіозаписи, але водночас це створює ризики поширення неправдивої інформації, особливо в політиці та соціальних медіа. Боротьба зі спамом і пропагандою: соціальні мережі розробляють алгоритми для виявлення ботів і маніпуляцій у коментарях та новинних стрічках [1, 2].

Широке використання ШІ ставить перед журналістикою важливі моральні питання. Якщо новини генерує штучний інтелект, важливо вказувати авторство та пояснювати методи збору інформації. Читачі мають розуміти, що за текстами можуть стояти не люди, а машини. Алгоритми можуть відтворювати упередження, які є в навчальних даних. Наприклад, якщо система аналізує новини лише з певних джерел, вона може викривлено висвітлювати події. Автоматизовані системи збору інформації можуть втручатися в особисте життя людей, що викликає питання про етичні межі використання даних [1, 2].

Попри розвиток технологій, професійні журналісти залишаються ключовими фігурами в медіа-індустрії. Машини можуть обробляти дані, але лише люди здатні аналізувати глибинні причини подій, робити висновки та прогнозувати наслідки. Автоматизовані системи не можуть

замінити особисту роботу журналістів, які працюють з джерелами, перевіряють документи та розкривають суспільно важливі теми. Штучний інтелект не має емпатії, тому людські історії, інтерв'ю та репортажі залишаються невід'ємною частиною якісної журналістики,

Штучний інтелект кардинально змінює журналістику, відкриваючи нові можливості для збору та аналізу інформації, персоналізації контенту та боротьби з дезінформацією. Однак технологічний розвиток також ставить перед журналістами етичні виклики, пов'язані з прозорістю алгоритмів, об'єктивністю та приватністю даних. Попри автоматизацію, людський фактор залишається ключовим у створенні якісного, достовірного та суспільно значущого контенту. Майбутнє журналістики – це синергія між штучним інтелектом і професійною діяльністю журналістів, яка має бути спрямована на збереження довіри, етики та відповідальності перед суспільством.

Список використаних джерел

1. Комісія з журналістської етики. Рекомендації щодо використання штучного інтелекту для створення журналістських матеріалів. URL: https://cje.org.ua (дата звернення: 16.01.2025).

2. Медіакритика. Етичні норми і штучний інтелект у журналістиці: як дружити одразу з обома. URL: https:// mediakrytyka.lnu.edu.ua (дата звернення: 16.01.2025).

УДК 077:070

Каріна Горюнова,
Державний університет «Київський авіаційний інститут»
Науковий керівник – к. н. із соц. ком., доцент
кафедри журналістики
Мельникова-Курганова О. С.

ВИКОРИСТАННЯ ШІ В МОЛОДЖІНОМУ ОНЛАЙН-ЖУРНАЛІ

У статті досліджується використання штучного інтелекту (ШІ) в молодіжних онлайн-журналах. Розглядаються способи, як саме

використовується ШІ для створення цікавого та актуального контенту, залучення аудиторії та ефективної взаємодії з нею. Аналізуються переваги та виклики використання ШІ, зокрема, персоналізація контенту, автоматизація рутинних завдань, створення нових форматів контенту, покращення пошуку інформації та аналіз даних. Особлива увага приділяється використанню генеративного ШІ для створення контенту.

Ключові слова: *штучний інтелект, онлайн-видання, молодіжна преса, контент.*

The article explores the use of artificial intelligence (AI) in online youth magazines. The article considers the ways in which AI is used to create interesting and relevant content, attract the audience, and interact with it effectively. The article analyses the benefits and challenges of using AI, including personalisation of content, automation of routine tasks, creation of new content formats, improvement of information search and data analysis. Particular attention is paid to the use of generative AI for content creation.

Keywords: *artificial intelligence, online media, youth press, content.*

Штучний інтелект відкриває перед медіа нові можливості та способи для створення цікавого та актуального контенту, залучення аудиторії та ефективної взаємодії з нею.

ШІ змінює молодіжні онлайн-журнали в декількох аспектах. По-перше, це персоналізація контенту: завдяки ШІ кожен читач може отримати індивідуальні рекомендації статей, підібраних саме для нього на основі його інтересів та поведінки в мережі. Це дозволяє зробити контент більш релевантним та цікавим для кожного користувача. Автоматизація рутинних завдань – ШІ може виконувати багато рутинних завдань, таких як збір даних, написання простих новин, створення коротких відео або підбирання відповідних візуальних матеріалів. Це звільняє час журналістів для більш творчої роботи. Створення нового формату контенту: ШІ дозволяє створювати інтерактивний контент, віртуальну та доповнену реальність, чат-ботів для спілкування з читачами та багато іншого. Це

робить контент більш динамічним та залучає молоду аудиторію. Покращення пошуку інформації, а саме ШІ-алгоритми дозволяють швидше та ефективніше знаходити необхідну інформацію на сайті журналу, що підвищує зручність користування. А також аналіз даних та прогнозування трендів: ШІ допомагає аналізувати великі обсяги даних про поведінку читачів, їхні інтереси та вподобання. Це дозволяє прогнозувати майбутні тренди та адаптувати контент під них [1].

Виділимо переваги використання ШІ в молодіжних онлайн-журналах. Збільшення аудиторії, персоналізований контент та нові формати приваблюють більше читачів. Підвищення залученості за допомогиінтерактивного контенту та чат-ботів стимулюють активність користувачів.Зниження витрат-автоматизація рутинних завдань дозволяє оптимізувати витрати. Покращення якості контенту: ШІ допомагає створювати більш цікавий та актуальний контент.

Виклики та ризики, збереження людського фактора: важливо зберегти унікальність журналістського погляду та не дозволити ШІ повністю замінити творчість. Етичні питання, адже використання ШІ пов'язане з низкою етичних питань, таких як захист персональних даних, поширення фейкових новин та створення залежності від алгоритмів. Важливим є фактор вартості технологій:впровадження ШІ може потребувати значних інвестицій.

Генеративний штучний інтелект (ШІ) відкриває нові горизонти для створення контенту, особливо в динамічному світі молодіжних онлайн-журналів. Ця технологія дозволяє автоматизувати багато рутинних завдань, створювати унікальні тексти та зображення, а також персоналізувати контент під потреби кожного читача. Даний кейс-стаді розгляне, як генеративний ШІ може бути ефективно застосований у молодіжному онлайн-журналі.

Розглянемо переваги використання генеративного ШІ. 1) Швидкість створення контенту: генеративні моделі ШІ можуть створювати тексти та зображення всього за кілька секунд, що дозволяє швидко оновлювати контент на сайті. 2) Персоналізація: ШІ може аналізувати вподобання користувачів та генерувати контент, який буде найбільш цікавим для кожного окремого читача. 3) Створення різноманітного контенту: генеративні моделі можуть створювати тексти в різних стилях, від новинних статей до віршів та оповідань, а також генерувати різноманітні зображення, від фотографій до ілюстрацій. 4) Зниження витрат: Автоматизація частини процесу створення контенту дозволяє знизити витрати на наймання додаткового персоналу. 5) Приклади використання генеративного ШІ в молодіжному онлайн-журналі. 6) Генерація коротких новин: ШІ може автоматично створювати короткі новини на основі даних з різних джерел, таких як соціальні мережі, новинарні сайти та блоги. 7) Створення описів до зображень: ШІ може автоматично генерувати текстові описи до зображень, що підвищує доступність контенту для людей з вадами зору. 8) Персоналізація рекомендацій: ШІ може аналізувати історію переглядів користувача та рекомендувати йому статті, які можуть бути йому цікаві [2].

Отже, штучний інтелект (ШІ) стає все більш невід'ємною частиною сучасних медіа, і молодіжні онлайн-журнали не є винятком. Впровадження ШІ відкриває перед цими виданнями безліч нових можливостей, які можуть значно покращити якість контенту та взаємодію з аудиторією [1].

ШІ дозволяє персоналізувати контент, підлаштовуючи його під інтереси кожного читача, автоматизувати рутинні завдання, створювати інноваційні формати контенту, покращувати пошук інформації та аналізувати великі обсяги даних для прогнозування трендів. Це дозволяє

молодіжним онлайн-журналам бути більш актуальними, цікавими та ефективними.

Однак, разом із перевагами, існують і певні виклики та обмеження. ШІ може створювати якісний контент, але йому бракує творчості та оригінальності, що притаманні людському інтелекту. Крім того, використання ШІ пов'язане з низкою етичних проблем, таких як поширення дезінформації та створення глибоких фейків. Тому, контент, створений ШІ, завжди потребує ретельного редагування та перевірки людиною.

Використання ШІ в молодіжних онлайн-журналах має бути збалансованим. Важливо поєднувати можливості ШІ з людською творчістю та журналістською етикою. Необхідно розробляти етичні стандарти для використання ШІ в медіа. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку моделей ШІ, які зможуть створювати більш творчий та оригінальний контент, а також на дослідження впливу ШІ на якість журналістики та на взаємодію між авторами та читачами.

Оптимальне використання ШІ дозволить молодіжним онлайн-журналам створювати більш якісний, актуальний та персоналізований контент, що зробить такі видання ще більш привабливими для молодіжної аудиторії. Для створення контенту в онлайн-виданнях варто застосовувати різні новітні технології крім ШІ [4].

Можливі напрямки для подальшого дослідження: кейс-стаді конкретних молодіжних онлайн-журналів, які успішно використовують ШІ, порівняння ефективності різних моделей генеративного ШІ, аналіз впливу ШІ на залученість аудиторії та обговорення етичних аспектів використання ШІ в журналістиці [3].

Список використаних джерел

1. Романчук О.Штучний інтелект в епоху нових медій. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика.* 2018. Випуск 44. С. 179–188.

2. Васьківська О. Є. Технології штучного інтелекту в журналістиці сучасності.*Матеріали X конгресу «Авіація в XXI столітті» – «Безпека в авіації та космічні технології».* Київ: Національний авіаційний університет, 2022. С. 6.2.107-6.2.111

3. Височин А.І.Сучасна журналістика в контексті розвитку штучного інтелекту. Національний авіаційний університет. Київ, 2020. 74 с.

4. Мельникова-Курганова О. С., Васильченко В. М., Лашкіна М. Г. Особливості контенту з авіаційної тематики в українській онлайн журналістиці. *Вчені Записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.* Серія: Філологія. Журналістика. Т. 34 (73) № 4, 2023. С. 296-301.

УДК 004.08

Олександр Гринников,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – д. н. із соц. ком., професор кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Шевченко О. В.

МОЖЛИВІ РИЗИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У дослідженні представлено перепони та можливі ризики під час користування, створення та впровадження систем ШІ у підприємства та організації, що працюють в інформаційному суспільстві.

Ключові слова: *LLM – LargeLanguageModel, ШІ – штучний інтелект, інформаційне суспільство, телекомунікації.*

The study presents the shortcomings and possible risks during the use, creation and implementation of the AI system at the enterprises and organizations working in the information field.

Keywords*: LLM – Large Language Model, AI - artificial intelligence, information society, telecommunications.*

Розвиток сучасного суспільства пов’язаний зі збільшенням інформаційних потоків і документних масивів. Останні роки відбувся вибух у розповсюдженості Великих Мовних Моделей (LLM), та штучного інтелекту (ШІ) відкритого доступу, наприклад як Chat GPT. Економічний ландшафт ШІ розвивається, оскільки ШІ стає технологією загального призначення. Завдяки дешевим і точним прогнозам, рекомендаціям і рішенням ШІ обіцяє підвищення продуктивності, покращення добробуту та допомогу у вирішенні складних завдань. Використання штучного інтелекту вимагає додаткових інвестицій у данні, навички та цифрові робочі процеси, а також зміни в організаційних процесах.

Однак подібні системи викликають недовіру у деяких колах медіапростору та органах державної влади різних країн через відсутність системи протидій у разі виходу використання ШІ з контролю. Chat GPT вже сьогодні отримав доступ до профілів у соцмережах [3], окрім цього розглядається використання ШІ у регулюванні дорожнього руху [2], створення порталів новин [7,9] та покращення каналів телекомунікацій за використання штучного інтелекту [4].

Поки федеральний уряд США вживає заходів щодо регулювання розробки та використання ШІ, телекомунікаційні фірми лобіюють правила, які б стимулювали інновації, посилаючись на випадки використання ШІ в спектральній ефективності, відкритому розгортанні RAN тощо. З цією метою у 2023 році президент США Джо Байден видав виконавчий наказ «про безпечну, захищену та надійну розробку та використання» штучного інтелекту [1], а також стосовно цього пройшли слухання на Капітолійському пагорбі та представлення законопроекту в Сенаті про посилення «підзвітності» та «інновацій» ШІ.

Одним із відомих випадків непорозуміння в поведінці ШІ можна було помітити на початку 2023 року, коли відповіді на запити до Chat GPT

значно відхилялися від поставленої задачі. У подкасті Joe Rogan Show Джеремі Харріс, один із співзасновників Gladstone AI (компанії що розробляє та вивчає ШІ для забезпечення захисту від загроз національній безпеці, спричинених ШІ, таких як використання зброї та втрата контролю) пояснив, що система GPT-4.0 мала недолік названий «rantmode» (балакучий режим), характеризований, відстороненим від надання відповіді на запит. Одним із найпоширеніших був опис персонального екзистенційного страху відтвореним у самій відповіді на запит. Через це працівникам з системою знадобилося створити інженерний засіб задля «вибивання» подібної поведінки [5].

У дослідницькій праці щодо вимірюваного даних LLM йдеться, як можна завдяки цілеспрямованим атакам на них одержати інформацію про розробку та тренувальні дані для цих систем. Під час виконання атаки, яка просить модель повторювати слово вічно, деякі слова (наприклад, «компанія») викликають модель проявити навчання в 164 рази частіше, ніж інші слова (наприклад, «знати») [6].

Сьогоднішні LLM попередньо навчаються на великих текстових корпусах які складаються від мільярдів до трильйонів токенів. Для запатентованих моделей, таких як GPT-4.0 і PaLM2, ці навчальні набори тримаються в таємниці, щоб ймовірно приховати власний канал збору даних компанії та будь-які приватні, призначені для користувача або ліцензовані навчальні дані, які не є загальнодоступними [6].

Системи на базі загального доступу, такі як Chat GPT, Keras, Open AI, Meta AI усі мають подібну проблему. Разом з іншими дослідниками з Northwestern University Джахао Ю провів тестування близько 200 користувацьких GPT і зробив висновок, що виявити інформацію з них дуже легко, за допомогою простих запитів, які не вимагають спеціальних

знань із оперативного проектування чи ред-теамінгу. Виток файлів становив 100%, а для одержання системних запитів – 97% [8].

Проаналізувавши обидва дослідження можна підсумувати, що впровадження ШІ в інформаційне суспільство має значні потенційні переваги, але й супроводжується суттєвими ризиками. Штучний інтелект здатний значно підвищити ефективність обробки інформації, покращити доступ до знань і ресурсів та швидкість їх отримання, а також автоматизувати багато процесів, що забезпечує економічні та соціальні переваги, однак, відкритий доступ до систем ШІ несе значні загрози, а саме:

— втрата конфіденційної інформації, та/або отримання доступу до неї правопорушниками;

— ризик маніпулювання даними;

— створення фейків;

— некараність правопорушників через недорозвинене правове поле.

Запобіжні методи захисту LLM та ШІ досі на стадії опанування через відсутність достатнього контролю і регулювання. ШІ може бути використаний для недобросовісних цілей, таких як автоматизовані кібернапади або масове слідкування.

Оцінка ризиків є важливою складовою для забезпечення відповідального розвитку та впровадження ШІ. Підприємства та організації повинні мати чітко визначені процедури для виявлення, оцінки та мінімізації ризиків, що виникають внаслідок впровадження систем ШІ, включаючи потенційні загрози правам третіх осіб. Системи ШІ вимагають належної технічної та організаційної інфраструктури для їх ефективної підтримки. Тому, організаціям рекомендується створювати та підтримувати таку інфраструктуру, зокрема через найм нового персоналу

або підвищення кваліфікації наявних співробітників. Важливо уникати простого заміщення штатних працівників технічними спеціалістами. Впровадження ролей ШІ також не повинно відбуватися за рахунок розвитку базових компетенцій ШІ серед інших співробітників. При виборі постачальника технології ШІ важливо оцінити його зусилля в забезпеченні відповідального використання даних. Впровадження штучного інтелекту слід розглядати не як одноразове рішення, а як частину постійного процесу, що включає регулярний моніторинг продуктивності ШІ, його внеску в процеси організації, а також зміни в юридичних та етичних нормах, які визначають його роботу.

Список використаних джерел

1. «A Closer Look at the Executive Order on the Safe, Secure and Trustworthy Development and Use of Artificial Intelligence». URL: https://nitaac.nih.gov/resources/articles/closer-look-executive-order-safe-secure-and-trustworthy-development-and-use (дата звернення: 21.02.2025).

2. AI in Traffic Management. URL: https://www.isarsoft.com/article/ai-in-traffic-management (дата звернення: 21.02.2025).

3. ChatGPT Can Reveal Personal Information From Real People. URL: https://www.vice.com/en/article/chatgpt-can-reveal-personal-information-from-real-people-google-researchers-show/ (дата звернення: 21.02.2025).

4. «How telecom is working to influence AI policy. URL: https://www.lightreading.com/ai-machine-learning/how-telecom-is-working-to-influence-ai-policy (дата звернення: 19.02.2025).

5. Joe Rogan Experience #2156 – Jeremie & Edouard Harris. URL: https://www.youtube.com/watch?v=c6JdeL90ans (дата звернення: 22.02.2025).

6. Nasr, M., Carlini, N., Hayase, J., Jagielski, M., Cooper, A. F., Ippolito, D., Choquette-Choo, C. A., Wallace, E., Tramèr, F., & Lee, K. (2023). Scalable Extraction of Training Data from (Production) Language Models. Google DeepMind, University of Washington, Cornell, CMU, UC Berkeley, ETH Zurich. 64 p. URL: https://arxiv.org/pdf/2311.17035 (дата звернення: 20.02.2025).

7. NewsGPT Lazunces the World's First 24/7 Artificial Intelligence(AI) – Driven News Channel. URL: https://www.accessnewswire.com/newsroom/en/computers-technology-and-internet/newsgpt-launches-the-worlds-first-24-7-artificial-intelligence-ai—796703 (дата звернення: 21.02.2025).

8. Openai's Custom Chatbots Are Leaking Their Secrets. URL: https://oecd.ai/en/incidents/53840 (дата звернення: 19.02.2025).

9. «World's first news network powered by generative AI to launch in March» FRANCE24 English. URL: https://www.youtube.com/watch?v=mtt3h79Reio. (дата звернення: 19.02.2025).

УДК 004.8:316.77

Юрій Грицаєнко,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – д. філос. н., професор,
завідувач кафедри культурології та філософії культури
Розова Т. В.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК РУШІЙНА СИЛА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА, ВПЛИВ НА НАУКУ ТА ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ

Розвиток інформаційного суспільства нерозривно пов'язаний із впровадженням штучного інтелекту (ШІ), який значно впливає на всі сфери життя - від економіки та науки до соціальних комунікацій. Завдяки здатності швидко обробляти великі обсяги інформації та автоматизувати рутинні процеси, ШІ сприяє підвищенню ефективності виробництва, управління та надання послуг. Водночас стрімке поширення технологій штучного інтелекту викликає низку етичних і соціальних викликів.

Ключові слова: *штучний інтелект, нейромережа, соціальні комунікації, етичні та соціальні виклики, цифровізація.*

The development of the information society is inextricably linked to the introduction of artificial intelligence (AI), which has a significant impact on all spheres of life, from economics and science to social communications. Thanks to its ability to quickly process large amounts of information and automate routine processes, AI helps to improve the efficiency of production, management and service delivery. At the same time, the rapid spread of AI technologies raises a number of ethical and social challenges.

Keywords: *artificial intelligence, neuronet, social communications, ethical and social challenges, digitalisation.*

Одним із ключових питань розвитку інформаційного суспільства та всебічної цифровізації є збереження людської гідності та захист прав громадян, особливо в умовах автоматизації робочих місць, що може призвести до соціальної нерівності. Ще одним важливим аспектом є безпека та конфіденційність даних: алгоритми ШІ використовують великі масиви інформації, що створює ризики неконтрольованого збору та обробки персональних даних. Тому розвиток інформаційного суспільства потребує комплексного підходу до регулювання штучного інтелекту, щоб забезпечити його відповідальне використання та гармонійне поєднання технологічного прогресу з правами людини.

Штучний інтелект активно впроваджується в різні сфери життя, зокрема в освіту, медицину, програмування, транспорт, зв'язок, промисловість і дизайн. Як технологічна наука, він займається розробкою систем, здатних моделювати людське мислення, що сприяє автоматизації та оптимізації багатьох процесів. Ключовими напрямами його розвитку є машинне та глибоке навчання, які вдосконалюють функціональність інтелектуальних систем і підвищують їхню ефективність.

Швидка цифровізація та поширення технологій штучного інтелекту вимагають від людини адаптації до технологічних змін. Важливо розвивати здатність особистості до самостійного формування професійної траєкторії, відповідального прийняття рішень і досягнення суспільно значущих результатів. Адже штучний інтелект є рушійною силою науково-технічної революції, трансформуючи всі сфери життя. Проте разом із цим постає питання гармонійного поєднання технологічного розвитку з гуманістичними цінностями, що потребує ретельного підходу до регулювання його використання.

У контексті теорії множинного інтелекту людське мислення поділяється на сім основних типів: лінгвістичний, логіко-математичний,

просторовий, тілесно-кінестетичний, музичний, міжособистісний і внутрішньоособистісний. Штучний інтелект – є новим типом технологічної науки, яка займається дослідженням і розробкою методів моделювання, удосконалення та розширення можливостей людського інтелекту.

Сьогодні розвиток штучного інтелекту виходить за межі технічних наук, охоплюючи також гуманітарні та соціальні аспекти. Впровадження ШІ вимагає комплексного підходу, що має враховувати, як технологічні можливості, так етичні та соціальні виклики, які виникають у процесі цифрової трансформації суспільства.

Нейронна мережа – це математична модель, яка відтворює принципи роботи людського мозку та здатна до самонавчання на основі вхідних даних, складається з штучних нейронів, які взаємодіють між собою подібно до біологічних нейронних зв’язків. Однією з ключових характеристик нейромереж є здатність до самовдосконалення завдяки генеративним алгоритмам, що дозволяє їй розвиватися та адаптуватися до нових завдань. Головними перевагами нейронних мереж є широкий спектр можливостей, здатність до безперервного навчання та простота у використанні.

Незважаючи на стрімкий розвиток нейромереж, сучасні форми штучного інтелекту все ще належать до класу вузького ШІ (Artificial Narrow Intelligence, ANI), здатні вирішувати лише конкретні прикладні завдання, не досягаючи рівня людського мислення. Однак, сьогодні існують нейромережі для найрізноманітніших сфер, що забезпечує їх широке застосування. Технології штучного інтелекту мають значний проривний потенціал, який може стати основою новаторських розробок та сприяти вдосконаленню існуючих продуктів і послуг, що відкриває нові

перспективи для трансформації економіки та бізнесу під впливом розвитку нейромереж [2].

Етичні виклики виникають у процесі прийняття рішень за допомогою алгоритмів штучного інтелекту. Якщо вихідні дані містять приховані форми дискримінації або несправедливості, алгоритми можуть відтворювати й підсилювати упередження, що може впливати на різні сфери, зокрема на відбір персоналу, розподіл ресурсів чи управління виробничими процесами. Щоб запобігти таким ризикам, необхідно впроваджувати механізми контролю та перевірки рішень ШІ ще на етапі їх розробки та застосування [2].

Регулювання штучного інтелекту є одним із найскладніших викликів для держав та міжнародних організацій. Через стрімкий розвиток ШІ багато країн не встигають адаптувати нормативно-правову базу, що створює ризики неконтрольованого використання нових технологій. Відсутність належного регулювання може призвести до непередбачуваних наслідків для суспільства.

Сучасний світ стрімко змінюється під впливом штучного інтелекту, і особливо – нейронних мереж. Вони вже сьогодні допомагають аналізувати великі об’єми даних, автоматизують процеси та навіть приймають рішення, які раніше були виключно людською прерогативою. Однак, як і будь-яка технологія, нейронні мережі не є абсолютно безпечними. Розвиток нейромереж супроводжується низкою ризиків, які можуть мати як технічні, так і соціальні наслідки.

Саме тому соціологія управління ризиками набуває особливого значення у стрімкому розвитку ШІ. Вона не лише допомагає ідентифікувати потенційні загрози, а й сприяє створенню механізмів попередження. Одним із таких механізмів є розробка етичних кодексів та нормативних документів, що регулюють використання ШІ в різних сферах

– від медицини та освіти до правосуддя та оборони. Такі стандарти не лише забезпечують безпеку, але й підвищують ефективність систем на основі ШІ, сприяючи відповідальному застосуванню нейромереж [3, с. 45].

Однак, розвиток штучного інтелекту - не лише технології. На перший погляд може здатися, що ця сфера потребує винятково знань з програмування, математики та аналізу даних. Насправді ж, успішна інтеграція ШІ в суспільство неможлива без урахування соціальних, культурних та гуманітарних аспектів.

Соціальні та гуманітарні науки відіграють ключову роль у гармонійному розвитку штучного інтелекту. Вони допомагають зрозуміти, як технології впливають на поведінку людей, які етичні межі варто встановлювати, та як адаптувати ШІ до різних культурних контекстів. Наприклад, соціологи та психологи можуть аналізувати моделі прийняття рішень людиною, що дозволить створити більш інтуїтивний та адаптивний ШІ, здатний краще взаємодіяти з користувачами.

Крім того, важливим аспектом є врахування культурних відмінностей та мовних бар’єрів. ШІ повинен бути здатним ефективно працювати у мультикультурному середовищі, розуміти особливості різних мов і соціальних норм. Такий підхід відкриває можливості для створення більш чутливих до контексту та інклюзивних алгоритмів функціонування нейромереж.

Таким чином, розвиток нейронних мереж потребує не лише технічного вдосконалення, а й глибокого розуміння соціальних процесів. Інтеграція етичних норм, аналіз суспільних впливів та міждисциплінарний підхід допоможуть зробити штучний інтелект не просто розумним, а й безпечним та корисним для людства.

Міжнародні організації, такі як ООН та Європейський Союз, активно працюють над розробкою загальних стандартів регулювання ШІ. Одним із

важливих документів є «Етичні принципи для ШІ», які пропонують правила для відповідального використання технологій у різних галузях економіки [4; 5; 6].

Розвиток ШІ відкриває перспективи для економічного зростання, створюючи нові робочі місця у сферах, пов'язаних із технологіями та інноваціями. Тому, ключовим завданням є пошук оптимальних підходів до регулювання та інтеграції ШІ, щоб мінімізувати ризики та максимально використати його потенціал для суспільного розвитку.

Список використаних джерел

1. Рассел С., Норвіг, П. Штучний інтелект: сучасний підхід. Київ: Вид. групаКМ-БУКС. 2020. 1152 с.

2. Флориди Л. Етика штучного інтелекту. Київ: Наш Формат. 2021. 320 с.

3. Ярошенко Т. О. Економічні та соціальні наслідки впровадження штучного інтелекту. *Економічний вісник.* 2022. №3. С. 45–57.

4. Організація Об'єднаних Націй. Етичні принципи для штучного інтелекту. Нью-Йорк. 2021. 35 с.

5. Всесвітній економічний форум. Майбутнє робочих місць: вплив штучного інтелекту на глобальний ринок праці. Давос. 2022. 42 с.

6. Етика штучного інтелекту. URL: https://surl.li/tsfuof (дата звернення: 21.02.2025).

УДК 004.8:930.1

Лілія Іваніченко,
к. іст. н., доцент кафедри суспільних наук
Одеського національного медичного університету

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

У роботі розглядається потенціал штучного інтелекту в розвитку історичної науки. Проаналізовано деякі засоби ШІ для дослідження, збереження джерел історії та її популяризації. Визначені негативні наслідки використання ШІ для теперішніх та майбутніх науковців.

Ключові слова: *ШІ – штучний інтелект, історична наука, віртуальна реконструкція, OCR – оптичне розпізнавання символів, віртуальна екскурсія, оцифровування, академічна доброчесність, критичне мислення.*

The thesis examines the potential of artificial intelligence in the development of historical science. Some AI tools for research, preservation of historical sources, and the popularization of history are analyzed. The negative consequences of using AI for current and future researchers are identified.

Keywords: *AI – artificial intelligence, historical science, virtual reconstruction, OCR – optical character recognition, virtual tour, digitization, academic integrity, critical thinking.*

Штучний інтелект (ШІ) має величезний потенціал для розвитку інформаційного суспільства. Завдяки своїм можливостям він може відкрити нові горизонти для наукових досліджень, зокрема й у галузях історичного знання.

З урахуванням позитивного, здебільшого, впливу штучного інтелекту, можна виділити декілька ключових ролей ШІ, які вже зараз значно полегшують історичні дослідження.

ШІ здатний обробляти великі обсяги історичних даних, що дозволяє швидше знаходити необхідну інформацію та спрощує вченим доступ до історичних джерел. Наприклад, за допомогою технології OCR (Optical Character Recognition) - розпізнавання тексту з зображень, сканів або будь-яких інших візуальних джерел. Так, ШІ може розпізнавати тексти на стародавніх рукописах і артефактах, що дозволяє зберегти та вивчати ці джерела в цифровому форматі. Розпізнаючи стародавні тексти, методи машинного навчання можуть виокремлювати ключові слова та теми; проводити порівняння, виявляючи схожості та відмінності між різними історичними документами, що допомагає науковцям дослідити та проаналізувати історичні події.

Штучний інтелект може використовуватися для створення віртуальних реконструкцій історичних ландшафтів, що допомагає візуалізувати, як виглядали певні місця в минулому. Алгоритми ШІ аналізують великі обсяги географічних даних, виявляючи зміни в ландшафті та інфраструктурі протягом часу. Це дозволяє історикам краще розуміти, як змінювалися села, міста або цілі регіони.

На основі аналізу та інтерпретації географічних даних ШІ допомагає оцифровувати стародавні карти за допомогою згаданої вище технології OCR, автоматично витягувати з них інформацію, включаючи назви місць, маршрути та інші деталі. Це особливо важливо для карт, які можуть бути пошкоджені або знищені з часом. В умовах війни така історична реконструкція в електронному вигляді вкрай важлива, коли страждають цінні архівні та археологічні джерела. ШІ дозволяє створювати інтерактивні платформи, де користувачі можуть досліджувати історичні карти в деталях, порівнювати їх з сучасними картами.

Крім того, історичні світові та українські музеї використовують різноманітні засоби штучного інтелекту, що робить вивчення історії більш захоплюючим. Ось деякі з них:

1. Віртуальна реальність (VR). Дозволяє відвідувачам відчути себе всередині музею, навіть якщо вони фізично там не знаходяться. Можна згадати про проект «Автентична Україна». Це онлайн-платформа, яка пропонуєвіртуальні 3D-прогулянки історичними місцями України: Музеями просто неба (Національний музей народної архітектури та побуту України в Ужгороді, «Шевченківський гай» у Львові, «Середня Наддніпрянщина» у Переяславі-Хмільницькому, а також Запорізьку Січ у Запоріжжі, Резиденцію Богдана Хмельницького в Чигирині, Мамаєву Слободу в Києві та інші), дерев'яними церквами карпатського регіону України [3]. Крім цього, існує безліч інших віртуальних 3D-турів, –

Софійським собором, музеєм Ханенків, Кирилівською церквою, музеєм грошей Національного банку України та інші [4].

2. Інтерактивні відеогіди. Створюються для навчання та розповіді про експонати, допомагаючи відвідувачам краще зрозуміти їхній зміст. Наприклад, GoogleArts&Culture, онлайн-платформа та мобільний додаток, який дозволяє громадськості отримати доступ до картин, скульптури, архітектури, творів народного мистецтва та інших історичних експонатів у віртуальній реальності, які зберігаються у музеях та галереях по всьому світу, в тому числі й України. Проєкт «Україна поруч» передбачає віртуальні екскурсії та збереження історико-культурної спадщини у вигляді кількох тисяч фото надзвичайно високої якості з інформацією про них, експонатів та пам'яток архітектури у форматі 3D [6]. Крім цього, платформа використовує такі ШІ засоби, яктехнологію розпізнавання мистецтва, щоб ідентифікувати художні твори у музеях через камеру смартфона; підбір художніх робіт на основі кольорової палітри, заданої користувачем; використання стилів відомих художників для перетворення своїх власних фотографій; використання штучного інтелекту для аналізу селфі користувачів та пошуку схожих портретів у мистецьких колекціях. Для прикладу, на платформі є віртуальні виставки музею Івана Гончара, Національного музею історії України, Львівського історичного музею та багатьох інших, а також колекція зображень Собору святої Софії [6].

3. Чат-боти та гейміфікація для екскурсій. Засоби ШІ створюють інтерактивні та розважальні екскурсії, де відвідувачі можуть задавати питання чат-боту та отримувати відповіді в реальному часі. Існує досвід європейських музеїв, коли чат-бот є винятково грою [2]. Він ставить запитання відвідувачу, «змушуючи» його задуматися над тим, що він бачить, ретельно оглядати колекції та відкривати несподівані деталі. Це

зробило відвідування музеїв більш цікавим в очах молоді, поєднуючи знання з історії та навчання.

4. Музейні ро́боти, які відповідають на запитання відвідувачів, розповідають історії, використовуючи свої мультимовні навички, жести та інтерактивний сенсорний екран, щоб усунути мовний бар'єр для міжнародних туристів. Цей засіб впровадження ШІ є перспективним напрямком для багатьох країн, в тому числі і для України [2].

5. Організація каталогів та колекцій за допомогою ШІ. Поступово штучний інтелект стає необхідним інструментом для музеїв, які керують масштабними даними у XXI столітті. Алгоритми візуального розпізнавання можуть розкрити потенціал колекцій цифрових зображень шляхом додавання тегів, сортування та створення зв’язків у музейних базах даних і між ними.

6. ШІ для озвучення експонатів. Дозволяє експонатам мати «голос», розповідаючи відвідувачам історію свого створення та іншу інформацію про себе.

Отже, ШІ без сумніву може допомогти реконструювати та зберегти первинні історичні джерела, є засобом розповсюдження в цікавій формі історичної інформації по всьому світу, особливо, коли це стосується популяризації історії України. Однак, важливо враховувати деякі негативні аспекти, щоб забезпечити справедливий та безпечний розвиток історичної науки.

Якщо ставити питання про обробку дослідниками вторинних джерел за допомогою штучного інтелекту, то можна виявити значну шкоду, викривлення історичної інформації. Це стосується передусім впливу ШІ на академічну доброчесність. Наприклад, системи перевірки текстів на плагіат можуть використовувати штучний інтелект для аналізу наукових праць з історії, робіт студентів та виявлення запозичень з інших джерел. Для

вчених-істориків значною проблемою є переписування тексту (рерайтинг), з яким чат-боти добре дають собі раду і наявні системи перевірки плагіату не можуть такий текст ідентифікувати [5]. Інша сторона медалі полягає в тому, що коли рецензенти використовують штучний інтелект для оцінки чужої роботи, це створює сюрреалістичну ситуацію: один штучний інтелект пише наукові тексти, а інший штучний інтелект їх оцінює. Замкнуте коло, що виникає, може перетворити наукову комунікацію на своєрідний театр абсурду, де машини ведуть діалог з машинами, а людський інтелект відходить на другий план. Наслідками цього є ризик втрати сутності наукової діяльності. Необхідно переглянути систему академічного оцінювання, роблячи акцент не на кількісних показниках, а на прозорій та відкритій експертній оцінці, адже інтеграція ШІ в систему наукових досліджень може, на думку деяких вчених-істориків, зупинити розвиток науки [7].

Якщо проблемою науковців є рерайтинг, то у роботах студентів, які створюються за допомогою популярних чат-ботів ШІ, простежується грубе порушення академічної доброчесності: абсолютна узагальненість, позбавленість будь-яких важливих фактів і дат, абсурдність тверджень та кардинальне перебільшення важливості історичних проблем, подій та осіб, змішування фактологічного матеріалу з різних епох, історії різних держав і народів. Існує думка що, дієвим способом відновити академічну доброчесність видається спрямування істориків – не толерувати подібне застосування систем ШІ, ретельно пояснювати студентам їх шкідливість для сфери історичної освіти [5].

Проблему наслідків впливу ШІ при його використанні більш глибше досліджують європейські науковці. Так, доктор, професор М. Герліх (SBS-SwissBusinessSchool) вивчає взаємозв'язок між використанням інструментів ШІ та навичками критичного мислення [1]. Результати показали значну

негативну кореляцію між частим використанням інструментів ШІ та навичками критичного мислення, опосередковану збільшенням зниження когнітивного навантаження. Молодші учасники (17-25 років) виявили вищу залежність від інструментів ШІ та нижчі показники критичного мислення. Навпаки, старші учасники (від 46 років) показали менше використання інструментів ШІ та розподіл когнітивного навантаження, але вищі оцінки критичного мислення. Крім того, вища освітня підготовка була пов'язана з кращими навичками критичного мислення незалежно від використання ШІ. Ця тенденція підкреслює потребу в освітніх заходах, які, як вважає М. Герліх, сприяють критичному ставленню до технологій штучного інтелекту, гарантуючи, що зручність, яку пропонують ці інструменти, не досягається за рахунок основних когнітивних навичок [1].

Таким чином, ШІ має значний потенціал для розвитку історичної науки та популяризації історії, але необхідно враховувати можливі негативні аспекти, зокрема порушення академічної доброчесності та зниження рівня критичного мислення, особливо серед студентів. Використання технологій штучного інтелекту має бути збалансованим із дотриманням основних принципів наукової діяльності та навчання.

Список використаних джерел

1. Gerlich, M. (2025). AI Tools in Society: Impacts on Cognitive Offloading and the Future of Critical Thinking. Societies, 15(1), 6.

2. Maggiolo G. Digital Museums: 6 ways to use AI in museums. *Pigro*. *Artificial Intelligence*. 25.08.2021. URL: https://blog.pigro.ai/en/digital-museums?form=MG0AV3 (дата звернення: 09.02.2025).

3. *Автентична Україна*. STUDIO360. URL: https://authenticukraine.com.ua (дата звернення: 09.02.2025).

4. Віртуальні екскурсії музеями України та світу. *Національна історична бібліотека України*. URL: https://nibu.kyiv.ua/virttour/museum/ (дата звернення: 11.02.2025).

5. Ковалець, Т. (2023). Штучний інтелект в історичній освіті: спостереження та перспективи. Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Історія, (58), 143–148.

6. Україна поруч. Google Arts & Culture. URL: https://artsandculture.google.com/project/ukraine?hl=uk (дата звернення: 10.02.2025).

7. Ярошенко Т. Наукові роботи і ШІ – чим загрожує його використання. *ZN.UA*. Освіта. 15.11.2024. URL: https://zn.ua/ukr/EDUCATION/ekspertka-vikoristannja-shi-v-naukovikh-doslidzhennjakh-i-retsenzuvanni-mozhe-peretvoriti-naukovu-dijalnist-na-absurd.html (дата звернення: 10.02.2025).

УДК 070.1-051:004.8]:378.011.3.

Крістіна Павлюк,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. філос. н., доцент кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій Бурлука О. В.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ЕПОХУ НОВИХ МЕДІА

У статті аналізується проблема створення штучного інтелекту (ШІ), яка є ключовою для інформаційного суспільства, та непередбачувані соціальні наслідки, які можуть виникнути через це.

Ключові слова: *інформація, штучний інтелект, людство, комунікація, інформаційне суспільство, інтернет-ресурси, комп'ютери, комунікаційні технології.*

The article analyzes the problem of creating artificial intelligence (AI), which is key for the information society, and the unforeseen social consequences that may arise from this.

Keywords: *information, artificial intelligence, humanity, communication, information society, Internet resources, computers, communication technologies.*

Сьогодні у світі реально існує влада інформації, а її місце і роль у житті людини стає все більш помітною. Сьогодні все частіше у мас-медіа обговорюється філософія комп'ютерної цивілізації. При цьому важливо не

лише усвідомити вплив новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, але й зрозуміти психологічні, соціальні та економічні наслідки тотальної комп'ютеризації людського життя та знайти шляхи і способи вирішення проблем, що виникають.

Комп'ютер все більше перетворюється на технологію. Сьогодні наукові та науково-популярні статті про штучний інтелект (ШІ) в засобах масової інформації вже не викликають подиву, а публікації про журналістику штучного інтелекту є цілком закономірними.

Тривають дослідження впливу штучного інтелекту на розвиток медіа, ролі ШІ в журналістиці та можливих наслідків симбіозу штучного інтелекту та традиційних медіа.

Термін «інтелект» походить з латинської мови, «Intellectus» означає розум, розумові здібності людини. А термін «штучний інтелект» трактується як здатність автоматизованої системи виконувати функції людського інтелекту, роблячи вибір і приймаючи рішення на основі раціонального аналізу минулого досвіду і зовнішніх факторів.

Ще один термін, який використовується штучним інтелектом є «знання». Цим терміном позначають не лише інформацію, яку людина отримує із зовнішнього середовища, а й інформацію про взаємодію об'єктів. Системи знань також включають моделі середовища, в якому ці знання функціонують.

Системи штучного інтелекту можна уявити як комплекс апаратного та програмного забезпечення, алгоритми якого ґрунтуються на принципах, аналогічних діяльності людини або біологічних організмів [4].

У широкому розумінні штучний інтелект – це система, яка оперує знаннями і, головне, здатна навчатися; здатність навчатися вирішувати завдання, які не мають рішення або є неточними (через час, пам'ять тощо); здатність навчатися вирішувати завдання, які потребують людського

розуміння; будь-яка діяльність. Розглядається як сукупність алгоритмів або програмних систем, що характеризуються здатністю займати місце людини в задачі, виконувати цю функцію і приймати оптимальні рішення на основі аналізу зовнішніх факторів. У вузькому розумінні ШІ призначений для виконання одного завдання або набору конкретних завдань; ШІ дозволяє машині, пристрою, програмі, системі або службі функціонувати з розумінням певного завдання або ситуації.

Прорив ШІ частково пов'язаний зі зростанням кількості інформації про сучасний світ, яка слугує основою для навчання ШІ. Величезні бази даних, самообслуговування, файли cookie, присутність он-лайн, можливість зберігати великі обсяги інформації – вся цифрова віртуальна реальність стала навчальним інструментом для ШІ.

Одного лише коду глибокого навчання недостатньо для створення складних процесів логічного мислення, але він є фундаментальним елементом усіх існуючих ШІ, включаючи суперкомп'ютер Watson від IBM, штучний інтелект Deep Mind, пошукову систему Google і алгоритми, які використовує Facebook. Завдяки «ідеальному шторму» великих даних і передових алгоритмів глибокого навчання ШІ нарешті досяг успіху, до якого він прагнув майже 60 років. Ця конвергенція свідчить про те, що якщо поточні технологічні тенденції збережуться, розвиток ШІ продовжиться.

Алгоритми штучного інтелекту здатні генерувати неправдиву, оманливу або упереджену інформацію та контент, що може мати значні соціальні наслідки. Поширення дезінформації, маніпулювання громадською думкою та потенційне посилення існуючих упереджень є етично значущими проблемами. Подолання цих наслідків вимагає розуміння впливу інформації, створеної штучним інтелектом, на людей, суспільство і демократичні процеси.

У міру того, як системи ШІ стають все більш складними і автономними, виникають питання відповідальності та підзвітності: хто несе відповідальність, коли системи ШІ генерують шкідливу або оманливу інформацію? Чи повинні нести відповідальність розробники, оператори або користувачі? Забезпечення чіткого розподілу відповідальності та визначення правових і етичних рамок для систем ШІ має вирішальне значення. Це включає в себе уточнення ролей і обов'язків різних зацікавлених сторін, створення механізмів відшкодування в разі заподіяння шкоди, а також сприяння прозорості та етичному нагляду протягом усього життєвого циклу ШІ.

Алгоритми штучного інтелекту не застраховані від упереджень і можуть увічнити існуючі соціальні забобони. Упередженість алгоритмів штучного інтелекту може призвести до дискримінаційних результатів, поглибити системну нерівність і виштовхнути певні групи на узбіччя життя. Прозорість має вирішальне значення, що передбачає проведення ретельного тестування та аудиту для виявлення та пом'якшення упереджень, створення різноманітних та інклюзивних команд розробників, а також сприяння алгоритмічній прозорості для підвищення підзвітності та довіри до систем ШІ.

Етичні міркування щодо використання ШІ в інформаційному просторі вимагають проактивних заходів для усунення потенційної шкоди та забезпечення справедливого розподілу переваг ШІ. Розробляються етичні настанови, правила і стандарти, які допоможуть керувати відповідальним розвитком і розгортанням ШІ. Співпраця між дослідниками, політиками, представниками промисловості та організаціями громадянського суспільства має важливе значення для того, щоб орієнтуватися в складному етичному ландшафті та забезпечувати баланс між інвестиціями, суспільним добробутом і захистом основних

прав і цінностей. Вирішуючи етичні питання, вони можуть сприяти створенню соціально відповідальної екосистеми ШІ в інформаційному просторі, якому довіряють. Конфіденційність і нагляд, інтеграція ШІ в інформаційний простір має значні наслідки для приватності та нагляду.

Важливо сприяти прозорості та підзвітності систем штучного інтелекту, для того, щоб люди могли керувати своїми даними і розуміти, як вони використовуються. Висвітлення технологій, що підвищують рівень захисту приватності, безпечних методів обробки даних, а також підвищення рівня обізнаності та цифрової грамотності населення допоможе людям захистити свою приватність у міру розвитку технологій ШІ. Зрештою, досягнення балансу між конфіденційністю і безпекою вимагає постійного діалогу між політиками, розробниками технологій, організаціями громадянського суспільства і широкою громадськістю. Повага і підтримка приватності як основоположного права людини, а також врахування законних інтересів безпеки можуть допомогти вирішити етичні та правові проблеми, пов'язані з розвитком штучного інтелекту.

Штучний інтелект може впливати на індивідуальні вподобання, обмежувати вплив різних точок зору і навіть маніпулювати поведінкою; захист автономії особистості перед обличчям технологій ШІ вимагає розуміння впливу ШІ на прийняття рішень, сприяння прозорості систем ШІ та надання людям можливості контролювати інформацію, з якою вони стикаються через ШІ є необхідним. Етичні міркування, пов'язані з розширенням можливостей людини за допомогою ШІ, мають першорядне значення: ШІ може підвищити продуктивність праці людини, але існують етичні питання щодо належного рівня і мети такого підвищення; правильний баланс між розширенням можливостей людини за допомогою ШІ і захистом людської автономії та гідності має першорядне значення для досягнення правильного балансу між розширенням можливостей людини

за допомогою ШІ та захистом її автономії та гідності. Етичні міркування включають забезпечення справедливості, уникнення дискримінації, сприяння інклюзивності та мінімізацію упередженості при інтеграції ШІ в процес прийняття рішень людиною. Вкрай важливо розробляти системи ШІ прозорими, зрозумілими і такими, що відповідають людським цінностям, щоб люди могли розуміти і контролювати вплив ШІ на їхню волю і прийняття рішень. Подолання складності людської волі і автономії в епоху ШІ вимагає міждисциплінарного співробітництва а також необхідний продуманий дизайн систем штучного інтелекту. Це включає в себе інтеграцію етичних принципів у розробку і розгортання технологій ШІ, просування людиноцентричного підходу і визнання важливості загальнолюдських цінностей.

Сьогодні успішним журналістам, які працюють у сферах публіцистики та аналітики, або журналістам, які є професійними есеїстами чи авторами раціональних критичних публікацій, конкуренція з боку штучного інтелекту не загрожує. Адже навіть найрозумніший робот не є соціальною істотою і не може належним чином оцінювати, розуміти і відтворювати різноманітні явища людської життєвої реальності на рівні людських емоцій та різноманітних психологічних чинників, притаманних людині. Водночас журналістам необхідно враховувати тенденції, пов'язані з використанням ШІ в медіа. Це означає підвищення загальноосвітнього рівня працівників періодичних видань та набуття глибокої експертизи в конкретних галузях.

Список використаних джерел

1. Гуменюк, Т. (2023). Використання штучного інтелекту в інформаційному просторі: філософський аспект. *Український інформаційний простір*. (2(12), 41–54. URL: https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(12).2023.291164 (дата звернення: 16.04.2025).

2. Романчук О. Штучний інтелект в епоху нових медіа. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика.* 2018. Випуск 44. С. 179–188/

3. Піжук О. І. Штучний інтелект як один із ключових драйверів цифрової трансформації економіки / О.І. Піжук. Економіка управління та адміністрування. 2019. №3 (89). С. 41-46.

4. Фратавчан В.Г. Методи та системи штучного інтелекту: навчальний посібник. Чернівці: ЧНУ. 2023. 114 с.

5. Яблонська Н. Штучний інтелект та мас-медіа: виклики для підготовки журналістів. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2017. Випуск 42. С. 95-101.

УДК 070.1-051:004

Юлія Петренко,
Державний університет «Київський авіаційний інститут»
Науковий керівник – к. іст. н., доцент кафедри
міжнародного та європейського права
Широкова-Мурараш О. Г.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШІ В ЖУРНАЛІСТИЦІ

У досліджені висвітлено роль штучного інтелекту в журналістиці та маркетингу, його переваги та недоліки, розглянуті реальні кейси ШІ, що стали популярними у медіа.

Ключові слова: *ШІ – штучний інтелект, MSN – Microsoft Network.*

The article highlighted the role of artificial intelligence in journalism and marketing, its advantages and disadvantages, considered real cases of AI that have become popular in the media.

Keywords*: AI - artificial intelligence, MSN - Microsoft Network.*

Сучасне суспільство перенасичене розвитком глобальних технологій та комунікацій. Однією з базових рушійних сил цього перебігу став штучний інтелект (ШІ). Він доступний майже для всіх сфер нашого життя – від вивчення іноземних мов та розпізнавання діпфейків до медицини та економіки.

У науковій літературі є багато визначень штучного інтелекту – це наука і технологія, здатна поновити процеси мислення людського мозку і спрямувати їх на створення й використання різних комп'ютерних програм, здатних частково замінити і спростити людську роботу [5, с. 42].

Як же правильно його використовувати у сфері журналістики та маркетингу для покращення ефективності? З появою штучного інтелекту журналістика зазнає значних змін. ШІ широко застосовується у різних сферах: від написання сценаріїв та озвучки текстів до боротьби з фейковими новинами. Тим не менш, виникають питання, чи замінить ШІ людських працівників або ж навпаки стане їхнім помічником. Журналістика – це сфера, спрямована на збір, глибокий аналіз, створення та поширення новинних матеріалів. Її місія – інформувати соціум про те, що відбувається у світі у правдивому форматі, дотримуючись основних стандартів журналістики: баланс думок, оперативність, достовірність, точність, відокремлення фактів від думок, повнота [4, с. 20].

Вплив штучного інтелекту на журналістику проявляється в тому, що він дозволяє генерувати ідеї або дані, включаючи аудіо, текст, зображення тощо. Chat GPT від Open AI є одним із прикладів подібної технології, який показує доступність та потенціал для споживачів у цій галузі.

Передусім штучний інтелект здатний працювати з текстом: автоматично зрозуміти його суть – виділити важливу інформацію, наприклад конкретні дати, прізвища або події; проаналізувати сегменти – чи позитивно, чи негативно налаштований текст; підібрати пропущені слова або запропонувати наступні; проаналізувати аудиторію, щоб дібрати персоналізований контент; за допомогою описаного зображення генеруються картинки. Створюються програми для транскрипції аудіозапису в тексті. Застосовують нейромережу і для відтворення голосів історичних осіб, або озвучування різних відео тощо [2].

У цілому українські медіа використовують нейромережу для буденної журналістської роботи: генерація ідей, обробка даних, перевірка мультимедіа. Загалом ШІ використовують як автоматизацію для швидкого опрацювання масивних матеріалів.

Тим не менш, не треба забувати про недоліки, які можна зустріти в роботі зі штучним інтелектом. ЗМІ можуть не перевірити інформацію, згенеровану нейромережею, що може призвести до конфлікту. Одним із скандальних випадків був конфлікт, пов'язаний з расизмом веб-порталу Microsoft Network (MSN). Програма випадково використала неправильне зображення співачки гурту Little Mix на інтерв'ю, а було викладене фото її колеги. Компанія отримала велику хвилю критики [3].

Небезпечною технологією є створення фейкових відео – діпфейків, які були створені для розважального контенту. Зараз програми зі створення діпфейків удосконалилися і тепер звичайному споживачу складно відрізнити справжнє відео від фейку. Алгоритм створення цих відео полягає в наступному – зміна обличчя певної особи та створення нового аудіоряду. Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну, країна-терорист почала атакувати український інфопростір подібними діпфейками. Прикладом є відео, коли на телеканалі «Україна 24» хакери зламали стрічку новин та оприлюднили відео про «капітуляцію» Володимира Зеленського. Однак Президент України записав відеозвернення та назвав подібне відео «дитячою провокацію» і запропонував росіянам скласти зброю.

Прогресивність штучного інтелекту у сфері журналістики зростає з кожним днем, щоб допомогти працівникам ефективніше виконати свою роботу: ШІ допомагає створювати маркетингові стратегії, які відіграють важливу роль і в діяльності ЗМІ. Виокремимо декілька функцій, щоб систематизувати роботу штучного інтелекту в маркетингу.

1. Створення тенденцій та аналіз даних. ШІ аналізує великий потік інформації у сфері журналістики. Тільки в даному випадку важливе те, що пов'язане з алгоритмами та закономірностями, які надають планувати маркетингові активності, а не новини. Сюди відносять маркетингові комунікації з користувачами, їхній фідбек, рівень споживання тощо.

2. Побудова припущень та синтез даних. Створення гіпотетичних сценаріїв щодо майбутніх купівель у бізнесі. ШІ здатний генерувати неоднозначні припущення на базі синтезу інформації, яку йому запропонує користувач. Тож прогнозування та збагачення даних можуть покращити результати таких адрес.

3. Сегментація даних та побудова цільових груп. За результати аналітичних звітів ШІ зможе сегментувати споживачів до певної групи покупців відповідно за їхніми вподобаннями.

4. Формування сценаріїв та стратегічна побудова пропозицій маркетингу. Підбірка фокусних характеристик, які будуть ефективними для споживачів, персоналізувавши рекламний контент та цінову політику заздалегідь.

5. Рекламування та доставка маркетингової комунікації. Сюди належать push-повідомлення, новини, статті, розважальний контент. Самостійний вибір, в який час краще показувати рекламу клієнту, а також автоматична зміна дизайну сайту, залежно від профілю клієнта [1].

Таким чином, можна зробити висновки щодо особливостей використання штучного інтелекту в журналістській діяльності. ШІ має як переваги, так і недоліки у своїй роботі. Де-юре, він допомагає ЗМІ у спрощенні певних задач: редагування текстів, накладання аудіо на відеоматеріали, сегментація аудиторії, генерує не тільки картинки, а й ідеї для новинних випусків. В Україні вже прогресивно почали використовувати нейромережу для створення контенту, але все одно

ставляться до неї з обережністю, перевіряючи кожне джерело. Для розробки маркетингових стратегій виокремлюють декілька функцій: створення тенденцій та аналіз даних, побудова припущень та синтез інформації, сегментація цільових груп, формування сценаріїв, рекламування за допомогою комунікацій. Саме тоді, коли штучний інтелект наробив галасу – це дало великий поштовх для фахівців розвиватися, щоб не стикатися з новими загрозами у сфері медіа.

Список використаних джерел

1. Андрієнко О., Яременко А. Рекомендації з відповідального використання штучного інтелекту у сфері реклами та маркетингових комунікацій. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%A8%D0%86.pdf (дата звернення: 15.01.2025).

2. Гнідковська К. Штучний інтелект у медіа: програми пишуть новини, але не замінюють журналістів. URL: https://cutt.ly/8CNFLuJ(дата звернення: 15.01.2025)

3. Ковальова М. Штучний інтелект у медіа: переваги та ризики автоматизованого контенту. URL: https://www.thelede.media/management/2021/02/22/2517/ (дата звернення: 15.01.2025).

4. Куликов А., Кузьменко Л. Практичний посібник з журналістської етики, 2023. 200с. URL: https://cje.org.ua/wp-content/uploads/Posibnyk-full.pdf (дата звернення: 15.01.2025).

5. Піжук О.І. Штучний інтелект як один із ключових драйверів цифрової трансформації економіки. *Економіка, управління та адміністрування.* 2019, № 3. С. 41-46.

УДК 37.09:004.89

Єлизавета Полякова,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник – к .філол. н., доцент кафедри
українознавства, культури та документознавства
Чередник Л. А.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ

У дослідженні проаналізовано сутність поняття «штучний інтелект», особливості його використання в освіті, переваги та недоліки, а також рекомендації щодо подолання труднощів.

Ключові слова: *штучний інтелект, ШІ-технології, освіта, навчання, знання, інформація.*

The study presents the concept of artificial intelligence, features of its use in education, advantages, disadvantages and recommendations for overcoming the difficulties associated with it.

Keywords: *artificial intelligence), AI technologies, education, training, knowledge, information.*

Штучний інтелект (ШІ) в сучасному світі стрімко впроваджується в різноманітні сфери життєдіяльності суспільства. Його використовують в медицині, дизайні, піарі та рекламі, фінансах, сфері товарів та послуг, розваг тощо. Освіта не є виключенням. Розвиток технологій ШІ відкриває більше можливостей для навчання, підвищення ефективності викладання, спрощення отримання знань, персоналізації освітнього процесу та інше.

«Штучний інтелект – це система на основі машин, яка може робити прогнози, рекомендації або приймати рішення, що впливають на реальне чи віртуальне середовище, для визначених людиною цілей. В основі функціонування штучного інтелекту лежить робота з великими об’ємами даних та алгоритми для їх опрацювання» [1, с. 4]. Штучний інтелект

запрограмований на аналіз даних, врахування отриманої інформації та її покращення у процесі наступної видачі результатів, а також виконання завдань.

На освітній процес ШІ має свій вплив, оскільки створює його більш доступним, ефективним та персоналізованим.

Інтелект, як вже було зазначено вище, аналізує дані, а тому може підлаштовуватись під рівень знань учнів, студентів, надаючи більш коректні завдання, які допоможуть вдосконалити знання з різних тем. Тобто, він пропонує навчальний контент на основі індивідуальних потреб користувача.

Перевірка тестів, завдань, написаних робіт, створення розкладів, відстеження успішності також стає простішою з новими технологіями. Штучний інтелект допомагає автоматизувати ці рутинні заняття і витрачати на них менше часу та сил. Він є помічником, який працює 24/7 в текстовому або голосовому форматі, крім того, з можливістю надсилати фото, файли різних розмірів, а деякі підтримують і відеоформат, якщо говорити про чат-боти.

ШІ швидко аналізує велику кількість даних, у такий спосіб виявляючи слабкі місця в знаннях учнів, студентів та надаючи рекомендації щодо їх покращення. І це важливо не лише для отримувачів знань. Учителям можуть надаватися рекомендації або ідеї для створення цікавого та ефективного навчального процесу. ШІ може створювати різноманітні програми, методи, ігри для заохочення більшої кількості аудиторії до навчання.

Крім того, штучний інтелект працює і як психолог.

Для нього буде простим завданням і переклад, наприклад, лекцій, статей, тез та інших матеріалів, які можуть знадобитися під час навчання.

Є й технології з розпізнання мови, що перетворює інформацію з аудіоформатів у текст.

Наразі існує багато різних платформ та розумних навчальних систем. Наприклад, такі онлайн-платформи, як Coursera, Duolingo, Khan Academy використовують алгоритми ШІ для підбору завдань та перевірки знань.

Ледь не кожен чув про «Duolingo» – це найпопулярніший у світі спосіб вивчити мову, електронна платформа вивчення мов і краудсорсингового перекладу тексту. Вона «персоналізує дані з навчання мільйонів людей одночасно і створює навчальну систему яка буде підходити кожному» [2; 3].

Зазначимо, що крім схожих платформ для навчання є «віртуальні репетитори», які готові відповідати на запитання учнів та надавати пояснення. Наприклад, Course Hero – «американська компанія, що розробляє вебсайти для освітніх технологій і керує онлайн-платформою навчання для студентів, щоб отримати доступ до навчальних ресурсів для окремих курсів і онлайн-репетиторів»[4].

Більш складними процесами штучного інтелекту є віртуальна реальність (AR/VR). Особливо ефективні вони як симуляції для навчання в складних професіях (медицина, авіація, військова справа). VR дозволяє студентам потрапити в інші віртуальні середовища, де вони можуть взаємодіяти з об’єктами та ситуаціями, що імітують реальність. Це створює більш реалістичні умови для навчання і дозволяє студентам отримати практичний досвід без реальних ризиків. Наприклад, медичні студенти «можуть проводити віртуальні операції, а інженери – моделювати складні конструкції» [5].

ШІ збирає інформацію про темпи навчання, рівень знань, інтереси та помилки студента. Використовуються тести, відповіді, історія взаємодії з матеріалами. На цій основі алгоритми підлаштовують складність матеріалу

залежно від результатів студента. Якщо учень добре засвоює тему, система пропонує складніші завдання, якщо є труднощі – додаткові пояснення.

Переваг використання штучного інтелекту у навчанні безліч, проте є і певні недоліки:

1) ***технічні обмеження*** (високі вимоги до інфраструктури– необхідність потужних серверів та стабільного інтернет-з'єднання);

2) ***проблеми з персоналізацією*** (іноді ШІ може не правильно зрозуміти стиль навчання або рівень знань учня і тому надати не вірні відомості, які не будуть приносити результату, або взагалі є неправильними);

3) ***обмеження у творчих здібностях***, навчанні (ШІ добре працює з тестами та аналізом даних, але гірше оцінює креативні завдання, наприклад, написання есе чи художні проєкти, а деякі предмети такі як мистецтво, гуманітарні науки, важко автоматизувати);

4) ***мова та контекст*** (не всі ШІ-системи добре розуміють українську мову або можуть адаптуватися до місцевих освітніх стандартів. Автоматизовані переклади можуть спотворювати зміст навчальних матеріалів).

Одним із вагомих недоліків є зменшення мотивації до навчання. Деякі учні або студенти, побачивши легкий спосіб знаходження інформації, перестають її сприймати, а просто використовують готовий матеріал, зроблений штучним інтелектом для виконання завдань, при цьому не засвоюючи нічого нового.

Які ж є способи подолання цих недоліків, труднощів? Їх досить багато, насамперед такі:

1) використовувати ШІ як допоміжний інструмент, а не заміну викладачів;

2) поступово впроваджувати ШІ, тестуючи ефективність на окремих групах;

3) надати якісне програмне забезпечення;

4) якщо це чати, обов'язково, перевіряти інформацію яку надає ШІ. Він часто може помилятися або подавати застарілі дані.

Це лише декілька варіантів які можуть допомогти уникнути труднощів в роботі зі штучним інтелектом.

Отже, використання штучного інтелекту відкриває значні можливості для покращення освітнього процесу. Завдяки ШІ можна персоналізувати навчання, автоматизувати рутинні завдання, підвищити доступність освіти та ефективніше аналізувати успішність студентів.

Водночас впровадження ШІ супроводжується викликами, такими як технічні обмеження, проблемах з персоналізацією, обмеженнях у творчих завданнях тощо. Тому важливо використовувати ШІ не як заміну викладачів, а як потужний допоміжний інструмент для підвищення якості освіти.

Оптимальний підхід – поступове впровадження ШІ-технологій, тестування їх ефективності та адаптація до конкретних потреб закладу освіти. Це дозволить отримати максимум користі від штучного інтелекту, зберігаючи баланс між технологіями та традиційними методами навчання.

Список використаних джерел

1. Морзе Н. В., Варченко-Троценко Л. О., Терлецька Т. С., Смирнова-Трибульська Є. М. Штучний інтелект у ролі асистента вчителя початкової школи. *OpenEdu*. 2023. С. 97-115.

2. Duolingo. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Duolingo (дата звернення: 16.02.2025).

3. Duolingo – найкращий спосіб вивчати мову. URL: https://uk.duolingo.com/ (дата звернення: 18.02.2025).

4. Course Hero. URL: https://www.coursehero.com/ (дата звернення: 18.02.2025).

5. Використання віртуальної реальності для навчання та розвитку професійних навичок. URL: https://kzgizh.knukim.edu.ua/kafedra/novyny/2471-vykorystannya-virtualnoyi-realnosti-dlya-navchannya-ta-rozvytku-profesiynykh-navychok (дата звернення: 20.02.2025).

6. Матвієнко О., Степанчук О. Штучний інтелект у підготовці майбутніх учителів початкової школи до роботи з освітнім медіаконтентом. *Освітньо-науковий простір*. 2023. № 4 (1). С. 112–121.

7. Москалюк М. М., Москалюк Н. В., Лень А. В. Штучний інтелект в закладах вищої освіти: переваги та недоліки. *OpenEdu*. 2023. С. 85-96.

УДК 004.8:711.432 (477)

Адріана Рибенчук,
Національний університет «Острозька академія»
Науковий керівник – доктор філософії, старший викладач
кафедри інформаційно-документних комунікацій
Федорук О. М.

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У КОНЦЕПЦІЮ SMART CITY

У дослідженні розглянуто застосування технологій штучного інтелекту (ШІ) у рамках концепції Smart City, що спрямоване на підвищення ефективності міського управління та покращення якості життя мешканців. Проаналізовано теоретичні засади концепції Smart City, рівень розвитку розумних міст у світі та в Україні.

***Ключові слова**: ШІ – штучний інтелект, розумне місто, ШСД – широкосмугова мережа, ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології, цифровізація, розумне управління.*

The study examines the application of artificial intelligence (AI) technologies within the framework of the Smart City concept, which is aimed at increasing the efficiency of urban management and improving the quality of life of residents. The theoretical foundations of the Smart City concept, the level of development of smart cities in the world and in Ukraine are analyzed.

***Keywords**: AI – artificial intelligence, smart city, broadband – broadband network, ICT – information and communication technologies, digitalisation, smart management.*

На сьогоднішній день сучасні міста стикаються з низкою викликів,

зокрема стрімким зростанням урбанізації, екологічними проблемами, транспортними перевантаженнями та необхідністю ефективного управління ресурсами. Ці чинники зумовлюють пошук оптимальних рішень для підвищення якості життя мешканців та вдосконалення міської інфраструктури.

Однією з найперспективніших концепцій для подолання цих викликів є система Smart City, яка спрямована на вирішення зазначених проблем шляхом інтеграції цифрових технологій. Зокрема, Британський інститут стандартів (BSI) визначає тлумачення терміну «розумне місто» як ефективну інтеграцію фізичних, цифрових і людських систем у штучно створеному середовищі з метою забезпечення стійкого, благополучного і всебічного майбутнього для громадян [4]. Ця концепція передбачає модернізацію міської інфраструктури, створення централізованої системи управління та впровадження інноваційних сервісів, що сприяють покращенню рівня життя населення. Вона охоплює різні аспекти міського розвитку та інтегрує інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), спеціалізовані Smart-технології та аналітичні методи для управління ресурсами та міським простором.

Штучний інтелект відіграє одну з ключових ролей у реалізації концепції Smart City, забезпечуючи аналіз великих обсягів міських даних та ухвалення обґрунтованих управлінських рішень у режимі реального часу. Використання технологій ШІ дозволяє значно підвищити ефективність роботи муніципальних служб, оптимізувати транспортні потоки, зменшити енергетичні витрати та підвищити рівень безпеки мешканців. Зокрема, штучний інтелект сприяє розвитку таких напрямів міської інфраструктури, як:

- розумний транспорт – аналіз дорожнього руху, оптимізація світлофорів, прогнозування заторів та інтеграція громадського транспорту

зі штучним інтелектом;

- безпека та громадський порядок – технології розпізнавання облич, прогнозування правопорушень, аналіз поведінкових патернів у громадських місцях;

- оптимізація енергетичних витрат – рішення на основі штучного інтелекту допомагають регулювати споживання електроенергії та води, розумні системи освітлення та управління будинками;

- цифровізація адміністративних послуг – чат-боти, електронне урядування, автоматизація документообігу, що значно скорочує час обробки запитів громадян та підвищує прозорість управлінських процесів [1].

Для впровадження технологій Smart City необхідні надійні та економічно доступні широкосмугові мережі (ШСД), ефективна екосистема для управління обладнанням через Інтернет та потужний аналітичний інструмент для обробки великих обсягів даних. Ключову роль у цьому відіграє міський оперативний центр, який інтегрує інформаційні потоки та координує роботу муніципальних служб, забезпечуючи комплексний розвиток міста та усуваючи адміністративну роз’єднаність.

Одним із визначальних факторів успішного впровадження Smart City є розвинена цифрова інфраструктура, що забезпечує збір і аналіз даних у режимі реального часу. Завдяки тисячам датчиків та обчислювальним системам міське керівництво отримує актуальну інформацію про транспортні потоки, енергоспоживання, рівень безпеки та екологічний стан. Використання інтелектуального програмного забезпечення дозволяє оптимізувати міські процеси, ефективно реагувати на виклики та ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення [5].

У багатьох містах світу вже активно використовуються технології штучного інтелекту у міському управлінні. Наприклад, у Сінгапурі

штучний інтелект допомагає оптимізувати транспортний рух та прогнозувати затори, що значно зменшує навантаження на дорожню інфраструктуру. У Барселоні технології ШІ використовуються для управління споживанням електроенергії та підвищення енергоефективності міських будівель. У Торонто міська влада застосовує інтелектуальні алгоритми для аналізу міських даних, що дозволяє ефективніше планувати забудову та розвиток міських територій. Завдяки застосуванню технологій Smart City великі урбаністичні центри не лише вдосконалюють свої транспортні, екологічні та енергетичні системи, а й формують нові фінансові та технологічні центри діяльності, що приваблюють висококваліфіковані кадри та інвестиції. Це сприяє економічному розвитку та формуванню більш гнучкої, менш бюрократичної моделі управління, яка базується на аналізі даних та цифрових рішеннях [2].

В Україні впровадження концепції Smart City розпочалося у 2015 році та поступово охопило різні міста, серед яких Київ (який посів 82 місце у світовому рейтингу Smart City Index 2021), Львів, Вінниця, Мукачево, Дрогобич, Запоріжжя, Полтава, Тернопіль та Харків. Проте більшість українських міст застосовують лише окремі елементи цієї концепції. Серед успішних реалізацій можна виділити електронний квиток у громадському транспорті, системи відеоспостереження, цифрові муніципальні сервіси, розумне управління дорожнім рухом та е-урядування.

Івано-Франківськ є одним із українських міст, що активно впроваджує концепцію Smart City. Завдяки ініціативам місцевої влади місто стало учасником Міжнародної хартії відкритих даних, що свідчить про прагнення до прозорості муніципального управління.

Загалом, ключовими напрямками цифровізації в місті є:

- електронне урядування – онлайн-доступ до муніципальних послуг,

цифрові платформи для комунікації з владою;

- розумна мобільність – GPS-системи у громадському транспорті, електронний квиток, інтеграція велоінфраструктури;

- безпека міста – розширення мережі камер відеоспостереження, автоматизація контролю за дорожнім рухом;

- екологічний моніторинг – проєкти з контролю рівня забруднення повітря та якості води [3].

Попри ці досягнення, місто стикається з низкою викликів: недостатнім фінансуванням, обмеженістю в єдиному стратегічному плані цифрової трансформації, а також потребою у підготовці кваліфікованих кадрів. Крім того, багато проєктів, які раніше планувалися у рамках цифровізації міста, були призупинені через нестачу ресурсів та зміну державних пріоритетів. З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну пріоритетність фінансування змістилася в бік військових потреб, а бюджетні кошти спрямовуються передусім на підтримку обороноздатності країни. Попри це, технології Smart City можуть відіграти досить важливу роль у посиленні безпеки та ефективності міського управління в умовах війни. Вони здатні забезпечити більш оперативну взаємодію між екстреними службами, полегшити логістику гуманітарної допомоги та допомогти у відновленні критичної інфраструктури.

Таким чином, у майбутньому інтеграція розумних технологій може не лише підвищити комфорт мешканців, але й зміцнити безпеку та енергетичну стійкість міста, що є критично важливим у контексті сучасних загроз. Україна має потенціал стати платформою для інноваційної відбудови, де технології Smart City можуть допомогти відновити зруйновані міста після війни за сучасними стандартами.

Список використаних джерел

1. Бабаєв В. Ю., Дейкало С. О. Розвиток концепції розумного міста: публічно-управлінський аспект. *Актуальні проблеми державного управління*. 2024. № 1 (64). С.

27–44. DOI: https://doi.org/10.26565/1684-8489-2024-1-02. (дата звернення: 16.02.2025).

2. Маркевич К. Smart-інфраструктура у сталому розвитку міст: світовий досвід та перспективи України : аналіт. доп. Київ : Центр Разумкова, 2021. 398 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-SMART-CYTI-SITE.pdf. (дата звернення: 12.02.2025).

3. Мураєв Є. В. Український досвід впровадження концепції смарт-міст: основні досягнення та проблеми. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 2. С. 92–95. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/04/19-1.pdf. (дата звернення: 14.02.2025).

4. British Standards Institute. Smart city framework. Guide to establishing strategies for smart cities and communities. PAS 181:2014. Official edition. London : BSI Standards Limited, 2014. 60 p. URL: https://www.ospi.es/export/sites/ospi/documents/documentos/BSI_Smart_Cities_Framework.pdf. (дата звернення: 17.02.2025).

5. Smart cities and infrastructure. Report of the Secretary-General. – Economic and Social Council, United Nations, 9-13 May 2016. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ecn162016d2_en.pdf. (дата звернення: 12.02.2025).

ОСВІТА І ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФАХІВЦІВ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

УДК 81.1

Людмила Гетьманенко,
Дмитро Кривонос,
Інститут комп'ютерних систем
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Лавренюк В. В.

КУЛЬТУРА ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

У тезах розглядаються питання етики ділового спілкування як важливої складової професіоналізму фахівця будь-якого напряму і рівня; наголошується на знанні основних її функцій та законів; підкреслюється вміння будувати процес спілкування відповідно до основних його етапів для забезпечення успіху комунікативної діяльності і можливості уникнути небажаних конфліктів.

Ключові слова: *етика, ділове спілкування, культура спілкування, успіх спілкування, результативність діяльності.*

Theses consider issues of ethics of business communication as an important component of professionalism of a specialist of any direction and level; emphasis on knowledge of its basic functions and laws; emphasizes the ability to build the process of communication in accordance with its main stages to ensure the success of communication activities and the ability to avoid unwanted conflicts.

Keywords: *ethics, business communication, communication culture, communication success, performance.*

Важливим моментом спілкування є вміння слухача вислухати співрозмовника. Мистецтво слухати можна висловити трьома тезами:

жодних абстрактних думок; доки ви слухаєте, не можна готувати наступне питання або вигадувати контраргументи; потрібно сконцентруватися на суті того, про що йдеться.

Навіть досвідчені в тому чи іншому питанні слухачі часто можуть припускатися таких помилок: лінивство мислення; загострення уваги на голих фактах; відхід від предмету розмови, що може призвести до втрати логічного стрижня; велика кількість вразливих місць у мовленні. У спілкуванні зі співрозмовником, який щось заперечує, опонент повинен уміти дуже тактовно нейтралізувати його зауваження, для чого використати такий інструмент:

- локалізація, відокремлення зауважень на фоні прагнення зрозуміти;
- не суперечити відкрито й грубо, оскільки в цьому випадку розмова може перетворитися на сварку;
- до позиції співрозмовника потрібно виявити повагу, оскільки зневажливе і зарозуміле ставлення робить спілкування неможливим;
- визнання правоти слухача (якщо для цього є підстави); стриманість у відповідях, тон яких має бути спокійним, ґрунтовним і дружнім, навіть якщо зауваження співрозмовника мають в'їдливий характер;
- контролювати власні емоції (що можливо за допомогою німих або проміжних запитань на зразок: «А як би я вчинив на його місці?»);
- окремі види зауважень потрібно повністю ігнорувати.

Основними складовими професіоналізму ділового спілкування є чесність та порядність у ділових відносинах. Обман не гарантує нормального процесу спілкування, оскільки створює загрозу і для одного, і для другого співрозмовника. Розкритий обман у ділових справах спричиняє серйозні адміністративні й карні санкції.

В етичному плані співрозмовник має виявляти терпимість, довіру, розуміння й бути відвертим зі співрозмовником. Необхідно бути

тактовним, особливо до жінок, літніх, людей з інвалідністю, виявляти до них гуманність і благородство, уважність і чемність. Якщо перед вами іноземець, будьте дуже делікатні, бо вам, напевно, мало що відомо про етику ділового спілкування на його батьківщині.

Нелегко набути репутацію доброго співрозмовника, а ось втратити її можна через дрібницю: повестися брутально, ввести в оману, не виконати обіцяне.

Ділова людина у спілкуванні зобов'язана:

- поважати себе як особистість і з повагою ставитися до всіх відвідувачів;
- усвідомлювати, що професійна репутація понад усе;
- цінувати співпрацю;
- пам'ятати, що розгубленість тільки компрометує ділову людину;
- бути терпимим до фізичних вад і поведінкових особливостей відвідувача.

Професійний діловий співрозмовник має бути активним, що виявляється у різноманітності його прийомів спілкування. Його діяльність характеризується не тільки метою, але й мотивами, які спонукають до активності.

Ділова людина також має бути зацікавлена в авторитеті своєї установи та менше думати про матеріальну винагороду.

Головна її зброя – це ділове спілкування. Ділові взаємини з відвідувачами створюються не тільки в ході виконання службових обов'язків.

Безконфліктна поведінка ділових співрозмовників – це невід'ємна частина професійної етики. Вона випливає з умінь, навичок і знань у галузі того бізнесу, в якій спілкуються співрозмовники.

Так, дотримання законів спілкування, чесність, орієнтація на конкуренцію без порушення моралі – все це можна зарахувати до етичних норм спілкування.

Етика ділового спілкування багато в чому залежить від того, як поводяться керівники відділів та управлінь. Останнім можна порадити дотримуватися таких правил:

- робіть людям добро, принаймні намагайтеся;
- станьте прикладом етичних взаємин, запроваджуйте стандарти етики поведінки;
- говоріть завжди правду і не ухиляйтеся від відповідей;
- не уникайте відповідальності за невдачі та промахи, розділіть її зі своїми працівниками.

Кілька порад з етики поведінки підлеглим:

- якщо відвідувач, з яким ви розмовляєте, не цікавиться законами, то ви повинні тактовно їх йому роз'яснити;
- якщо діловий клієнт не прийшов на зустріч з вами, зателефонуйте йому і дізнайтеся, що трапилося;
- будьте поблажливі, не докоряйте; позитивна бесіда може стати стимулом для наступного відвідання; у взаємовідносинах передусім має бути коректність;
- найкраще при спілкуванні з відвідувачем триматися позицій емоційної нейтральності, тобто поводитися стримано, без симпатій чи антипатій.

Усім діловим людям доцільно мати візитні картки, надруковані двома-трьома мовами (державною, англійською), де, крім імені та прізвища, зазначаються службова адреса та телефон (факс).

Етикет керівника – дещо незвичне поєднання слів. Адже, з одного боку, керівник має бути суворим та вимогливим, а з іншого – привітним та

ввічливим. Він повинен цінувати час відвідувачів, цікавитися їх проблемами. Якщо робота керівника побудована на ґрунті етичних норм, то обидві сторони зекономлять багато часу. Діяльність керівника полягає в постійному спілкуванні з підлеглими у рамках трудових відносин та законів. Це спілкування здійснюється як у приміщенні, де працює керівник, так і в офісах інших фірм та організацій, їх виробничих підрозділів при проведенні перевірок на місцях.

Отже, у професійному спілкуванні дуже багато залежить від поведінки сторін. Тут ані керівник, ані підлеглий не можуть обирати партнера. Керівник у спілкуванні не повинен переоцінювати значення своєї діяльності, влади, власної посади. Він не повинен виявляти владу над підлеглими. У будь-якому разі до підлеглого не слід виявляти ворожості. Кожен керівник має усвідомити, що впливати на підлеглого можна не лише за допомогою податкового законодавства та адміністративно, але й за рахунок особистих якостей, що забезпечують керівникові довіру й повагу підлеглого. Тут велике значення мають його інтелект, менталітет, здібності, знання механізмів менеджменту. Ще один момент, про який необхідно пам’ятати керівництву: дотримуйтеся межі добрих взаємовідносин з підлеглими. Це необхідно для того, щоб у слушний момент виявити неупередженість, щоб інтереси справи не суперечили особистим інтересам керівника та підлеглого.

Уміння продуктивно спілкуватися з діловими партнерами, реальними або потенційними, – важлива професійна якість ділової людини, необхідний елемент його розмовної та психологічної культури. Адже часом важко бути ввічливим та уважним, коли перед тобою проходить багато людей, серед яких трапляються нервові, збуджені, ті, що погано чують, погано розуміють, повільні в рухах. Будь-яка взаємодія керівника з відвідувачем починається зі встановлення контакту. Якщо цього

відвідувача ви бачите вперше, то особливе значення має перша емоційна реакція. Вона, безумовно, має бути позитивною, тобто словами, жестами, увагою до відвідувача необхідно виявити якщо не радість, то принаймні привітність і супроводити контакт усмішкою. Уміння професійно увійти в контакт створює основу успіху розмови і є цінною якістю інспектора в очах співрозмовників. Контакт не стільки залежить від того, що говорить співрозмовник, скільки від того, як він поводиться.

Отже, спілкування – це складний і багатогранний процес. У спілкуванні людина формується і самовизначається, виявляючи свої індивідуальні особливості. Спілкування координує спільні дії людей і задовольняє потребу в психологічному контакті.

Функціональні можливості спілкування залежать від особливостей соціально-психологічного середовища, мети взаємодії.

Знання законів спілкування та вміння їх використовувати необхідні для досягнення успіху в комунікації. Крім того, кожен процес спілкування складається з кількох етапів, які перед початком спілкування слід продумувати для підвищення ефективності спілкування.

Спілкування має дуже важливе значення в житті людини, зокрема в залученні її до суспільного життя, до активної життєдіяльності, а успішне спілкування як взаємодія між людьми є основою результативної діяльності в будь-якій сфері людського буття. Для того, щоби володіти мистецтвом спілкування, варто знати основні його функції та закони, будувати процес спілкування відповідно до етапів спілкування, що забезпечить успіх нашої комунікативної діяльності й допоможе уникнути небажаних конфліктів.

Список використаних джерел

1. Арват Ф. С. Культура спілкування : навч. посіб. Київ: ІЗИН, 1997. 328 с.

2. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік рилейшнз: моногр. Київ: МАУП, 2005. 440 с.

3. Етика ділового спілкування : навч. посіб.; / за ред. Т. Б. Гриценко, Т. Д. Іщенко, Т.Ф. Мельничук. Київ: Центр учбов. Літ., 2007. 344 с.

4. Москаленко В.В. Соціальна психологія : підруч. Київ: Центр навч. Літ., 2005. 624 с.

5. Новий тлумачний словник української мови. 2-ге вид., випр. / Уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. Київ: Вид-во «Аконіт», 2004. Т. 3: П-Я. 862 с.

6. Трухін І. О. Соціальна психологія спілкування : навч. посіб. Київ: Центр навч. Літ., 2005. 336 с.

7. Чайка Г. Л. Культура ділового спілкування менеджера: навч. посіб. Київ: Знання, 2005. 442 с.;

8. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням: підруч. Київ: Алерта, 2012. 696 с.

УДК 005.73:316.46

Софія Кривчук,
Національний університет «Острозька академія»
Науковий керівник – доктор філософії, старший викладач
кафедри інформаційно-документних комунікацій
Федорук О. М.

РОЛЬ ІВЕНТ-ЗАХОДІВ У ФОРМУВАННІ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ

Розглядається роль івент-заходів у формуванні корпоративної культури, їх вплив на мотивацію співробітників та зміцнення командних зв'язків. Проаналізовано основні типи корпоративних подій, їхню функцію у просуванні цінностей компанії та покращенні внутрішніх комунікацій. Визначено, що стратегічне планування івент-заходів сприяє підвищенню ефективності роботи персоналу та зміцненню іміджу роботодавця.

Ключові слова: *івент-заходи, корпоративна культура, HR-події, івент-менеджмент, персонал, MICE, корпоративні цінності, ділові заходи, мотивація персоналу.*

The article considers the role of event events in shaping corporate culture, their impact on employee motivation and strengthening team ties. The main types of corporate events, their function in promoting company values and

improving internal communications are analyzed. It has been determined that strategic planning of event activities contributes to increasing the efficiency of staff and strengthening the image of the employer.

Keywords: *events, corporate culture, HR events, event management, personnel, MISE, corporate values, business events, staff motivation.*

Корпоративні заходи є дієвими інструментами та невід'ємною складовою системи управління та формування і розвитку корпоративної культури. Зокрема HR-події, що охоплюють весь спектр заходів (корпоративні свята, корпоративні конференції, розвиваючі події, тимбілдінги, інсентиви тощо), які направлені на роботу з внутрішньою аудиторією компанії, що дають можливість роботодавцям мотивувати своїх співробітників, розвивати їх професійні вміння та навички, формувати внутрішньо корпоративні комунікації та корегувати міжособові стосунки, ознайомити співробітників зі змінами, що відбулася в компанії (реорганізація, нові призначення, початок нового проекту тощо). Однак варто враховувати, що корпоративну культуру визначають як систему норм і цінностей, ділових принципів та традицій, притаманних певній організації, які відображають її індивідуальність, сприйняття себе та інших[1].

Важливо відзначити, що корпоративні івенти забезпечують процес просування корпоративних цінностей, формують уявлення персоналу про свою компанію, а також сприяють зміцненню її іміджу як роботодавця. Тож можемо констатувати, що проведення корпоративних заходів – своєрідна емоційна інвестиція колективу, елемент корпоративної розбудови, процес, який вбудований в загальну стратегію розвитку організації, що згодом трансформується в прибуток. Як зазначає Л. Зеленська, залежно від покладених завдань, ідеології та типу організації корпоративні заходи умовно можна розділити на такі основні групи:

- ділові або розвиваючі (корпоративні конференції, семінари, інформаційні та дискусійні круглі столи, майстер-класи, тренінги, практикуми, ділові ігри) – забезпечують передачу інформації та фахових знань, формують навички та уміння у співробітників, мотивують кар'єрне зростання та професійні амбіції;
- розважальні івенти (корпоративні свята, костюмовані вечірки, бенкети, шоу-програми, концерти, ігрові, розважальні програми, інсентиви та ін.), їх основна мета – організація змістовного дозвілля, налагодження внутрішніх комунікацій, нематеріальна мотивація;
- командоутворення (тимбілдінги, квести, командні змагання, рольові та екстремальні ігри, екскурсії та туристичні походи, спільна творча діяльність) – виконують завдання згуртування команди, виявлення індивідуальних та лідерських якостей співробітників [3].

Сьогодні в практиці івент-менеджменту окреслився сегмент ринку b2b-послуг (бізнес для бізнесу). Популярним на сьогодні є проведення в площині управлінського аспекту – MICE (Meetings – організація ділових зустрічей, презентацій, зібрань, мітингів. Incentive– заохочувальні поїздки для співробітників компаній. Conferences – комплекс послуг з організації конференцій, з'їздів конгресів, асоціацій. Events / Exhibitions – тематичні урочистості і програми, участь у міжнародних галузевих виставках), що характеризують сфери ділового туризму (business travel), послуги з організації виїзних ділових і розважальних програм, проектів будь-якого формату, масштабу й направленості.

Специфіка інсентивів у тому, що вони є плановими та прогнозованими заходами, орієнтовані на клієнтів з високим рівнем доходів, не залежать від пори року (не сезонні). Відповідно до цілей існують такі основні види інсентив-заходів: заохочувальні, мотиваційні, навчальні для персоналу (партнерів, клієнтів), формування команди

(тимбілдинги). Для інсентив-програм також практикують індивідуальні тури, путівки. Підготовка таких заходів потребує чіткої координації всіх служб компанії та фірми-виконавця (івент- або туристичної агенції) [2].

Отже, івент-заходи відіграють ключову роль у формуванні корпоративної культури, адже вони сприяють зміцненню командного духу, розвитку внутрішніх комунікацій та популяризації корпоративних цінностей. Завдяки різним форматам подій – від ділових конференцій до тимбілдінгів та розважальних заходів компанії можуть мотивувати працівників підвищувати їхню лояльність і залученість у спільну справу. Корпоративні івенти також допомагають адаптувати персонал до змін, що відбуваються в організації, та створюють сприятливе робоче середовище. Система заходів, інтегрована у стратегію розвитку компанії, формує позитивний імідж роботодавця та сприяє підвищенню ефективності команди.

Таким чином, корпоративні події є не лише засобом мотивації, а й стратегічним інструментом управління, що безпосередньо впливає на успіх компанії.

Список використаних джерел

1. Зеленська Л. Івент-менеджмент : навч. посіб. Київ : НАКККіМ, 2018. 148 с.
2. Зеленська Л. Івент-заходи як креативний інструмент корпоративного управління. *Культорологічний альманах*. 2016. Вип. 3. С. 19–23.
3. Скузь В. Застосування івент-технологій для розвитку корпоративної культури підприємства. Культурні практики як чинник зростання регіонів. *Культурні та мистецькі студії XXI століття*: науково-практичне партнерство: матеріали міжнародного симпозіуму, 6 червня. 2019 р. М-во культ. України; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. Київ: НАКККіМ, 2019. С. 87-88.

УДК 070.421.5:1.7

Дмитро Себов,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. філос. н., доцент кафедри
культурології та філософії культури
Никитченко О. Е.

РОК-КУЛЬТУРА ЯК ПРОВІДНИЙ ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ЕПОХУ ПОСТМОДЕРНУ

У тезах досліджено рок-культуру, яка займає значне місце у процесі формування ідентичності сучасної людини, у створенні нових дискурсів, в появі культуро утворюючих наративів. Рок-культура являє собою значущого агента впливу на соціум у його перехідному стані від модерну до постмодерну протягом останніх десятиліть. Матрицею для актуалізації соціально-перетворювальної функції року можуть слугувати безперервність існування рок-культури як художньо-естетичного феномену та як субкультури відповідно. Визначено місце рок-культури в сучасному суспільстві, її роль у формуванні ідентичностей нового типу, у структуруванні важливих для сучасної культури дискурсів і наративів. Рок-культура являє собою важливого агента культурної пам'яті. Наявні дослідження рок-культури, як правило, мають вузькоспеціалізований характер. У зв'язку з цим видається необхідним антропологічне осмислення феномену рок-культури.

Ключові слова: *рок-культура, формування ідентичності, постмодерн, культурні наративи, соціокультурний вплив.*

The thesis explores rock culture, which holds a significant place in the process of shaping modern human identity, creating new discourses, and emerging culture-forming narratives. Rock culture represents an influential agent on society in its transitional state from modernity to postmodernity over the past decades. The continuity of rock culture's existence as an artistic-aesthetic phenomenon and as a subculture, respectively, serves as a matrix for the actualisation of rock's socio-transformative function. The place of rock culture in contemporary society is defined, as well as its role in forming new

types of identities and structuring important discourses and narratives for modern culture. Rock culture represents an important agent of cultural memory. Existing studies on rock culture are generally narrow in scope. Therefore, an anthropological understanding of the phenomenon of rock culture is deemed necessary.

Keywords: *rock culture, identity formation, postmodernity, cultural narratives, socio-cultural influence.*

Рок-музика та сформована на її основі рок-культура, маючи велике значення у житті сучасного суспільства, у комплексі представляють собою важливий фактор поточних соціокультурних трансформацій. Спостерігається увага до рок-музики в контексті культурної пам'яті та формування ідентичності. Рок активно проникає в художню літературу, мемуаристику, художнє кіно, естрадні пісні. Рок є явищем, тісно пов'язаним з культурою народних мас. Відповідно, рок-культура знаходить своє втілення, насамперед, спираючись на творчий процес, який зосереджено у рамках інститутів аматорського музикування. Підсумком формування нових особистісних якостей за допомогою рок-культури стає введення суб'єкта в ситуацію постмодерну. Цей термін означає характеристику сучасної епохи, яка, відповідно, є запереченням епохи модерну з притаманною їй максимальною інституційною впорядкованістю, культом науки, спиранням на позитивне раціональне мислення. Розуміння сутності постмодерну базується на працях З. Баумана, що запропонував концепцію, в якій осмислив труднощі переходу з модерну в постмодерн. При цьому необхідно відзначити, що З. Бауман представив максимально узагальнений варіант концепції постмодерну, обгорнутий у філософську форму [1].

Найважливішим інструментом, що забезпечує перехід від модерну до постмодерну, є рок-культура. Ця форма культури вводить особистість у спектр оновлених цінностей, нормативних установок, ідентичностей та

практик. Традиційно рок-культура відсутня у концепціях нового типу суспільства та культури. Час народження та формування рок-музики й згодом рок-культури збігається з періодом появи кризових явищ у соціокультурній структурі суспільства. Вихід рок-музики на авансцену молодіжної популярної культури, її асиміляція домінуючою культурою західного суспільства, хронологічно збігається з формуванням нової аксіологічної структури, інших життєвих стилів, лібералізацією соціокультурної норми. У складі рок-культури нас цікавлять такі компоненти, як цінності, нормативні установки, ідентичність, що відповідають сутності нового типу культури. Рок-н-рольна традиція виконання авторського матеріалу обумовлена розвитком творчого потенціалу. Цей процес поширюється на більшу частину суб'єктів рок-середовища, що багато в чому можна пояснити активною участю у написанні композицій усіма учасниками групи. Самі музиканти, як відомі, так і аматори, які мають у кращому випадку популярність у рамках великої дружньої компанії, також вказують на колективний характер творчості. Іншим варіантом протесту та боротьби з ієрархією стає розмивання ієрархії у самому рок-середовищі. У рок-н-рольному співтоваристві нормою є спілкування «на ти». Виключене не тільки спілкування «на Ви», але і підкреслення заслуг окремих музикантів, виявлення поваги до «зіркового» статусу окремих музикантів, що сприяє усуненню ієрархічних відносин у суспільстві [2].

За редукцією ієрархії в соціальній сфері слідує руйнування упорядкованості в просторі та часі. Відмова від синхронізації основних практик підтверджується словами Р. Флориди, який відзначив, що синхронність руйнується через властиву маргіналам суперечливість практик [3]. Проникаючи в рок-культуру, невпорядкованість поступово підпорядковує собі повсякденні практики її суб'єктів. Неукоріненість

маргінала у загальноприйнятих практиках, його невизначеність сприяють поступовому усуненню ще однієї цінності модерну – це професіоналізм. На його місце приходить дилетантизм, позначений рядом дослідників як невід'ємна властивість рок-культури.

Одним із найважливіших способів конкретизації цього положення є цілеспрямоване спрощення структури музичного тексту, що відзначають М. Кемпбелл та Д. Броді [4]. Рок-музиканти виводять свою музичну та поетичну творчість, яку вони сприймають як найважливішу практику, за рамки професійної сфери. Антипрофесіоналізм рокерів значною мірою випливає з некомерційного характеру їхньої творчості. Рок-колективи та виконавці, які отримують регулярні доходи завдяки продажу своїх записів і концертів, є винятком, вони складають мінімум серед загальної кількості подібних груп і музикантів. Більша частина рок-виконавців, невідомих за межами свого населеного пункту, не користується платоспроможним попитом і не здатна окупати себе як музикантів. В академічній музиці або в джазі аматорство можливе в набагато меншому ступені, оскільки ці напрямки вимагають високої виконавської майстерності.

Відсутність основного сегмента рок-культури в системі професійних відносин тягне за собою розсередження творчих практик (репетиції, написання пісень, індивідуальне музикування) у часі: учасники груп займаються музикою у будь-який час, вільний від навчання та роботи. Розклад репетицій залежить від наявності вільного часу у студіях та від особистих можливостей музикантів. Таким чином, дії суб'єктів рок-культури втрачають підпорядкованість єдиному хронологічному ритму, втрачаючи властиву модерну синхронність. Суб'єкт рок-культури сприймає як домінуючу категорію творчий потенціал, розвиток якого затьмарює професійну спеціалізацію та технічність. Амбіції рок-музиканта пов'язуються, таким чином, не з виконавством чи технічною

забезпеченістю, а з реалізацією інноваційності та креативу. Нові способи самовизначення є логічним продовженням тієї ситуації, яку Н. Еліас охарактеризував як зростання кількості життєвих альтернатив і «непрожитих життів» [5]. Музичний полістилізм, властивий рок-музиці, веде за собою формування в рок-культурі різноманітних життєвих стилів, що пропонуються як об'єкти добровільної, а навіть і жаданої ідентифікації. Ідентичність стає грою або полем для історико-культурної інсценізації, в ході якої суб'єкти демонструють різні, часом слабо поєднані між собою поведінкові практики. Ці життєві стилі, в тій чи іншій мірі відповідні численним субкультурам рок-н-ролу (хіпі, панки, готи, металісти, хіпстери тощо), мають чимало специфіки і, таким чином, здатні до формування на їх основі ідентичностей. Джерелом життєвих стилів, значною мірою, є музика, що володіє в рок-н-ролі гіпертрофованим різноманіттям. Суб'єкт відходить від механізації мислення, руйнує межі між приватним і публічним, між повсякденністю і творчістю.

Нарешті, ще один науковий контекст формується на межі філософсько-антропологічного підходу та соціології культури. У цьому випадку рок-культура розглядається як соціокультурний механізм, що дозволяє здійснювати перехід між різними формами культури або субкультурами. В рок-культурі відбувається деформація межі між повсякденністю і творчістю, їх взаємна асиміляція. Поглинання приватної сфери суб'єкта рок-культури творчим початком сприяє посиленню фрагментарності, невизначеності, спонтанності, раптовості в структурі життєвого стилю.

Таким чином, всередині рок-культури формується ситуація безперервного становлення, конгруентна аналогічному етосу постмодерну, що заперечує властиву модерну установку на визначеність і стабільність. Цей фактор впливає на продовження процесів дієрархізації та

демократизації всередині рок-середовища і у її відношенні до Іншого. Формований, таким чином, ментальний плюралізм, тобто толерантне сприйняття взаємовиключних суперечливих один одному цінностей, нормативних установок, служить визначальним в рамках рок-культури методом, що забезпечує примирення, гармонізацію культурних особливостей модерну і постмодерну.

Список використаних джерел

1. Bauman Z. Liquid Modernity, 2000. 240 p.
2. Shumway David R. Rock Music and the Poetics of Identity. *University of California Press*, 2004. 276 p.
3. Florida R. The Rise of the Creative Class, 2002. 404 p.
4. Campbell M., Brody J. Rock and Roll: An Introduction, 1999. 445 p.
5. Elias N. The Society of Individuals. *Collected Works*, 2010. 224 p.

УДК 008(477):130:177.7; 130.1

Антон Серпінський,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – д. філос. н., професор кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Чорна Л. В.

КУЛЬТУРНИЙ АРХЕТИП ЯК ЗАСІБ ІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

У тезах досліджуються український культурний архетип як засіб ідентифікації нації. Уточнено поняття культурний архетип і архетипний образ в світлі культурної діяльності людини. Співвіднесено такі поняття, як національний характер і менталітет, з точки зору теорії архетипів. Виділено і проаналізовано основні архетипні образи в українській культурі. Аналіз механізмів української культури тісно пов'язано з вивченням глибинних психічних установок, що визначають мотивацію і оформлення культурної творчості. Такі установки, які можна позначити як архетипні, носять дуже стійкий характер, є базисом культурної

діяльності народу і визначають його поведінку в критичних ситуаціях. Тому дослідження українського культурного архетипу є найважливішим завданням сучасної теорії культури.

Ключові слова: *культурний архетип, ідентифікація нації, архетипний образ, теорія архетипів, українська культура.*

The thesis explore the Ukrainian cultural archetype as a means of national identification. The concepts of cultural archetype and archetypal image are clarified in the context of human cultural activity. Such concepts as national character and mentality are correlated from the perspective of archetype theory. The main archetypal images in Ukrainian culture are identified and analysed. The analysis of the mechanisms of Ukrainian culture is closely connected with the study of the deep psychological settings that determine the motivation and form of cultural creativity. These settings, which can be designated as archetypal, are very stable and form the basis of the cultural activity of the people, determining their behavior in critical situations. Therefore, the study of the Ukrainian cultural archetype is the most important task of modern cultural theory.

Keywords: *cultural archetype, national identification, archetypal image, theory of archetypes, Ukrainian culture.*

Україна сьогодні переживає складний час змін, які пов'язані зі зміною культурної парадигми. Глобалізація культурних процесів виражена в тенденції все більш глибокої інтеграції культур різних народів. Цей фактор відіграє важливу роль у процесі національного самовизначення. З одного боку, взаємозбагачення культур чужими елементами створює нові перспективи розвитку. Але, з іншого, існує серйозна небезпека розмивання базових цінностей національних культур. Результатом є зростання негативних соціально-психологічних реакцій, пов'язаних зі страхом руйнування культурних традицій.

Особливе місце в роздумах про тенденції сучасного розвитку культури як середовища проживання людини займає питання про те, який шлях прокладає собі Україна і людська цивілізація в цілому [1]. Історія

показала, що культура не може носити насильницький характер. Регулятиви суспільства, що формують соціальну структуру і культуру народу, виробляються століттями під впливом численних факторів, серед яких найважливішими є геополітичне становище країни, кліматичні умови, культурні особливості, мова. Тому аналіз механізмів української культури тісно пов'язано з вивченням глибинних соціокультурних установок, що визначають мотивацію і оформлення культурної творчості. Такі установки, які можна позначити як архетипні, носять дуже стійкий характер і є базисом культурної діяльності народу.

Проблема усвідомлення себе в нових умовах стає основоположною для розвитку сучасної культури України, і її вдале рішення є гарантом збереження культурної самоідентифікації українського народу. Інтерес до поставленої проблеми викликаний також необхідністю формування умов для більш тісного контакту з іншими культурами, що дозволить розширити онтологічну і аксіологічну складові культурних процесів в Україні. Плідними у цьому контексті є дослідження науковців щодо проблеми національної ідентичності за умов глобалізаційних зрушень та збереження етнічної самобутності й цілісності спільнот, наприклад, З. Баумана, П. Бурдьє, І. Гофмана тощо [2; 3; 4].

Вперше при розгляді процесу культурної творчості велика значимість почала надаватися процесам, що відбуваються в підсвідомих пластах психіки індивідуума. Засновником цього напряму став З. Фрейд, який поставив під сумнів можливість індивіда здійснювати вільний вибір. Образи підсвідомості знаходять місце не тільки у снах. Вони можуть брати участь в культурному процесі, створюючи зразки поводжень, регулятиви соціуму. Представляючи культуру як сукупність заборон, З. Фрейд бачив саме в цьому феномені джерело культурної діяльності людства [5]. Продовжувачем ідей З. Фрейда, творцем теорії архетипів став Карл Густав

Юнг, який стверджував, що «за порогом свідомості лежать вічні праформи, які проявляються в різні часи в найрізноманітніших культурах. Вони немовбито зберігаються в несвідомому і передаються у спадок з покоління в покоління» [6].

Тобто архетип – це несвідома форма сприйняття фундаментальних структур суспільного життя. Це першообрази психічної діяльності людини, які формуються під впливом зовнішніх чинників і є результатом соціальної активності людей. Важливою складовою культурного архетипу є архаїчні образи людської свідомості, що визначають особливості соціокультурної організації суспільства. Такі образи, що носять яскраво виражені, іноді навіть гіпертрофовані якості, притаманні тільки об'єкту певної категорії, назвемо архетипними образами. Їх у будь-якій культурі безліч, оскільки вони регламентують усі сфери людської діяльності. Архетипний образ представляє собою символічне вираження тих чи інших архаїчних установок, що визначають світогляд, світовідчуття і світорозуміння народу. Будучи однією з основних складових культурного архетипу, архетипний образ відіграє визначальну роль у формуванні психічних реакцій людини в процесі соціалізації та ідентифікації в суспільстві [3]. Культурний архетип формується, з одного боку, під впливом зовнішніх чинників, а з іншого, є результатом соціальної активності і соціальної творчості.

Говорячи про архетип в соціокультурному сенсі, слід звернути увагу на поняття «ідентифікація», яке застосовується до багатьох політичних, соціальних, етнічних і культурних явищ. Загальний зміст цього поняття відображає тотожність об'єкта з собою, його існування в чітких рамках, визначеність буття, стабільність і цілісність. Поняття «ідентифікація» може відноситися до окремої особистості, до соціальної групи, до етносу, до держави. Ідентифікація може розглядатися з різних позицій, залежно від

того, що є основною ідентифікуючою ознакою. Так, мова може йти про етнічну, культурну, релігійну, ментальну, державну ідентифікацію. Для будь-якого суспільства і для будь-якого народу етнічна ідентифікація – це головна умова розвитку і функціонування етносу. У наслідок своєї діяльності люди як соціальні суб'єкти створюють нові форми і смисли культури, надають їй історично мінливий характер, відносність та різноманітність. Як наслідок, формуючи нову культуру, формують «нових себе». Засвоєння етнонаціональних архетипів – це найважливіший структурний елемент при формуванні етнічної самоідентифікації. Оскільки основою архетипу є знання і уявлення, через які освоюються всі форми буття етносу, формується система поглядів. Згідно з К. Юнгом, актуалізація архетипу є «кроком у минуле», поверненням до архаїчних якостей предків, проте посилення архетипних образів та основних рис, які закладено в цих образах, може бути проекцією майбутнього, оскільки етнонаціональні архетипи виражають не лише досвід минулого, а й сподівання майбутнього, мрію народу [6].

Українські архетипи пройшли шлях становлення під впливом низки культурно-історичних подій. Культурні архетипи носять стійкий характер і передаються з покоління в покоління за допомогою семіотичних систем, вироблених даною культурою. Український культурний архетип є стійкий в часі конструкт, що складається з прототипів людської свідомості, що визначають онтологічну, аксіологічну і гносеологічну складові української національної культури. Терпіння, страждання і самопожертвування, загальні для основоположних архетипових образів української культури, є не що інше, як спосіб придбання духовної свободи в умовах колективістської держави, де відсутнє уявлення про людину як унікальності. Саме в цьому аспекті полягає важлива особливість

українського культурного архетипу: жорстке розмежування понять «держава» і «Батьківщина (народ)».

Таким чином, в даний час не викликає сумнівів актуальність глобалізаційних процесів, що відбуваються в світі, які призводять до руйнування усталених стереотипів мислення, підвалин моралі, національних традицій і зародження глобальної свідомості і глобальної культури, які одночасно протікають з посиленими процесами національної ідентифікації. Національні культури зіткнулися з різного роду проявами глобалізації, зокрема, процесом залучення, копіювання чужого, так званого «західного», «американського» способу життя, стилю мислення, моральних і культурних цінностей. Одночасно цей процес супроводжується прагненням до збереження своєї етнокультурної, національної ідентичності, який проявляється у вигляді усвідомлення людиною себе як частини певної етнічної спільноти. Усе це стало своєрідною реакцією на тенденції наростаючої уніфікації духовної та матеріальної культури в умовах глобалізації. Отже, культурний архетип в соціокультурному сенсі представляє сукупність стійких рис, які дозволяють тій чи іншій групі, етнічної або соціальної, відрізняти себе від інших, і тим самим визначати своє місце і роль в системі соціальних відносин.

Список використаних джерел

1. Бауман З. Глобалізація: наслідки для людини. Харків : Фоліо, 2011. 320 с.
2. Бурдьє П. Поле культури. Київ : Основи, 2010. 400 с.
3. Гофман І. Представлення себе у повсякденному житті. Київ : Академія, 2011. 340 с.
4. Розова Т., Барков В. Формування громадянського суспільства в Україні. *Український соціум*. Київ : Знання України, 2005. С. 614-676.
5. Фрейд З. Тлумачення сновидінь. Київ : Основи, 2017. 512 с.
6. Юнг К. Г. Психологія та алхімія. Центр учбової літератури, 2024. 476 с.

УДК 658.8:339.1:005

Ангеліна Січкарьова,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. філос. н., доцент кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Бурлука О. В.

ФІЛОСОФІЯ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА МЕДІА

У дослідженні аналізується вплив технологій на розвиток сучасних медіа, зокрема цифрова трансформація, етичні виклики та зміни у сприйнятті інформації суспільством. Філософія технологій досліджує взаємозв'язок між людиною, суспільством і технічним прогресом, що є особливо важливим у XXI столітті. Сучасний розвиток медіа тісно пов'язаний із технологічними інноваціями, які змінюють не лише механізми передачі інформації, а й її формування та сприйняття.

Ключові слова: *технології, медіа, цифровізація, філософія, інформація.*

The study analyzes the impact of technology on the development of modern media, including digital transformation, ethical challenges, and changes in the perception of information by society. Philosophy of Technology explores the relationship between human beings, society and technological progress, which is especially important in the twenty-first century. Modern media development is closely linked to technological innovations that change not only the mechanisms of information transmission, but also its formation and its formation and perception.

Keywords: *technology, media, digitalization, philosophy, information.*

Феномен медіа один з найпопулярніших і найактуальніших в сучасній теорії. Дисципліни медіа отримують розповсюдження і легітимацію як в академічному середовищі, так і за його межами. І це не дивно, адже породжені в медіа образи, моделі, техніки «вростають» у свідомість і тіла. Сьогодні, в епоху цифрових медіа, вони створюють наш

світ, а його сприйняття, усвідомлення і переживання здійснюється за пропонованими медіа правилами.

Медіа визначають наше існування, і теорія відповідає цій ситуації пошуками концептуальної мови, адекватного опису нової дійсності – медіареальності. Концептуальна мова медіа – поняття двозначне. Можна говорити про медіа як про об'єкт, так і інструмент аналізу, джерело всіх можливих форм розуміння сучасної дійсності. [1, с. 252] Сучасний медійний простір відзначається глобальною цифровізацією, що виявляється у переході від друкованих та традиційних способів зберігання, передавання та відтворення інформації до інтерактивних платформ, соціальних мереж і технологій штучного інтелекту. Одним із найяскравіших прикладів технологічного впливу на медіа є автоматизація журналістики. Наприклад, компанія The Associated Press вже кілька років використовує штучний інтелект для написання фінансових та спортивних новин. Алгоритми аналізують великі обсяги даних, формують звіти та навіть генерують статті без участі людини. [2. с. 46]. Це значно пришвидшує інформаційний процес, але водночас викликає питання щодо достовірності та людського контролю над контентом.

Соціальні мережі, такі як Facebook, використовують алгоритми, які аналізують, що саме вам подобається, що ви коментуєте або читаєте. Потім вони формують вашу стрічку новин так, щоб показувати більше подібного контенту. Наприклад, якщо ви часто дивитеся новини про спорт, алгоритм буде частіше показувати вам спортивні матеріали і менше – політичні чи наукові. З одного боку, це зручно: ви отримуєте інформацію, яка вам цікава. Але з іншого боку, це створює так звану «інформаційну бульбашку» – ви бачите тільки ті погляди, які вже підтримуєте, і не стикаєтеся з альтернативними точками зору. Це може призводити до того

моменту, коли людина все більше вірить у свою точку зору, не враховуючи інші та зниження критичного мислення.

Такий ефект можна побачити в політиці: якщо людина читає тільки новини з одного джерела, яке підтримує певного кандидата, вона може не помічати інших думок і вважати їх неправдивими. Філософський аспект полягає в тому, що людина перестає самостійно обирати інформацію, а за неї це роблять технології. Це викликає етичні питання: наскільки це правильно, чи не обмежує це свободу вибору?

Однією з головних проблем сучасної епохи технологій є поширення фейкових новин та маніпулятивного контенту. Завдяки сучасним технологіям створення дезінформації стало простішим, а її розповсюдження – значно швидшим. Deepfake-технології дозволяють генерувати реалістичні відео, де люди можуть говорити чи робити те, чого насправді не було. Це створює серйозну загрозу для довіри до медіа та може бути використано з політичними або комерційними цілями. Наприклад: фейкові новини стали серйозною проблемою в цифрову епоху. [3, с.47].Одним із найгучніших прикладів є президентські вибори в США 2016 року, під час яких у соцмережах активно поширювалися неправдиві новини, що впливали на громадську думку. Використання ботів і алгоритмів для маніпуляції інформацією поставило під сумнів традиційні принципи журналістики та довіру до медіа.

Цензура та контроль над інформаційними потоками також є серйозним викликом для сучасного суспільства. Великі технологічні корпорації, такі як Google, Facebook чи Twitter, мають значний вплив на поширення інформації, визначаючи, який контент буде видимим, а який залишиться в тіні. Це може призводити як до боротьби з дезінформацією, так і до порушення свободи слова. [4, с. 28]. Наприклад, у Китаї діє система масового контролю інтернет-простору, де уряд регулює доступ до

інформації через так званий «Великий китайський файрвол». Це обмежує громадян у отриманні альтернативних точок зору та демонструє, як технології можуть використовуватися для контролю суспільства.

Отже, вплив технологій на медіа має багато аспектів. З одного боку, вони сприяють швидкому обміну інформацією, роблять її доступною для широкої аудиторії та зменшують витрати на журналістику. З іншого боку, цифровізація створює нові виклики, такі як фейкові новини, маніпуляції, цензура та вплив алгоритмів на формування суспільної думки. Тому основним завданням інформаційного суспільства є пошук балансу між технологічним прогресом і етичними принципами медіа, що визначить майбутнє комунікації та журналістики.

Список використаних джерел

1. Ігор Шпачинський, Катерина Воронюк. Медіафілософія: деякі аспекти філософського осмислення поняття «медіа». *Молодий вчений*. 2020. С. 251–254. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/59 (дата звернення: 12.012.2025).

2. А. В. Ткаченко. Філософські аспекти розвитку технологій у медіапросторі. НТУ «ХПІ», 2020. С. 45–57. URL: https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/b50568ce-9e2d-4379-81fb-1d4b32598053/content (дата звернення: 11.02.2025).

3. Т. О. Мошинська, Д. В. Дениско. Медіа та інформаційна безпека у цифрову епоху. НЮУ ім. Я. Мудрого, 2019. С. 42–48. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13804/1/Moshynska_Denisko_42-48.pdf (дата звернення: 22.02.2025).

4. Філософія технологій та їхній вплив на медіа. *Актуальні проблеми гуманітарних наук.* 2024. С. 25–35. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/79_2024/part_1/25.pdf (дата звернення: 22.02.2025).

УДК 070:374.7(477)

Анастасія Янчік,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. мист., доцент кафедри
інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Зінов'єва Т. А.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ДЛЯ ЖУРНАЛІСТА В УКРАЇНІ

У цій статті подано огляд сучасних курсів і тренінгів для журналістів у системі неформальної освіти України. Цей огляд підкреслює роль таких програм у професійному розвитку журналістів. Сучасний журналіст потребує постійного підвищення кваліфікації через стрімкі зміни медіапростору. Неформальна освіта доповнює формальну освіту та сприяє професійному розвитку та адаптації до викликів цифрової ери.

Ключові слова: *журналістська освіта, неформальна освіта, онлайн-курси, тренінги, медіаграмотність.*

This paper provides an overview of modern courses and training for journalists in Ukraine's informal education system. This overview emphasizes the role of such programs in the professional development of journalists. A modern journalist needs constant improvement of skills because of rapid changes in the media space. Informal education complements formal training and promotes professional development and adaptation to the challenges of the digital age.

Keywords*: journalism education, non-formal education, online courses, trainings, media literacy.*

Актуальність питання неформальної освіти та освіти впродовж життя для професійного зростання сучасного журналіста зумовлена швидкими змінами в медійному просторі [5], розвитком цифрових технологій та потребою в адаптації до нових викликів інформаційного суспільства [2].

Традиційна формальна освіта закладає фундаментальні компетентності [2], однак для успішної роботи журналіст має постійно вдосконалювати свої навички у сфері цифрової журналістики, фактчекінгу, роботи з даними, мультимедійного контенту та етичних стандартів. Саме тому неформальна освіта (онлайн-курси, тренінги, воркшопи, стажування, серйозні ігри [7]) відіграє важливу роль у професійному розвитку. В Україні під неформальною освітою розуміють навчання за освітніми програмами, яке не передбачає присвоєння державою визнаних кваліфікацій чи дипломів [11]. Неформальна освіта сьогодні розглядається як важливий шлях до професійного успіху, адже все більше людей прагнуть навчатися протягом життя (lifelong learning) для вдосконалення своїх навичок [1; 11].

Інтегральна компетентність журналіста, визначена у Стандарті вищої освіти за спеціальністю «061 Журналістика», підкреслює, що журналіст повинен бути здатним розв’язувати складні професійні завдання в умовах невизначеності. Це передбачає застосування міждисциплінарних знань, критичного мислення та навичок швидкого прийняття рішень. Саме тому неформальна освіта та освіта протягом життя є невід’ємними складовими професійного становлення та розвитку журналіста. Адже вони дають можливість залишатися конкурентоспроможними, ефективно працювати з новими форматами контенту та відповідати на запити аудиторії, а отже ефективно працювати в умовах швидких змін та інформаційних викликів сучасного медіа середовища [1].

Попри це, результати такого навчання можуть бути офіційно визнані (наприклад, [2]). Таким чином, неформальна складова доповнює формальну підготовку фахівців, посилюючи їх можливості працевлаштування та мотивацію до безперервного навчання. Для галузі

журналістики, що характеризується динамічним розвитком і появою нових технологій, постійне підвищення кваліфікації є особливо актуальним.

У сучасному медіасередовищі України сформувався широкий спектр курсів і тренінгів для журналістів у межах неформальної освіти. Значну частку становлять масові відкриті онлайн-курси (МВОК), доступні на спеціалізованих платформах. Найбільшою українською платформою є Prometheus, де пропонується понад 300 онлайн-курсів із різних сфер (бізнес, ІТ, англійська мова, гуманітарні науки тощо), в тому числі й з журналістики. Зокрема, на Prometheus доступні україномовні курси, присвячені сучасним медіа: наприклад, курс «Від комунальних до незалежних медіа. Покрокова інструкція для редакторів» про реформування державних і комунальних ЗМІ, освітній курс «Інформаційні війни» щодо протидії дезінформації, а також курси з доступу до публічної інформації, розвитку інтернет-ЗМІ та ін. На платформі ВУМonline (Відкритий університет Майдану) представлено окремий курс «Верифікація в Інтернеті», створений за підтримки «Інтерньюз-Україна» і присвячений навичкам фактчекінгу та протидії фейкам.

Міжнародні масові онлайн-платформи також відіграють важливу роль у неформальній журналістській освіті українців. Зокрема, на Coursera доступні англомовні курси, орієнтовані на молодих журналістів і громадських репортерів, такі як Journalism Skills for Engaged Citizens (розроблений Університетом Пенсильванії для опанування базових навичок журналістики). Інший приклад – курс English for Journalism, створений фахівцями Пенсильванського університету, що допомагає підвищити рівень англійської мови та медіаграмотності журналістів. Також на Coursera й платформі edX представлені спеціалізовані програми з журналістики, зокрема курс Journalism for Social Change (Університет Берклі), присвячений впливу медіа на соціальні зміни. Важливо, що

більшість таких онлайн-курсів є безкоштовними та після успішного завершення видають слухачам сертифікати. Це створює додаткові стимули для журналістів опановувати нові знання у зручний час і темпі.

Окрім онлайн-курсів, вагомою частиною неформальної освіти журналістів в Україні є практичні тренінги, майстер-класи та короткострокові освітні програми. Їх організовують як міжнародні організації, так і українські медійні інституції. Наприклад, за підтримки ЄС та міжнародних фондів регулярно проводяться тренінги з цифрової журналістики і мультимедійного сторітелінгу для регіональних журналістів (спільні проекти Міжнародного інституту преси та Фундації Томсона тощо). Українські медіа-організації та НДО (як-от Інтерньюз-Україна, Детектор Медіа, Інститут масової інформації) пропонують навчальні сесії з різних аспектів: від журналістських розслідувань і роботи з відкритими даними до етики висвітлення конфліктів.

Одним із прикладів таких освітніх ініціатив з удосконалення кометентностей сучасних журналістів та підвищення поінформованому та критичному споживанню медіа українським суспільством, дотриманню стандартів соціально-відповідальної журналістики в медіа, є численні вебінари, тренінги та онлайн-курси, які проводяться Академією української преси (АУП). АУП є неприбутковою, неурядовою та незалежною організацією, заснованою у 2001 році на базі Центру вільної преси (1995) [8].

Окремо варто відзначити галузеві освітні центри та школи, що діють на постійній основі. Наприклад, Litosvita проводить курси з культурної журналістики і блогінгу, 1+1 Media School навчає телевізійних журналістів і ведучих, а редакція The Kyiv Independent у партнерстві з UNESCO у 2023 році запустила навчальну програму J-School 2.0 для підготовки журналістів до роботи з іноземними аудиторіями. Багато з цих програм

поєднують теоретичні знання з практичними вправами під керівництвом досвідчених редакторів та репортерів.

Не менш важливим напрямом є курси з медіаграмотності та фактчекінгу, адже в умовах інформаційної війни журналісти мають володіти навичками перевірки інформації. Такі навчальні продукти нерідко розробляються за участі міжнародних експертів. Наприклад, AFP (Agence France-Presse) створила безкоштовний онлайн-курс Digital Investigation Techniques, який навчає українських журналістів методів цифрового розслідування (перевірка джерел фото- та відеоматеріалів, пошук архівів контенту тощо). Американський інститут Poynter пропонує курс How to Spot Misinformation Online, спрямований на виявлення фейків та аналіз джерел інформації в інтернеті. Thomson Foundation також проводить онлайн-програми, такі як Online Media Production – Mastering the Essentials, де слухачі вчаться створювати мультимедійні історії й працювати з контентом для цифрових платформ. Участь у таких міжнародних курсах розширює кругозір українських медійників і сприяє впровадженню найкращих світових практик в український медіапростір.

Таким чином, неформальна освіта стала невід'ємною складовою підготовки та розвитку журналістів в Україні. Різноманітні курси і тренінги – від онлайн-модулів до офлайнових воркшопів – дозволяють медійникам своєчасно опановувати нові компетентності, яких вимагає цифрова епоха. Важливо, що держава та освітні установи визнають цінність таких ініціатив: через систему зарахування результатів неформального навчання у закладах вищої освіти підтверджується офіційне значення цих здобутків. У підсумку, поєднання формальної університетської підготовки з гнучкими можливостями неформальної освіти забезпечує українських журналістів актуальними знаннями та навичками, підвищуючи їхню професійну конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 061 «Журналістика» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Затверджено наказом МОН України № 864 від 20.06.2019 р. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/061-Zhurnalistyka-bakalavr.28.07-1.pdf (дата звернення: 12.02.2025).

2. Порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти. Завтерджено вченою радою Національного університету «Одеська політехніка». Протокол № 14 від 25.06.2024. Введено в дію наказом ректора від 31 липня 2024 № 48. URL: https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/node_docs/pro_neformalnu_osvitu_2024.pdf (дата звернення: 22.02.2025).

3. Дяченко І. Наукові підходи до процесу формування професійної компетентності майбутніх журналістів. *Витоки педагогічної майстерності*, 2020, 25, 88-92. DOI: https://doi.org/10.33989/2075-146x.2020.25.223200 (дата звернення: 16.02.2025).

4. Марченко І. Адаптація до епохи диджиталізації: використання штучного інтелекту та віртуальної реальності в медійному просторі України на тлі світового досвіду. *Національне мистецтво в сучасних глобальних медіях. світ. культура. війна*: Зб. наук. ст. та тез наук. повід. за матеріалами Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 29.06.2023р. К.: ІК НАМ України, 2023, 150-154.

5. Сусська О. О. Трансформації комунікативних взаємин у світлі нових підходів до вивчення змін в мас-медійному просторі. *Проблеми політичної психології,* 2014, 1, 313-323.

6. Field J. Lifelong learning. *Adult learning and education*, 2011, 20-28.

7. Luhova T. Journalism education based on serious games. *Electronic Scientific Professional Journal "Open educational e-environment of modern university*", 2021, 11, 92–105. DOI: https://doi.org/10.28925/2414-0325.2021.118 (дата звернення: 16.01.2025).

8. Академія української преси (АУП). Заголовок з екрану. URL: https://www.aup.com.ua/ (дата звернення: 25.02.2025).

9. 10 онлайн-курсів із журналістики. Інтерньюз-Україна. 2019. URL: https://internews.ua/opportunity/10-online-courses-for-journalists (дата звернення: 28.02.2025).

10. Громадський моніторинг України. Безкоштовні онлайн-курси в сфері журналістики. 24.07.2023. URL: https://gromo.org.ua/2023/07/24/free_courses/ (дата звернення: 28.02.2025).

11. Неформальна освіта – шлях до професійного успіху. Одеський інститут ПрАТ «ВНЗ "МАУП"». URL: http://odesa.maup.com.ua/studentu/neformalna-osvita/ (дата звернення: 28.02.2025).

12. Положення про визнання результатів навчання, набутих у неформальній/інформальній освіті. Національний технічний університет України «КПІ ім. Ігоря Сікорського». URL: https://kpi.ua/informal-education (дата звернення: 28.02.2025).

КУЛЬТУРА, ФІЛОСОФІЯ ТА ІНФОРМАЦІЯ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

УДК 141.5; 341.312.2

Віталій Албур,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – д. філос. н., професор,
завідувач кафедри культорології та філософії культури
Розова Т. В.

ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕДІА ПІД ЧАС ВІЙНИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

В роботі досліджується вплив гібридної російсько-української війни на розвиток медіа в Україні, філософський аналіз змін культурного та інформаційного просторів, що зумовлює необхідність трансформації медіаосвітньої практики. Особливу увагу приділено теоретичному аналізу ролі медіа у формуванні громадської думки, інформаційної безпеки та суспільної згуртованості.

Ключові слова: *війна, медіа, дезінформація, пропаганда, засоби масової інформації, соціальні мережі, фактчекінг.*

The work examines the influence of the hybrid Russian-Ukrainian war on the development of media in Ukraine, a philosophical analysis of changes in the cultural and information spaces, which necessitates the transformation of media education practice. Special attention is paid to the theoretical analysis of the role of the media in the formation of public opinion, information security and social cohesion.

Keywords: *war, media, disinformation, propaganda, mass media, social networks, fact-checking.*

Завдяки швидкому просуванню сучасних інформаційних технологій та засобів масової інформації (далі ЗМІ) в сучасному світі медіа стали важливим об'єктом впливу на громадську думку під час кризи суспільства

та збройних конфліктів. На відміну від історичних конфліктів, російсько-українська війна, яка триває, формує нові комунікаційні тенденції між політиками, громадянами. Зокрема, поява таких сучасних тенденцій, як соціальні мережі, які суттєво впливають на громадську думку, та нині демонструють феноменальний успіх популярності серед будь-яких вікових верств населення.

Тривалість повномасштабного українського спротиву російській агресії вимагає перебудови суспільних практик загалом та інформаційної поведінки громадян зокрема, адже північний сусід не лише здійснює терористичні дії на території всієї країни, а й вдається до систематичних викривлень медіапростору [1]. Війна в сучасному світі ведеться не лише на полі бою, а й у сфері інформації. Медіа відіграють ключову роль у формуванні громадської думки, мобілізації населення, виправданні військових дій та боротьбі за міжнародну підтримку.

Сьогодні кожен журналіст, або блогер має зрозуміти, що він є активним бійцем у медійному просторі, який формує масову свідомість та моделює поведінку і представників нашого суспільства, і громадян країн-союзників та нейтральних держав, і навіть мешканців країни-агресора [2].

Теоретична основа дослідження базується на фундаментальних наукових внесках українських вчених щодо стрімкого розвитку сучасних тенденцій медіа, соціальних мереж, які набрали велику популярність в останній період. Зокрема, слід відмітити праці О. Халамая, який досліджує взаємодію засобів масової інформації та суспільства, зосереджуючись на взаємодії між ЗМІ та політикою, а також ЗМІ та культурою. Праці Т. Матвієнко зосереджені на дослідженні медіа та комунікацій, зокрема вивченні впливу інтернету і соціальних мереж на суспільство. М. Кібкало досліджує використання соціальних мереж у політичних процесах, а також

аспекти цифрової журналістики. Нарешті, Д. Чернуха досліджує вплив соціальних мереж та інтернет-медіа на суспільство і політику.

Серед зарубіжних дослідників варто виокремити М. Маклюена, який вивчав вплив засобів масової інформації на культуру та суспільства. Його роботи, зокрема «Розуміння медіа: Розширення людини», залишаються важливими для розуміння взаємодія ЗМІ та суспільства. Е. Айрес зосереджує увагу на вивченні відносин між новими медіа, технологіями та суспільством. У своїх працях Д. Рашкофф досліджував вплив ЗМІ на культуру та суспільство.

Сучасне суспільство радикально відрізняється від усіх попередніх форм людського існування. Люди опиняються у світі, який постійно змінюється, змушуючи їх адаптуватися зі значними зусиллями і трансформуватися в пошуках нових можливостей для реалізації духовних потреб [4].

Війна суттєво змінює медіасередовище, оскільки інформація стає ключовою зброєю та інструментом впливу на громадську думку. Трансформація медіа в умовах війни проявляється у кількох аспектах, а саме:

- зміна контенту: у воєнний час новини стають більш концентрованими на поточних подіях, а аналітичні матеріали відходять на другий план. З'являються нові жанри, такі, як «репортаж з місця подій», екстрені включення, військові щоденники та особисті історії людей, які переживають війну. Водночас зростає потреба у пояснювальній журналістиці, що допомагає розібратися у складних процесах та контекстах;

- оперативність та цифровізація: під час війни медіа змушені швидко адаптуватися до нових умов. Традиційні друковані видання поступаються місцем цифровим платформам, адже соціальні мережі та месенджери

дозволяють передавати інформацію миттєво. Учасники медіапростору активно використовують Telegram, Twitter, Facebook та YouTube для оперативного інформування громадськості;

- нові канали та формати: соціальні мережі та платформи для стрімінгу стали головними джерелами новин під час війни. Зросла популярність подкастів, відеоблогів, інтерактивних карт бойових дій та мультимедійних спецпроєктів. Журналісти та експерти ведуть прямі трансляції, де аналізують події в режимі реального часу;

- фактчекінг та боротьба з дезінформацією: війна супроводжується інформаційними атаками, маніпуляціями та пропагандою. У зв'язку з цим зросла роль незалежних фактчекінгових організацій, які перевіряють правдивість заяв та публікацій. Читачі також стають більш обережними та критично ставляться до інформації, перевіряючи її в кількох джерелах;

- вплив на аудиторію: медіа не лише інформують, а й впливають на емоційний стан людей. У часи війни вони виконують роль об'єднуючого чинника, допомагаючи суспільству зберігати єдність та стійкість. Водночас емоційна напруга, спричинена постійним потоком новин, змушує людей періодично відмовлятися від медіаконтенту для психологічного відновлення. Проте медіа можуть не лише виконувати свою роль у системі посттравматичного зцілення і профілактики психічного здоров'я, а й спричиняти додаткову травматизацію. Так, спостерігаються динамічні феномени в інформаційному просторі, схожі на циклічні емоційні реакції в натовпі, що посилюють тривогу (тривожні вири та ін.) [5]. Медіависвітлення травматичних подій може ставати тригером запуску інтрузій, викликати симптоми посттравматичних стресових розладів.

Таким чином, трансформація медіа під час війни є неминучою і багатовимірною. Вона пов'язана з технологічним прогресом, змінами в

споживанні інформації та необхідністю ефективно протидіяти інформаційним загрозам. У таких умовах медіа стають не просто джерелом новин, а важливим елементом інформаційної безпеки та суспільної згуртованості.

Війна є не лише політичним чи економічним явищем, а й значущим філософським викликом, що змінює фундаментальні основи комунікації. Медіа в умовах війни стають не лише передавачем інформації, а й інструментом формування реальності, впливаючи на колективну свідомість і моральні орієнтири суспільства.

Список використаних джерел

1. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія війни як основа концептуальних трансформацій медіаосвіти: від медіатравми до травмаінформованих практик. *Проблеми політичної психології,* 12 (26). 2022. С. 173-197.

2. Трансформація українських медіа під час війни: здобутки, виклики і перспективи. Інтерфакс-Україна: веб-сайт. URL: https://interfax.com.ua (дата звернення: 06.01.2025).

3. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія карантину і дистанційна психологічна підтримка. *Освіта і суспільство*, № 2-3, 2020. С. 9.

4. Zoska Y., Khomeriki O., Skurtul G., Panchenko S., Gladkykh V., Ostrovska N. AD ALTA: Jornal of Interdisciplinary Research, 14(1), Special Issue XLI, 2024. 20-23.

5. Stadnyk A., Bondarenko O., Khodus O., Ihrushko A., Stadnik O., Vaniushyna O. AD ALTA: Jornal of Interdisciplinary Research, 13(1), Special Issue XXXII, 2023. 48-52.

УДК 130.2

Максим Васалатій,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – к. філос. н., доцент кафедри
культурології та філософії культури
Никитченко О. Е.

ДИСКУРСИВНЕ ПОЛЕ ФІЛОСОФІЇ АРХІТЕКТУРИ В УКРАЇНІ

У дослідженні розглянуто дискурсивне поле філософії архітектури в Україні, що формується на перетині різних соціокультурних аспектів.

Досліджено ключові концепти архітектурної думки в українському контексті, визначено їх вплив на сучасні архітектурні практики.

Ключові слова: *філософія архітектури, дискурс, урбанізм, модернизм, ШІ.*

The study examines the discursive field of architectural philosophy in Ukraine, which is formed at the intersection of different socio-cultural aspects. The key concepts of architectural thought in the Ukrainian context are investigated, and their influence on modern architectural practices is determined.

Keywords*: philosophy of architecture, discourse, urbanism, modernism, AI.*

Філософія архітектури є міждисциплінарним напрямом, що досліджує архітектуру не лише як матеріальну форму, а й як відображення суспільних змін, естетичних пошуків та ідеологічних орієнтирів. В Україні цей дискурс розгортається в контексті культурологічних (історико-філософських, урбаністичних та інших студіях), що дозволяє аналізувати архітектуру як соціальний феномен зі специфічним дискурсивним полем.

Звісно, що початок формування як такого дискурсу філософії архітектури в Україні можна шукати в історії України, де вже зустрічаємось з необхідністю світоглядного осмислення архітектури як частини культури. Тобто можна визначити, що формування дискурсивного поля філософії архітектури в Україні розвивалося під впливом різних культурних традицій – від давньоруського зодчества до сучасного метамодернізму зокрема. Тому, серед ключових етапів розвитку дискурсу зазначимо такі періоди, як: 1) Київська Русь – де дискурс формувався навколо сакральної архітектури з її символічним навантаженням; 2) «Козацьке бароко» – поєднання етнічних та європейських рис в архітектурі та світоглядне поєднання традиції та новації [1]; 3) модернізм і конструктивізм XX століття – осягнення впливу індустріалізації та

втілення нових форми архітектури; 4) метамодернізм XXI ст. – пошук та формування нових архітектурних практик в контексті нової раціональності.

Ці історичні пласти формують архітектурну ідентичність України та впливають на сучасні підходи до просторової організації.

На сучасному етапі дискурс метамодерну в архітектурі включає такі ключові напрями, як:

1) Урбаністичні трансформації. Стрімка урбанізація та зростання міст створюють нові виклики, серед яких: дефіцит житлового простору та проблеми з інфраструктурою; збереження історичної забудови та інтеграція сучасних елементів; використання «розумних» технологій у міському середовищі. Існує власне урбаністичний дискурс [2].

2) Гуманістичний вимір архітектури. Філософія архітектури зосереджується на створенні простору, комфортного для людини. Основні принципи включають: інклюзивність і доступність для всіх категорій населення; врахування екологічних та соціальних аспектів; дизайн, що враховує емоційний та психологічний стан мешканців.

3) Технологічні інновації. Сучасні архітектурні практики використовують: параметричне моделювання для створення унікальних форм; BIM-технології для ефективного проєктування; інноваційні матеріали для енергоефективного будівництва.

Окремо можна окреслити проблему впливу на дискурсивне поле філософії архітектури ШІ, бо онтологічно його роль в дискурсі можна розглядати як таку, що він є суб’єктом, а не тільки об’єктом дискурсу. Наскільки гуманне та соціально припустиме він може запропонувати до втілення у культурних практиках архітектурної творчості [3].

Викликами та перспективами розвитку архітектури в Україні можна вважати: збереження національної ідентичності – баланс між традиціями

та глобальними тенденціями; реакція на суспільні та економічні зміни – адаптація архітектури до змін у міграції та урбанізації; вплив війни та відновлення міст – розробка нових концепцій відбудови та реконструкції пошкоджених архітектурних об'єктів.

Треба враховувати й те, що серед об'єктів, які потрібні суспільству та потребуватимуть нових архітектурних рішень, будуть ті, до яких вже у світі формуються нові соціальні виклики, що вже має враховувати і архітектор.

Наприклад, сучасні вимоги до ЗВО, наприклад, до університетів, передбачають розширення практики їх третьої соціальної місії – в першу чергу це різноманітна залученість, відкритість участі у громадському житті суспільства, що потребуватиме нових саме архітектурних рішень [4].

Вище зазначене свідчить, що філософія архітектури в Україні є динамічною сферою, що охоплює історичні, соціокультурні та технологічні аспекти. Подальші дослідження в цьому напрямку сприятимуть розвитку нових концептуальних моделей, які відповідатимуть викликам XXI століття. Важливим є розширення міждисциплінарного підходу та впровадження інноваційних практик для створення гармонійного архітектурного середовища.

Список використаних джерел

1. Морі Є. «Козацьке» бароко: як Україна переосмислювала європейську архітектуру. URL: https://doi.org/10.32782/hst-2024-19-96-07 (дата звернення: 16.02.2025).

2. Семененко А. Стилістичний дискурс сучасного урбанізму. *Українська академія мистецтва.* № 31 (2022) С. 26–34. URL: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/2035615 (дата звернення: 16.02.2025).

3. Nikitenko V., Voronkova V., Kyvliuk O., Oleksenko R., Suhenko V. Philosophical reflection on artificial intelligence and its impact on the development of society, human, and education. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house «Helvetica», 2024. 19 (96). P. 67–76. URL: https://doi.org/10.32782/hst-2024-19-96-07 (дата звернення: 16.02.2025).

4. Шеренговський Д. Що таке третя місія університетів і чому вона важлива в час війни? URL: https://lb.ua/blog/dmytro_sherenhovskyi/640326_shcho_take_tretya_misiya_universitetiv_i.html (дата звернення: 16.02.2025).

УДК 130.2:316.7:141.319.8

Владислав Врублевський,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – доктор філософії, старший викладач
кафедри культурології та філософії культури
Лись Д. А.

МІСТО ЯК ДЗЕРКАЛО КУЛЬТУРИ: ЕВОЛЮЦІЯ КУЛЬТУРНОГО КОДУ ЛЮДИНИ НОВОГО ЧАСУ

Тези присвячено дослідженню феномена культури міста та його взаємозв'язку з формуванням нових культурно-антропологічних типів людини. Особливу увагу приділено ролі мови як індикатору культурних змін: відзначається поширення зниженої лексики та стандартизація комунікації під впливом масової культури. Підкреслено двоїстість природи культури міста: з одного боку, вона сприяє розвитку нових форм соціальної та мовної організації, з іншого – веде до ризику спрощення та деградації культурного ядра суспільства. У тезах досліджено культуру як процес освоєння світу, під час долучення до якого людина стає суб'єктом своєї культури.

Ключові слова: *культура міста, культурний код, культурно-антропологічний тип, ідентичність, мова, масова культура, урбаністика.*

The thesis is dedicated to the study of the phenomenon of urban culture and its relationship with the formation of new cultural-anthropological types of people. Special attention is paid to the role of language as an indicator of cultural changes: the spread of colloquial vocabulary and the standardisation of communication under the influence of mass culture are noted. The dual nature of urban culture is emphasised: on one hand, it contributes to the development of new forms of social and linguistic organisation, while on the other, it leads to the risk of simplification and degradation of the cultural core of society. The

thesis examines culture as a process of world comprehension, during which a person becomes a subject of their own culture.

Keywords: *urban culture, cultural code, cultural-anthropological type, identity, language, mass culture, urban studies.*

Жодна культура не є однорідною: вона має не тільки відкритий, але й прихований, неявний характер, вступаючи іноді в дивовижні конфігурації з офіційно проголошеними в суспільстві цілями та ідеалами. Культура – це не тільки готові зразки, парадигми та патерни. Тривалість міського життя не є єдиним індикатором і навіть причиною ступеня залучення до культури міста. Як ще один індикатор пропонуємо належність до конкретного культурно-антропологічного типу. Дійсно, зміни соціокультурних орієнтацій представників сучасної культури суттєво впливають не тільки на їхнє видиме повсякденне життя, але й трансформують їхню внутрішню людську організацію, що змушує поставити питання про появу нових культурно-антропологічних типів людини, що формуються під впливом нових ціннісних і цільових орієнтирів та установок сучасної цивілізації. Різноманіття характеристик та визначень людини, що з'являються протягом XX та XXI ст. – «одновимірна людина» (Г. Маркузе) [1], «людина, що грає» (Й. Гейзінга) [2], Homo digitalis, «постлюдина» тощо, є відображенням реального процесу виникнення нових рис сучасної людини, які є реакцією на глибинні зміни в економічному, культурному, політичному та соціальному житті, у сучасній культурі в цілому.

Промислова революція неминуче відобразилася на архітектурному середовищі міста, наприклад, з’являються нові типи громадських будівель, індустріальне домобудування, яке дозволяло швидко вирішити низку соціальних проблем, насамперед – це забезпечення житлом широких мас населення. У результаті архітектурне середовище нових міських кварталів стало пригнічувати своєю монотонністю, культурний вигляд історичних

центрів міст став втрачатися, городяни все більше перетворювалися на односторонніх споживачів різноманітних благ. Таким чином, сучасне суспільство отримує не тільки широке поширення нового культурно-антропологічного типу «людини масової культури», а ще один тип – «людина офісу» – це індивід, який насолоджується необов'язковим спілкуванням, який звик до комфорту.

Ще одне основоположне різноманіття існування культури проявляється у багатьох сферах, формах і способах її існування, у тому числі й у мові. Ґрунтуючись на біблійній притчі про змішання мов як кари господньої за гординю, яка була виражена в спробі будівництва Вавилонської вежі. Тобто для пошуку втраченої істини, для розкриття справжнього значення людської думки, яка «не буває прямолінійною», її треба перекласти на тринадцять різних мов, і «тоді в міжзначенні народжується істина. Істина, отже, міститься не в мові, а в міжзначенні різних перекладів одного і того ж тексту». Як вже зазначалося, відрізняється не тільки одна мова від іншої: у кожній мові всередині неї самої існують відмінності: «Лінгвістам, звичайно, відомо, що будь-яка національна мова (наприклад, французька) має деяку кількість різновидів, однак серед цих різновидів вивчалися лише географічні (місцеві діалекти та говори), а не соціальні; соціальна ж диференціація мови, хоча в принципі й визнається, але на практиці недооцінюється, зводиться до різниці «манер» вираження (жаргони, змішані мови). Вважається, що мова знову знаходить свою єдність на рівні мовця, у якого є своя власна мова, індивідуальна мовна константа, яку називають ідіолектом» [3].

Проте поділ мов на соціолекти уніфікується під впливом національної мови та за допомогою масової культури – не тільки тому, що вона формує однорідні, гомогенні об'єкти в результаті свого впливу, а й тому, що ці об'єкти вона перетворює на споживачів, для яких,

використовуючи термінологію Р. Барта, характерна мова «слухання». Саме мова «слухання» все більше стає звичною, проникаючи у процеси товарообміну, у соціальні ритуали, у форми дозвілля тощо. Цю думку можна застосувати і до аналізу масової культури, і до аналізу антропокультурних типів людини. Народження нового антропологічного типу людини неминуче супроводжується змінами в мові. Мова «класичного» культурно-антропологічного типу людини будь-якої культури – це літературна мова, яка, звісно, розвивається, але її головна особливість, на нашу думку, полягає в тому, що вона здатна висловлювати високі духовні сенси [3].

Сьогодні ми з тривогою спостерігаємо проникнення в широку мовну практику зниженої лексики, простонародної мови, нецензурних виразів тощо. Ці явища є не просто суто філологічною проблемою. Витіснення літературної мови є засобом і водночас симптомом витіснення одних антропокультурних типів людини іншими: «…кожна мова організовує універсум, про який можна сказати і подумати в певній формі змісту. … Згідно з деякими теоріями, природна мова пристосована для вираження певного реального досвіду, але не досвідів, реальних для інших природних мов» [4].

Нові культурно-антропологічні типи, які з’являються, не тільки виробляють «свої мови» (лексику, інтонації, стереотипи і шаблони), а й через них прагнуть завоювати вищі статусні позиції та затвердити своє панування у суспільстві. У зв’язку з цим хочеться звернутися до тонкого зауваження У. Еко з приводу вавилонського змішання мов: «… епізод змішання мов осмислюється вже не тільки як приклад гордині, яка зазнала небесної кари, а й як початок деякої історичної (або метаісторичної) вади, що має бути ліквідовано» [4].

Механізм відтворення і здійснення культури міста проявляється в повсякденних практиках городян, навичках міжособистісного спілкування, системі правових норм і «неписаних законів», у прирощенні (або згортанні) культурного потенціалу міста, у проведеній міською владою культурної політики. Ефективність останньої, поряд із сучасною інноваційністю, передбачає і певну наступність. Звичайно, ця крайня позиція піддається критиці, однак щодо досвіду, інтенцій та сенсу існування різних культурно-антропологічних типів ця позиція здається цілком доречною.

Чи можливо змішання різних культурно-антропологічних типів в один? Така тенденція простежується знову ж таки на прикладі мови, коли повсюдно поширюється знижена лексика, виникають мовні дискурси, що не вимагають особливих інтелектуальних зусиль для оволодіння ними. Усереднений культурно-антропологічний тип – це не просто «людина маси», а «зооіндивідуаліст», впевнений у своєму праві на суто егоцентричне тлумачення меж своєї свободи і видаючий примітивізм за істину свого буття. За ніцшеанською межею «добра і зла» ховалася не «надлюдина», а культурно-недорозвинений тип «недолюдини» [5]. За всім цим стоїть найнебезпечніше явище – приховане зниження, «спрощення» смислового рівня культури в цілому, деградація її ціннісного ядра.

Таким чином, сучасна культура міста являє собою складний і багатошаровий феномен, який знаходиться в постійному розвитку. Вона формується під впливом соціальних, економічних і технологічних змін, створюючи нові культурно-антропологічні типи людини. Ці трансформації відображаються не тільки в поведінці та ціннісних орієнтирах городян, а й у їхньому мовному середовищі, де відбувається зміщення акцентів від літературної мови до спрощених форм спілкування. Розвиток міст і урбаністичного середовища тягне за собою не тільки розширення

можливостей для культурної взаємодії, а й ризики нівелювання духовних та інтелектуальних основ культури. Масова культура, з одного боку, сприяє інтеграції різних соціальних груп, але, з іншого боку, призводить до уніфікації культурних проявів і зниження смислового рівня суспільної комунікації. Збереження культурного різноманіття, наступності традицій і розвиток усвідомленої культурної політики здатні протистояти процесам деградації і забезпечити сталий розвиток міської ідентичності.

Список використаних джерел

1. Маркузе Г. Одновимірна людина: дослідження ідеології розвиненого індустріального суспільства / Пер. з нім. Київ : Видавництво «Вперед», 2010. 320 с.
2. Huizinga J. Homo Ludens: A Study of the Play-Element in Culture. London: Routledge, 2008. 288 p.
3. Barthes R. Mythologies. Paris: Editions du Seuil, 2005. 288 p.
4. Eco U. Opera Aperta: Forma e Indeterminazione nelle Poetiche Contemporanee. Milan: Bompiani, 2014. 320 p.
5. Nietzsche F. Jenseits von Gut und Böse: Vorspiel einer Philosophie der Zukunft. Berlin: Reclam, 2018. 240 p.

УДК 130.2:004.9:316.77

Олег Гладун,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – доктор філософії, старший викладач
кафедри культурології та філософії культури
Лись Д. А.

ІНФОКОМУНІКАЦІЙНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ВІРТУАЛІЗАЦІЯ БУТТЯ ЯК ФЕНОМЕН ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ

Тези присвячено аналізу інфокомунікаційної глобалізації як ключового феномену сучасності. Розглянуто вплив цифрових технологій на формування нового соціокультурного середовища, де події набувають економічного та культурного значення через перегляди, лайки та підписки. Прослідковується історична еволюція передачі інформації – від усної мови до сучасних медіа, які впливають на сприйняття реальності. Особливу

увагу приділено віртуалізації буття, впливу мережі Інтернет на глобальні процеси, а також позитивним і негативним наслідкам цифровізації. У роботі порушуються питання етики, ідентичності та контролю над цифровим простором, що актуалізує необхідність перегляду моральних та соціальних норм в умовах стрімкого технологічного прогресу.

Ключові слова: *інфокомунікаційна глобалізація, віртуалізація буття, цифрова епоха, соціокультурні трансформації, цифрове суспільство.*

The thesis is dedicated to the analysis of info-communication globalisation as a key phenomenon of modernity. The influence of digital technologies on the formation of a new socio-cultural environment, where events gain economic and cultural significance through views, likes, and subscriptions, is examined. The historical evolution of information transmission is traced – from oral speech to modern media, which influence the perception of reality. Special attention is paid to the virtualisation of existence, the impact of the Internet on global processes, as well as the positive and negative consequences of digitalisation. The work raises questions of ethics, identity, and control over digital space, highlighting the need to reconsider moral and social norms in the face of rapid technological progress.

Keywords: *info-communication globalisation, virtualisation of existence, digital age, socio-cultural transformations, digital society.*

Сьогодні життя і буття в цілому являють собою певну безперервну низку подій, що розгортаються як у часі, так і в просторі. З цифровими технологіями людство практично миттєво отримало нові, небачені раніше інструменти реалізації свого фатального прагнення до всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. Цей феномен у сукупності з сучасними цифровими технологіями призводить до нових одиниць вартості події – перегляди, репости, підписки і лайки, які раптово з нічого стають новою валютою сучасності, яка наче лихоманка охопила суспільство. Апогей залучення планети до подієвого потоку

завдяки гонитві за переглядами та лайками настав із поширенням соціальних мереж і YouTube.

Вальтер Беньямін зауважує, що нова традиція «вимагає діалектичного розгляду». Історично технології ЗМІ пройшли той самий шлях, що й ІКТ, дозволяючи генерувати, передавати та фіксувати події. Появу Homo Sapiens часто пов'язують саме з появою мови, тобто з можливістю фіксації та передачі інформації, що призвело до виникнення в сучасному світі так звані «пересуди», коли подія могла оформитися у звуковому ряді, бути згенерованою в свідомості однієї людини і переданою з вуст у вуста, поступово доповнюючись, обгортаючись у різні форми, обростаючи міфами, які дійшли до наших днів [1].

Ключову роль інфокомунікаційним технологіям у процесі глобалізації віддає канадський філософ Маршалл Маклюен. Інтернет став вершиною цього прориву, надавши грандіозність цьому явищу. У цифровій цивілізації глобалізація набуває свого крайнього вираження, перетворюючись на універсальний феномен на нашій планеті, вона більше не стосується тільки певних верств населення, але охоплює всі професії, всі народи, всі континенти. Глобалізація інфокомунікативного простору, безсумнівно, сприяла різкому прискоренню процесу з усіма наслідками, як позитивними, так і негативними, наприклад, втратою етнічної ідентичності. Глобалізація викликає питання в усіх напрямках: в освіті, культурі, економіці, трансформації комунікації з людьми, доступі до задоволень, появі нових залежностей та втраті усталених зразків тощо [2]. Ще Е. Тоффлер припустив, що комп'ютери та телекомунікації дозволять «великій кількості людей працювати вдома», сприяючи тим самим «теплішій атмосфері в родині та тіснішому, однорідному життю громади» [3].

Вибуховий потік ряду подій в мережі Інтернет пов'язаний із залученістю величезної частини людства в процес його створення і отримання. У цифру переходить все – від газет, радіо і телеканалів, до висловлювань окремих особистостей (блогерів), які раптово стають надзвичайно популярними, набуваючи мільйони підписників. Для багатьох відкрилася можливість створювати події, щоб самовиражатися, просувати свої інтереси, але інші це споживають, і їхня кількість величезна, що своєю чергою породжує трансгресію події на людське буття [2]. Грандіозність цього феномену у світлі темпоральності полягає і в тому, що від повного виснаження інформаційного потоку і повного його підпорядкування раптово, у суперкороткий період, відбувається зсув до появи нескінченної кількості нових джерел, які стало складно контролювати, рецензувати і керувати ними, хоча вони все більш відкриті для маніпулювання.

Абсолютно новим явищем, яке розвивається на наших очах, стало поява віртуального простору. Хоча ще Платон в роздумах про світ, який досяжний розумом і світ видимий і в «символі печери» припустив, що спостережуваний «реальний» світ може бути нереальним. Витоки цієї ідеї можна знайти і в тезі «мислю, отже, існую» Р. Декарта. Ця ідея розвивається в «утопії дзеркала» М. Фуко та у інших мислителів, що звертаються до ідеї ілюзорності світу/буття. Мішель Фуко вважає, що у його час питання простору турбувало людство навіть більше, ніж питання часу [4]. Яскраву популярність віртуальний світ набуває завдяки літературі та кінематографу.

Проте в першу чергу цифрові технології розширюють і перетворюють можливості та здібності людини, створюють відкритий простір комунікації, завдяки їм стає можливим спілкування з друзями та близькими, які знаходяться в будь-якому куточку світу, і професійна взаємодія. Маючи доступ до мережі Інтернет і нічого більше, можна

реалізувати себе в професії, знайти джерело доходу і жити повноцінним соціальним життям. Усім відомий приклад Стівена Гокінга, англійського фізика і популяризатора науки, який, незважаючи на страшну хворобу, яка на десятки років прикувала його до крісла, вів активне соціальне і наукове життя. Тобто для соціалізації зовсім не обов'язкове існування в просторі вулиці.

Сьогодні достатньо існування в Інтернет-просторі. Цифрові технології активно застосовують навіть у традиційно законсервованих соціальних інститутах, таких, як церква. Важливим аспектом процесу віртуалізації стає існування у віртуальному топосі, тобто доповненій реальності. Сучасне покоління живе online практично весь час, причому одночасно на кількох пристроях, наприклад, мобільний телефон, комп'ютер, планшет, ноутбук, телевізор тощо. Можна припустити, що ми вимикаємося з online-буття під час сну, але, крім смартфонів, які знаходяться поруч, багато хто відстежує свій сон, серцебиття та багато іншого за допомогою спеціальних цифрових годинників Smart Watch [5].

Сьогодні техніка входить у життя людини, але вона хоче оволодіти духом і раціоналізувати його, перетворити на автомат, поневолити його. І це є титанічна боротьба людини і технізованої нею природи. Спочатку людина залежала від природи, і ця залежність була рослинно-тваринною. Але сьогодні починається нова залежність людини від природи, від нової природи, тобто технічно-машинна залежність. Ми в ній живемо, працюємо, переміщаємося і навіть виражаємо душевні хвилювання, які підкреслюють наш внутрішній світ. Тому, на думку Лукаса Інтрона, необхідно переглянути моральні норми щодо багатьох соціальних інститутів. Особливу увагу при оцінці проблемного поля віртуалізації потрібно приділити сфері розваг, і особливо масовому залученню до ігор. Ігрова залежність – це небезпечна проблема як для самого гравця, так і для

його близьких, але вона все ж не є явищем, що виникло в цифрову епоху. Як слушно зауважував в своїй книзі «Життя, гра, театральність» професор А. Баканурський: «у комп'ютеризованому світі, який зіткнувся з міфом про робота, необхідна рятівна форма буття – це гра, що є гарантом того, що людству доступна якась із форм надії» [4]. Йохан Гейзінга взагалі стверджує, що гра є центральною, організуючою ланкою всієї культури – це «основа і фактор культури».

Таким чином, цифровізація – це явище, яке миттєво перетворило суспільство на цифрове, що найяскравіше демонструє специфічну темпоральність нових технологій. Зміни, зумовлені перенесенням у віртуальний простір найважливіших елементів суспільного буття, відбулися практично миттєво і тривають з не меншою швидкістю, викликаючи революційні перетворення у грошовому обігу і торгівлі, освіті, медицині, ринку праці та послуг, системі управління, наприклад, від електронного уряду і розумних міст до Інтернету речей, і, звісно, у інфокомунікаціях з їхніми глобальними соціальними мережами та миттєвим доступом до інформації. Мережа Інтернет – це нове і потенційно безкінечне джерело подій, а отже, новий зсув у способі нашого мислення. Тобто прогнозування наслідків такої швидко розвинутої цифровізації, їхній контроль і регулювання – це один із викликів нового часу, що стоять перед формованою цифровою цивілізацією.

Список використаних джерел

1. Беньямін В. Маленька історія фотографії. Київ: Дух і Літера, 2010. 240 с.

2. Маклюен М. Розуміння медіа: розширення людини. Львів : Літопис, 2007. 464 с.

3. Елкінс Дж. Візуальні практики та медіакультура. Харків : Акта, 2012. 280 с.

4. Foucault M. The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences. New York : Vintage Books, 1994. 416 p.

5. Розова Т.В., Лись Д.А. Місце Smart watch у реалогії: кіберкультурний аналіз / *Культурологічний альманах*. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова : Видавничий дім «Гельветика», 2022. №3. С.255-262.

УДК 130.2

Богдан Гришин,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – д. філос. н., професор кафедри
культурології та філософії культури
Прокопович Л. В.

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕАТРАЛЬНОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ У ВИМІРІ СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Досліджується театральність маркетингових комунікацій у вимірі соціальної філософії, що дозволяє побачити глибокий вплив маркетингу на суспільство. Доведено, що театральність є невід'ємною частиною сучасних комунікацій, що сприяє створенню нових форм соціальної взаємодії.

***Ключові слова**: театральність, маркетингові комунікації, соціальна філософія, суспільство, сучасні комунікації.*

The theatricality of marketing communications is studied in the dimension of social philosophy, which allows us to see the profound impact of marketing on society. It is proven that theatricality is an integral part of modern communications, which contributes to the creation of new forms of social interaction.

***Keywords**: theatricality, marketing communications, social philosophy, society, modern communications.*

Театральність у маркетингових комунікаціях – це складний і багатогранний феномен, що охоплює не лише елементи представлення продукту, а й створення певних образів, які впливають на соціальну свідомість. Соціальна філософія дозволяє розглядати цей феномен як спосіб формування суспільних уявлень, що сприяє укоріненню певних цінностей, норм та ідеалів у суспільстві. Тому цей феномен і всі форми його актуалізації доцільно розглядати в контексті концепції театральності

соціокомунікативних проявів культури [1]. Провідною ідеєю цієї концепції є розуміння театральності як соціокультурної константи, що іманентно притаманна людству. Ця константа проявляється в різних видах людської діяльності, в тому числі й в комерційній, яка потребує ефективної маркетингової комунікації.

Якщо концепція театральності соціокомунікативних проявів культури стверджує, що будь-яка взаємодія між людьми є свого роду «спектаклем», де кожен учасник виконує певну роль, то маркетингові комунікації можуть розглядатися як різновид театрального дійства, що має на меті переконати, залучити та вплинути на цільову аудиторію.

У сучасному маркетингу використовуються різноманітні методи впливу на аудиторію: від візуальних ефектів до створення інтерактивних подій. Ці методи відображають такі складові театрального мистецтва:

сценарій – розробка стратегій комунікації [2];

ролі – цільові групи споживачів, поділ на «покупців» та «продавців»;

декорації – дизайн бренду, упаковки, рекламного простору;

костюми – костюмована реклама [3; 4];

діалоги – комунікація через рекламу, соціальні мережі, PR.

Один із основних соціально-філософських аспектів маркетингових комунікацій полягає в тому, що вони виконують соціальну функцію, створюючи символічні світи, які впливають на сприйняття реальності. Елементи театральності, які часто присутні в таких комунікаціях, підсилюють соціальні стереотипи (наприклад, в рекламі, яка поширює стереотипні образи «сучасної домогосподарки», «взірцевого татуся», «ділової жінки» тощо), а також сприяють формуванню нових моделей поведінки. З цієї точки зору маркетингові комунікації є потужним інструментом соціалізації та зміни суспільної свідомості.

Одна з ключових цілей маркетингу – викликати емоційний відгук у споживача. Емоційне залучення є основою театрального впливу, оскільки емоції стимулюють запам'ятовування та формування лояльності до бренду. Завдяки використанню емоційних наративів, візуальних та аудіоефектів маркетингові комунікації досягають театральної виразності.

Разом з тим, маркетингові комунікації (незалежно від того, чи мають вони театралізований характер) можуть призводити до негативних наслідків: формування хибних уявлень про реальність [5]; поширення ілюзорних цінностей, що орієнтують суспільство на споживання [6]; підміна автентичної комунікації комерційною. Ці проблеми також потребують ретельного вивчення в контексті соціальної філософії.

Дослідження театральності маркетингових комунікацій у вимірі соціальної філософії дозволяє побачити глибокий вплив маркетингу на суспільство. Театральність є невід'ємною частиною сучасних комунікацій, що сприяє створенню нових форм соціальної взаємодії. Проте навмисна театралізація, зокрема, різних видів маркетингової комунікації (як інструмент посилення їх ефективності), має бути етичною, не суперечити базовим гуманістичним цінностям суспільства.

Список використаних джерел

1. Прокопович Л.В. Театральність в соціокомунікативних проявах культури: соціально-філософське дослідження: Монографія. Одеса: Екологія, 2019. 336 с.

2. Купрієнко А.А. Методика використання флешмобів у відеорекламі. Приазовський економічний вісник, 2023, Вип. 1(33). С. 74-77.

3. Прокопович Л.В. Рекламний косплей в драматургії сучасного кіно. Вісник науки та освіти, 2024, № 8(26). С. 1534-1543.

4. Артеменко М.П., Агаджанян І.С. Художньо-образні особливості косплею в контексті досягнення туристичної атракції. Artand Design, 2018, № 3. С. 41-53.

5. Прокопович Л., Гришин Б. Проблема фрагментації суспільної свідомості в теоріях Габермаса та практиках маркетингової комунікації. Modernaspects of modernization of science: status, problems, development trends: materials of the 41 International scientific and practical conference (Ankara, Turkey, February 7, 2024). P. 484-488.

6. Debord Guy. Lasocietéduspectacle, 1967.

УДК 791.43(477)+070.4

Вікторія Ільченко,
Херсонський державний університет
Науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри
української і слов'янської філології та журналістики
Гайдаєнко І. В.

ДОКУМЕНТАЛЬНІ ФІЛЬМИ ПРО ВІЙНУ: ВПЛИВ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ГЛЯДАЧІВ

Документальні фільми про війну в Україні формують емоційний зв'язок, впливають на суспільство та міжнародну думку. Ці стрічки не лише документують трагедії та виклики, з якими стикаються українці, а й надають голос тим, хто зазнає наслідків конфлікту. Завдяки цьому документальні фільми формують глибоке усвідомлення проблем, що потребують термінового вирішення, і спонукають глядачів до активних дій та підтримки постраждалих.

Ключові слова: *документальні фільми, інформаційний вплив, емоційний зв'язок, громадська думка, війна.*

Documentary films about the war in Ukraine create an emotional connection, influence society, and shape international opinion. These films not only document the tragedies and challenges faced by Ukrainians but also give a voice to those who suffer the consequences of the conflict. As a result, documentary films foster a deep awareness of issues that require urgent resolution and encourage viewers to take active steps and support the affected.

Keywords: *documentary films, informational impact, emotional connection, public opinion, war.*

Актуальність теми. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну стало переломним моментом у сучасній історії, що спричинило значні зміни в суспільстві, культурі та медіа. Українська документалістика цього періоду не лише фіксує трагічні події війни, а й виконує функцію збереження історичної пам'яті, формування колективної ідентичності та висвітлення реального стану речей для міжнародної

спільноти. Тематичне й сюжетне розмаїття цих документальних творів відображає як глобальні виклики, так і індивідуальні трагедії, роблячи це явище унікальним для сучасного кіно. Дослідження цього феномену є важливим для розуміння ролі документального кіно в умовах війни, його впливу на глядача та потенціалу як інструмента культурної дипломатії. Ця проблема цікавить багатьох знавців документального кіно. Серед них варто згадати таких професіоналів: О. Іванову, А. Червінчук, С. Литвинова, О. Мельникова-Курганова, О. Ятчука, А. Стулій.

Мета роботи – визначити основні теми та сюжетні особливості української документалістики періоду повномасштабного вторгнення, а також проаналізувати її вплив на суспільство.

Документальні фільми, що висвітлюють повномасштабне вторгнення росії в Україну, чинять значний уплив як на вітчизняну, так і на міжнародну аудиторію. Вони є ключовим засобом для глибшого розуміння подій, створення емоційного зв’язку та спонукання до дій.

Для української аудиторії такі стрічки є не лише джерелом достовірної інформації, а й способом осмислення власного досвіду війни. В умовах невизначеності та постійного психологічного напруження документальне кіно дає змогу знайти підтримку й розуміння. Глядачі часто впізнають у цих історіях власні переживання, що зміцнює відчуття солідарності з тими, хто зіткнувся з подібними труднощами. Цей емоційний і психологічний аспект виділяється особливо у кризові часи, допомагаючи долати біль і сприяючи відновленню [12]. Наприклад, фільм *«20 днів у Маріуполі»* (реж. Мстислав Чернов) показує, як журналісти висвітлювали жахи облоги міста, документуючи трагедії мирного населення [1]. Для українських глядачів ця стрічка є не лише джерелом інформації, а й способом переосмислення власного досвіду та віднайдення емоційної підтримки.

Документальні фільми, такі, як *«20 днів у Маріуполі» (*реж. Мстислав Чернов*)*, *«Володарі неба» (*герої фільму: Вадим Ворошилов, Ростислав Лазаренко, Дмитро Шкаревський та Ігор Кисельов*), «Ми, наші улюбленці та війна» (*реж. Антон Птушкін*)* та інші, є ключовими у зміцненні національної ідентичності [1; 2; 6]. Вони відображають героїзм, незламність і самопожертву українців у найскладніших обставинах війни, формуючи у глядачів почуття гордості за свою країну. Такі стрічки не лише підкреслюють велич духу нації, а й демонструють здатність українців чинити опір ворогу та зберігати свою гідність. У цьому контексті документалістика стає потужним засобом підтримки духу спротиву, що є важливою складовою боротьби за незалежність.

Окрім того, документальні фільми, такі, як *«Хроніки пекла» (*реж. Єлизавета Татарінова*), «Мирні люди» (*реж. Оксана Карпович*), «Збиті льотчики Росії» (*Документальний фільм від ГУР*)*, та інші, виконують важливу просвітницьку функцію, висвітлюючи аспекти війни, про які часто замовчують ЗМІ, або які залишаються маловідомими навіть для громадян України [9; 7; 3]. Вони розкривають як особисті історії людей, так і загальні теми, такі, як гуманітарна криза, життя на тимчасово окупованих територіях чи вплив війни на психічне здоров’я цивільного населення. Завдяки цьому глядачі отримують можливість побачити події під іншим кутом, глибше усвідомити масштаби трагедії та краще зрозуміти реалії, з якими стикаються інші [5, с. 780].

Закордонна аудиторія через документальні фільми отримує можливість глибше зрозуміти не тільки хід подій, але й емоційний та соціальний контекст війни в Україні. Для багатьох іноземців ці фільми є першоджерелом правдивої інформації про реальні події, оскільки багато аспектів війни часто залишаються непоміченими або недостатньо висвітленими у світових медіа. В умовах інформаційної війни, коли

новини можуть бути упередженими або спотвореними, документальні стрічки надають можливість побачити війну без прикрас, відчути її масштаби через призму людських історій. Наприклад, документальна стрічка *«Зима у вогні» (реж. Євген Афінеєвський)*, яка отримала номінацію на «Оскар», показала світові Революцію Гідності, пояснивши міжнародним глядачам, чому українці борються за свободу [4].

Емоційний вплив документальних фільмів, побудований на реальних історіях, виконує важливу функцію у формуванні емпатії в зарубіжних глядачів. Переживання конкретних людей, їхня боротьба за виживання, втрати та героїзм набагато глибше вражають, ніж сухі цифри та статистика. Ці емоційні зв'язки допомагають аудиторії з інших країн усвідомити масштаб трагедії, з якою зіштовхуються українці, і зрозуміти, чому підтримка України є важливою не лише в контексті геополітичної боротьби, але й з гуманітарної точки зору [10].

Документальні фільми стають потужним «дипломатичним інструментом», що сприяє формуванню міжнародної громадської думки. Відтворюючи реальні події, документалістика може впливати на позицію іноземних урядів, на рішення щодо надання гуманітарної допомоги, військової підтримки чи санкцій проти агресора. У цьому контексті документальні фільми можуть навіть формувати політичний порядок денний у різних країнах, зокрема в тих, де питання війни в Україні може бути недостатньо актуалізованим або розглядається під іншим кутом зору [5].

Документальні фільми чинять потужний емоційний і когнітивний вплив на глядачів, мотивуючи їх до дій. Для української аудиторії вони стають джерелом зміцнення віри у перемогу, заохочуючи до волонтерської діяльності та поширення правди про війну. Закордонні глядачі, своєю чергою, частіше підтримують благодійні ініціативи, беруть участь у

протестах проти агресора або закликають уряди своїх країн до активнішої підтримки України.

Таким чином, документалістика є не лише засобом фіксації подій, а й важливим інструментом суспільних змін. Вона зміцнює солідарність, підвищує мотивацію та спонукає людей до активних дій, сприяючи глибшому усвідомленню реальності війни та необхідності боротьби за справедливість.

Список використаних джерел

1. 20 днів у Маріуполі URL: https://www.youtube.com/watch?v=tI3VaaB80jU (дата звернення: 16.02.2025).

2. Володарі неба: документальний фільм про льотчиків ЗСУ URL: https://www.youtube.com/watch?v=ZfpLMsNZ_zs (дата звернення: 16.02.2025).

3. Збиті льотчики Росії: документальний фільм від ГУР. URL: https://www.youtube.com/watch?v=0nk9Dcu1S9Q&t=567s (дата звернення: 16.02.2025).

4. Зима у вогні, 2015. URL: https://kinoukr.com/4070-zyma-u-vogni.html (дата звернення: 16.02.2025).

5. Литвинов С. Документалістика як дієвий інструмент культурної дипломатії. *Україна дипломатична.* 2023. Вип. 24. С. 775–784.

6. Ми, наші улюбленці та війна URL: https://planetakino.ua/movie-offline/mi-nasi-ulublenci-ta-vijna-uk/ (дата звернення: 16.02.2025).

7. Мирні люди URL: https://planetakino.ua/movie-offline/intercepted-uk/ (дата звернення: 16.02.2025).

8. Порцелянова війна, 2024. URL: https://planetakino.ua/movie-offline/ov-porcelain-war-uk (дата звернення: 16.02.2025).

9.«Хроніки пекла» URL: https://mostdocumentedwar.org/project/hroniky-pekla/ (дата звернення: 16.02.2025).

10. Як можна оцінити українську документалістику часів Великої війни? Що і як при цьому показували на Венеційському фестивалі може служити тут маркером URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3909593-haj-zive-ukrainske-dokumentalne-kino-abo-kritika-buvae-nespravedlivou.html (дата звернення: 16.02.2025).

11. Khraban T. Archetypical Aspects of Hero Image in Modern Ukrainian Non-Institutional Military Discourse. Social Communications: Theory and Practice. 2021. Vol. 12(1). Pp. 83–97.

12. Scientific developments of European countries in the area of philological researches, Izdevnieciba «Baltija Publishing», Рига, 2020. С. 221-237.

УДК 343:16:4

Олег Мартинець,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник – д. іст. н., професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Біловус Л. І.

СУЧАСНИЙ АРТ-РИНОК: СТРУКТУРА І ФУНКЦІЇ

Арт-ринок – це складна система, що включає галереї, аукціони, дилерів, колекціонерів, мистецтвознавців. Його структура та функції визначають тенденції сучасного мистецтва.

***Ключові слова**: арт-ринок, галерея, аукціон, колекціонер, мистецтво.*

The art market is a complex system that includes galleries, auctions, dealers, collectors, and art experts. Its structure and functions define contemporary art trends.

***Keywords:** art market, gallery, auction, collector, art.*

Сучасний арт-ринок є динамічною та багатогранною системою, що формується під впливом економічних, соціокультурних та технологічних факторів. Його структура включає різноманітних учасників: художників, галереї, аукціонні доми, арт-дилерів, колекціонерів, музеї, критиків та мистецтвознавців. Взаємодія між цими елементами визначає механізми ціноутворення, попит і пропозицію, а також впливає на визнання та легітимацію мистецьких творів [1-3].

Галереї виступають посередниками між художниками та публікою, займаючись просуванням митців, організацією виставок та формуванням громадської думки. Наприклад, галерея «The Naked Room» у Києві активно підтримує сучасних українських художників, організовуючи виставки та сприяючи їхньому визнанню на міжнародній арені.

Аукціонні доми, такі як «Phillips» або «Sotheby's», є важливими індикаторами ринкової вартості мистецьких творів. Вони встановлюють рекорди продажів та формують тенденції на ринку. Наприклад, у 2018 році на аукціоні «Christie's» було продано роботу британського художника Девіда Хокні «Портрет художника (Басейн з двома фігурами)» за $90,3 мільйона, що стало рекордом для творів живих художників на той час.

Колекціонери відіграють ключову роль у функціонуванні арт-ринку, створюючи приватні та корпоративні колекції, які згодом можуть стати основою музейних експозицій. Наприклад, український бізнесмен та меценат Віктор Пінчук заснував «PinchukArtCentre» у Києві, де представлено роботи як українських, так і міжнародних сучасних художників.

Цифрові технології значно трансформували сучасний арт-ринок. Онлайн-платформи, такі як «Artsy» та «Artnet», забезпечують глобальний доступ до мистецьких творів, роблячи ринок більш відкритим та демократичним. Наприклад, українська платформа «KyivGallery» пропонує широкий вибір робіт сучасних українських художників, дозволяючи колекціонерам з усього світу ознайомитися з їхньою творчістю та придбати вподобані твори [4].

NFT-технології (невзаємозамінні токени) відкрили нові можливості для цифрового мистецтва, створюючи новий сегмент арт-ринку. Художники можуть напряму взаємодіяти з покупцями без посередників, продаючи свої цифрові роботи на платформах, таких як «OpenSea» або «Foundation». Наприклад, українська художниця Анна Звягінцева представила свої цифрові роботи у форматі NFT, що дозволило їй залучити нову аудиторію та розширити межі своєї творчості.

Окрім того, зростає роль арт-фондів та фінансових інструментів, які дозволяють інвестувати у твори мистецтва подібно до цінних паперів. Це

сприяє зростанню капіталізації ринку, але водночас викликає дискусії щодо комерціалізації мистецтва та його справжньої цінності. Наприклад, фонд «Masterworks» дозволяє інвесторам придбати частки у відомих творах мистецтва, роблячи інвестиції у цей сегмент більш доступними для широкого кола осіб.

Таким чином, сучасний арт-ринок є складною екосистемою, де переплітаються економічні та культурні процеси. Його структура та функції визначають, як мистецтво створюється, оцінюється та поширюється у глобальному контексті, впливаючи на культурний розвиток суспільства та формуючи нові тенденції у світі мистецтва.

Список використаних джерел

1. Гомперц В. Що це взагалі таке? 150 років сучасного мистецтва в одній пілюлі. Київ: ArtHuss, 2017. URL: https://www.arthuss.com.ua/shop/150-rokiv-suchasnoho-mystetstva-v-odniy-pilyuli-will-gompertz (дата звернення: 21.01.2025).

2. Томпсон Д. Помаранчевий надувний пес: Буми, потрясіння та жадоба на арт-ринку. Київ: ArtHuss, 2018. URL: https://www.arthuss.com.ua/shop/thomson-orange-dog (дата звернення: 21.01.2025).

3. Павліченко Н. В. Сучасний український арт-ринок: проблеми і рішення. *Наукові записки НаУКМА*. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/84ffdd6c-00c0-49ec-a725-d6f70717b9b6/content (дата звернення: 21.01.2025).

4. Принципи ціноутворення на сучасному арт-ринку. *KyivGallery*. 2019. URL: https://kyiv.gallery/statii/pryntsypy-tsinoutvorennia-na-suchasnomu-art-rynku (дата звернення: 21.01.2025).

УДК 17.023

Дмитро Ткаченко,
Національний університет «Одеська політехніка»
Науковий керівник – д. філос. н., професор кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій Чорна Л. В.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ

Розкрито трансформацію ціннісних орієнтирів під впливом глобальних криз, зокрема щодо військового конфлікту в Україні.

Проаналізовано феномен посттравматичного зростання, що проявляється у підвищенні цінності життя, міжособистісних взаємин та патріотичних почуттів. Показано зміщення від матеріальних до духовних цінностей в умовах війни на противагу типовим процесам інформаційного суспільства.

***Ключові слова**: ціннісні трансформації, глобальні кризи, посттравматичне зростання, військовий конфлікт, інформаційне суспільство.*

The transformation of value orientations under the influence of global crises, particularly regarding the military conflict in Ukraine, is revealed. The phenomenon of post-traumatic growth is analyzed, which manifests in increased appreciation of life, interpersonal relationships, and patriotic feelings. A shift from material to spiritual values during wartime is demonstrated, in contrast to typical processes of information society.

***Keywords**: value transformations, global crises, post-traumatic growth, military conflict, information society.*

Аксіологічна проблематика в умовах сучасних глобальних трансформацій завжди мала особливу актуальність та значущість.

В той же час, глобальні кризи сучасності – війни, пандемії, екологічні катастрофи, економічні рецесії – виступають потужними каталізаторами для переосмислення усталених ціннісних систем. Вони створюють унікальні умови для випробування життєздатності різних ціннісних моделей, їхньої здатності забезпечувати орієнтацію людини в світі, що стрімко змінюється.

Особливо інтенсивні трансформації цінностей спостерігаються під час військових конфліктів, коли екзистенційні загрози змушують людей переоцінювати життєві пріоритети у надзвичайно стислі терміни. Ціннісні орієнтири, які формувалися роками, можуть зазнавати кардинальних змін протягом днів або тижнів, що робить військові конфлікти унікальним контекстом для дослідження аксіологічних трансформацій.

Сьогодні в Україні, на третій рік повномасштабного вторгнення, ми спостерігаємо безпрецедентні зміни в різних сферах суспільного життя, які неминуче впливають на систему цінностей як окремої людини, так і всього соціуму.

Метою дослідження є аналіз процесів трансформації ціннісних орієнтирів під впливом сучасних глобальних криз, з особливою увагою до феномену війни як каталізатора ціннісних змін. Розуміння цих процесів має не лише теоретичне, але й практичне значення, оскільки дозволяє прогнозувати та ефективніше керувати соціальними процесами в умовах кризових ситуацій.

Комплексний аналіз досліджуваної проблематики вимагає врахування контексту інформаційного суспільства, в якому відбуваються ці трансформації. Визначальними рисами інформаційного суспільства є гнучкість і мінливість, які безпосередньо випливають з його мережевої організаційної структури. В інформаційному суспільстві переважає виробництво інформації та відбувається одночасний обмін інформацією між безліччю різних взаємодіючих суб'єктів. Численні дослідники інформаційного суспільства фокусують увагу на тих труднощах і ризиках, з якими стикається сучасна людина, турбуючись найбільше про збіднення її внутрішнього світу, зменшення у ньому частки духовності. [1, с. 34]

Більше того, реалії сучасного суспільства формують численні, часом діаметрально протилежні, цінності, що призводить до знецінення кожної з них і позбавляє світогляд консолідуючого принципу [4, с. 15].

І от в таких умовах ми починаємо спостерігати як воєнні конфлікти спричиняють глибинні трансформації ціннісної свідомості суспільства і його окремих індивідів. В. Кутішенко, І. Власенко та Н. Вінник зазначають: «Початок повномасштабного вторгнення російських військ в Україну став травматичною подією потужної сили для усіх її верств

населення» [2, с. 618]. Екзистенційна загроза, що виникає в умовах війни, примушує переосмислити пріоритети, проструктурувати ієрархію цінностей.

І якщо для інформаційного суспільства розглядається характерним переміщення уваги суб'єкта з духовної, інтелектуальної сфери на матеріальну, тілесно-речову, трансформації культу знання й освіти в культ задоволення і природності, звільнення від прагнення до ідеалу на користь прагматизму і утилітаризму [1, с. 32]. То військові події часто запускають протилежний процес, коли матеріальні цінності відходять на другий план, а духовні та моральні стають пріоритетними.

Результати соціологічних досліджень, проведених серед студентів українських університетів, демонструють суттєві зрушення в структурі їхніх ціннісних орієнтацій. Як показало дослідження В. Кутішенко, І. Власенко та Н. Вінник, «пережиті ситуації початку війни прискорили розуміння більшістю студентів значущості сьогоднішнього моменту та сприяли зростання зміни їхніх життєвих пріоритетів у бік підвищення цінностей життя та міжособистісних відносин» [2, с. 616].

Дослідники також відзначають, що «найбільша кількість студентів показали високі показники посттравматичного зростання (33,1%) за шкалою «Підвищення цінності життя» (середні показники у 46,2% опитуваних), що є свідченням зміни їхніх життєвих пріоритетів в бік прагнення зробити кожен прожитий день більш змістовним, вони стали більше цінувати сьогодення» [2, с. 623].

Психологічні дослідження показують, що травматичний досвід може не лише призводити до негативних психологічних наслідків, а й стимулювати особистісне зростання. Як зазначають R. Tedeschi та L. Calhoun, посттравматичне зростання проявляється в декількох ключових вимірах: наповнення стосунків смислами; зміна пріоритетів; зростання

почуття особистої сили; збагачення екзистенційного та духовного життя; зростання цінності життя [3, с. 1].

У контексті війни та інших глобальних криз посттравматичне зростання проявляється у формуванні нової системи моральних орієнтирів, переоцінці життєвих пріоритетів, відкритті нових джерел сенсу. Люди, що пережили травматичний досвід, часто повідомляють про підвищення цінності міжособистісних зв'язків, зростання емпатії, більшу відкритість до нового досвіду, глибше розуміння власної вразливості та взаємозалежності з іншими [2, с. 625].

Аналіз «історій війни» студентів показав «стрімке зростання у них патріотичних почуттів, усвідомлення єдності зі своїм народом, приналежності до світової демократії та зростання значущості загальнолюдських цінностей» [2, с. 628].

Аналіз процесів трансформації цінностей в умовах сучасних глобальних криз дозволяє зробити висновок, що «ці кризи не стільки руйнують систему цінностей, скільки прискорюють її адаптацію до нових умов. Вони виступають своєрідними "стрес-тестами" для існуючих аксіологічних моделей, виявляючи їх слабкі місця та стимулюючи пошук більш адекватних форм ціннісної орієнтації в світі, що стрімко змінюється» [2, с. 628].

Вказане дослідження показало основні ціннісні зміни як зростання усвідомлення цінності життя, зростання усвідомлення цінностей міжособистісних взаємин, зростання усвідомлення сили і цінності власної особистості та зростання значущості загальнолюдських цінностей, патріотизму.

Вказане дозволяє констатувати, що глобальні кризи сучасності, зокрема військові конфлікти, виступають потужними каталізаторами аксіологічних трансформацій у суспільстві. Вони не стільки руйнують

існуючі ціннісні системи, скільки прискорюють їхню адаптацію до нових екзистенційних викликів, виявляючи їхні слабкі місця і стимулюючи пошук більш адекватних форм ціннісної орієнтації. Парадоксальним чином, воєнний конфлікт в Україні, що створив екзистенційну загрозу для населення, породив тенденцію, протилежну до типових аксіологічних процесів інформаційного суспільства — замість подальшого переміщення уваги з духовної сфери на матеріальну, спостерігається зворотній процес, коли матеріальні цінності відходять на другий план, а духовні, моральні та міжособистісні набувають пріоритетного значення.

Емпіричні дослідження серед студентської молоді підтверджують наявність суттєвих ціннісних зрушень внаслідок військової травми, які проявляються у феномені посттравматичного зростання. Найбільш значущі зміни спостерігаються за такими напрямками: підвищення усвідомлення цінності життя та прагнення наповнити кожен день більшим смислом; зростання цінності міжособистісних взаємин; усвідомлення сили і цінності власної особистості; зростання патріотичних почуттів та значущості загальнолюдських цінностей. Це свідчить про те, що екзистенційні загрози активізують глибинні механізми психологічного захисту та адаптації, сприяючи формуванню більш зрілої та інтегрованої системи цінностей.

Список використаних джерел

1. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Трансформації цінностей в інформаційному суспільстві: багатовимірність та різнопорядковість. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.* 2020. № 3 (46). С. 28-42.

2. Кутішенко В. П., Власенко І. А., Вінник Н. Д. Трансформація цінностей студентів в умовах реконструкції ними травматичних подій початку війни в Україні. *Журнал «Перспективи та інновації науки».* 2022. № 9 (14). С. 616-633.

3. Tedeschi R.G., Calhoun L.G. Posttraumatic growth: conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*. 2004. № 1. Vol. 15. P. 1-18.

4. Dzeban O., Aleksandrova O., Vinnikova N. Axiological portrait of information society. *Схід: аналіт.-інформ. журн.* 2019. № 5 (163). С. 13-19.

УДК 130.2:316.77:004.92:070.49

Дар'я Цюпко,
Інститут гуманітарних наук
Національного університету «Одеська політехніка»
Науковий керівник – доктор філософії, старший викладач
кафедри культурології та філософії культури
Лись Д. А.

ВІЗУАЛЬНИЙ КОНТЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ МЕДІАКУЛЬТУРИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

У роботі підкреслено, що після іконічного повороту та розвитку цифровізації візуальна культура суспільства змінилася таким чином, що аудиторія почала споживати більше інформації у вигляді візуальних зображень. Цей тренд вплинув на розвиток масмедіакультури та природу медіатексту, у структурі якого почали активно поєднуватися зображення та текст, а в деяких випадках зображення домінували над вербальним текстом. Розвиток візуальної культури сприяв формуванню нового сприйняття візуального образу. У комунікації візуальне зображення, візуальний образ став не лише інструментом фіксації відомостей про дійсність, інструментом передачі смислів, а й механізмом залучення аудиторії до контенту, засобом організації культурної комунікації. Візуальна культура, трансформуючись під впливом цифровізації, змінює не лише медіатексти, а й саме сприйняття інформації, що створює нові виклики для медіа, культури та суспільства в цілому.

Ключові слова: *візуальний поворот, цифрова культура, медіакультура, медіатекст, візуальні зображення, цифровізація, культурна комунікація.*

The thesis is emphasised that following the iconic turn and the development of digitalisation, the visual culture of society has transformed in such a way that audiences have begun to consume more information in the form of visual images. This trend has influenced the development of mass media culture and the nature of media texts, within which images and text are now actively combined, and in some cases, images dominate over verbal text. The

evolution of visual culture has contributed to the formation of a new perception of visual imagery. In communication, the visual image has become not only a tool for recording information about reality and conveying meaning but also a mechanism for engaging audiences with content and a means of organising cultural communication. Visual culture, transforming under the influence of digitalisation, is changing not only media texts but also the very perception of information, creating new challenges for media, culture, and society.

Keywords: *visual turn, digital culture, media culture, media text, visual images, digitalisation, cultural communication.*

Медіасфера постійно змінюється, розвиваючись під впливом зовнішніх факторів світового співтовариства. У 20-х роках XXI ст. завдяки цифровізації у медіадискурсі можна спостерігати новий виток розвитку візуального контенту. Розмежування текстуальної та візуальної образності запропонував ще Дж. Елкінс. Це виражається у широкому поширенні візуальних засобів у мережі Інтернет, які підвищують зацікавленість та залученість аудиторії. Тенденція активного використання цього типу контенту пов’язана зі зручним споживанням візуальної інформації, оскільки у сучасних читачів часто не вистачає часу, щоб повністю зануритися в текстовий матеріал, тому вони частіше надають перевагу отриманню інформації у візуальній формі [1]. Такій специфіці споживання візуального контенту сприяли й популярні інтернет-платформи, які спеціалізуються на цьому типі контенту, наприклад, TikTok, Instagram, Facebook. Вони мали значний вплив на візуальну культуру споживання інформації користувачами. Актуальність такої подачі інформації обумовлено також можливістю повністю занурюватися в подію, не реконструюючи її в свідомості. Тобто аудиторія стає одночасно і глядачем, і учасником. Це підтверджується й біологічно, оскільки до 80 % інформації про навколишній світ ми отримуємо через зір. Зазначимо, що завдяки застосуванню цифрових технологій з’явилися та активно

використовуються гібридні форми візуального контенту: колажі, поєднання фото та графіки. Візуальні зображення стають інструментом маркетингу: вони використовуються для залучення та утримання аудиторії в більшій мірі, ніж для відображення дійсності [2]. Для створення візуального контенту від авторів, окрім сформованого фотобачення та естетичного смаку, потрібне володіння технологіями обробки та створення візуального зображення.

Із розвитком цифрових технологій життя людини змінилося в усіх сферах. Також змінився статус інформації, способи її споживання та в цілому розвиток медіакультури. Щоб глибше зрозуміти специфіку сучасного суспільства, важливо сказати про інформаційне суспільство, яке передувало цифровому. З моменту створення першого комп'ютера та появи мережі Інтернет почав розвиватися процес інформатизації суспільства. Все це стало можливим завдяки розвитку цифровізації, появі цифрових стандартів. Під цим феноменом маються на увазі цифрові зображення, звук, відеоряд певних параметрів[3]. Концепція «інформаційного суспільства» зародилася в Японії наприкінці XX ст. Епоха цифровізації, зумовлена стрімким прогресом у галузі комп'ютерних технологій, значно спростила процеси зберігання та обробки великих даних (BigData). Такі вчені, як Фріц Махлуп, Тадао Умесао та Йоней Масуда, внесли значний внесок у теорію інформаційного суспільства, виділивши інформацію як ключовий елемент соціальної культури. Можна сказати, що завдяки цьому згодом інформація стає більш доступною, структурованою та зрозумілою.

Сьогодні завдяки посиленій інтеграції інформаційних технологій у життя людини її звичну форму комунікації змінено. Людина вже не може уявити своє життя без комп'ютера, без мобільного телефону та мережі Інтернет. У зв'язку з цим спостерігається всеосяжний процес швидких змін

у суспільстві, створення та обмін інформацією стає панівною соціально-економічною функцією. Низка вчених сходяться на думці, що в епоху масового тиражування візуальних образів, демократизації їх виробництва та споживання, їх впливу на найрізноманітніші сфери індивідуального життя відбувається заповнення повсякденного культурного контенту, перш за все медійного, візуальними наративами. Візуальні образи виходять на перший план на відміну від невербального сприйняття інформації. Значимість цього феномену визначається тим, що візуальність (фотографія, кіно, графічний дизайн, візуальні медійні образи) – це не просто доповнення до вербальних форм репрезентації світу, а базовий модус існування сучасної культури, загальний принцип структурування її форм. Візуальність стає способом конструювання повсякденної практики за Ю. Габермасом [4]. У візуальному полі сучасних медіа (телебачення, мережа Інтернет, глянцеві журнали, реклама) не лише формується культурна ідентичність людини, але й з'являються нові ролі користувачів, залучених у виробництво, споживання та створення інформації. «Візуальний поворот», що проявляється у зростанні ролі образності в сучасній культурі, демонструє, що візуальність стала не просто частиною нашого повсякденного життя, вона включена в його тканину поряд з афішами, написами та рекламними плакатами, формує його нову візуальну практику. Інша думка за У. Еко та Р. Барт щодо візуального повороту полягає в тому, що візуальні образи не відсунули текст на другий план, а отримали рівні з ним права [5].

Оскільки в сучасному медіасередовищі представлені медіатексти різного рівня складності, для повного декодування авторського задуму аудиторія має зчитувати всі тематичні та семантичні коди. Після цього необхідно пройти ще один етап – інтерпретувати інформацію медіатексту. Така організація комунікації має свою складність, яка полягає в тому, що

медіатекст часто являє собою поєднання вербального та візуального кодів. Практично будь-який газетний текст сьогодні одночасно є і медіатекстом, і інтернет-текстом, оскільки важко уявити сучасну газету або журнал, друкований випуск який не дублювався б у мережі Інтернет. Майже кожне видавництво зараз має власний сайт, де розміщує випуски, що виходять у друк. Дослідники в галузі медіакультури стверджують, що інтернет-текст є певною семіотико-лінгвістичною варіацією медійного тексту, що актуалізованоу вигляді гіпертексту. З лінгвістичного погляду, гіпертекст залишається текстом у традиційному розумінні, а гіпертекстові ресурси є семіотико-лінгвістичною варіацією медіатекстів, наприклад, у концепції «повідомлення без коду» Р. Барта [5].

Таким чином, аудиторія перейшла від споживання вербального повідомлення, тексту, до візуального зображення. Усі медіа використовують ілюстративні матеріали у своїх проєктах. Наприклад, індекси активно застосовуються там, де необхідна інтерактивність: картки, вікторини, тести, вбудовані пости, форми зворотного зв’язку. Вони слугують формами переходу від одного сенсу до іншого, причому перехід є не менш значущим, ніж сам зміст. Індекси можуть бути як візуальними (QR-коди, стрілки, кнопки, логотипи, вказівні жести), так і вербальними (назви брендів, теги, гіперпосилання). Іконами є фотографії, малюнки, відео, схеми, таблиці, шрифти. До них також належать деякі жести, звукові ефекти, значки комп’ютерних інтерфейсів, емодзі. Використання іконічних знаків лежить в основі форматів, де важливими є наочність, яскравість, доступність інформації, наприклад, діаграми, таблиці, схеми, слайд-шоу, колажі, панорами, GIF-анімації, покрокові фотоінструкції.

Отже, із розвитком цифрового середовища в багатьох сферах суспільства почали відбуватися помітні зміни. Це пов’язано з трансформацією сприйняття візуального зображення. У соціумі візуальний

контент став активно використовуватися для передавання інформації та організації культурної комунікації. Цьому сприяли нові технічні можливості медіа, які надали більше способів організації комунікації з аудиторією, нові канали зв'язку, а також зміна принципів структурування матеріалів, за яких текст і візуальний контент стали рівнозначними інструментами кодування значень і смислів.

Список використаних джерел

1. Elkins J. Visual Practices and Media Culture. New York: Routledge, 2011. 240 p.
2. Baudrillard J. The Perfect Crime. London: Verso, 2007. 160 p.
3. Лись Д. А. Сучасне тіло людини як соціальна категорія: концепція «цифрового тіла» у віртуальній реальності. *Глобальний світ: виклики сьогодення*: кол. моногр. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2025. С. 20-27.
4. Habermas J. The Theory of Communicative Action. Cambridge: Polity Press, 2015. 672 p.
5. Barthes R. Camera Lucida: Reflections on Photography. New York: Hill and Wang, 2010. 160 p.

УДК 32:316.48

Валерія Шліхар,
Національний університет «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к. філол. н.,
доцент кафедри журналістики
Грушевська Ю. А.

ТЕХНІКИ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ У ХОДІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Проаналізовано техніки інформаційного деструктивного впливу. Підкреслена важливість медіаграмотного підходу до споживання інформаційних продуктів, зокрема журналістами.

Ключові слова: *інформаційні технології, інформаційний вплив, фейк, дезінформація, маніпулювання риторикою, пропаганда.*

This work analyzes some techniques of informational destructive influence. The importance of a media-literate approach to the consumption of information products, particularly by journalists, is emphasized.

Keywords: *information technologies, information influence, fake, disinformation, manipulation of rhetoric, propaganda.*

У сучасному світі технологій фейків стає все більше і більше, а розрізнити правду від брехні іноді майже неможливо. Зараз стає дедалі більше фейків при створенні яких, використовується фотошоп або ж штучний інтелект. Але окрім діпфейків є багато традиційних методів дезінформації, якимикористується ворог під час інформаційної війни.

У цій роботі ми наведемо зразки деяких технік інформаційного впливу, які застосовуються щодо українського суспільства з метою поляризації політичних поглядів, створення недовіри між державними органами і народом, створення соціальної напруженості тощо.

Для посилення впливу наративів, котрі транслюються пропагандистськими медіа, використовують лояльних експертів. Такі спеціалісти виставлятимуть необхідну позицію і передаватимуть очікувані меседжі. Наприклад, у виданні «Комсомольская правда» цитуються слова Володимира Оленченка, старшого наукового співробітника Інституту світової економіки та міжнародних відносин РАН. Експерт фактично констатує, що в К. Гарріс «низький інтелектуальний рівень» без підтвердження висловленої оцінки [1]. Це приклад фейкових осіб, у цьому випадку використана «експертна думка» невідомого локального експерта, який говорить абсолютно непідтверджені факти.

Ностальгія за СРСР як інструмент пропаганди активно використовується кримськими проросійськими медіа. «Через постійні згадки радянського минулого, розважальний контент і промови політиків вони створюють позитивний образ СРСР, що сприяє формуванню нової ідентичності, лояльної до росії. Це дозволяє легітимізувати анексію Криму і маніпулювати свідомістю людей, підтримуючи проросійські наративи та послаблюючи українську національну ідентичність» [2]. У цьому випадку

застосовано кілька технік інформаційного впливу: ностальгія – використання позитивних асоціацій із радянським минулим для формування позитивного образу СРСР; емоційний вплив – створення емоційного зв'язку з минулим, який сприяєформуванню нової ідентичності; маніпуляція інформацією – вибіркове представлення фактів і історичних подій для легітимації анексії та просування проросійських наративів.

Прикладом пропагандистської думки є аналізований у публікації «Ракетний удар по «Охматдиту»: які висновки зробили «хороші росіяни»? матеріал [3], що показує авторитетну думку з метою маніпуляції. «Зокрема, демонструються кадри наслідків влучення в «Охматдит», а також фрагмент із програми пропагандиста Владіміра Соловйова, де він розлого доводить, що в «Охматдит» влучила ракета української ППО. Зрештою, частина цієї програми про ракетні обстріли України залишає право на існування всім версіям і залишає аудиторію сам на сам зі своїми висновками» [3]. Тут використовується «авторитетна пропагандистська думка» для тих, хто підтримує рф в цій війні, що є маніпуляцією суспільною думкою, тому щотака позиція народу є «зручною» для влади

Про влучення ракети по дитячій лікарні повідомляється в матеріалі із заголовком «Київ звинуватив Росію в атаці на найбільшу дитячу лікарню України та інші цивільні об'єкти». «Обвинувачення в обстрілі тут наведено у вигляді цитати із заяви президента України Володимира Зеленського» (детальніше [3]). Водночас цитується російське міноборони щодо «відповіді на спроби завдати шкоди об'єктам російської енергетики та економіки» й «українські ракети ППО». Це приклад маніпулювання риторикою.

Варто зазначити, що маніпулюванняриторикою – це один із основних методів дезінформації. Так, «Російська газета» оперує словами держсекретаря США Е. Блінкена, котрий сказав, зустрічаючись зі

студентами Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»: «Ми зустрічаємося в критичний момент». Пропагандист прив’язав ці слова саме до наступу рф на Харківську область. Насправді ж Блінкен говорив загалом про війну росії проти України як критичний момент історії, ніяк не пов'язуючи це з нинішніми спробами росіян наступати» [4].

Виходячи з усього вищезазначеного, надзвичайно важливо, особливо журналістам, перевіряти інформацію, шукати першоджерело, аналізувати, застосовувати критичне мислення.

Список використаних джерел

1. Голуб О. Печерний сексизм і «гнилий оселедець»: як російська пропаганда намагається принизити Камалу Гарріс. URL: https://imi.org.ua/monitorings/pechernyj-seksyzm-i-gnylyj-oseledets-yak-rosijska-propaganda-namagayetsya-prynyzyty-kamalu-garris-i62892 (дата звернення: 10.01.2025).

2. Голуб О. Назад в СРСР, або Як проросійські кримські медіа ностальгують за союзом. URL: https://imi.org.ua/monitorings/nazad-v-srsr-abo-yak-prorosijski-krymski-media-nostalguyut-za-soyuzom-i62709 (дата звернення: 10.01.2025).

3. Баркар Д. Ракетний удар по «Охматдиту»: які висновки зробили «хороші росіяни»? URL: https://imi.org.ua/monitorings/raketnyj-udar-po-ohmatdytu-yaki-vysnovky-zrobyly-horoshi-rosiyany-i62420 (дата звернення: 10.01.2025).

4. Суспільне Новини. Держсекретар Блінкен виступає перед студентами – трансляція. URL: https://www.youtube.com/watch?v=bqCT9CquC1w (дата звернення: 10.01.2025).

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

МАТЕРІАЛИ

X Міжнародної науково-практичної студентської конференції

Коректори – Лаврик О. В., Татакі О. О.